

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ІВАНА ФРАНКА

***ФІНАНСОВИЙ БІЗНЕС
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
СТАН, ПРОБЛЕМИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ***

МАТЕРІАЛИ
І Міжнародної науково-практичної конференції

26 жовтня 2018 року, Львів, Україна

Львів 2018

Ministry of Education and Science of Ukraine
Ivan Franko Lviv National University

***FINANCIAL BUSINESS
IN UKRAINE AND THE WORLD:
CONDITION, PROBLEMS AND
DEVELOPMENT***

MATERIALS
of the 1st International Scientific and Practical Conference

October, 26, 2018, Lviv, Ukraine

Lviv 2018

УДК 336.7(477+100)
Ф59

*Рекомендовано до друку
Вченою радою економічного факультету
Львівського національного
університету імені Івана Франка
(протокол № 3 від 24.10.2018 р.)*

Фінансовий бізнес в Україні та світі: стан, проблеми і перспективи розвитку: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (26 жовтня 2018 р., м. Львів, Україна). Львів, 2018, 328 с.

Financial Business in Ukraine and the World: Condition, Problems and Development: Materials of the 1st International Scientific and Practical Conference (October, 26, 2018, Lviv, Ukraine). Lviv, 2018, 328 p.

У збірнику представлено результати наукових досліджень у сфері розвитку фінансового бізнесу в Україні та світі. Розглянуто наукові та практичні проблеми розвитку банківського та страхового бізнесу, функціонування фінансових ринків, безпеки фінансових установ, взаємовідносини фінансового бізнесу та держави. Визначено можливості досягнення позитивних результатів розвитку фінансового бізнесу, розроблено теоретико-методологічні та практичні рекомендації щодо реформування фінансової системи, поглиблення інтеграції України у світовий фінансовий простір.

Для науковців, науково-педагогічних працівників та співробітників вищих навчальних закладів, аспірантів, студентів, фахівців у сфері фінансового бізнесу та економічної безпеки, представників органів державної влади, наукових установ та всіх, хто цікавиться розвитком фінансового бізнесу в Україні та світі.

Матеріали представлені в авторській редакції.

За науковий зміст, стиль викладення та достовірність матеріалів у тезах доповідей несе відповідальність автор.

© Колектив авторів, 2018

© Кафедра банківського і страхового бізнесу, 2018

© Львівський національний університет імені Івана Франка, 2018

ISBN

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ: БАНКІВСЬКИЙ БІЗНЕС

<i>Viren Matti</i> Banks' Lending Rates in Europe	10
Богдан Є. А. Особливості та чинники депозитної діяльності банків України у 2014-2017 рр.....	14
Владичин У. В. SWOT-аналіз розвитку іноземного банківництва.....	17
Вовчак О. Д. Проблемні аспекти діяльності банків в Україні.....	21
Вроцлавський Д. Ф. Особливості розвитку онлайн-банкінгу в Україні.....	26
Гаврилів Ю. В. Аналіз розвитку ринку іпотечного кредитування в Україні	30
Голікова І. О., Харченко О. С. Корпоративна культура як дієвий елемент успіху банку	33
Головнюк Ю. І. Вплив податкового навантаження на банківський бізнес в Україні	36
Деркач Ю. Б. Сучасні тенденції розвитку ринку банківських платіжних карток	39
Климчук С. І. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України в умовах участі іноземного капіталу	42
Ковалюк А. О. Найбільші комерційні банки світу і їх вплив на глобальний фінансовий бізнес	44
Ковальчук М. П. Розвиток кредитного ринку України	48
Костюк М. В. Посередницькі операції банків на ринку цінних паперів.....	51
Лиса В. І. Вплив банківського бізнесу на ефективність державної політики імпортозаміщення в Україні	54
Лобозинська С. М., Терешко О. М. Підвищення якості та ефективності проведення аудиту в банках України.....	58
Лозова Г. М., Клименко В. В. Особливості прояву корупції у банківському секторі.....	62
Метлушко О. В., Стечишин Т. Б. Стратегічні орієнтири розвитку банківської системи України.....	67
Онума Наталія Банківська система в Німеччині: минуле, теперішнє і майбутнє.....	72
Парцей О. М. Аналіз розвитку банківського сектору України в умовах фінансово-економічної кризи	74

<i>Подушко Я. В.</i> Діяльність банків на ринку споживчого кредитування України.....	77
<i>Приймак В. І., Балцезжик Д.</i> Асиметричність інформації в банківському кредитуванні.....	80
<i>Примостка Л. О., Примостка О. О.</i> Ризик-орієнтоване регулювання банківської діяльності.....	85
<i>Самченкова І. О.</i> Практика використання методів управління кредитним ризиком банками України.....	89
<i>Сирватка В. В.</i> Маркетинговий аналіз діяльності банку як складова його успішного функціонування.....	93
<i>Солтис Н. О.</i> Інфляційне таргетування в Україні.....	95
<i>Стаднійчук Р. В.</i> Наукові підходи до визначення сутності фінансового оздоровлення банків.....	98
<i>Тарабан М. О.</i> Стратегічне управління банком в умовах економічної нестабільності України.....	101
<i>Цибульська Н. Б.</i> Перспективи розвитку банківського бізнесу в Україні.....	105
<i>Чорний С. І.</i> До питання про сутність конкурентоспроможності банків в Україні.....	109
<i>Шірінян А. С., Шірінян Л. В.</i> Нова методологія комплексної оцінки конкурентоспроможності ринку банківських послуг.....	112
<i>Шепаняк С. М.</i> Фінансово-економічна характеристика діяльності ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	115
<i>Яджак Н. С.</i> Банківський ринок України: сучасний стан та потреба в санації.....	119

СЕКЦІЯ: СТРАХОВИЙ БІЗНЕС

<i>Çöllü Tuba, Ceran Mehmet Burak</i> Insurance of Deposits in Financial Institutions of Turkey and Savings Deposit Insurance Fund.....	125
<i>Shirinyan Lada, Shirinyan Aram</i> Empirical Assessment of Market Demand and Poor Population Behaviour on Insurance Services of Ukraine.....	127
<i>Войтович Л. М.</i> Управління безпекою найбільших страхових компаній світу.....	129
<i>Гнип Н. І.</i> Участь страхових компаній у системі недержавного пенсійного забезпечення.....	133
<i>Мазур А. В.</i> Сучасний стан розвитку страхового бізнесу в Україні.....	137
<i>Мазурук Г. І.</i> Зовнішні та внутрішні чинники забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного страхового сектора.....	141

Юринець З. В., Петрух О. А. Страхова медицина та інноваційний розвиток сфери охорони здоров'я в Україні.....	144
Яворська Т. В. Фінансове оздоровлення суб'єктів страхового підприємництва в Україні.....	148

СЕКЦІЯ: НЕБАНКІВСЬКО-СТРАХОВИЙ ФІНАНСОВИЙ БІЗНЕС

Демчишак Н. Б., Гриб В. М., Касімова Ю. П. Венчурний бізнес в Україні: сутність, сучасний стан та перспективи розвитку.....	151
Іршак О. С. Розвиток недержавних пенсійних фондів в Україні.....	155
Кудин С. І. Чинники розвитку інституту фінансового консультування в Україні.....	158
Москвічова О. С. Критерії оцінки інвестора при виборі проектів венчурного інвестування.....	161
Улич О. М. Роль фінансового посередництва в Україні на сучасному етапі.....	164

СЕКЦІЯ: БІЗНЕС НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ І ФОНДОВА БІРЖА

Клоченко Д. С. Позабіржова торгівля цінними паперами.....	169
Крупка І. М. Аналіз функціонування вітчизняного організованого ринку цінних паперів та перспективи його розвитку.....	171
Паславська І. М. Методи дослідження фрактальних властивостей динаміки фондового ринку України.....	177
Сильвестер У. А. Емісійна та інвестиційна діяльність банків на фондовому ринку України.....	181

СЕКЦІЯ: БЕЗПЕКА ФІНАНСОВОГО БІЗНЕСУ

Ceran Mehmet Burak, Çöllü Tuba The Role of Accounting in Reducing the Impact of Global Financial Crises on Enterprises.....	185
Кузнєцов А. М. Управління людським капіталом в умовах розвитку цифрових технологій.....	187
Михасюк І. Р. Проблема безпеки фінансового бізнесу України в часі війни.....	190
Огірко І. В. Інформаційні технології та моделі фінансометрії.....	193
Фалюта А. В. Формування цілей управління фінансовим бізнесом.....	196
Чернуха Н. А. Механізм забезпечення економічної безпеки суб'єктів фінансового бізнесу.....	199
Щадило В. Я. Чинники фінансової безпеки в контексті антикризової політики України.....	202

СЕКЦІЯ: ІНВЕСТИЦІЙНЕ БАНКІВНИЦТВО

<i>Клішкова О. І., Габер А. М.</i> Складові методу User-Driven Innovation при створенні інновації як об'єкта інтелектуальної власності.....	206
<i>Клішкова О. І., Кінзера Р. Б.</i> Фінансова складова фінансово-промислових груп як носій елементів корпоративної культури інтеграційного об'єднання.....	209
<i>Сухий О. О.</i> Поняття і роль фінансової складової процесів капіталотворення.....	212

СЕКЦІЯ: БІЗНЕС НА РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ

<i>Дзюблюк О. В.</i> Електронні гроші та криптовалюти: основні відмінності сутнісних характеристик.....	217
<i>Миколишин М. М., Була Н. Я.</i> Особливості обігу біткойна на світовому ринку електронних грошей.....	222
<i>Пластун О. Л.</i> Цінові аномалії на ринку криптовалют та їх використання в трейдингу.....	226
<i>Скоморович І. Г.</i> Зародження державного регулювання криптовалютного ринку.....	229
<i>Ясинська Н. А.</i> Безпека особистих фінансів в цифровій економіці.....	233

СЕКЦІЯ: ФІНАНСОВИЙ БІЗНЕС І ДЕРЖАВА

<i>Алексєнко Л. М., Ціжма О. А.</i> Фінансування розвитку трудового потенціалу з позиції реалізації сервісної концепції держави.....	238
<i>Галайко А. М.</i> Державна фінансова політика розвитку рибного господарства.....	243
<i>Григорук І. О.</i> Роль Державної фінансово-земельної агенції у забезпеченні іпотечного кредитування аграрного бізнесу.....	248
<i>Добровольська О. В.</i> Краудфандинг – альтернативне фінансове забезпечення природного агровиробництва.....	252
<i>Дубик О. І.</i> Економічна сутність трансмісійного механізму монетарної політики.....	256
<i>Дуда Б. Ю.</i> Валютне регулювання в Україні: лібералізаційно-репресивна гра.....	261
<i>Камінська Н. І.</i> Особливості використання математичних методів в адаптивному управлінні економічними системами.....	263
<i>Канцір І. А.</i> Фінансова нестабільність: передумови та мінімізація системних ризиків.....	267
<i>Касян С. Я.</i> Фінансово-маркетингове міжнародне обґрунтування вибору інструментального наповнення валютних операцій.....	270

<i>Кміть В. М.</i> Обов'язковий аудит в контексті аудиторської реформи в Україні.....	275
<i>Коваленко В. М.</i> Стан та перспективи фінансового бізнесу в контексті розвитку фінансової системи України	280
<i>Кондіус І. С., Лищук І. В.</i> Фінансове забезпечення інноваційного розвитку підприємств.	284
<i>Кондіус І. С., Мороз А. О.</i> Прогнозування фінансових процесів як інструмент прийняття рішень	287
<i>Михаліцька Н. Я., Верескля М. Р.</i> Проблема оптимізації ролі державного сектора економіки як умова інвестиційної безпеки	289
<i>Проданова Л. В., Фоміна О. О.</i> Управління фінансовою поведінкою населення та його вплив на розвиток фінансового ринку	294
<i>Ромащенко О. В.</i> Наукові погляди поняття капіталу з точки зору представників економічних шкіл	299

СЕКЦІЯ: СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО БІЗНЕСУ

<i>Білокрилов В. І.</i> Банківська підтримка соціального підприємництва в Україні.....	303
<i>Завалей Інна</i> Особливості банківської освіти в Німеччині	306
<i>Кирилич В. М., Шпарик Х. В.</i> Про хвильову природу руху капіталу в просторі технологій під впливом норми прибутку.	309
<i>Кічурчак М. В.</i> Напрями активізації залучення депозитів в контексті розвитку банківського бізнесу в економіці України.....	312
<i>Кондіус І. С., Глюшик С. Р.</i> Побудова матричної моделі стратегічного управління регіоном.....	319
<i>Реверчук С. К.</i> Фінансовий бізнес: минуле, теперішнє і майбутнє (історико-теоретичні координати)	321
<i>Мегіц М. Т.</i> Як успішно опублікувати наукову працю в Скопівському науковому журналі.	324

СЕКЦІЯ: БАНКІВСЬКИЙ БІЗНЕС

UDC 336.717

Matti Viren

Professor of economics in University of Turku, Turku, Finland.

BANKS' LENDING RATES IN EUROPE

The EMU period has witnessed huge changes in interest rates in Europe. And not only have the interest rates fluctuated a lot, also the interest rate differentials between countries have varied enormously. Usually interest rates are scrutinized by focusing on policy rates (e.g. the ECB repo rate) or interbank borrowing rates (like the Eonia or the various Eurobor rates), but it is useful to have a look at the banks' lending rates because they are more relevant for most households and firms in Europe. For this purpose, we focus on two indicators: banks' lending rates for corporate loans (later abbreviated as rf) and banks' lending rate for households for housing loans (abbreviated as rh). Thus, other consumer loans are not considered here. Banks' lending rates differ quite substantially from policy rates and interbank rates because different amount of risk and monitoring costs. Thus, even in the current zero policy rate regime, the rates charged by banks are on average two percent. For obvious reasons, corporate loan rates are higher than housing loans. Corporate income flow in much more volatile than the corresponding households' income stream. On the other hand, household loans are typically backed by (almost) full amount of collateral. Hence the loss-given default (LGD) for housing loans has typically been very low in Europe. This is true in particular in countries where (opposite to the US, for instance) a personal bankruptcy is not possible. No surprise, that e.g. in Finland difference between corporate and housing loan rates is substantial (housing loan rate is only 2/3 of the corporate loan rate).

As for the development of the rates, basically three different periods can be discerned (Figure 1). The pre-EMU rates were in almost all countries higher in the new EMU. Thus, the first years of EMU marked large decrease in rates and even larger convergence of different countries' rate towards the representative (German) rates of interests. After 9/2011 policy rates were cut in all countries (following the decisions of US FED), and the policy rate of ECB was lowered to two per cent for a couple of years. That also shows up in banks' lending rates which went down to about 3.5 per cent. Then the overheating the asset prices and the real economy started to show up and the policy rates

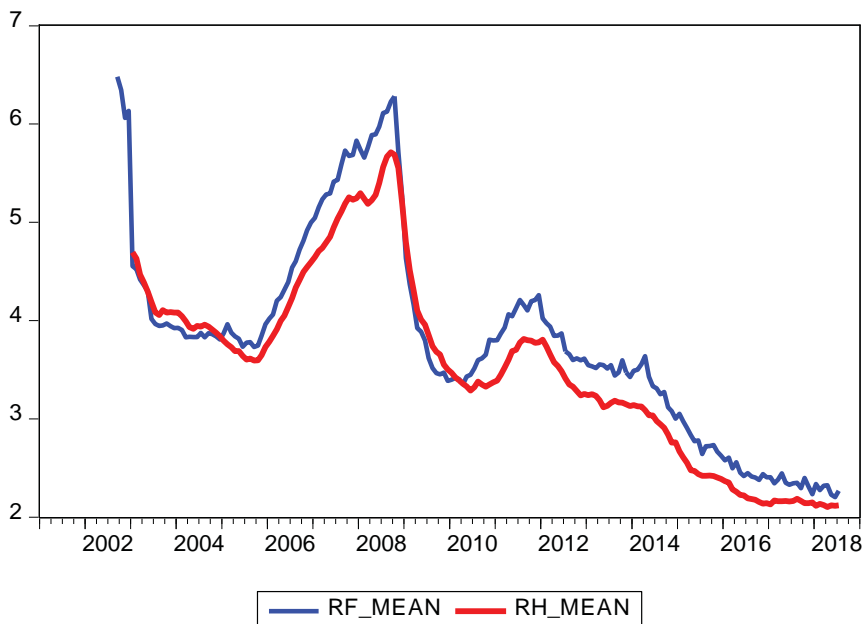
were increased all the way to mid-2008. After Lehman in September 2008, policy rates were cut in a rapid tempo, in Europe first towards one per cent and after the European debt crisis, to zero (more precisely 25 pp) in 2015. Banks' lending rates followed the suit quite closely but the difference between lending rates and the policy rate stayed roughly constant over time being close to two per cent. The internal ranking of corporate and housing loans did not really change even though the housing loan rates turned out to be more sluggish so that for instance right after the Lehman bankruptcy corporate loans rates decreased more rapidly than the housing loan rates so that it looked like housing loans had become more risky for a short period of time in 2009. In recent times, there has been clear stabilization of rates and the anticipation of the normalization of policy rates has shown up in a modest increase in banks' lending rates, and maybe also in more stringent lending policy.

As for the cross-country differences, the results are by no means surprising. Countries that have undergone the debt crises also show up in the highest rates (see Figure 2 for recent rates). To name some of them, Cyprus, Greece, Ireland, Malta, Slovenia can be mentioned, maybe also the Baltic countries. By contrast, countries like Austria, Finland, France, Germany, Luxemburg and the Netherlands have the lowest rates.

Here, it is not possible to explain why the rates differ between individual countries. The historical background, institutions, legislation, economics policies may explain most of the differences but also problems of some individual institutions (banks) may have had an effect on interest rates.

A more interesting question is a question of the relationship between interest rates and lending risk, which in practice boils down to the default rate(s) of firms and households. If one scrutinizes this relationship by looking at the data on banks' loan losses the outcome is somewhat puzzling: there seems to be only a weak relationship between loan-loss related default rates both in cross-section and time series sense (i.e., the explanatory power of default rate – interest rate regressions is only several percentages; see Jokivuolle and Viren (2018)). The rates for firms and households are instead reasonably highly correlated (in the panel setting, the R^2 is 0.53).

The weak relationship between default rates and interest rates over countries (in a cross-section sense) may just indicate that the Euro area is not well-functioning single market for financial services but more a collection of separated local financial markets. In spite of the banking union, cross-border lending and borrowing remains very small. Banks in country A lend only to consumers and firms in country A, and in the same way households and firms keep their deposits in the banks of their own country. In other words, there

rf denotes corporate loans and *rh* household (housing) loans. Data source ECB.

Fig. 1. Interest for corporate and household loans in the Euro area

is a huge home bias in banks' (as well as in the non-financial sector's) asset portfolio.

There are obvious reasons for this state of affairs. Cross-border lending would make the scrutiny of borrower quality much difficult and expensive (and similar asymmetry would apply to the depositors). Think about the problems in arranging personal contacts, translation of documents, legal counseling, recovery of funds from bankrupt firms and households, and so on. Differences in financial legislation (e.g. in bankruptcy codes) would perhaps form the biggest obstacle in cross-border financial operations (see e.g. Claessens & Klapper (2002), Huaiyu (2006) and Succuro (2017)). Clearly, development of European-wide banks' lending market is a challenging task in the future.

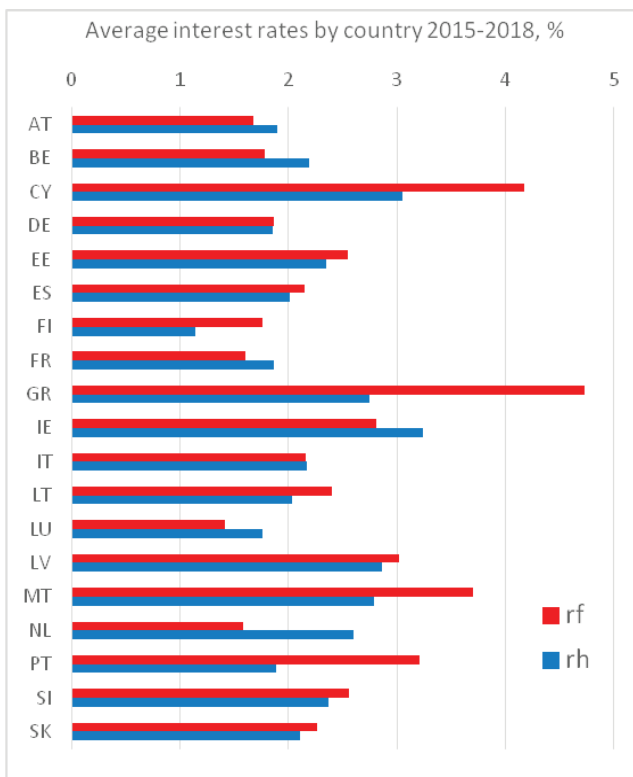

Fig. 2. Interest rates by country

References:

1. Claessens, S. and L. Klapper (2002) *Bankruptcy Around the World: Explanations of its Relative Us Dun & Bradstreet Worldwide Network* (2017) *Global Bankruptcy Report 2017*. <https://www.dnb.com/content/dam/english/economic-and-industry-insight/global-bankruptcy-report-2017.pdf>.
2. Huaiyu, W. (2006) International comparison of insolvency laws. In *Legal & Institutional Reforms of Asian Insolvency Systems*. <https://www.oecd.org/china/38182541.pdf>.
3. Jokivuolle, E. and M. Viren (2018) Promoting European banking integration. Bank of Finland. Forthcoming.
4. Succurro, M. (2017) Financial Bankruptcy across European Countries. *International Journal of Economics and Finance* 9(7). 132-145.

УДК 336.717(477)

Богдан Є. А., студент,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Науковий керівник: **Реверчук С. К.**,

д.е.н., проф., завідувач кафедри банківського і страхового бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЧИННИКИ ДЕПОЗИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ У 2014-2017 РР.

1. Динамічний зміни в економіці України та, зокрема, в банківській сфері формують нові завдання та виклики, які постають перед фахівцями різних рівнів. А саме першочерговим стає розробка та прийняття виважених управлінських рішень, які зможуть стабілізувати ситуацію на ринку банківських послуг Україні. Залучаючи заощадження населення та інші вільні кошти, що вивільнюються в процесі господарської діяльності, банківські установи надають їх у тимчасове користування іншим економічним агентам, які мають потребу у грошовому капіталі. Крім того, на основі сукупних депозитів банківської системи прогнозується зростання грошової маси і, відповідно, зміна рівня депозитів у банківській системі є одним із показників, що впливають на грошово-кредитну політику центрального банку.

2. В середньому по місяцях залучені за новими договорами 2017 р. обсяг депозитів зріс з 14062 млрд грн до 150,9 млрд грн порівняно з попереднім роком. Основною причиною цього був так званий «девальваційний чинник», а також стрімке зростання кількості короткострокових договорів строком до 1 місяця (що абсолютно відповідає ситуації, яка є характерною для періоду невизначеності). Таким чином, стрімке погіршення ринкових очікувань серед населення призвело до значного відтоку депозитів із українських банків. Ця ситуація призвела до збільшення обсягів готівки за межами банків (на 19,0%), що спричинило динамічне зростання монетарної бази (на 8,5%) у порівнянні з грошовою масою (5,3%).

3. Розглядаючи роль депозитів у діяльності комерційного банку, варто звернути увагу на те, що в рамках структури депозитів одні статті неминуче пов'язані з великим ризиком, ніж інші. Наприклад, великі корпоративні депозити менш стабільні, ніж депозити домашніх

господарств, так як вони характеризуються не тільки більш високим рівнем концентрації, але і більш активним управлінням. Станом на 01.01.2017 р. загальний обсяг нових депозитів склав 1811,3 млрд грн, що на 22% більше порівняно з 2014 р. Проте практично незмінними залишилися залишки депозитів в іноземній валюті (у доларовому еквіваленті) у платоспроможних банках.

4. На початок 2017 р. обсяг вкладів фізичних осіб у банках був на рівні 359 млрд грн (31% зобов'язань), а юридичних осіб – 246 млрд грн (23% зобов'язань). Протягом 2017 р. обсяг вкладів фізичних осіб зменшився на 18 млрд грн, або на 5%, а без урахування валютних коливань більш ніж на 147 млрд грн (на 34%), у т.ч.: в національній валюті зменшення складало 69 млрд грн (23%); в іноземній валюті –78 млрд грн (у еквіваленті дол. США – 8 млрд дол. США) (38%). Загальний рівень валютизації вкладів фізичних осіб збільшився з 38% до 50% (без урахування валютних коливань – з 46% до 34,2%) [4].

5. Для нівелювання негативних наслідків нестабільної економічної ситуації та з метою зменшення відтоку вкладів фізичних осіб українські банки почали збільшувати вартість залучення вкладів. У 2017 році середньозважена процентна ставка за новими депозитними договорами збільшилась на 1,8 процентний пункт починаючи з січня 2017 р. – 8,9% – до липня 10,7% річних. Проте ефект відзбільшення рівня процентної ставки за депозитами обмежувався обсягом та вартістю активних операцій, які провадили банківські установи. Варіювання вартості банківських вкладів протягом 2017 р. була обумовлена коливаннями процентної ставки закладами у гривні. Середньозважена процентна ставка за новимикладами складала 13% річних, а в іноземній – 3,2%.

6. Значний вплив депозитів фізичних осіб та, як наслідок, скорочення ресурсної бази банківських установ протягом 2017 р. були обумовлені об'єктивними і суб'єктивними причинами. До об'єктивних причин можна віднести зменшення рівня реального доходу на душу населення, а до суб'єктивних – введення обмежень щодо зняття депозитів, можливість використання альтернативних варіантів вкладення коштів тощо). За період з 2016 по 2018 рр. банки України втратили більш ніж третину власного депозитного портфеля. Серед аутсайдерів ми можемо спостерігати банки різних груп (згідно з класифікацією НБУ за розміром активів). Так, найбільший абсолютний відтік депозитних ресурсів продемонстрував Приватбанк – -11389 млн грн. Враховуючи той факт, що Приватбанк є одним із найбільших банків України, це свідчить про глибокі системні проблеми усього банківського сектора.

7. Загострення політичної ситуації в грудні 2013 – лютому 2014 років призвело до підвищення попиту на іноземну валюту та відтоку капіталу. У спробі стабілізувати валютний курс протягом перших двох місяців 2014 р. було витрачено 3,46 млрд дол. США міжнародних резервів, що стало однією із причин відмови від політики фіксованого валютного курсу.

Головними завданнями у банківській сфері, які поставив перед собою Національний банк України на 2017 рік, стали [1]: удосконалення підходів до регулювання операцій банків з пов'язаними особами; виявлення реальних обсягів операцій з пов'язаними особами та вжиття заходів, спрямованих на їх зменшення; підвищення рівня капіталізації банків; проведення оцінки якості активів банків з метою визначення потреби в додатковій капіталізації банківських установ [5]; подальше виведення з банківської системи фінансових установ, які є неплатоспроможними, не дотримуються законодавства та здійснюють відмивання грошей; посилення відповідальності, в тому числі кримінальної, керівників банків, власників істотної участі та інших пов'язаних осіб за діяльність, що призводить до неплатоспроможності банків [6]; створення ефективної скоординованої системи позасудової реструктуризації кредитів та сприяння реструктуризації валютних іпотечних кредитів на добровільних засадах [3].

Регулювання та стабілізація грошово-кредитного ринку у 2017 році може бути ускладнена через низку причин [2]: висока сегментованість міжбанківського ринку, що заважатиме перерозподілу ліквідності та потребуватиме безпосередньої участі Національного банку [7]; високий рівень профіциту ліквідності який виник через зростання обсягів гарантійних виплат Фондом гарантування вкладів фізичних осіб; зниження довіри до банківської системи, що може викликати зростання відпливу депозитів в першій половині р.

Таким чином, депозити – важливе джерело фінансування, яке забезпечує стабільне функціонування всієї банківської системи України. На жаль, протягом кількох останніх років для багатьох учасників ринку вони стали єдиним джерелом фінансування, і, якщо кредитна установа суворо дотримується принципів «match funding» (відповідності строкової структури активів і пасивів для мінімізації процентного ризику), така «ексклюзивність» суттєво обмежує види і строки розміщення коштів.

Список літератури:

1. Банківська система 2017: виклики та перспективи [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – 2017. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

2. Системні ризики на думку НБУ [Електронний ресурс] // Bankografo.com: Аналіз банків України: огляди, графіки, факти. – 2017. – Режим доступу : <http://bankografo.com>.
3. Річний звіт Національного банку України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – 2017. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
4. Активи неплатоспроможних банків – це одне з джерел формування інвестиційного ринку [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. – 2017. – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua>.
5. Римар М. В. Банківська система України: процес становлення і проблеми розвитку / М. В. Римар, А. Р.Тушницький [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18785/1/12-47-51.pdf>.
6. Відповідальність за порушення законодавства у сфері валютних відносин, проблеми правового регулювання валютного ринку України та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://naub.ua.edu.ua>.
7. Банківська система 2015: виклики та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ba0nk.gov.ua/doccatalog/document?id=14741673>.

УДК 339.732

Владичин У. В.

д.е.н., доцент, професор кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

SWOT-АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВНИЦТВА

Основні конкурентні переваги вітчизняних банків і загрози від надмірного припливу іноземного капіталу можна визначити у ході стратегічного планування. Аналіз конкурентних переваг визначається як комплексний аналіз, що має на меті виявити недоліки та переваги фірми (країни), її можливості та загрози її становищу на ринку. На підставі отриманих у процесі аналізу прогностичних оцінок визначають цілі та розробляють стратегії [2, с. 12]. Перший етап стратегічного планування – проведення SWOT-аналізу. Процедура SWOT-аналізу – це «вид аналізу та певна схема його застосування, ідея якого полягає у прийнятті зусиль для перетворень слабостей у силу, а загроз – у можливості, а також розвитку сильних сторін у межах можливостей» [1, с. 602]. Отож, SWOT-аналіз іноземного банківництва полягає у порівнянні сильних і слабких сторін

банків з іноземним капіталом з потенційними зовнішніми сприятливими обставинами та загрозами, які виникають на ринку, де створено та функціонує банк. Сильні та слабкі сторони здебільшого відображають внутрішнє середовище іноземного банківництва, а можливості та загрози пов'язані переважно з зовнішнім впливом різноманітних чинників. Такий аналіз допомагає сформувати потрібну стратегію розвитку банківської системи, враховуючи ці критерії.

Проведений SWOT-аналіз (рис. 1) розвитку іноземного банківництва виявив, що поряд із сильними сторонами та можливостями, якими володіють банки з іноземним капіталом, існують також слабкості та загрози.

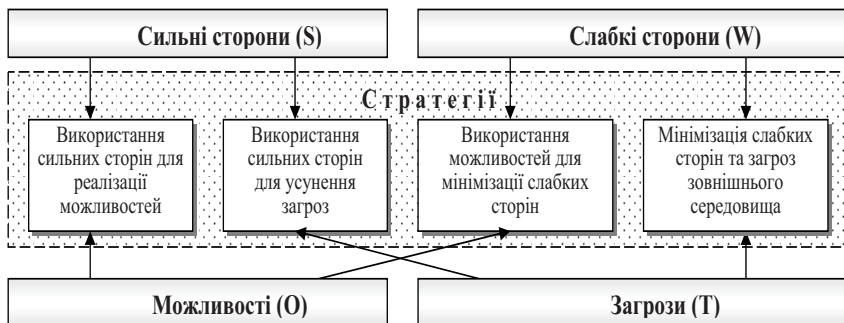

Рис. 1. Процедура SWOT-аналізу розвитку іноземного банківництва

Якщо слабкі сторони стосуються головно самого сектору іноземного банківництва, то загрози пов'язані з веденням банківського бізнесу іноземними інвесторами в Україні і негативно впливають на всю банківську систему та економіку країни. Сильні сторони використовують банки з іноземним капіталом і філії іноземних банків для реалізації можливостей, які з'явилися на ринку країни-реципієнта, і для мінімізації чи усунення загроз. Водночас можливості нового ринку використовують для мінімізації слабких сторін банків з іноземним капіталом чи філій банків-нерезидентів, які створюються в країні-реципієнті. Також потрібно пам'ятати про стратегію, яка забезпечить зменшення слабких сторін і загроз, що з'явилися у зовнішньому середовищі.

До сильних сторін (S) банків з іноземним капіталом зачисляємо: вихід на ринок відомих банківських груп з високим рейтингом та репутацією;

розвиток нових інформаційних технологій; широкий спектр банківських операцій; висока якість надання банківських послуг; європейські високі стандарти ведення бізнесу; фінансова підтримка материнських структур; професіоналізм управлінського персоналу та банківських працівників; відсутність бар'єрів та обмежень для входження іноземного інвестора на банківський ринок; наявність власних клієнтів з країни-інвестора, які працюють на ринку країни-реципієнта тощо.

Слабкими сторонами (W) банків з іноземним капіталом є: висока ризикованість вкладення коштів у розвиток національної економіки; необізнаність з внутрішнім ринком країни; посилення конкуренції на банківському ринку та витіснення з нього слабких українських банків; концентрація діяльності лише в окремих сегментах ринку країни-перебування банку; недостатній контроль державних наглядових органів за діяльністю філій іноземних банків; у більшості випадків недостатньо розвинена мережа структурних підрозділів і нерівномірний розподіл послуг банків з іноземною участю у різних регіонах країни; неможливість оцінки структури власності банку та реального іноземного власника банку тощо.

До можливостей (O) іноземного банківництва належать: залучення ресурсів на міжнародних ринках капіталів; зниження процентних ставок за кредитами банків; обслуговування власних клієнтів у країні перебування банку з іноземним капіталом; поліпшення інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій; залучення коштів населення з огляду на довіру до фінансово стійких і відомих іноземних банківських груп – власників банків; створення робочих місць в установах банків з іноземним капіталом; збільшення розміру власного капіталу; розширення доступу клієнтів до нових інформаційних технологій; створення конкурентного середовища та посилення конкурентоспроможності банківської системи країни-реципієнта; збільшення клієнтської бази завдяки розширеному спектру банківських послуг; отримання вищих прибутків у країні перебування банку з участю нерезидента через вищу прибутковість окремих операцій, ніж у країні розташування материнського банку тощо.

Основними загрозами (T) в діяльності банків з іноземним капіталом в приймаючій країні вважаємо: недовіра до банків з іноземним капіталом і банківської системи країни загалом; політична та економічна нестабільність у державі; недостатня законодавча врегульованість процесу входження та діяльності банку з іноземним капіталом і філії іноземного банку на ринку; бюрократизм і корумпованість у структурі органів влади та складності й ризику у веденні банківського бізнесу;

неплатоспроможність чи банкрутство банку з іноземним капіталом через нестабільність економіки; недоліки в правовому та інституційному регулюванні діяльності банків з іноземним капіталом та їхніх структурних підрозділів; кризові явища в країні материнського банку та згорання діяльності іноземних інвесторів у країні-реципієнті; відмивання коштів або виведення капіталів за кордон; застосування обмежувальних заходів з боку регулювальних органів щодо діяльності банків з іноземним капіталом і філій іноземних банків у країні; можливі загрози фінансовій та економічній безпеці країни через лобіювання власних інтересів іноземних інвесторів на банківському ринку тощо.

Залежно від цілей, що ставлять перед собою банки з іноземним капіталом, виходячи на український ринок, вони обирають найбільш прийнятні та оптимальні стратегії. Вважаємо, що в умовах сучасного стану розвитку банківської системи та економіки України, втрати довіри до банків, проведення реформування різних сфер економіки, а також впливу несприятливого зовнішнього середовища від політичної та макроекономічної нестабільності в державі, іноземні інвестори, виходячи на банківський ринок України повинні застосовувати стратегію ST, тобто стратегію використання своїх сильних сторін для усунення загроз. По-перше, іноземні банки, маючи високий рейтинг і репутацію на міжнародних ринках, надаючи високоякісні банківські послуги та впроваджуючи високі стандарти ведення бізнесу та прозору діяльність, сприятимуть відновленню довіри до банківської системи з боку населення, стабілізації банківської системи та економіки; по-друге, фінансова підтримка материнських структур мінімізуватиме недостатність внутрішніх ресурсів нарощення капітальної бази; по-третє, професіоналізм управлінського персоналу та впровадження новітніх інформаційних зменшуватимуть ризики ведення банківського бізнесу та ймовірність банкрутств банків з іноземним капіталом через політичну та економічну нестабільність в державі; по-четверте, наявність власних клієнтів з країни-інвестора, які працюють на ринку країни-реципієнта, дозволить надавати широкий спектр банківських послуг, розширювати мережу структурних підрозділів для обслуговування на місцевому ринку та проводити прибуткову діяльність тощо.

Враховуючи різні можливі стратегії входження на національний ринок банків з іноземним капіталом, державні органи регулювання повинні формувати власні програми розвитку, стратегії та концепції, які враховуватимуть увесь спектр можливостей і загроз для фінансово-економічної безпеки держави загалом. Концепція повинна охоплювати

обґрунтування основних проблем і комплексне їхнє вирішення із застосування відповідних засобів та механізмів.

Отже, формуючи різні цільові орієнтири іноземні інвестори, виходячи на зарубіжні ринки, розробляють власні стратегії розвитку, які враховують всі переваги і недоліки ринку країни-реципієнта. SWOT-аналіз дозволяє виявити можливості реалізації поставлених цілей, враховуючи сильні сторони банків з іноземним капіталом, або ж компенсувати власні недоліки і слабини, використовуючи конкурентні переваги місцевих ринків країн-реципієнтів. Виходячи на український банківський ринок іноземним інвесторам доцільно спрямовувати свої стратегії на використання особистих конкурентних переваг і можливостей для того, щоб мінімізувати негативний вплив зовнішнього середовища ведення бізнесу.

Список літератури:

1. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; [за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна]. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
2. Осовська Г. В. Економічний словник / Г. В. Осовська, О. О. Юшкевич, Й. С. Завадський. – К. : Кондор, 2007. – 358 с.

УДК 336.71(477)

Вовчак О. Д.

д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Київ

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Тенденції останніх років, що намітилися в розвитку як світової, так і вітчизняної економік, а також несприятливі політичні та військові події спровокували низку кризових явищ в діяльності банків, значно ускладнили умови функціонування всього банківського сектору. В Україні кризові явища в банківському секторі почали проявлятися з середини 2008 р., набрали розмаху в 2009-2010 рр., а з 2014 р. розпочалася нова хвиля банківської кризи, яка супроводжувалася оголошенням банків неплатоспроможними з подальшою їх ліквідацією, що суттєво

похитнула фінансову стабільність всього банківського сектору. Це, своєю чергою, змусило регулятивні органи адекватно відповідати на загрози і виклики в діяльності банків, розробляти превентивні заходи. Головною метою оздоровлення має стати відновлення рівноваги, досягнення довготривалої фінансової стабільності, адекватності капіталу та прибутковості, а також забезпечення сприятливих умов для подальшого його успішного розвитку.

Реалії сучасності показують недостатню фінансову стійкість і ефективність функціонування вітчизняного банківського сектору, у зв'язку з чим сьогодні актуальним для України є вирішення проблеми забезпечення ефективності банківської діяльності, визначення чинників її підвищення, що має сприяти досягненню фінансової стабільності банків та банківської системи загалом. На думку іноземного науковця та економіста Соні Купера, реформована банківська система повинна бути простішою, безпечнішою, меншою, більш різноманітною та більш стабільною.

Проблеми функціонування банківського сектору є одними з найбільш актуальних в Україні, оскільки сьогодні рівень розвитку банківської системи є недостатнім, що спричиняє низку проблем для функціонування не тільки банківського сектору, а й національної економіки. Нерозв'язаними залишаються багато питань, серед яких найбільш гострими є: низький рівень капіталізації, недостатня фінансова стійкість, недостатня якість активів і зобов'язань, високі внутрішні та зовнішні ризики, орієнтація на короткострокове кредитування, низький рівень системи кредитування фізичних осіб, незначна частка інвестиційних вкладень банків. Отже, банківська система потребує розробки фундаментальних та прикладних засад подальшого зміцнення та усунення негативних проявів, які наявні в сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки.

Загалом, оцінювання ефективності діяльності в період реформування та виходу із кризи банківської системи України свідчить про те, що ситуація кардинально не змінилася. Залишаються питання відносної капіталізації банківської системи, структурування доходів і витрат, збалансованості залучених і розміщених ресурсів, оцінки ефективності присутності іноземного капіталу, обґрунтування доцільності адміністративних заходів впливу з боку регулятора та державної підтримки розвитку банківського бізнесу [1, с.154].

Програма реформ оздоровлення банківської системи [2], запропонована Національним банком України, призвела до суттєвого зменшення їхньої кількості (2014 р. майже сотня банків виведена з ринку

і станом на вересень 2018 р. їх залишилося 81) та до радикальних змін у функціонуванні системних банків [3]. За оцінками фахівців, ліквідація низки проблемних банків, з одного боку, позитивно впливає на прозорість банківської системи, а з іншого – призводить до погіршення конкурентного середовища та умов надання банківських послуг у зв'язку із суттєвим зменшенням кількості учасників банківського ринку та збільшення ризиків для клієнтів банківських послуг.

Першочерговим завданням для банків має стати підвищення рівня капіталізації і вдосконалення систем управління ризиками. Саме капітал складає основу функціонування і розвитку всієї банківської системи, забезпечує її фінансову стійкість, виступає джерелом пом'якшення негативних наслідків різноманітних ризиків, яких зазнає банківська діяльність. Зазвичай до основних способів зростання капіталу банківської системи відносять: злиття та консолідація банків у різноманітні об'єднання тощо; залучення коштів на умовах довгострокового субординованого боргу; приріст капіталу банку шляхом додаткового випуску акцій; використання прибутку для створення різноманітних резервів.

З урахуванням світової практики найбільш перспективним способом швидкого збільшення капіталу в Україні є злиття та консолідація банківських установ. Водночас за сучасних умов, коли зросли вимоги до збільшення мінімального розміру статутного капіталу, посилилися вимоги щодо капіталізації прибутків тощо, з одного боку, а іншого боку, прибутковість банків постійно знижується, привабливість банківського бізнесу для інвесторів знижується. Не сприяють процесам злиття і консолідації і обмежені внутрішні грошові капітали. Отож, підвищення капіталізації банків можливе за умов зростання ефективності національної економіки, розвитку фінансового ринку, оздоровлення державних фінансів, підвищення прибутковості самих банків.

Водночас низька кредитоспроможність переважної частини підприємств-позичальників, недостатня капіталізація банків, неефективність систем корпоративного управління та менеджменту банку спричинюють надзвичайно високу ризикованість банківської діяльності, підвищену недовіру до банків, насамперед з боку домашніх господарств, чим ускладнюють підтримку їх ліквідності. При цьому виникає парадоксальна ситуація, а саме – з одного боку, банки не в змозі належним чином задовольняти попит на кредити, насамперед з боку суб'єктів реального сектора економіки, які сьогодні мають гостру потребу у грошовому капіталі. З іншого боку, всі суб'єкти економіки, в яких з'являються вільні грошові кошти, не можуть їх надійно розмістити, що провокує конвертацію цих

коштів в іноземну валюту або переведення їх за кордон, а найчастіше їх використовують (інвестують) в тіньову економіку.

За таких обставин органи банківського регулювання (передусім НБУ), щоб утримати ліквідність банків і підвищити довіру до них, змушені вдаватися до більш жорстких заходів, а саме: використання більш високих норм обов'язкового резервування, пряме обмеження рефінансування банків та окремих видів їх діяльності, установлення надзвичайно великої кількості економічних нормативів та жорсткого контролю за їх дотриманням тощо. Усе це не тільки негативно впливає на розвиток окремих банків, а й послаблює процеси їх взаємодії та консолідації тощо.

Водночас, як свідчать результати аналізу банківських криз, проведеного експертами Світового банку, недоліки регулювання і нагляду у більшості країн з трансформаційною економікою стали однією з головних причин розвитку кризових ситуацій. Тому з боку Національного банку України мають бути впроваджені ефективні інструменти регулювання та нагляду, які спрямовані на оптимізацію розрахунку нормативів з використанням світового досвіду та впровадження у практику міжнародних принципів Базельського комітету з банківського нагляду.

Ще одним проблемним аспектом в діяльності банків є те, що через штучне завищення процентної ставки за облігаціями внутрішньої державної позики банки змушені свої ресурси спрямовувати переважно в державні цінні папери як найбільш дохідні активи, обмежуючи кредитування реальної економіки. А зростання у банках портфеля ОВДП у 2016-2017 рр. значною мірою було зумовлено націоналізацією ПАТ КБ «Приватбанк» та докапіталізацією державних банків у 2017 р. [3].

Сьогодні невирішеними залишаються питання щодо накопичених значних кредитних ризиків, характерних для банківської кредитування, і пов'язаних з виникненням проблемних кредитів. Ризикові, неякісні активи є сьогодні також однією з основних причин низького рівня рентабельності діяльності банків. В умовах ринку між банками іде жорстка конкурентна боротьба, що змушує їх підвищувати ризиковість своїх операцій, що може призвести до їх неплатоспроможності. Підвищені ризики також пов'язані з фінансовими інноваціями та інтеграцією банківської діяльності з іншими видами діяльності – страховою, інвестиційною, консультаційною тощо. Вихід з такої ситуації вбачається в розвитку систем ризик-менеджменту та вдосконалення управління ризиками в банках, зменшення рівня доларизації кредитного портфеля банківської системи України, впровадження ризик-орієнтованої системи

банківського регулювання та нагляду на основі імплементації міжнародних стандартів, розроблених Базельським комітетом з банківського нагляду, які мають превентивний характер, орієнтовані на раннє запобігання кризовим явищам у банківській системі та уникнення ризику втрати коштів клієнтами банку. Для вирішення цих проблемних аспектів НБУ вже прийнято постанову НБУ № 64 «Система управління ризиками», якою визначено 6 видів ризиків і передбачено 3 лінії їх захисту (бізнес-лінія, ризик-менеджмент та комплаєнс, внутрішній аудит) [3].

Нині істотного значення набула проблема оптимізації структури банківської системи, пов'язана із злиттям та приєднанням неконкурентоспроможних банків, що залишилися на ринку, з метою зменшення структурних диспропорцій у розвитку банківської системи України, які спровокували концентрацію сукупного власного капіталу і сукупних активів у системних державних банках. Перехід ПАТ КБ «Приватбанк» у власність держави суттєво змінив структуру банківської системи України і станом на 01.01.2018 р. банки з приватним українським капіталом склали близько 13%, банки іноземних банківських груп – 35%, державні – 54,3%. Упродовж 2017 року з ринку виведено 14 банків (з них 4 реорганізувалися у фінансові компанії, 1 банк приєднався до іншого), на які на початок 2017 р. припадало 1.7% чистих активів. Частка державних банків у чистих активах зросла на 3.6 в. п. до 54.9%. Частка банків з приватним капіталом зросла завдяки активному кредитуванню та купівлі кількох банків у іноземних власників. Рівень концентрації зріс: на 20 найбільших банків припадає 90,7% чистих активів системи. Вже на кінець вересня 2018 р. частка активів державних банків становить 54.3%. Решта банків дещо втратили роль фінансових посередників, здатних активно здійснювати банківські операції. [3].

Також суттєвою проблемою розвитку банківського сектору є його територіальна нерівномірність, що характеризується високою концентрацією банків та їх активів у межах певного регіону, зокрема, у Києві зосереджено 60 % материнських банківських установ, а у 10 областях України взагалі немає банків – юридичних осіб, а саме ці регіони здебільшого є депресивними [3].

При розробці заходів з удосконалення банківського регулювання доцільно врахувати також і той факт, що державна політика регулювання банківського сектору у багатьох країнах світу спрямована на захист вітчизняних банків шляхом встановлення низки обмежень щодо доступу іноземного капіталу на внутрішній банківський ринок. Адже істотна присутність іноземного капіталу на ринку банківських послуг України

не створює надійних засад для протидії кризовим явищам. Заслугує уваги також ідея регулятора Великобританії щодо підготовки банками «прижиттєвих заповітів» на випадок банкрутств.

Список літератури:

1. Міщенко В. Роль іноземного капіталу в банківському секторі країни / В. Міщенко, Р. Набок // Вісник НБУ. – 2015. – № 11. – С. 38-44.
2. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року: Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року № 391 (у редакції рішення Правління Національного банку України від 16 січня 2017 р. № 28). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>.
3. Офіційний сайт Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

УДК 336.717

Вроцлавський Д. Ф., студент,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Науковий керівник: **Пайтра Н. Г.**,

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОНЛАЙН-БАНКІНГУ В УКРАЇНІ

Посилена конкуренція між банками змушує їх шукати нові шляхи залучення клієнтів та збільшення продуктового ряду для наявних, активно використовуючи для цього можливості Інтернет-простору. У зв'язку із цим важливим напрямом розвитку вітчизняних банків є розроблення та впровадження високотехнологічних дистанційних послуг. Ринок онлайн-банкінгу в Україні активно розвивається, проте сучасні світові тенденції створюють напрями подальшого його вдосконалення.

Концепція електронних грошей дозволяє банкам доставляти свої послуги клієнтам на будинок. Одна з головних умов для банку – представництво в Інтернеті. Банк може управляти поточними рахунками клієнтів, вкладами, розрахунками клієнтів з бюджетом. Виділяються наступні види операцій: оплата послуг різних компаній (наприклад,

оплата вперед рахунків за пластикову картку); отримання балансу на поточний день; звіт про рух коштів на рахунок; замовлення чекової книжки; ведення операцій з цінними паперами; здійснення перерахувань за рахунками клієнтів за певний проміжок часу.

Клієнт може виконати будь-яку операцію в будь-який зручний для нього час дня і ночі, так як банк здійснює наступний контроль. Перед кожною операцією власник домашнього терміналу використовує спеціальний «ключ» в коді захисту від неправомірного підключення до системи. Всі операції можуть проводитися не тільки в національній валюті, але і в іноземній, банк може видавати інформацію і про стан рахунків клієнта в інших іноземних банках, якщо клієнт йому це доручить.

Управління банківськими рахунками через Інтернет, тобто інтернет-банкінг, є найбільш динамічним і представницьким напрямом фінансових інтернет-рішень, в силу найбільш широкого спектра фінансових (в даному випадку банківських) послуг. Крім того, подібні системи можуть бути основою систем дистанційної роботи на ринку цінних паперів та віддаленого страхування, так як вони забезпечують проведення розрахунків і контроль над ними з боку всіх учасників фінансових відносин.

Класичний варіант системи інтернет-банкінгу включає в себе повний набір банківських послуг, наданих клієнтам-фізичним особам в офісах банку, природно, за винятком операцій з готівкою. Як правило, за допомогою систем інтернет-банкінгу можна купувати і продавати безготівкову валюту, оплачувати комунальні послуги, платити за доступ до Інтернету, оплачувати рахунки операторів стільникового зв'язку, проводити безготівкові внутрішньо- і міжбанківські платежі, переводити кошти за своїми рахунками, відстежувати всі банківські операції за своїми рахунками за будь-який проміжок часу.

Використання систем інтернет-банкінгу дає низку переваг: по-перше, істотно економиться час за рахунок виключення необхідності відвідувати банк особисто; по-друге, клієнт має можливість 24 години на добу контролювати власні рахунки та, відповідно із зміною ситуації на фінансових ринках, миттєво відреагувати на ці зміни (наприклад, закрити вклади в банку, купити або продати валюту і т.п.). Крім того, системи інтернет-банкінгу незамінні для відстеження операцій з пластиковими картами – будь-яке списання коштів з карткового рахунку оперативно відбивається у виписках за рахунками, які готує система, що також сприяє підвищенню контролю з боку клієнта за своїми операціями.

Сучасний розвиток банківського сектору нерозривно пов'язаний з упровадженням та вдосконаленням систем віддаленого банкінгу. Якщо раніше банку для того, щоб займати лідируючі позиції на ринку слід було розширювати мережу своїх відділень, то сьогодні такий банк має нарощувати кількість та якість послуг системи електронного банкінгу.

Протягом 2018 р. значно активізувалися нові учасники ринку, серед яких – Monobank – підрозділ ПАТ «Універсал Банку», що входить до групи ТАС і належить українському олігарху Сергію Тігіпку. Менш ніж за рік свого існування Monobank вдалося залучити понад 250 000 клієнтів. Це банк нового покоління, який заманює користувачів простотою, зручністю та технологічністю. Судячи з усього, зупинятися на досягнутому не збирається, і вже найближчим часом представить нові можливості програми.

Протягом 2017–2018 рр. на ринку електронного банкінгу намітилися позитивні тенденції. Так, можна визначити декілька основних напрямів розвитку електронних банківських послуг в Україні:

1) відбувся активний запуск Р2Р-переказів та збільшилася кількість платіжних сервісів для оплати комунальних та інших рахунків. На відміну від інших способів переказу грошей з картки на картку, перекази Р2Р мають низку переваг, це: незначна вартість переказів; можливість здійснювати платіж у будь-який час та в будь-якому місці, де є доступ до Інтернету;

2) підвищилася популярність мобільних платежів із використанням смартфону. Так, згідно з дослідженнями MasterCard, за допомогою смартфону готові оплачувати товари і послуги 72% опитаних українців, тоді як у Західній Європі показник такої готовності становить лише 37%, а в Центральній та Східній Європі – 57%. Отже, набувають популярності мобільні додатки та їх функціонали, спрощується процес підключення до онлайн-банкінгу та все більше використовуються для платежів новітні технології, наприклад соціальні боти Facebook Messenger;

3) важливим моментом для розвитку електронного банкінгу стала підтримка Національним банком єдиного стандарту електронної дистанційної ідентифікації клієнтів BankID, який сьогодні надає можливість отримувати адміністративні послуги від держави, а в перспективі, за умови доопрацювання нормативної бази, дасть змогу отримувати всі банківські послуги без візиту до відділення банку;

4) відзначено активний розвиток Р2Р-кредитування (Peer-To-Peer), який є способом запозичення коштів між особами, не пов'язаними між собою, без залучення фінансового посередника (банку, кредитної спілки тощо). Зазвичай позики надаються за допомогою онлайн-платформ

посередників, які стягують комісію за надання позик, та інструментів перевірки кредитоспроможності.

Незважаючи на певні ризики, такі системи стають популярними і присутні навіть в Україні. Так, сервіс P2P-кредитування запустив ПАТ КБ «ПриватБанк» у березні 2016 р.

Підводячи підсумки дослідженням стану ринку онлайн-розрахунків в Україні, слід зазначити таке. Протягом останніх років він активно розвивався, а в період 2016–2017 рр. відбулося його вдосконалення. Аналіз основних параметрів ринку дав змогу дати загальну характеристику його розвитку. Серед головних трендів цього періоду було визначено: запуск P2P-переказів; підтримку Національним банком єдиного стандарту електронної дистанційної ідентифікації клієнтів BankID; популяризацію мобільних платежів із використанням смартфона та активний розвиток P2P-кредитування. Огляд світових тенденцій та урахування досвіду країн ближнього зарубіжжя формує вектор розвитку онлайн-банкінгу в Україні.

Список літератури:

1. Виговська Л. 100 млрд грн на рік. Ринок мобільного та інтернет-банкінгу б'є рекорди. URL: <http://biz.nv.ua/ukr/publications/100-mlrd-na-rik-rinok-mobilnogo-ta-internet-bankingu-v-ukrajini-b-je-rekordi-108675.html> (дата звернення: 17.10.18).
2. Які новинки в е-банкінгу з'явилися і були впроваджені в 2016 році? URL: http://www.prostobank.ua/internet_banking/stati/kakie_novinki_prineset_klientam_2017_god_v_sfere_internet_bankinga_mnenie_ekspertov (дата звернення: 17.10.18).
3. Советы банкира: онлайн-переводы P2P упрощают жизнь. URL: https://24tv.ua/ru/sovety_bankira_onlajnperevody_p2p_uproshhajut_zhizn_n554692 (дата звернення: 17.10.18).

УДК 336.77.067.22(477)

Гаврилів Ю. В., студент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Владичин У. В.**
д.е.н., доцент, професор кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РИНКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Ефективне формування ринкових відносин у будь-якій країні сьогодні не можливо уявити без використання різного роду способів забезпечення зростаючих зобов'язань. До таких способів також відносять іпотеку.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про іпотеку», іпотека – вид забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном, що залишається у володінні і користуванні іпотекодавця, згідно з яким іпотекодержатель має право, в разі невиконання боржником забезпеченого іпотекою зобов'язання, одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами цього боржника у порядку, встановленому цим Законом [1].

Стан і розвиток ринку іпотечного кредитування відіграє дуже важливу роль для України, оскільки він стає об'єднуючою ланкою між фінансовим ринком і ринком нерухомості. Окрім цього, ринок іпотечного кредитування сприяє вирішенню житлових проблем, а це, в свою чергу, покращує соціальну стабільність в Україні. Тому проведемо детальний аналіз вітчизняного ринку іпотечного кредитування протягом 2013-2017 рр.

Загальний обсяг наданих вітчизняними банками іпотечних кредитів протягом досліджуваного періоду демонструє неоднозначні результати. Починаючи з 2014 р. їхній обсяг зростав і на кінець 2014 р. становив 71,8 млрд. грн. порівняно із 51,45 млрд. грн. у кінці 2013 р. Між цим, упродовж 2015-2016 рр. обсяги іпотечних банківських кредитів в Україні йдуть на спад (спостерігаємо скорочення до 66,17 млрд. грн. у кінці 2015 р.) і потім знов зростають до 68,56 млрд. грн. станом на кінець 2016 р. Уже у 2017 р. обсяги іпотечних кредитів знижуються до 48,28 млрд. грн. [2; 3].

Для населення України досі стримуючим чинником щодо отримання іпотечного кредиту є процентні ставки. Так, середня процентна ставка за іпотечними кредитами в національній валюті в Україні протягом 2013-2017 рр. коливалася у межах 12-18,5 % (найвищого значення вона сягнула у кінці 2013 р. – 18,5%, а найнижчого – на кінець 2015 р. – 11,8%). Станом на кінець 2017 р. середнє значення процентної ставки за іпотечними кредитами в національній валюті становило 17,4%. Дещо нижчими були середні значення процентних ставок за іпотечними кредитами в іноземній валюті (5,6-12,9%) і найнижчого значення складали на початку 2018 р. – 5,6 %. Для тих, кому прийнятна ставка за іпотечний кредит, перешкодою стають наявні проблеми при стягненні застави у разі невиконання своїх зобов'язань [2; 3].

Попри те, що у порівнянні з 2014 р., процентні ставки за іпотечними кредитами в Україні суттєво знизилась, це не призведе до дуже швидкого і високого розвитку іпотечного кредитування в нашій країні, оскільки такі чинники як недосконалість законодавчої бази та економіко-політична нестабільність у країні досі залишаються перешкоджаючими для цього.

Однією з позитивних змін на вітчизняному ринку іпотечного кредитування за останні роки можна вважати покращення умов надання іпотечного кредиту. Так, відмітимо зростання вибору кредиторів на вторинному ринку і 20%-ве зростання кредиторів на первинному ринку. Станом на сьогоднішній день, з ТОП 50 банківських установ України за обсягами активів, 30 із них видають кредити на вторинному ринку на термін 10 і 15 років [3].

Відголоски фінансової кризи 2008 р. досі відчувають вітчизняні банки, оскільки значна кількість валютних кредитів було видано ще до цього періоду. І як наслідок, через незахищеність прав кредиторів, можна спостерігати значну кількість непрацюючих валютних іпотечних кредитів у портфелях платоспроможних банків України. Так, частка непрацюючих іпотечних кредитів у національній валюті протягом 2013-2017 рр. стабільно знижувалась (з 35 % у 2013 р. до 21 % у 2017 р.). Водночас, спостерігаємо зростання частки непрацюючих іпотечних кредитів в Україні в іноземній валюті з 65 % у 2013 р. до 79 % на кінець 2017 р. [2; 3].

За результатами проведеного аналізу ми виділили основні чинники, які негативно впливають на розвиток ринку іпотечного кредитування в Україні:

- недосконалість законодавчої бази, зокрема у питанні захисту прав кредиторів;

- високі процентні ставки за іпотечними кредитами;
- низька державна підтримка у сфері іпотечного кредитування молодих сімей та інших категорій громадян, які потребують поліпшення житлових умов;
- інфляційні процеси в країні;
- обмеженість вільних фінансових ресурсів;
- існуюча висока доларизація економіки.

На нашу думку, основні заходи щодо вдосконалення та вирішення ключових проблем, які існують на ринку іпотечного кредитування України, необхідно розглядати як на рівні банківських установ, так і на рівні держави. Вітчизняним банкам України варто активізувати заощадження населення, тобто постійно перетворювати їх у інвестиції. Це дозволить отримати «довгі» пасиви, які відіграють суттєву роль у здійсненні довгострокових кредитних операцій на ринку іпотечного кредитування.

Не можна не відмітити проблеми із нормативно-правовою базою іпотечного кредитування в Україні. Необхідно повноцінно законодавчо закріпити механізми функціонування вторинного іпотечного ринку та розширити права банків-кредиторів.

Підсумовуючи, зауважимо, що для подальшого розвитку банківської діяльності на ринку іпотечного кредитування в Україні необхідно звернути увагу і на зарубіжний досвід у цій сфері з метою пошуку оптимальної можливості його адаптації під вітчизняні умови.

Список літератури:

1. Про іпотеку [Електронний ресурс] : Закон України від 5 червня 2003 року. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=898-15>.
2. Національний банк України. Офіційне інтернет-представництво. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua>.
3. Іпотека в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.prostobank.ua/zhile_v_kredit.

УДК 332

Голікова І. О., студент,
Харківський навчально-науковий інститут ДВНЗ «УБС», м. Харків
Харченко О. С., студент,
Харківський навчально-науковий інститут ДВНЗ «УБС», м. Харків
Науковий керівник: **Торяник Ж. І.**
к.е.н, доцент, доцент кафедри менеджменту та соціально-
гуманітарних дисциплін, Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «УБС», м. Харків

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК ДІЄВИЙ ЕЛЕМЕНТ УСПІХУ БАНКУ

Чому в сучасних умовах розвитку української платформи бізнесу все активніше обговорюється тематика, котра присвячена корпоративній культурі? Адже з теперішньою банківською ситуацією є більш важливі клопоти: фінансова та стресостійкість, конкурентоспроможність, капіталізація, прибутковість, дефіцит кадрів. Що тисне на керівників та HR-спеціалістів, котрі приділяють значну увагу такому, на перший погляд, не значимому поняттю « корпоративна культура»? Це свідчить про те, що дана тематика на слуху і з кожним роком набирає актуальності.

Серед вітчизняних і зарубіжних науковців, що займалися дослідженням корпоративної культури та її впливу на діяльність банківських установ: Е. Шейна, Г. Хофстеда, П. Друкер, У. Бреддік, В. Співак, А. Кирилов, А. Колот, Д. Богиня, О. Грішнова, В. Петюх.

Перш за все необхідно зазначити, що корпоративна культура – багатогранне поняття, тому серед науковців не існує єдиної концепції щодо даного визначення. До того ж залишається відкритим питання стосовно розподілу понять «організаційна культура» та «корпоративна культура».

Організаційна культура – це філософські та ідеологічні уявлення, цінності, переконання, вірування, очікування, норми, які пов'язують організацію в єдине ціле.

Корпоративна культура – це сукупність переконань, відносин, норм поведінки і цінностей, спільних для всіх працівників даної організації. Вони не можуть бути чітко виражені, але за відсутності прямих інструкцій визначають спосіб дій і взаємодій людей і значною мірою впливають

на хід виконання роботи. Ці визначення дозволяють нам зрозуміти, що корпоративна культура є похідною організаційної.

Корпоративна культура займає провідне місце в будь-якій сфері, навіть якщо вона ніде не прописана. Тому існує тільки два варіанти розвитку події: або керівник спрямовує корпоративну культуру, або вона розвивається хаотично. Підґрунтям вітчизняної культури є напрацювання зарубіжних вчених, які виділяють чотири її типи наведені на рис. 1.

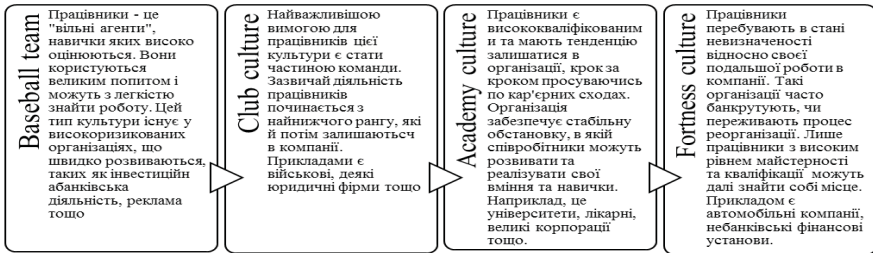

Рис. 1. Типи корпоративної культури

Джерело: сформовано автором на основі [3]

Яскравим прикладом реалізації теорії на практиці є модель корпоративної культури в «Megabank», яка представлена наступними програмами наведеними в табл. 1.

Таблиця 1. Програми корпоративної культури «Megabank»

Назва програми	Зміст
1	2
«Ціннісно орієнтований менеджмент»	Цикл тренінгів, який навчає ефективно планувати діяльність підрозділу, формувати цілі, контролювати і оцінювати їх досягнення. Тобто це загальна інформація, але в основі лежать цінності Megabank.
«Цінний кадр»	Три рази на рік відбувається нагородження когось із персоналу спеціальними сертифікатами, які дають змогу придбати різні речі (побутову техніку, парфуми, похід в кіно, ресторан і т.д)

1	2
«Зворотній зв'язок»	Програма спрямована на оцінювання керівника його підлеглими. Вони мають право анонімно дати оцінку своєму менеджеру за поведінковими орієнтирами банку: чи ефективно керівник досить інформацію персоналу, чи підтримує їх ідеї, тощо.
«Mega уповноважений»	Існує неформальний лідер, який має авторитет серед колективу і займається так званим розслідуванням: аналізує ситуацію, робить висновки і передає інформацію правлінню банку. Це ніби додатковий інструмент, який реалізується в тих випадках, коли працівник не в змозі самостійно вирішити свої проблеми.
«Елемент гейміфікації»	Програма, яка наділяє працівників певною кількістю балів, котрі накопичують і в кінцевому результаті – обмінюють на подарунки (чашки, ручки, вечеря з керівником). І є особливий подарунок: менеджер у певний день привозить підлеглого на власному автомобілі)

Як бачимо, аби досягнути успіху на банківській арені потрібно орієнтуватися не тільки на результати, але і на те, хто працює над ними.

Підсумовуючи вище сказане, можна стверджувати, що у кризовий період провідні позиції займатимуть персоналоорієнтовані компанії. Якщо співробітники розуміють, що працюють не тільки за матеріальні ресурси, а щоб зробити щось значуще – вкласти частинку своєї душі, то ми впевнені, що такі компанії і надалі з легкістю будуть долати нові виклики, ніж ті, де працівники приходять, щоб відсидіти на роботі і забрати свої гроші.

Отже, модерна корпоративна культура створює імідж банку, який визначає, хто саме посяде провідне місце на фінансовому ринку.

Список літератури:

1. Lopukhova K. A. Influence of the corporative culture on social processes of the enterprise//Вісник економіки транспорту і промисловості. 2010. №31. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/influence-of-the-corporative-culture-on-social-processes-of-the-enterprise>.

2. Ізюмцева Н. В. Вплив корпоративної культури на діяльність банківської установи// Н.В. Ізюмцева Д. Кац. – Вісник НБУ, 2012. URL : <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.
3. Пашенко О. П. Креативний менеджмент як фактор успішності сучасного бізнесу// О. П. Пашенко. – Економіка та управління підприємством, 2017. № 17. URL : <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/86.pdf>.
4. Офіційний сайт: <https://www.megabank.ua/ua>.

УДК 336.71(477)

Головнюк Ю. І., студентка,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Іршак О. С.**
к.е.н., доцент, доцент кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА БАНКІВСЬКИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ

Функціонування ефективної податкової системи, яка б характеризувалася високою конкурентоспроможністю та сприяла формуванню позитивного іміджу країни, характеризується високим рівнем інтеграційних та глобалізаційних процесів. Податки є сильним важелем впливу на масштаби та темпи розвитку економіки, інтенсифікацію підприємництва, поліпшення добробуту, населення. Стабільність такого розвитку економіки залежить від надходжень фінансових ресурсів банків [4, с. 89]. Україна – це одна з країн, яка знаходиться в стані розвитку, стані переходу на ринкові відносини. Оскільки країна лише розвивається, то і податкове навантаження не є належним чином вдосконалене.

Податкове навантаження – це механізм впливу економіки на суспільне господарство, його структуру, динаміку, розміщення тощо. З їх допомогою можна стимулювати або, навпаки, обмежувати ділову активність, а отже, і розвиток тих чи інших галузей економічної діяльності. Податкове навантаження фінансового бізнесу, перш за все визначається впливом на її окремі сегменти, і один з таких сегментів є фінансові посередництва. Разом із тим формування ефективної системи оподаткування діяльності фінансових посередників є дуже складним завданням. Це, зокрема, пояснюється особливою значущістю фінансового посередництва для сучасної економіки, специфікою фінансових послуг,

можливістю застосування щодо них способів оподаткування [1]. Отже, необхідність впливу на діяльність фінансових посередників, в першу чергу за рахунок податків, є актуальною проблемою.

На нашу думку, банківський бізнес – це діяльність банківських установ, спрямована на отримання прибутку. Розглянемо детальніше, скільки ж сплачують банківські установи податку на прибуток. Податок на прибуток – прямий податок, що стягується з прибутку фінансової організації, наприклад, банку. Прибуток фінансової організації, як правило, визначається як дохід від діяльності компанії мінус сума встановлених відрахувань та знижок.

Податок на прибуток займає особливе місце в податковому регулюванні банківської діяльності. Він має найбільшу питому вагу у величині податкових платежів, що здійснюють банки, і є другим за значущістю податком, який формує бюджет. Оскільки основною метою діяльності банків є отримання прибутку, то банки є платниками податку на прибуток нарівні з іншими підприємствами та організаціями України [3, с. 262]. Ставка податку на прибуток банків не відрізняється від ставки податку на прибуток підприємств, і з 1 квітня 2011 р. становила 23%, з 1 січня 2012 – 21%, з 1 січня 2013 р. – 19%, з 1 січня 2014 – 16%, а з 1 січня 2015 р. і до сьогодні – 18 % [4, с. 89].

В останні роки в Україні фінансово-кредитна система переживає суттєвий спад, велика кількість банків декларує від'ємні фінансові результати діяльності, значна їх кількість протягом останніх періодів припинила діяльність. У таких умовах вплив змін у податковому законодавстві на умові діяльності та податкове навантаження банків в окремих випадках може стати непрогнозованим.

Основні зміни в оподаткуванні банків прямо залежні від їх доходів. Ми можемо спостерігати негативну тенденцію, щодо сплаченого податку на прибуток. Детальніше доходи та витрати банків України за період 2015-2017 рр. розглянемо в табл. 1.

З таблиці 1 видно, що доходи банків знизились за 2017 р. порівняно з 2015 р. на 21054 млн. грн. Відбувається також зниження і витрат банків за 2017 р. відносно 2016 р. на 61182 млн. грн, проте 2016 р. відносно 2015 р. витрати зросли на 84285 млн. грн. Хоча якщо порівнювати 2016 р і 2015 р. і їх доходи, то теж спостерігається зниження на 8502 млн. грн. Аналізуючий сплачений податок на прибуток у 2017 р. та 2015 р., спостерігається стрімке зростання сплати на 4085 млн. грн., що призвело до більшого прибутку після оподаткування.

На нашу думку, до основних причин, які впливають прямо на сплату податків на прибуток у банківському бізнесі можна віднести:

Таблиця 1. Доходи, витрати та фінансовий результат банків України протягом 2015-2017 рр., у млн грн [2]

Показники	2015	2016	2017	Відхилення 2017 до 2015 (+/-)
Доходи банків	199193	190 691	178 139	-21 054
Витрати банків	265 793	350 078	204 611	-61182
Сплачений податок	-406	-418	3679	4085
Прибуток після оподаткування	-66 600	-159 388	-26 472	40 128

– по-перше, економічна криза, що може призвести до значних втрат у діяльності банків;

– по-друге, шахрайство з боку банків у вигляді несплати податків внаслідок застосування схем мінімізації прибутку;

– по-третє, нечітка система оподаткування в країні та постійне її оновлення.

Таким чином, процес оподаткування прибутку банківського бізнесу є однією з найголовніших проблем в Україні. Вважаємо, що податкове навантаження на банківські установи в Україні потрібно послабити. Адже надмірне навантаження податковими платежами вітчизняних банків призводить до зниження економічної активності та тінізації прибутків. Зниження ж податкового навантаження банків може забезпечити активізацію їх інвестиційної діяльності і підвищення ділової активності суб'єктів господарювання, що, у свою чергу, може сприяти зростанню обсягів податкових надходжень до бюджетів.

Список літератури:

1. Гланц В. Н. Податкове регулювання діяльності фінансових посередників / В. Н. Гланц. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : fkd.org.ua/article/download/25141/22598.
2. Доходи і витрати банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=34661579>.
3. Ортинський В. Л. Основи права України, вид. 2-ге, доповнене і перероблене / В. Л. Ортинський. – Львів: Оріяна-Нова, 2005. – 368 с.
4. Irshak O. S. The peculiarities of imposing income tax on banks in Ukraine / O. S. Irshak // L'Association 1901 «SEPIKE». – Journal Nr. 8. – 2015. – P. 89-92.

УДК 336.717.13

Деркач Ю. Б.
к.е.н., викладач кафедри банківської справи,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

Важливим фактором, який стримує розвиток електронних платежів в Україні, є високий рівень використання в економіці країни готівки під час здійснення платежів. Це викликано високою часткою тіньової економіки і низьким рівнем довіри споживачів до системи загалом і до електронних платежів і платіжних інструментів зокрема. Оскільки розвиток роздрібних безготівкових платежів починався в Україні практично з нуля, то протягом останніх років цей ринок характеризувався досить високими темпами зростання обсягів наданих послуг, кількості учасників і власників електронних платіжних інструментів. При цьому відбувався розвиток банківських платіжних інструментів (платіжних карт) та інших систем переказу грошей (небанківські системи переказу грошей, електронні гроші, мобільні платежі тощо).

Не зважаючи на зазначене, досить тривалий час Україна є державою з високим рівнем використання готівки в економіці, підтвердженням цього є величина показника М0/ВВП. У 2014 році цей показник становив: Польща – 7,5%, Туреччина – 4,9% Данія – 3,0%, Швеція – 2,2%. в Україні -18,1% [1,2].

Як свідчить проведений аналіз показник співвідношення карткових платежів до ВВП у 2016 рр. в Україні склав 24%, в Польщі – 12%, у Великобританії – 46% (рис.1).

Дані наведеного рисунку свідчать, що темп приросту показника співвідношення карткових платежів до ВВП за період 2012-2016 рр., в Україні був найвищим серед ряду країн ЄС і становив 243%, у той час як у Польщі – 71%, у Великобританії – 48% Обсяг операцій з використанням банківських платіжних карток зростає із року в рік. Проте показник зняття готівки замість використання у безготівкових транзакціях лишається ще досить високим.

Серед факторів, що стримують збільшення долі розрахунків на основі карток є низький рівень фінансової грамотності населення, слабка мотивація, високий рівень тіньових доходів.

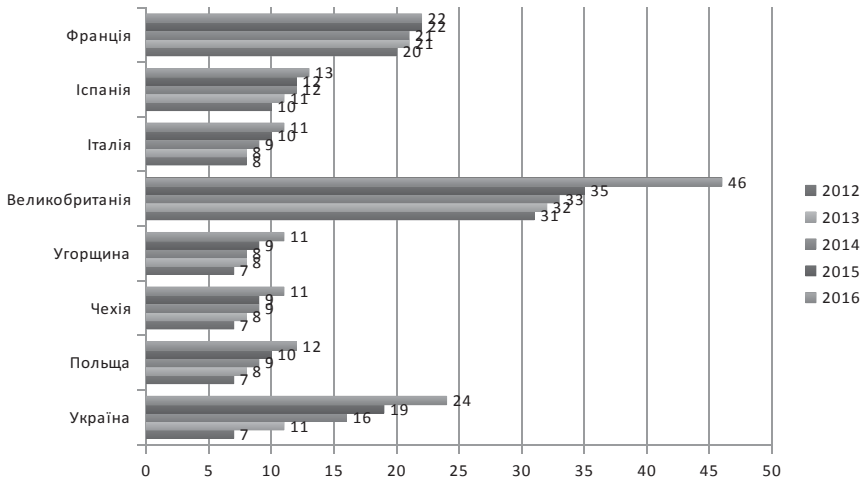

Рис. 1. Динаміка показника співвідношення карткових платежів до ВВП за період 2012-2016 рр.,%

Джерело: розроблено автором за даними [1,2]

Аналіз інфраструктури ринку платіжних карток представлений даними рис. 2, 3.

Рис. 2. Кількість АТМ-банкоматів на 1 млн. населення у 2016 р., шт.

Рис. 3. Кількість POS-терміналів на 1 млн. населення у 2016 р., тис. шт.

Джерело: розроблено автором за даними [2,3]

Данні рис. 2 свідчать про досить розгалужену мережу банкоматів в Україні – 886 шт. на 1 млн населення, проте у США цей показник склав лише 693 шт на 1 млн населення, а у Польщі – 724 шт. на 1 млн населення. У таких розвиваючих країнах як Бразилія та Росія цей показник досить високий 1088 та 1687 шт. на 1 млн населення відповідно.

Проте ситуація з кількістю POS- терміналів майже протилежна. Згідно даних рис. 3. кількість POS- терміналів на 1 млн. населення в таких розвиваючих країнах як Україна склала 5,7 тис. шт., Росія – 8,9 тис. шт., Бразилія – 21,9 тис. шт. У США цей показник – 43,6 тис. шт. на 1 млн населення.

Проведений аналіз свідчить про слабо розвинуту інфраструктуру ринка платіжних карток в порівнянні з іншими країнами Європи та США. В Україні високе проникнення банкоматів, проте за іншими показниками (мережа POS-терміналів, кількість безготівкових операцій серед населення) наша країна суттєво відстає.

В Україні попит на готівку у порівнянні з іншими Європейськими країнами досить високий, що пов'язано з високим рівнем тіньової економіки, низьким рівнем довіри до банків. Аналіз світового досвіду свідчить, що встановлені в Україні розміри лімітів готівкових розрахунків значно перевищують європейські норми, інфраструктура слабо розвинута: високе проникнення банкоматів, низький рівень кількості POS-терміналів.

Вирішення зазначених проблем потребує подальшого розвитку інфраструктури, а саме збільшення кількості POS-терміналів, підняття рівня фінансової грамотності населення. Для розвитку ринку платіжних карток насамперед необхідно підвищити довіру населення та ефективність карткових технологій за допомогою маркетингу фінансових послуг. Також необхідно вдосконалити механізм користування платіжними картками, оскільки для людей похилого віку цей механізм не зовсім зрозумілий.

Список літератури:

1. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.
2. The World Bank data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>.
3. Офіційний сайт Національного банку України України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.

УДК 339.732(477)

Климчук С. І., студент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Владичин У. В.**
д.е.н., доцент, професор кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ УЧАСТІ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ

Наявність іноземного капіталу в банківській системі України допомагає підсилувати її значення в економіці держави та дозволяє підвищити рівень якості обслуговування, модернізацію технологій у вигляді доступу до більш ефективних технологій, зростання діапазону фінансових ресурсів, розширення фондового ринку через вихід банків на міжнародні ринки, зміщення у світовому фінансовому рейтингу. Функціонування іноземних банків та іноземного капіталу забезпечує швидку внутрішню передачу сучасних методів управління кредитними та іншими ризиками, посилення конкуренції на внутрішньому ринку та підвищення ефективності банківських установ, а також вірогідна можливість для іноземних банків забезпечувати додаткові джерела зовнішньої фінансової підтримки банківської системи країни.

Водночас, необхідно аналізувати та враховувати потенційні ризики здійснення процесів іноземного інвестування в банківський сектор України: втрата незалежності у сфері грошово-кредитної політики, раптові коливання ліквідності банків, припустимий вплив фінансових ресурсів.

До головних проблем присутності іноземного капіталу у банківській системі України відносять наступні [3]:

- 1) ускладнення банківського нагляду;
- 2) втрата суверенітету в галузі грошово-кредитної політики;
- 3) чутливість вітчизняних банків до коливань на світових фінансових ринках;
- 4) можливість захоплення іноземними банками банківського ринку України;
- 5) посилення іноземного контролю;
- 6) посилення нерівноправної конкуренції між національними та іноземними банками;

7) підвищення ймовірності відпливу українського капіталу до зарубіжних країн.

Проаналізувавши основні показники діяльності банків України з 2012 по 2017 рік, ми виявили, що з 2013 по 2014 рік спостерігалась тенденція зменшення частки банків з іноземним капіталом, проте починаючи з 2015 року частка почала збільшуватись, особливо стрімко це відбулося у 2017 році: за 9 місяців частка іноземного капіталу зросла на 4 %. Варто підкреслити, що таке зростання було зумовлене не збільшенням кількості банків з іноземним капіталом, а зменшенням кількості українських банків внаслідок проведення «очищення» банківської системи. При цьому, кількість банківських установ в Україні, у тому числі з іноземним капіталом (з 2008 по 2018 роки), у 2018 році зменшилась.

Чутливими до внутрішніх змін виявилися банки і зі 100 % іноземним капіталом: номінально їхня кількість залишилася незмінною у 2018 р. (18 банків) порівняно з 2008 р. (17 банків), проте, важливо, що зміни все таки відбувалися: впродовж 2010-2013 рр. їхня кількість поступово зростала аж до 22 одиниць на початок 2012 р. та 2013 р., у той час як, починаючи з 2014 р. – скорочувалася.

Серед науковців-теоретиків та банкірів-практиків існують різні думки з приводу позитивних та негативних змін в державі від залучення іноземних банківських капіталів. Так, О. Сугоняко відзначає, що ізоляціонізм, відмова від іноземних інвестицій не принесуть користі державі. Водночас світова практика демонструє яскраві приклади, коли країни не тільки зберегли власну банківську систему, а й за рахунок виконання нею транзитних, накопичувальних та інших функцій, створили додатковий ресурс для розвитку національних економік та задоволення необхідних суспільних потреб. Це передусім стосується США, Індії, Японії та інших країн. Натомість досвід країн Центральної Європи переконливо свідчить, що розкриття власних фінансових систем для іноземного капіталу призводить до його небезпечної та швидкої концентрації порівняно з параметрами національних економік, внаслідок чого економічні процеси у таких країнах позбавляються власної ініціативи та набувають залежного характеру [1, с.24]

Згідно проведеного нами аналізу, щодо перспектив розвитку банківської системи України за умов участі іноземного капіталу, можна зробити висновки, що надалі банківська система України буде використовувати запозичені іноземні інноваційні концепції ведення банківського бізнесу.

Однією з найбільш поширених інноваційних концепцій банківської системи України з іноземним капіталом у сфері дистрибуційної політики

є: багатоканальна діяльність з поєднанням нових і традиційних технологій та інструментів; самообслуговування; дистанційне обслуговування; телефонні центри та запровадження віртуальних банківських і фінансових технологій, таких як управління банківськими рахунками, готівкові розрахунки, електронний підпис, укладання контрактів. Використання онлайн-сервісів стає більш інтуїтивним, максимально скорочується кількість дій, необхідних для його використання [2]. Банки з іноземним капіталом запроваджують інновації у значно більшій кількості, ніж вітчизняні банки, так як успіх банківської установи на ринку прямо залежить від запропонованого нею спектру продуктів та послуг.

Тим не менше, слід зважати на те, що застосовуючи інноваційні технології, власник іноземного капіталу, насамперед додержується виключно особистих інтересів, а не інтересів щодо банківської системи України. Відповідно, рішення питання щодо форм та обсягів збільшення наявності іноземного банківського капіталу у банківській системі України, має відповідати стратегічній меті економічного розвитку та підтримувати відповідний рівень конкуренції вітчизняних банків.

Список літератури:

1. Експансія іноземного капіталу: пошук міри [Електронний ресурс] / Олександр Сугоняко. – Режим доступу : http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=162&menu=119&Itemid=74.
2. Інновації українських банків: смартфони, годинники і селфі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.svb.org.ua/news/innovatsii-ukrainskikh-bankiv-smartfoni-godinniki-i-selfi>.
3. Коваленко О. О. Проблеми і перспективи присутності іноземного капіталу в банківській системі//Економічна правда. 2013. №8. С. 24.

УДК 336.71

Ковалюк А. О.

к.е.н., доцент, доцент кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

НАЙБІЛЬШІ КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ СВІТУ І ЇХ ВПЛИВ НА ГЛОБАЛЬНИЙ ФІНАНСОВИЙ БІЗНЕС

Відповідно до оцінок Банку міжнародних розрахунків всього грошей у світі є близько 80 трлн дол. (грошової маси і грошової бази відповідно)

[1]. В той же час згідно даних аналітичних агентств та звітів банків [2] активи найбільшого банку світу Industrial & Commercial Bank of China Limited (Китай, державний банк) в 2017 р. становили більше 4 трлн. дол. (5% від оціночного світового обсягу грошей), а капітал – 67 млрд дол. (0,08% від оціночного світового обсягу грошей). Сумарна кількість активів топ-10 банків світу – 25,4 трлн. дол. (32% світового обсягу грошей), капітал – 0,35 трлн. дол. (0,44% світового обсягу грошей) [2]. Для порівняння ВВП України за 2017 р. становило 112,2 млрд дол. [3], а ВВП США – 19,39 трлн дол. [4]. Зважаючи на це вплив банків і їх капіталу на світову економіку, безпеку країн, умови їх сталого та далекосяжного розвитку, є вагомим.

За різними оцінками в світі існує від 20 до 50 тис. банківських установ великих, середніх і малих. Якщо аналізувати банківські системи світу за обсягом номінального ВВП країни на один банк, то до найбільш розвинутих банківських систем світу варто віднести: Канаду, Японію, Туреччину, Велику Британію та інші країни – де частина номінального ВВП на один банк є досить значна. Або, якщо аналізувати за кількістю установ, що припадають на наявне населення, то до країн з найбільшими банківськими системами світу належать (за показником співвідношення кількості банків до кількості населення): Швейцарія, Німеччина, Латвія, США.

За даними businessinsider.com станом на 2017 р. в світі існувало 23 банки з активами понад 1 трлн дол. кожен [5]. Відповідно до даних опублікованих accuity.com, десятка найбільших банків світу на початок 2018 р. представлена такими країнами, як Китай, Франція, США та Японія. Цікаво, що світовий банківський бізнес, в Україні (з топ-5 банків світу) представлений лише дочками BNP Paribas. Інші великі банки (з Китаю), поки що не зацікавлені в банківському ринку України.

Найбільші 5 банків світу мають наступні показники діяльності:

1. Industrial & Commercial Bank of China Limited (ICBC), Китай.

Найбільший, станом на 2018 р., банк Світу було засновано 1 січня 1984 р., власник – держава Китай (понад 73% активів банку належить державі). З 1999 р. банк відкрив першу філію в Європі (Люксембург). ICBC контролює п'яту частину банківського сектора Китаю [6].

Станом на 2018 р. банк обслуговує 6,2 млн корпоративних клієнтів та більше 567 млн фізичних осіб, співробітниками банку є 4,6 млн осіб. Аналізуючи основні показники безпеки та управління цього банку варто відзначити не тільки рекордний обсяг активів (найбільший у світі) проте і найбільший прибуток серед топ-10 банків світу – 43,12 млрд дол.,

та найбільший регулятивний капітал – 361,04 млрд дол. (табл. 1). Рівень адекватності регулятивного капіталу відповідає вимогам Базеля 3.

2. Наступним за величиною банків є Agricultural Bank of China Limited (ABCL), Китай.

Банк засновано 1951 р., головний офіс у Пекіні. Має свої відділення по всій материковій частині Китаю, а також Гонконгу, Лондоні, Токію, Нью-Йорку, Франкфурті, Сіднеї, Сеулі та у Сінгапурі. АБС обслуговує близько 320 млн роздрібних клієнтів і 2,7 млн корпоративних у близько 24 тисячах відділень [7].

Ця банківська установа має другий у світі показник за прибутковістю (28,97 млрд дол.), другу позицію за розміром загальних активів (3158,01 млрд дол.), третю позицію за розміром регулятивного капіталу (259,79 млрд дол.), тут він поступився Bank of China (табл. 1). Рівень адекватності регулятивного капіталу відповідає вимогам Базеля 3.

Таблиця 1. Основні показники Топ-5 банків світу, станом на 01.01.18 р.

№	Банки	Чистий прибуток	Загальні активи	Регулятивний капітал	Рівень адекватності основного капіталу	Рівень адекватності регулятивного капіталу
					У млрд дол.	У %
1	ICBC	43,12	3913,06	361,04	13,27	15,14
2	ABCL	28,97	3158,01	259,79	10,63	13,74
3	CCBC	0,03	2876,17	244,55	13,47	15,33
4	BOC	27,75	2919,66	262,06	12,02	14,19
5	BNP Paribas	3,66	2273,89	109,80	13,2	14,8

3. Наступним аналізованим банком є China Construction Bank Corporation (CCBC), Китай.

CCBC було засновано в жовтні 1954 р. в Пекіні. Установа має 14,98 тис. філій та відділень та 362,5 тис. працівників в Китаї. CCBC представлено в 29 країнах світу де відкрито 251 установу. Під час своєї довгої історії функціонування CCBC поглинув такі корпорації, як Bank of America (Азія) та AIG Finance (Гонконг) [8].

За результатами 2017 р. цей банк має найнижчий показник прибутковості серед Топ-10 банків світу – в межах 30 млн дол. (всі інші банки 10-ки

мають мільярдні прибутки). За розмірами загальних активів та регулятивного капіталу банк займає 4 позицію в світі, з показниками – 2876,17 млрд дол. та 244,55 млрд дол. відповідно (табл. 1). Рівень адекватності регулятивного капіталу, як і всіх інших банків топ-10, відповідає вимогам Базеля 3.

4. Bank of China Limited (BOC), Китай.

Bank of China Limited має найдовшу історію функціонування серед китайських банків – він був заснований в лютому 1912 р. Впродовж своєї історії функціонування банк ставав державним (1994) та був приватизованим (2004). Цей банк був головним обслуговуючим банком Олімпіади 2008 р. та буде обслуговувати Олімпіаду 2022 р. Банк представлено в 54 країнах світу [9].

За фінансовими показниками, а саме розміром чистого прибутку, загальних активів та регулятивного капіталу банк посідає третє місце в світі з показниками, відповідно – 27,75 млрд дол., 2919,66 млрд дол. та 262,06 млрд дол. відповідно (табл. 1). Рівень адекватності регулятивного капіталу відповідає вимогам Базеля 3.

5. BNP Paribas SA, Франція

BNP Paribas SA було створено в 1966 р. шляхом об'єднання двох банківських інституцій. Банк представлено в 73 країнах світу, де працює більше 196 тис. осіб. Основними напрямками роботи банку є роздрібний банківський бізнес та корпоративне банківництво [10].

На початок 2018 р. банк BNP Paribas SA мав восьмий показник за розміром чистих прибутків – 3,66 млрд дол., загальних активів – 2273,89 млрд дол. та за розміром регулятивного капіталу – 109,8 млрд дол. (табл. 1).

Отже, найбільший банківський бізнес світу характеризується виконанням нормативних вимог щодо достатності капіталу (як основного, зокрема, так і регулятивного в цілому), спільною ознакою найбільших банків є їхня прибутковість. Характерною ознакою Топ-5 банківського бізнесу світу є також розмір їхніх загальних активів – від 2,5 до 5% від загального обсягу грошей світу.

Список літератури:

1. Hartman M. Here's how much money there is in the world – and why you've never heard the exact number [Електронний ресурс] / Mitchell Hartman // Business Insider. – 2017. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.businessinsider.com/heres-how-much-money-there-is-in-the-world-2017-10>.
2. Bank Rankings – Top Banks in the World [Електронний ресурс] // Accuity. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://accuity.com/resources/bank-rankings/>.
3. Доларовий ВВП України виріс за 2017 рік на 20,5% [Електронний ресурс] // 5-канал. – 2018. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.5.ua/ekonomika/dolarovyi-vvp-ukrainy-vyris-za-2017-rik-na-205-167140.html>.

4. Gross domestic product (GDP) of the United States from 1990 to 2017 (in billion current U.S. dollars) [Електронний ресурс] // The Statistics Portal. – 2017. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.statista.com/statistics/188105/annual-gdp-of-the-united-states-since-1990/>.
5. These are the 23 biggest global banks – all with more than \$1 trillion of assets [Електронний ресурс] // Business Insider. – 2017. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.businessinsider.com/the-biggest-banks-in-the-world-2017-4?IR=T>.
6. Business Overview 2017 [Електронний ресурс] // Industrial & Commercial Bank of China Limited. – 2017. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.icbc-ltd.com/ICBCLtd/About%20Us/Intro-duction/>.
7. Annual report [Електронний ресурс] // Agricultural Bank of China Limited. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.abchina.com/en/AboutUs/annual-report/>.
8. Financial annual report 2017 [Електронний ресурс] // China Construction Bank Corporation. – 2018. – Режим доступу до ресурсу : http://www.asia.ccb.com/hongkong/doc/about_us/hkg2017_financial_annual.pdf.
9. 2017 Annual Report [Електронний ресурс] // Bank of China Limited. – 2018. – Режим доступу до ресурсу : http://pic.bankofchina.com/bocappd/report/201803/P020180329_593657417394.pdf.
10. Registration document and annual financial report [Електронний ресурс] // BNP Paribas SA. – 2018. – Режим доступу до ресурсу : <https://invest.bnpparibas.com/sites/default/files/documents/ddr2017-gb-bnp-paribas-160317.pdf>.

УДК 336.71(477)

Ковальчук М. П., студент,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Науковий керівник: **Петик Л. О.**

к.е.н., доцент, доцент кафедри державних та місцевих фінансів,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

РОЗВИТОК КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Діяльність банківських установ здійснюється в умовах соціально-політичного тиску, збереження негативних макроекономічних трендів та проведення військових дій на сході країни, що, відповідно, передбачає негативні тенденції. Національним банком України із середини 2014 року, з метою реформування банківської системи та на виконання зобов'язань, взятих Україною перед Міжнародним валютним фондом, розпочато активні і системні дії із очищення банківського сектору, які є

завадою розвитку Держави та її європейській інтеграції. Кількість банків у вітчизняній банківській системі значно скоротилася після активних дій НБУ щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку.

Так, за офіційними даними НБУ країни, станом на початок 2018 року в Україні зареєстровано 82 банківські установи, що на 14 менше, ніж у попередньому році. Порівняно з 2013 роком кількість банківських установ зменшилася більше, ніж у два рази. Кількість банків з іноземним капіталом та кількість банків зі 100% іноземним капіталом протягом досліджуваного періоду залишається майже на одному рівні [1].

Безпосередніми наслідками закриття такої великої кількості банків стало:

- стиснення кредитного потенціалу банківського сектору;
- погіршення фінансового стану підприємств;
- вплив депозитів;
- різке зростання фінансового навантаження на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб.

Впродовж досліджуваного періоду динаміка обсягу кредитів, наданих в економіку України є неоднозначною. Кризові явища 2014-2015рр. призвели до падіння обсягів кредитування економіки.

Зменшення суми кредитів відбулося внаслідок:

- скорочення депозитної бази банків;
- погіршення платоспроможності кредиторів;
- зміни курсу валюти.

У цей час простежувалися труднощі з обслуговуванням кредитів банківськими установами, особливо в іноземній валюті, через зміну курсу гривні до іноземних валют, зниженням реальної заробітної плати та міграцією [2].

Варто зауважити, що незважаючи на зменшення кількості банків та труднощі у їх діяльності, спостерігається незначне збільшення активів банків України. Частка кредитного портфеля в активах комерційних банків України складає більше половини (70-80 %). За 2017 рік чисті активи банків зросли на 6,4% до 1336 млрд грн, найвідчутніше – у IV кварталі (+4,3%) [3].

Ключовим викликом для банківського сектору лишається висока частка непрацюючих кредитів, переважно у державних банках [1, 4]. В більшій частині, це непрацюючі кредити, за якими банки повинні створювати резерви під кредитні ризики, що прямо впливає на інвестиційні можливості банківських установ [5].

Така ситуація з проблемними кредитами зумовлена декількома причинами.

1. Важливу роль відіграє стримування НБУ інфляції, через що нещодавно облікова ставка сягнула 18% і, згідно останнього рішення, поки залишилась незмінною, відповідно впливаючи і на відсоток по виданим кредитам. У свою чергу високі відсоткові ставки відлякують бізнес. Через це банки змушені кредитувати сумнівні проекти, які нібито гарантують більшу дохідність.

2. Проблема збитковості частини банків. Через значні обсяги відрахувань у резерви банківський сектор завершив 2017 рік зі збитком 24,4 млрд грн. Його сформували в основному чотири банки, зокрема Приватбанк та два банки з державним російським капіталом. Кількість збиткових фінустанов скоротилася з 33 у 2016 році до 18 торік, а тих, які мають операційний збиток до відрахувань у резерви, – з 23 до 14 [3].

Зважаючи на це, подальші перегони за прибутком та за часткою ринку буде підштовхувати банки до ризикової діяльності та до погіршення їх кредитного портфелю.

З огляду на це, необхідно:

– проводити глибокий моніторинг та аудит не тільки вкладених, але і виданих коштів; переймати досвід стійких іноземних банків з ризик менеджменту та управління кредитним портфелем;

– збільшувати ринкову частку іноземних банків задля забезпечення здорової конкуренції; імплементувати законодавчі удосконалення, що сприятимуть поліпшенню бізнес-клімату в Україні;

– підтримувати незалежність НБУ від політичних рішень.

Отже, нині, нагальною потребою є розробка заходів щодо стимулювання кредитних процесів в банківському секторі України. Саме в цьому напрямку автори і вбачають перспективи своїх подальших досліджень.

Список літератури:

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/publish/>
2. Солоділова, К. В., Шафранова О. В. Сучасний стан кредитування в Україні / К. В. Солоділова, О. В. Шафранова // Молодий вчений. – 2017. – № 3 (43). – С. 844-847.
3. Огляд банківського сектору [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=37591358
4. Блащук-Дев'яткіна Н. З. Аналіз кредитного портфеля банків в Україні / Блащук-Дев'яткіна Н. З. // Економіка, фінанси, право. – 2015.- № 2/1'.2015. – с. 8-12.
5. Петик Л. О. Капіталізація банківської системи України / Н. З. Блащук-Дев'яткіна, Л. О. Петик// Економіка. Фінанси. Право. – 2017. – № 4/1. – С.12-15.

УДК 336.717

Костюк М. В., студент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Скоморович І. Г.**
д.е.н., доцент, професор кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ПОСЕРЕДНИЦЬКІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Трансформування української економіки та її входження до світового товариства неможливе без розвиненого, стабільно працюючого фондового ринку. Важливу роль у розбудові ринку цінних паперів відіграють банківські установи, які є його провідними інституційними учасниками.

Існує ціла низка обставин як юридичного так і економічного характеру, яка виводить посередницькі операції на перше місце серед інших операцій на фондовому ринку.

По-перше, на даному етапі розвитку спеціалізації, клієнту залучити посередника обходиться дешевше, ніж виконання тих самих функцій власними силами.

По-друге, доцільно залучати посередників для здійснення тих чи інших операцій, у зв'язку з наявними у них стабільних контактів з виробниками та покупцями товару, що гарантує надійне виконання обов'язків сторонам угоди.

По-третє, досить часто залучення посередників обумовлюється юридичними причинами і може бути обов'язковим у відповідності до законодавства.

По-четверте, на посередника можна перекласти частину комерційних ризиків, що фактично знизить можливі втрати клієнта в процесі його діяльності.

По-п'яте, залучення посередників можна виправдати з точки зору оподаткування, адже його діяльність має специфічний податковий режим у порівнянні з взаємовідносинами клієнтів.

Посередницькі операції банк проводить з метою одержання доходу у вигляді комісійних винагород від операцій з цінними паперами.

До таких операцій відносимо:

– андеррайтинг;

- брокерська діяльність;
- діяльність з управління цінними паперами;
- клірингова діяльність;
- депозитарна діяльність.

Операції андеррайтингу передбачають розміщення цінних паперів банком за дорученням, від імені та за рахунок свого клієнта, який є їхнім емітентом.

Андеррайтер може брати участь лише у публічному розміщенню цінних паперів. У разі такого розміщення цінних паперів андеррайтер може брати на себе зобов'язання за й з емітентом щодо гарантування продажу всіх цінних паперів емітента або їх частини, які підлягають розміщенню.

Можна визначити дві модельні схеми андеррайтингу [1, с. 107]:

– купівельний андеррайтинг – купівля випуску цінних паперів у емітента торговцем цінними паперами за визначеною в договорі фіксованою ціною для наступного їх перепродажу третім особам – інвесторам у цінні папери;

– представницький андеррайтинг – посередницька діяльність з підготовки розміщення цінних паперів на первинному ринку андеррайтером на засадах комерційного представництва емітента перед третіми особами.

Брокерські операції є комісійними операціями банків. Здійснюючи їх банк укладає цивільно-правові договори (зокрема договорів комісії, доручення) щодо цінних паперів від свого імені або від імені іншої особи за дорученням і за рахунок іншої особи. Крім того, банк, здійснюючи брокерську діяльність, може виступати гарантом виконання зобов'язань перед третіми особами за договорами, що укладаються від імені його клієнта, отримуючи за це відповідну винагороду [2, с. 279].

Діяльність з управління цінними паперами – діяльність, яку проводить банк-торговець цінними паперами від свого імені за винагороду протягом визначеного терміну на підставі договору про управління переданими йому цінними паперами та грошовими коштами, призначеними для інвестування в цінні папери, а також отриманими в процесі цього управління цінними паперами та грошовими коштами, які належать за правом власності клієнту, у його інтересах або в інтересах визначених ним третіх осіб. Крім того, банки можуть здійснювати трастові операції. Під трастовими (довірчими) операціями з цінними паперами розуміють діяльність комерційного банку у ролі довіреної особи своїх клієнтів з управління цінними паперами від свого імені та на власний розсуд із

зобов'язанням збереження та примноження капіталу клієнта за визначену, як правило, процентну винагороду від приросту активів клієнта.

До клірингової діяльності банків відносяться послуги з визначення взаємних зобов'язань (збирання, звірка, коригування інформації щодо угод з цінними паперами і підготовка бухгалтерських документів) та їх заліку з поставок цінних паперів і розрахунків за ними.

Діяльність зберігача цінних паперів як вид депозитарної діяльності полягає у виконанні банком таких основних функцій: зберігання цінних паперів (бездокументарна форма випуску); обслуговування обігу цінних паперів на рахунках у цінних паперів; обслуговування операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів.

Законодавство України стосовно депозитарної діяльності унормовує, що зберігачами можуть бути виключно банки або торговці цінними паперами [3].

В цілому слід зазначити, що здійснюючи будь-який вид посередницької діяльності з цінними паперами на фондовому ринку, банки повинні діяти в інтересах своїх клієнтів, узгоджувати з ними можливий ризик від здійснюваних операцій з цінними паперами насамперед виконувати операції з цінними паперами за договорами та разовими замовленнями клієнтів, повідомляти клієнта про особисту зацікавленість банку, яка може стати перепорою для виконання прийнятих на себе зобов'язань.

Отже, в Україні на даній час комерційні банки виступають основними фінансовими інститутами, що формують інфраструктуру ринку цінних паперів, адже вони можуть виступати як у ролі інвесторів цінних паперів, емітентів, консультантів та посередників. Оскільки посередницькі операції є одним із найпоширеніших способів пришвидшення реалізації продукції, саме тому важливим і актуальним є розгляд посередницьких операцій банку на ринку цінних паперів.

Список літератури:

1. Визначення андеррайтингу у законодавстві України / К. Маслова-Юрченко // Цивільне право. – 2009. – № 10 – с. 107-108. [Електронний ресурс] <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/15752/27-Maslova-Yurchenko.pdf?sequence=1>.
2. Банківські операції : підручник / І. Г. Скоморович. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 532 с.
3. Закон України «Про депозитарну систему України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>.

УДК 336.717.061.1(477)

Лиса В. І., студент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Лисий І. В.**
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ВПЛИВ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ В УКРАЇНІ

Банківський бізнес в Україні переживає свої найкращі часи. Системна криза, яка стала наслідком глобальної фінансової кризи 2008 року, без сумніву, – найглибшої фінансової кризи з часів великої депресії, охопила усі сфери вітчизняної економіки, у тому числі і банківський сектор. Реформи, здійснювані Національним банком України за останні 3 роки, демонструють певні позитивні тенденції у фінансовому секторі (рис. 1).

Безпрецедентним стало скорочення на половину кількості комерційних банків до 90. Причинами виведення цих банків з ринку стали:

- непрозора структура та незадовільна ділова репутація власників – 6 банків;
- самоліквідація за рішенням власників – 5 банків;
- перебування в Криму та зоні АТО – 7 банків;
- порушення законодавства у сфері фінмоніторингу – 14 банків;
- втрата ліквідності/капіталу – 58 банків [1, с. 14; 3].

Таким чином, надійність банківської системи зросла, а стійкість банків до макроекономічних шоків підвищилася: ті комерційні банки, які залишилися, матимуть достатній запас ліквідності та капіталу, щоб стабільно працювати навіть в умовах погіршення макроекономічної кон'юнктури, обсяги їхніх кредитних ресурсів, доступних для підприємств, зростуть, а вартість кредитів знизиться, оскільки залучені кошти будуть спрямовуватися на внутрішній ринок, а не виводитимуться за кордон. Вкладники, натомість, можуть бути впевнені, що їхні кошти, за потреби, будуть повернуті вчасно та у повному обсязі. При цьому, ефективно функціонуватиме механізм реалізації монетарної політики Національним банком України, що, безумовно, збільшить прогнозованість для інвесторів та стабільність вітчизняної економіки.

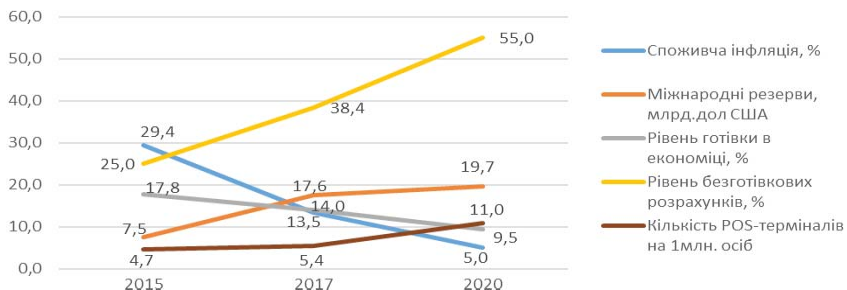

Рис. 1. Тенденції та прогноз позитивних змін у фінансовому секторі України

Джерело: складено за даними [1, с. 4; 4]

Натомість, зберігаються невіршеними цілий ряд проблем, які суттєво знижують ефективність функціонування банківського бізнесу:

- очищення системи від проблемних активів банків (NPL) рухається повільно. Для зниження частини NPL доцільно повністю зарезервувати та списати більшість таких кредитів;

- проблема реструктуризації валютних кредитів не вирішена, мораторій на відчуження майна так і незнятий;

- до сих пір не відбулося посилення захисту прав кредиторів;

- не забезпечене створення джерел довгострокового ресурсу (запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування), що також дало б додатковий поштовх для розвитку вітчизняного фондового ринку;

- очищення фінансового сектору в частині небанківських фінансових установ фактично не розпочато, що зберігає ризики для позичальників та маргіналізує чесну конкуренцію на ринку кредитних послуг;

- залишається незапущеним процес консолідації регулювання фінансових ринків;

- не розпочато трансформацію інших регуляторів фінансових послуг – НКФП та НКЦПФР, діяльність яких прямо чи опосередковано впливає на можливості вітчизняного банківського бізнесу та його взаємодію з державою;

- не створені умови для формування комплексної системи захисту прав споживачів фінансових послуг [1, с.20].

Подолання системних диспропорцій в структурі вітчизняної економіки – це те надзавдання, яке слід вирішити задля усунення

перманентної тенденції від'ємного зовнішньоторговельного сальдо, яке породжує цілий ряд негативних соціально-економічних наслідків та безпекових загроз для України (рис. 2):

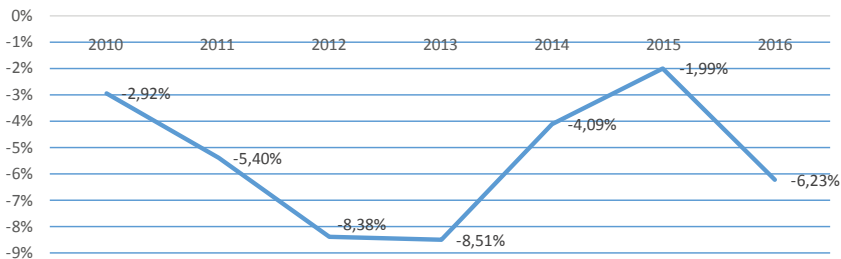

Рис. 2. Динаміка від'ємного зовнішньоторговельного сальдо в Україні у відсотках до ВВП [5, с.91]

Аналіз структури експорту й імпорту товарів в Україні доводить, що основну масу продукції, яка вивозиться за кордон і формує позитивне сальдо торговельного балансу, складає вітчизняна продукція з низькою доданою вартістю і в основній своїй масі низькотехнологічна. Натомість, усі товари, які визначають науково-технічний потенціал та формують конкурентні позиції країни на світовому ринку, у переважній своїй масі імпортуються, тим самим, посуваючи на внутрішньому ринку аналогічну продукцію національних виробників, і, збільшуючи від'ємне сальдо торговельного балансу України [5, с.92].

Залучення вітчизняних банків до фінансування програм і проектів імпортозаміщення дозволить не лише забезпечити ефективність державної політики імпортозаміщення в Україні, а й дасть поштовх для розвитку банківського бізнесу через механізми активного кредитування реального сектору економіки. Адже, не зважаючи на здійснювані реформи банківської сфери, відновлення кредитування роздрібною сегменту та корпоративного сектору відбувається досить кволо. Так, суттєво вищими залишаються лише темпи приросту валових кредитів населенню у гривні, які на кінець жовтня 2017 року зросли на 29.4% р/р, а чисті – на 37.5% р/р. Корпоративне ж кредитування уперше позжавилося у 3 кварталі 2017 року після понад трирічної перерви. Хоча, очікується, що протягом 2018 року воно може продовжувати набирати темпів завдяки

розширенню застосування програмно-цільового підходу до державної підтримки пріоритетних сфер та напрямів реформування вітчизняної економіки, з одного боку, та відновленню платоспроможності самого бізнесу, – з іншого [2, с. 35].

Світовий досвід реалізації політики імпортозаміщення на внутрішньому ринку дозволяє сформулювати позитивні наслідки ефективного застосування інструментів такої політики за умови достатнього фінансування запланованих програм і проектів:

- збільшення кількості малих і середніх підприємств, які активно конкуруватимуть у досі монополізованих сферах та галузях;

- зменшення відтоку робочої сили за кордон через появу нових робочих місць і зростання рівня середньої заробітної плати;

- розвиток наукової бази вітчизняних університетів через появу запиту бізнесу на прикладні наукові дослідження і, як наслідок, – зміцнення фінансової незалежності університетів та зростання престижності наукової праці;

- підвищення науково-технічної бази української промисловості та розвиток конкурентного потенціалу вітчизняної продукції й послуг на світових ринках;

- усунення загрози різких девальвацій національної валюти завдяки скороченню відтоку валютних коштів за кордон і розширенню золотовалютних резервів НБУ;

- розвиток вітчизняного банківського бізнесу через розширення кредитування реальних інвестиційних програм і проектів імпортозаміщення на конкурентній основі.

Економічні реформи, здійснювані в Україні, дозволили вирішити ряд ключових проблем функціонування фінансової сфери, проте ще залишаються невиконаними важливі завдання забезпечення стабільності та динамічного розвитку фінансового сектору, розбудови інституційної спроможності регуляторів фінансової сфери та захисту прав споживачів й інвесторів. Тому вітчизняний банківський бізнес потребує подальшої активної участі держави у формуванні попиту корпоративного сектору на банківське кредитування власного розвитку.

Державна політика імпортозаміщення на внутрішньому ринку може стати дієвим тригером для розширення можливостей конкурентного банківського кредитування реального сектору національної економіки у формуванні сфер і виробництв, здатних на рівних із найкращими закордонними продуктами та виробництвами задовольняти внутрішній попит приватного та корпоративного сектору. При цьому, вітчизняний

банківський бізнес отримує додаткові можливості для свого розвитку, а Національний банк України – кращі передумови для реалізації монетарної політики, що, безумовно, збільшить прогнозованість для інвесторів та стабільність вітчизняної економіки.

Список літератури:

1. Відякін М. М. Три роки реформи фінансового сектору: виконання Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року. Київ: Департамент стратегії та реформування НБУ, 2017. 21 с.
2. Звіт про фінансову стабільність (грудень 2017 року) [Електронний ресурс] // Національний банк України. Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=60764561>
3. Зрозуміти та відпустити: Причини і результати «великого банківського очищення». Спецпроект. [Електронний ресурс] // Національний банк України, 2017. Режим доступу: <http://badbanks.bank.gov.ua/>
4. НБУ прогнозує скорочення міжнародних резервів України у 2019 році до 18,8 млрд доларів [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/nbu-prognoziruuet-sokrashchenie-mezhdunarodnyh-1537269958.html>.
5. Лисий І. В. Система інформаційно-організаційних заходів в структурі державної політики імпортозаміщення в Україні – Львів: ЛНУ імені І. Франка, Формування ринкової економіки в Україні. 2018. Випуск 39. С. 90-94.

УДК 336.71(477)

Лобозинська С. М.

д.е.н., професор, професор кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Терешко О. М.

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ В БАНКАХ УКРАЇНИ

Висока якість та професійна компетентність аудиторів банків здатна відновити довіру споживачів фінансових послуг та вчасно усунути ризики банківських установ. На це спрямована низка міжнародних стандартів аудиту та рішень Аудиторської палати України [1]. Однак вимоги щодо високої якості аудиту не виконуються у повному обсязі, що спричиняє невдоволення з боку користувачів аудиторських висновків результатами виконаних аудиторами робіт.

Основними причинами скарг є ігнорування аудиторами вимог Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України до аудиторського висновку, вимог Національних нормативів аудиту, втрата принципу незалежності та підміна аудиту ревізією. З узагальнюючого аналізу офіційних звітів аудиторських фірм видно, що деякі з них взагалі не займаються аудитом, а надають тільки консалтингові та інші послуги. Однак широта послуг призводить до виникнення загроз незалежності і, як наслідок, до погіршення якості.

Основними проблемами сучасного зовнішнього професійного аудиту є розробка та впровадження економічного механізму регулювання аудиту, який б включав в себе: великі штрафні санкції за неякісні аудиторські перевірки, страхування аудиторської відповідальності, розвиток цивілізованої конкуренції на ринку аудиторських послуг тощо. В Україні все ще відсутні достатній законодавчий фундамент і досвід судового розгляду позовів щодо аудиторів (аудиторських фірм), немає методики оцінки розмірів збитку користувачів від неякісного аудиту, суди не завжди вирішують справи і впроваджують їх у життя, страхові фірми не здатні і не підготовлені до масового страхування аудиторської відповідальності [2, с. 81]. У відповідності з цим основним аспектом підвищення якості аудиту залишається професійний контроль за якістю аудиторських перевірок. Сучасний аудитор повинен на декілька кроків випереджати внутрішніх фахівців банку за рівнем професійних знань і навичок, та одночасно підтримувати високий рівень етики та довіри.

Зовнішнім та внутрішнім аудиторам банку необхідно володіти глибокими знаннями і досвідом роботи при проведенні аудиту чи наданні аудиторських послуг. Особливу роль в діяльності аудиторів відіграє вміння спілкуватися, знаходити спільну мову, здатність запевняти, пояснювати складні питання, морально підтримати і показати шляхи виходу із проблемних ситуацій. Наскільки доброзичливо та зрозуміло аудитор пояснить ситуацію керівнику банку, який підлягає аудиту, настільки він зможе допомогти власникам і керівництву вирішити їх проблеми.

Процес аудиторської перевірки не повинен зводитись до виконання тих чи інших аудиторських процедур. Аудитор повинен творчо і відповідально ставитись до своїх обов'язків, дбати про постійне підвищення кваліфікації, дотримуватись діючих правил та Стандартів внутрішнього аудиту банків.

При оцінці кваліфікації аудиторів банків повинні враховуватись такі чинники професійної діяльності: освіта, репутація, досвід, знання та

вміння застосувати професійні та етичні стандарти під час виконання своїх службових обов'язків [6, с.82].

Дослідження практики аудиторської діяльності засвідчило, що аудитори не дотримуються таких принципів професійної етики як чесність, об'єктивність та принцип технічних стандартів. Випадки недотримання принципів професійної етики вимагають встановлення в банку належного контролю за дотриманням аудиторами вимог та утворення інституту відповідальності за їх порушення [6, с. 87].

Якщо практикуючий аудитор планує свою роботу, або формує власну думку за наслідками проведеного аудиту, йому необхідно брати до уваги всі фактори та психологічні аспекти, які можуть вплинути на його незалежність, неупередженість висновку, формувати власну поведінку в ході виконання аудиторських завдань суворо в межах етичних вимог. Аудитор повинен глибоко відчувати психологію кожної сторони, яка намагається використати результати аудиту для власних цілей, знати фактори, які спричиняють конфлікти, і вміти їх розв'язувати, не порушуючи етичних принципів.

Аудитор банку повинен підтримувати престиж професії і тому не може дозволяти собі будь-яких вчинків які б могли зашкодити його репутації та репутації професії в цілому. А тому він повинен уникати ситуацій, які можуть впливати на його об'єктивність та неупередженість. При проведенні аудиту необхідно не виправляти помилки, які були виявлені, а відображати їх у висновку та надавати рекомендації щодо їх усунення безпосередньо самим бухгалтером.

Оцінка якості аудиту має на меті досягнення заданих параметрів якості його елементів, окремих етапів і всього процесу в цілому. Критеріїв якості аудиту на сьогодні не розроблено, тому визначити, наскільки якісно проведено аудит, досить важко. Вирішенням проблеми відсутності належного методичного забезпечення процесу оцінювання якості аудиту повинна бути розробка кількісних параметрів та рівнів оцінки якості аудиту у банку [5, с. 24].

Критерієм якості при проведенні аудиту має бути перш за все оцінка виконання аудиторами нормативних вимог. При оцінці якості проведення внутрішнього аудиту в банку необхідно акцентувати увагу на: професійних вимогах до аудиторів, покращенні навичок і компетентності, видачі завдань, делегуванні повноважень, консультуванні, моніторингу дій аудитора.

З метою посилення контролю якості аудиторської діяльності та окремих аудиторських перевірок в банку доцільно формалізувати критерії

якості та змістити акцент на аналіз чинників, які забезпечують якість аудиту. Основою підтримання якості процесу аудиту є документування усіх стадій його проведення. Документування процесу створює умови для контролю своєчасності і повноти виконання аудиторських процедур, дозволяє своєчасно виявляти недоліки в контрольних діях аудитора (нелогічна послідовність планування аудиторських процедур, порушення порядку застосування запланованих методів перевірки, використання неадекватних процедур контролю).

Важливим елементом підвищення якості аудиту в банках є розробка внутрішніх методик аудиту, робочої документації, оформлення вимог до якості аудиту у вигляді внутрішньобанківських стандартів.

Якість банківського аудиту зростатиме за умови впровадження у банках системи своєчасного виявлення фактів відхилень, помилок та неефективності у роботі Служби внутрішнього аудиту банку. Підрозділ внутрішнього аудиту на підставі фактичних даних повинен оцінювати діяльність банку як у ретроспективі, так і максимально точно прогнозувати розвиток майбутніх подій.

Ефективність роботи Служби внутрішнього аудиту буде вища, якщо функціональні зв'язки з іншими підрозділами будуть зведені до мінімуму. Аудитори повинні зосереджуватися на вирішенні конкретних завдань у відповідності до плану проведення перевірок, бо у протилежному випадку їхня діяльність розширюється настільки, що результатом роботи стає не саме вирішення проблем, а фіксування проблем, які виникають [7].

Підвищення якості надання аудиторських послуг вітчизняним банкам можна ще досягнути шляхом: поглиблення співпраці професійних аудиторських організацій України з міжнародними та європейськими професійними організаціями бухгалтерів і аудиторів; внесенням змін та доповнення до навчальних планів і програм вищих навчальних закладів; стимулювання виконання наукових дослідження з питань аудиту, написання дисертацій та монографій. Завдяки реалізації зазначених заходів діяльність аудиторів сприятиме своєчасному виявленню ризиків та загроз фінансовій, операційній та інвестиційній діяльності банку, підвищуватиме фінансову стійкість банківської системи України.

Список літератури:

1. Міжнародні стандарти якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг від 2014 р. / переклад з англійської. – К., 2015. – Ч. 1. – 2015. – 1017 с.
2. Сирота А.І. Правове регулювання внутрішнього аудиту банків // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Випуск 1. – 2016. – Том 3. – С.81-83.

3. Сімаков К. І., Бойчук І. П. Проблеми формування системи внутрішнього аудиту комерційного банку//Научный вестник ДГМА. – 2017. – № 3 (24е). – С.149-152.
4. Урусова З.П. Внутрішній аудит і контроль операцій комерційних банків України / З.П. Урусова // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 3. – С. 278–282.
5. Бондар В. П. Якість аудиту та фактори її підвищення// Вісник ЖДТУ. – 2008. – №4(46). – С. 23-27.
6. Лобозинська С. М. Облік і аудит у банку: Навч. посіб. / За ред. проф. С.К. Реверчука. – К: Знання, 2007. – 630 с.
7. Миронова Ю. Проблеми розвитку аудиту в Україні. / За ред. Н.В. Печенюк–м.Чернівці: Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://conf-cv.at.ua/forum/19-82-1>.

УДК 336.71.078.3

Лозова Г. М.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

Клименко В. В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії
Національний авіаційний університет, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ КОРУПЦІЇ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

Однією із системних проблем, що стримують розвиток української економіки, є корупція, яка поширюється на всі сфери суспільного життя: політику, правоохоронну і судову системи, освіту, медицину, бізнес, в тому числі на банківський сектор. Щорічно міжнародна антикорупційна організація Transparency International розраховує Індекс сприйняття корупції, визначає Глобальний корупційний барометр для всіх країн світу. В 2017 році Україна здобула 30 балів зі 100 можливих у дослідженні Transparency International «Індекс сприйняття корупції» (CPI) і посіла 130 місце (зі 180 країн, що входять до рейтингу), що на 1 позицію вище, ніж у 2016 році [1]. «Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» проголошено пріоритетність реформування українського суспільства та усунення корупційних бар'єрів для розвитку бізнесу [2]. Оскільки, як засвідчує

практика, результативності реформ корелює зі ступенем поширеності корупції у економіці.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про боротьбу з корупцією» корупцією є діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг. Поняття корупції конкретизується шляхом виділення двох видів корупційних проявів: корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією [3].

Основними ознаками корупції згідно українського законодавства є: а) здійснення корупційної діяльності тільки особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; б) безпосередній зв'язок такої діяльності з протиправним використанням зазначеними особами наданих їм повноважень; в) заборона законом такого використання; г) наявність спеціальної мети – схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей.

Кримінальний кодекс України не визначає поняття корупції. Корупція не є кримінально-правовим інститутом. Разом з тим, ряд суспільно-небезпечних діянь, які не визначені в кримінальному законі з посиланням на терміни «корупція», «корупційне правопорушення», «корупційний злочин», можуть бути кваліфіковані як відповідно до норм національного, так і міжнародного законодавства в цій сфері.

Проблема корупції є надзвичайно актуальною для банківського сектору в Україні, причому як для верхнього рівня банківської системи, представленого Національним банком України, так і для нижнього рівня, на якому діють комерційні банки – універсальні та спеціалізовані банки різних форм власності.

На верхньому рівні банківської системи корупція проявляється як:

- крадіжка бюджетних коштів та державних активів;
- отримання вигоди від зловживання з золотовалютними резервами держави;
- необґрунтоване та непрозоре надання державної допомоги в рамках рефінансування окремим банківським структурам нижнього рівня;
- недоброчинна практика ухвалення рішень щодо певних банків та бездіяльність щодо зловживань деякими банківськими установами за винагороду;
- маніпулювання обмінними курсами тощо.

Нагадаємо, що 14 липня 2015 року Міністерство внутрішніх справ порушило справу проти керівництва Національного банку за підозрою в зловживанні владою або службовим становищем. Пізніше справа була

закрита, однак знову відновлена постановою суду [4]. Тому Національним банком України періодично проводиться оцінка корупційних ризиків, результати якої відображаються у Звіті за результатами оцінки корупційних ризиків Національного банку України [5]. В 2018 році було затверджено Антикорупційну програму Національного банку України на 2018-2019 роки. Метою Антикорупційної програми НБУ є:

- подальше удосконалення системи запобігання, виявлення, усунення та протидії корупції в НБУ;
- покращення внутрішнього контролю з питань запобігання корупції;
- зниження корупційних ризиків у діяльності НБУ;
- формування у працівників НБУ нетерпимого, негативного ставлення до корупції як суспільно небезпечного явища;
- підвищення прозорості діяльності підрозділів НБУ [6, с.3].

В даному документі наголошується, що першочергова увага НБУ приділяється реалізації превентивних антикорупційних заходів. Оцінку корупційних ризиків у діяльності НБУ здійснює Департамент безпеки Національного банку відповідно до вимог «Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади» [7].

На нижньому рівні банківської системи корупція може проявлятися прямо або опосередковано. Прямо корупція проявляється у розкраданні коштів у державних банках, отримання вигоди від надання пільгових кредитів окремим особам. Опосередковано, коли окремі українські банки виконують функцію «відмивання» капіталу, отриманого нечесним шляхом в результаті тих чи інших корупційних схем, використовують хабарництво для здійснення впливу на посадових осіб в Україні. Окремі українські банки допомагають власникам такого капіталу у виведенні корупційного капіталу за кордон, видачі кредитів підставним особам та фірмам, що призводить до відтоку банківського капіталу, зниження ліквідності банків, а в окремих випадках таке недобросовісне виведення капіталу призводить до банкрутства банку, від якого втрачають свої заощадження та страждають добросовісні вкладники.

В цілому, банківська система не виконує свою основну функцію – кредитування реального сектора для збільшення обсягу та підвищення якості виробництва товарів та послуг. Навпаки, банки перерозподіляють кошти реального сектора економіки для фінансування корупційних схем. Коли під час фінансово-економічних криз та політичної нестабільності в країні Національний банк України здійснював рефінансування комерційних банків для подальшого кредитування ними реального сектору, ці кошти використовувались комерційними банками для

спекулювання на валютному ринку, що негативно відображалось на виробництві товарів та послуг та економічній ситуації в цілому.

Такі корупційні дії підривають довіру населення до банківської системи в цілому та, можна сміливо стверджувати, призвели до банківської кризи в Україні. За різними оцінками, в Україні поза банками знаходиться 120-130 млрд. дол. США, за кордоном ще щонайменше 200-250 млрд. дол. США. Вже багато років поспіль спостерігається відтік національного капіталу за кордон, в той час як український уряд намагається отримати кредити від МВФ та міжнародних інвесторів.

Не дивлячись на вжиття превентивних заходів з боку НБУ, в жовтні 2018 року, в державному АТ «Ощадбанк» (100% акцій належать державі) детективи Національного антикорупційного бюро України під процесуальним керівництвом прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури затримали 10 осіб та повідомили їм про підозру у заволодінні 20 млн дол. США. За даними слідства, у період 2013 –2015 років посадові особи приватних підприємств, що входили до ПРАТ «Креатив», у змові з посадовими особами АТ «Ощадбанк» підробили документи з метою отримання в держбанку кредиту на суму 20 млн дол. США на купівлю насіння соняшника. Після отримання коштів тодішні власники «Креативу» вивели їх за кордон на рахунки компаній, зареєстрованих у Белізі та Швейцарії. А згодом цими ж грошима сплатили купівлю корпоративних прав компаній, що володіли цінною нерухомістю.

В результаті корупційної схеми з «Ощадбанку» фактично вивели 20 млн дол. США (160 млн. грн. в еквіваленті на момент вчинення злочину), що призвело до списання майнових прав та, як наслідок, до зменшення активів АТ «Ощадбанк» (збитків) на суму 133 млн. грн. через здійснення витрат на формування резерву за цим кредитом [8].

Міжнародна практика показує, що корупційні скандали у банківському секторі час від часу спалахують і в інших країнах, зокрема країнах ЄС. Так у лютому 2018 року Латвійське Бюро по боротьбі та запобігання корупції (БПБК) призначило президенту Банку Латвії Ілмару Рімшевічу статус затриманого в рамках кримінальної справи. Слідство Латвії розглядає три протиправні дії: вимагання хабаря для посадової особи, вимагання групою осіб за попередньою змовою і посередництво при дачі хабаря. Слідчі БПБК підозрюють, що в Латвії в сфері організованої злочинності діяла група осіб. Використовуючи службове становище і політичний вплив, група, можливо, вимагала хабаря, в тому числі і у кредитних установ. зокрема, в ході слідства було виявлено, що адміністратор неплатоспроможності Маріс Спрудс і високопоставлена особа з фінансового сектора

вимагали хабар у найбільшого акціонера Norvik banka Григорія Гусельникова. Також в ході розслідування стало відомо, що керівництво латвійського ABLV Bank до 2017 року використовувало хабарництво для здійснення впливу на посадових осіб в Латвії [9].

Отже, корупція в банківському секторі притаманна як транзитивним, так і ринковим економікам, причому вона проявляється на всіх рівнях банківської системи – Центрального банку та комерційних банків. Підвищення в Україні рівня відповідальності Національного банку за результати функціонування банківської системи країни, прозорість і обґрунтованість грошово-кредитної політики НБУ, його взаємодія з виконавчою владою для узгодження заходів грошово-кредитної політики із заходами податково-бюджетної політики є одним з напрямів боротьби з корупцією в країні.

Список літератури:

1. Індекс сприйняття корупції 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2017/>
2. Указ Президента України № 5/2015 від 12 січня 2015 року «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
3. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
4. Порушення справи проти керівництва НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4866>
5. Рішення Правління Національного банку України від 07.05.2018 № 260-рш «Про проведення оцінки корупційних ризиків у діяльності Національного банку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr260500-18?lang=uk>
6. Рішення Правління Національного банку України від 11.09.2018 № 606-рш «Антикорупційна програма Національного банку України на 2018-2019 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://nazk.gov.ua/sites/default/files/docs/2018/anigor_programs/programms/Nacional%27nij%20Bank%20Ukrayini.pdf
7. Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 02 грудня 2016 року № 126 «Методологія оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1718-16>.
8. 10 особам повідомлено про підозру у заволодінні 20 млн дол. США «Ошадбанку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nabu.gov.ua/novyny/10-osobam-povidomleno-pro-pidozru-u-zavolodinni-20-mln-dol-ssshadbanku>.
9. Президента Банку Латвії затримали через корупційні схеми [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.volynnews.com/news/all/prezydenta-banku-latviyi-zatrymaly-cherез-koruptsiyni-skhemy/>

10. Лобозинська С. М. Державне регулювання банківської системи України: монографія. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 416 с.

УДК 336.17(477)

Метлушко О. В.

к.е.н, доцент кафедри банківської справи, Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

Стечишин Т. Б.

к.е.н, доцент кафедри банківської справи, Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Розвиток банківського сектору є необхідною умовою належного функціонування економіки будь-якої країни. Від ефективності функціонування банківської системи, її фінансової стійкості та здатності протистояти кризовим явищам вирішальною мірою залежать перспективи економічного розвитку країни загалом. Лише через ефективну банківську систему можна здійснити реструктуризацію економіки, якої так потребує Україна.

Однак, вплив світової фінансової кризи 2008-2009 років достатньо чітко продемонстрував нездатність вітчизняної банківської системи протистояти її викликам, мобільно пристосовуватись до постійно змінюваних ринкових умов і проявів потенційних ризиків її дестабілізації. І здавалося б, що ці уроки повинні були б бути враховані і прийнято міри у роботі банківської системи, щоб не допустити повторення складних ситуацій. Та все ж у 2014-2016 рр. банківський бізнес вкотре стикнувся із складними кризовими проявами у своїй роботі, відтак дослідження їх причин і наслідків впливу на банківський сектор України є надзвичайно актуальними.

Звичайно, неможливо передбачити або спрогнозувати кризу банківської системи, визначити необхідний інструментарій і розробити будь-яку антикризову програму без якісного детального дослідження природи та сутності кризи, її характеристик, особливостей проявів та параметрів. Однак, нині гостро стоїть питання якісної діагностики

банківської системи з метою передбачення ймовірних криз та мінімізації їх негативних наслідків для кожного суб'єкта економічних відносин та гарантування економічної безпеки країни.

Вважаємо за доцільне провести аналіз тенденцій розвитку банківської системи України в період фінансової нестабільності 2014-2017 рр., а також початок 2018 р. з метою виявлення негараздів у її роботі і можливості розроблення пропозицій щодо стабілізації банківської системи в Україні та забезпечення економічного зростання.

У сучасних умовах банківський сегмент ринку України перебуває у найскладнішій ситуації за весь період свого існування від моменту здобуття незалежності. Поєднання низки несприятливих об'єктивних і суб'єктивних чинників світового і національного економічного розвитку, зовнішньої і внутрішньої політики вилилось у безпрецедентну за масштабами і наслідками для економіки банківську кризу, від подолання якої вирішальною мірою залежить економічне майбутнє нашої держави.

Згідно з оцінками Національного банку загальні втрати економіки від банківської кризи 2015-2016 рр. становлять 38% ВВП. Прямі фіскальні видатки України на подолання її наслідків сягнули 14% ВВП, що перевищує відповідні витрати, понесені під час фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. [1].

Нинішня криза і справді є кризою передусім фінансовою і банківською з огляду на першопричини її виникнення. Утім, було б несправедливо вважати, що лише банківський сектор економіки є головним джерелом кризових явищ і нових шоків для нефінансових секторів господарства. Загостренню кризи, що триває від початку 2014 р., посприяла низка макро- і мікроекономічних проблем, що нагромаджувались упродовж двох десятиліть розвитку нашої держави. Це, зокрема, політична нестабільність, криза державного управління, відсутність програми стратегічного розвитку держави та модернізації виробництва. Ці чинники разом із військовим конфліктом практично «зруйнували» фінансову стабільність держави. Банківська система у таких умовах перестала виконувати головну свою функцію – акумуляції й перерозподілу грошових ресурсів в економіці задля стимулювання виробничого зростання – і перетворилася на чинник генерування фінансової нестабільності з негативними наслідками для економічного розвитку.

На практиці особливості прояву кризових явищ у банківській системі України відобразилися у низці негативних процесів, котрі

поєднались у великий комплекс проблем, що загалом характеризують ті макроекономічні дисбаланси, які сьогодні є одним із вирішальних факторів гальмування розвитку економіки нашої країни.

Вважаємо за доцільне проаналізувати структуру банківського сектору, зокрема різке скорочення числа банків в Україні внаслідок оголошення окремих з них неплатоспроможними і виведення їх з ринку. Впродовж 2014-2017 рр. кількість банків скоротили удвічі із 180 на початок 2014 р. до 82 на кінець 2017 р., у тому числі приватних банків з українським капіталом – із 148 до 54 за відповідні періоди. Кількість платоспроможних банків скоротили на 14. З них 8 установ було виведено з ринку через недотримання вимог до капіталу, 1 – через непрозору структуру власності, 4 – припинили діяльність без ліквідації юридичної особи, 1 банк було приєднано до іншого [2].

Надзвичайно гострою проблемою є недовіра до банків. Вона спровокована важкою економічною ситуацією в Україні та не обдуманими діями Національного банку, коли фактично банківський нагляд не виконував свої функції. Банківський сектор України, починаючи з кінця 2013 р., а особливо в 2014 р., зіштовхнувся із проблемою – масовим відтоком депозитів. Загальний їх в українських банках за січень-грудень 2014 р. знизився на 13,7% у національній валюті – до 364,5 млрд. грн., і на 37,2% в іноземній валюті – до 19,4 млрд. дол. Відтік депозитів із банків за підсумками 2014 р. став найбільшим за цей період, після 8,3%, або 27 млрд. грн. відтоку у кризовому 2009 р. Варто зауважити, що вилучались саме строкові ресурси, що слугують основою кредитних операцій банків.

За 2014-2016 рр. гривня втратила позиції щодо до долара США більше, ніж в 3 рази. Така різка девальвація призвела до зростання проблемної заборгованості клієнтів перед банками (обслуговування валютних іпотечних кредитів стало неможливим для більшості позичальників). І ще одним наслідком девальвації є зростання валютних активів і зобов'язань та необхідність докапіталізації більшості банків України на 120 млрд. грн., і це за умови відсутності подальшої девальвації [2].

У період 2014-2016 рр. НБУ вдався до підняття облікової ставки до 30% для стримування інфляції в країні. Такі дії не дають можливості банкам виконувати одну з основних своїх функцій – кредитувати економіку, що поглиблює економічну кризу в Україні. Тобто, розвивати бізнес в умовах таких дорогих кредитних ресурсів неможливо. Надалі НБУ намагався знижувати облікову ставку з метою активізації банківського кредитування та здешевлення фінансових ресурсів, однак,

це не дало очікуваних результатів, насамперед через неправильно обрану стратегію розвитку банківського сектору. Як відомо, НБУ запровадив режим інфляційного таргетування, лишивши поза увагою регулювання валютного курсу та підтримання стабільності національної грошової одиниці. В результаті облікова ставка почала зростати і нині становить 18% річних. Такий рівень вартості кредитів є, на нашу думку, занадто дорогим ресурсом для бізнесу.

Як показали результати дослідження у 2014-2015 рр. багато банків України не приділяли належної уваги управлінню кредитним ризиком та ризиком ліквідності, що призвело до зростання проблемної заборгованості в кредитному портфелі і неможливості виконувати свої зобов'язання в строк.

Зважаючи на окреслені проблеми, головна стратегічна мета реформування банківського сектору полягає у тому, що він має стати фінансово стабільною, прибутковою системою, яка виконує функцію оптимального перерозподілу фінансових ресурсів в економіці і є головним кредитором економічного розвитку країни. Для цього вважаємо за необхідне:

- з одного боку, переформатувати застарілу структуру банківської системи через реалізацію ефективної інноваційної політики уряду з метою розвитку здорової економічної платформи для функціонування банківської системи;

- з іншого боку, реформування неефективної діяльності НБУ у сфері грошово-кредитної політики для забезпечення стабільності національної грошової одиниці, стимулювання ефективного і доступного кредитування для реального сектору економіки, а отже економічного зростання, інноваційного розвитку та індустріалізації.

Для досягнення поставленої мети доцільно:

- поживавити банківське кредитування економіки шляхом забезпечення доступності кредитів для індустріального сектору, формування адекватної вітчизняним реаліям системи управління кредитними ризиками, провадити Національним банком ефективну монетарну політику і політику банківського регулювання, посилити захист прав кредиторів, позичальників та інвесторів;

- сприяти кредитуванню агросектору, середнього та малого бізнесу. Невеликі підприємці – основа добробуту держав ЄС і США, і досвід у підтримці цього сектору має стати стратегічним завданням для української економіки і банків;

– сприяти розбудові банківської системи через розроблення комплексу рівноправних, різних за розмірами, спеціалізацією і бізнес-моделями банків, які є фінансово здоровими, конкурентоспроможними, стабільними, націленими на кредитування підприємств реального сектору та інноваційний розвиток;

– вдосконалити банківське регулювання шляхом його поступової адаптації до вітчизняних умов та європейської нормативно-правової системи через наближення правил регулювання банківського капіталу до стандартів Базель III, створення прозорої системи і чітких критеріїв віднесення банків до категорії неплатоспроможних, удосконалення процедури санації, реорганізації та ліквідації банків;

– підвищити довіру економічних суб'єктів до банківської системи і розширити можливості залучення коштів до неї, створити механізми та інструменти довгострокового фінансування економіки;

– розв'язати питання проблемних кредитів у банківській системі шляхом вдосконалення законодавчої бази для реструктуризації боргів;

– реорганізувати банківську систему через зменшення частки державної власності у банківському секторі, підвищення якості корпоративного управління у банках та зміцнення їх конкурентоспроможності;

– підвищити якість корпоративного управління та подолати системну корупцію в державних банках завдяки вдосконаленню їхньої спеціалізації (зокрема, стимулювання високотехнологічного експорту);

– стимулювати розвиток фондового ринку як дієвого інституту залучення фінансових ресурсів в економіку держави.

Вважаємо, що наведені пропозиції сприятимуть успішному розвитку вітчизняної банківської системи як ефективного інструменту кредитної підтримки економічного зростання.

Список літератури:

1. Річний звіт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=71165707>.
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua>.
3. Проект Стратегії розвитку банківської системи 2016-2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://optimacenter.org/research/proekt-strategiji-rozvytku-bankivskoji-systemy-2016-2020/>

УДК 336.71(430)

Онума Наталія

доктор політекономії, доцент кафедри менеджменту,
Інститут медіа дизайну м. Мюнхен, Німеччина

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА В НІМЕЧЧИНІ: МИНУЛЕ, ТЕПЕРІШНЄ І МАЙБУТНЄ

1. Всесвітньо незвичайним у німецькому банківському секторі є дуже низька частка приватних банків по відношенню до державних і кооперативних кредитних установ. Це значною мірою відповідає за незвичайні структури німецького банкінгу. На другому місці банківського рейтингу знаходиться DZ Bank, це німецький центральний кооперативний банк, який об'єднав 1000 кооперативних банків.

2. Deutsche Bundesbank забезпечує безперерйну оплату операцій і несе відповідальність за управління німецькими валютними запасами. Крім того, Deutsche Bundesbank також відповідає за банківський нагляд у співпраці з федеральним органом фінансового нагляду (BaFin). Однак, EZB безпосередньо контролює банки в Німеччині та єврозоні з 2014 р. Deutsche Bundesbank тісно співпрацює з центральними банками країн-членів Європейського Союзу.

3. За наказом радянської військової адміністрації 1945 всі приватні банки і страхові компанії в НДР були закриті і їх активи конфісковано. ощадні банки були вже державні, вони не були порушені цим заходом. 13 жовтня 1948 р., німецький інвестиційний банк був заснований як банк, який надавав довгострокові інвестиційні кредити підприємствам і промисловості. Банк німецьких фермерів був створений спеціальним Законом 1950 р. і був названий сільськогосподарським Банком НДР і надавав сільськогосподарські кредити.

4. З 1994 р. всі економісти почали говорити про нову економіку. Нова економіка-сукупність кількох високоефективних суб-галузей економіки, орієнтованої на використання інтелектуальних компонентів суспільного розвитку та заснованих на передових інформаційних технологіях, Інтернет-рішеннях: Консалтинг, інновації, освіта, Інтернет-торгівля тощо. Характерною рисою нової економіки є те, що інвестиції в інформаційно-комунікаційні технології призводять до підвищення

продуктивності праці. Це дає можливість постійно збільшувати обсяги економіки із більш низькими ризиками інфляції.

5. На додаток до впливу сувер (віртуальних) грошей на грошові потоки, центральним питанням німецької монетарної політики щодо нової економіки є те, що інфляційні ризики будуть нижчими, незважаючи на високі темпи зростання капіталу.

6. Якщо у розпорядженні банків є достатньо великий обсяг даних і якщо оцінити його, то можна зробити прогнози щодо майбутньої поведінки клієнтів. Банки можуть визначити ознаки того, що клієнт хотів би змінити свій банк або придбати новий автомобіль.

7. У періоди PayPal і Crowdfunding, Venture-Capital та Fintech, банки повинні бути обережними, щоб не втратити свій основний бізнес. У класичних банків є шанс у майбутньому.

8. Податкові гроші врятували банки. Відповідь полягає в тому, що німецькі банки неефективно вклали велику кількість грошей за кордоном. В країнах Європи банки понесли найбільше втрат під час глобальної фінансової кризи 2007-2009 рр., ніж банки Німеччини.

Список літератури:

1. Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken (BVR): www.bvr.de sowie Zugangsportale zu einzelnen Genossenschaftsbanken www.vr.de
2. Bundesverband deutscher Banken (BdB), der die privaten Banken vertritt: www.bdb.de
3. Deutscher Sparkassen- und Giroverband (DSGV), der Dachverband der Sparkassen-Finanzgruppe: www.dgsv.de
4. Deutsche Bundesbank: www.bundesbank.de
5. Europäische Zentralbank: www.ecb.europa.eu

УДК 336.71: 338.124.4

Парцей О. М., студент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Ковалюк А. О.**
к.е.н., доцент, доцент кафедри банківського і страхового бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

На сьогоднішній день банки відіграють вагому роль як для суспільства, так і для держави загалом, оскільки завдяки банківським послугам відбувається більшість грошових операцій у майже кожному секторі сучасної економіки України. Можна сказати, що банк є посередником, який акумулює резерви суспільства та держави.

Криза, незалежно від причини її виникнення, є досить складним явищем. Аналізуючи діяльність банківської системи, можна зробити висновок, що криза для банку – це недоотримання доходів а також понесення додаткових незапланованих витрат. Вона призводить до дестабілізації банківської системи, тому має багато негативних аспектів. Проте якщо характеризувати кризу стосовно показника платоспроможності та ліквідності, оскільки під час кризи відбувається відсіювання неконкурентоспроможних та неефективних підприємств, криза в свою чергу має і позитивний аспект, який передбачає оздоровлення економічної та банківської системи країни. Тому постає питання забезпечення фінансово-економічної безпеки та стабільності банківського сектору для того, щоб форс-мажорні ситуації мінімально вплинули на діяльність банківської установи.

Найбільших втрат українські банківські установи зазнали під час світової кризи в період 2008-2009 рр. У результаті значних коливань валютних курсів, процентних ставок та нестабільної економічної ситуації клієнти найактивніше почали забирати вкладення з депозитів. Це значно погіршило подальшу як депозитну, так і кредитну діяльність банківських установ, вагомо зменшивши резерви банків і призвело до того, що знизилися показники ліквідності та платоспроможності у багатьох українських банках.

Відповідно до цього НБУ був вимушений вживати низки заходів щодо недопущення банкрутства та стабілізації фінансової ситуації банківського сектору. Одними із важливих заходів впливу НБУ на діяльність проблемних банків в Україні є введення тимчасової адміністрації, а також в якості підтримки – запровадження мораторію на задоволення вимог кредиторів.

За час дії мораторію та тимчасової адміністрації банки мали вжити відповідних оздоровчих заходів, за допомогою яких могли бути усунуті причини введення тимчасової адміністрації та накопичені необхідні кошти для задоволення потреб кредиторів, тобто в кінцевому підсумку стабілізувати свою господарську діяльність. Проте більшість банків, у яких була введена тимчасова адміністрація, навіть при запровадженні мораторію збанкрутували. А саме: серед 24 банків, в яких була запроваджена тимчасова адміністрація під час світової кризи в період 2008-2009 рр. – 18 припинили свою діяльність, що складає 75% [1]. Тому слабкі банки були виведені з ринку, а стабільні – залишилися функціонувати та в кінцевому результаті вийшли на прибуткову діяльність, хоча в тих банках, які залишилися функціонувати на банківському ринку після світової кризи все таки існували деякі елементи нестабільності: значні коливання обсягів активів і власного капіталу

Упродовж останніх років банківський сектор України зазнав великих змін. У 2014-2016 роках відбулась системна банківська криза. «Банківська криза в Україні призвела до низки суспільних втрат. Найбільші серед них – прямі витрати держави на реструктуризацію банківського сектору. Кошти пішли на докапіталізацію Приватбанку та інших державних банків, фінансування ФГВФО для виплат вкладникам збанкрутілих фінустанов. Також було втрачено значні обсяги кредитів рефінансування, отриманих банками від НБУ. У порівнянні з банківськими кризами в інших країнах прямі фіскальні витрати України на подолання наслідків кризи є помірними (14% ВВП). Загальна вартість кризи з урахуванням прямих втрат приватного сектору – близько 38% ВВП» [2, с. 52]. Системна банківська криза 2014-2016 років призвела до немалих фінансових втрат держави, бізнесу, населення, про що свідчать офіційні оцінки Національного банку

У цей період НБУ ліквідував 90 банків, на які разом припадало близько третини активів банківської системи до кризи, із цих 90 банків – незаконно ліквідованими визнано вже 13 банків, а саме: «Союз» «Преміум», «Капітал», «Укрінбанк», «Київська Русь», «Східно-

промисловий банк», «КСГ банк», «ТК Кредит», «Банк Велес», «Радикал банк», «Фінансова ініціатива», «Хрещатик», «Михайлівський» [2].

Можна сказати, що це в деякій мірі зумовлено несприятливою економічною ситуацією ринку на тлі військового конфлікту, втрати значної частини економічного та інфраструктурного потенціалу, більш ніж в 3 рази знизився курс гривні. Таким чином, це різко загострило старі проблеми вітчизняного банківського сектору.

Варто зазначити, що комплексна програма розвитку банківської системи України на 2015-2020 рр. є частиною загальноукраїнської програми Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Меморандуму про співпрацю з Міжнародним валютним фондом, Угоди про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» тощо [3]. Проведення антикризових заходів Національний банком України передбачає його діяльність і співпрацю з різними гілками влади в загальнодержавних цілях.

З вищесказаного, можемо зробити висновок, що і світова економічна криза в 2008-2009 роках, і системна банківська криза 2014-2016 років призвела до немалих фінансових втрат держави, бізнесу, населення, про що свідчать офіційні оцінки Національного банку. Тому, на нашу думку, процес управління безпекою має охоплювати всі види діяльності банку та повинен бути адаптований до сучасного стану економіки в світі та країні а ризик-менеджмент – безперервним процесом аналізу внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на діяльність банків.

Список літератури:

1. Гойванюк М. П. Роль тимчасової адміністрації в процесі регулювання діяльності проблемних банків, М. П. Гойванюк. Вісник НБУ. – 2010. – № 11(177).
2. Звіт про фінансову стабільність, Випуск 3 червень, 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896>.
3. Опублікована фінальна версія Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020, яка затверджена 18 червня 2015 року Правлінням Національного банку України (Постанова Правління від 18.06.2015 р., № 391). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish>.

УДК 336.77(477)

Подушко Я. В., студент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Владичин У. В.**
д.е.н., доцент, професор кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ НА РИНКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ УКРАЇНИ

Споживчий кредит займає важливе місце у соціально-економічному розвитку більшості країн. Його роль значно зростає в Україні в сучасних умовах, у тому числі, під впливом фінансової глобалізації та макроекономічної ситуації. За останнє десятиріччя кредити банків, надані населенню України збільшилися у десятки разів. Унаслідок цього зросла роль кредиту у фінансуванні споживчих витрат населення, а відношення обсягів споживчих кредитів до ВВП досягло рівня розвинених країн. За цих обставин змінилася стратегія банків на кредитному ринку і політика щодо обслуговування фізичних осіб, збільшився вплив споживчого кредитування на фінансові результати діяльності банків.

Споживчий кредит є специфічною формою кредитних відносин. Автори наукових досліджень в галузі кредитних відносин все ще не дійшли згоди стосовно визначення, яке б тлумачило економічну сутність сучасного споживчого кредитування.

Відповідно до Закону України «Про споживче кредитування» споживчий кредит – це грошові кошти, що надаються споживачу (позичальникові) на придбання товарів (робіт, послуг) для задоволення потреб, не пов'язаних з підприємницькою, незалежною професійною діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника [4].

Споживче кредитування – найбільш динамічний напрям розвитку банківського сектора. За допомогою споживчого кредитування можна придбати не лише квартиру, будинок, автомобіль, але й отримати освіту, придбати меблі, побутову техніку й інші товари споживання, оплатити туристичну поїздку чи медичну операцію. Основна перевага від впровадження системи споживчого кредитування – підвищення рівня життя населення країни, стимулювання ефективності праці, зменшення плінності кадрів, і, як наслідок, зниження соціальної напруженості в суспільстві.

Одними із найбільш актуальних та дискусійних питань розвитку ринку споживчого кредитування України і надалі залишаються проблеми регулювання та забезпечення захисту прав споживачів кредитних послуг банків. В Україні регулювання ринку споживчого кредиту відбувається через формальні норми і правила та неформальні вимоги, що формуються державними органами і саморегулюючими організаціями (кредитними установами, банками). На жаль, роль останніх у цьому аспекті сьогодні незначна. Регулятивні повноваження державних органів у сфері кредитування фізичних осіб аналогічні повноваженням з регулювання кредитного ринку загалом і включають пруденційне регулювання, захист прав споживачів фінансових послуг, встановлення оптимального рівня конкуренції. Під пруденційним регулюванням розуміється державне регулювання ризиків, пов'язаних із діяльністю фінансових установ. Для банків це регулювання означає прийняття законів і нормативних актів НБУ, спрямованих на створення таких умов банківської діяльності, які знижують ризики неліквідності, неплатоспроможності й фінансової стійкості банків [3]. Одним із документів банківського нагляду щодо кредитного ризику є Положення НБУ «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями», затверджене постановою Правління НБУ № 351 від 30.06.2016 р.

Незважаючи на те, що сучасна банківська практика в Україні є такою, що сьогодні відсутня єдина загальна модель кредитування фізичних осіб, банки мають різний досвід в організації цього процесу та різну якість кредитних послуг, а також значні різниці в розмірах капіталу, розмірах і структурі активів і пасивів, якості ресурсів, особливостях кредитної політики. У практику українських банків необхідно впроваджувати універсальні стандарти кредитування фізичних осіб, тому що вирішення проблеми підвищення стійкості банківської системи України в кризових умовах вимагає розроблення нових методологічних підходів і більш широкого застосування інструментів управління кредитним процесом. І саме стандартизація кредитування має стати одним із важливих її компонентів. Проте розроблення й подальша трансформація стандартів кредитування фізичних осіб в інструмент державного регулювання можлива лише за виконання певних умов: 1) стандарти кредитування мають бути прийняті й оформлені як нормативно-правовий акт, що закріплює основні положення кредитування й відображає цілі держави, зокрема пруденційне регулювання і захист прав споживачів; 2) стандарти кредитування мають бути загальноновизнані в банківському середовищі. На основі приєднання окремого банку до цих стандартів кредитування

можна створити систему певної добровільної «сертифікації» банків, що може стати основою для диференційованого нагляду за ними.

Таким чином, постійно зростаюча роль споживчого кредиту в діяльності банків України і в економіці загалом, а також його соціальний характер на тлі явного дисбалансу інтересів сторін цих відносин на практиці доводять необхідність його кращого регулювання з боку як держави, так і саморегулюючих організацій. При цьому ринок споживчих кредитів в Україні до середини 2017 року, до введення в дію Закону України «Про споживче кредитування», фактично регулювався загальними нормами банківського права. Актуальним підходом до вдосконалення регулювання споживчого кредиту є розроблення нових стандартів кредитування фізичних осіб в Україні. Цей процес можна розпочати із вдосконалення внутрішніх стандартів кредитування банків, впроваджуючи паралельно окремі законодавчі ініціативи з їхнього розвитку на національному рівні.

Список літератури:

1. Болгар Т.М. Проблемні кредити банків як результат реалізації кредитного ризику//Економічний нобелівський вісник. 2014. № 1 (7). С. 50–58.
2. Коноплицька О.М. Споживче кредитування в Україні та світі: проблеми та перспективи//Збірник наукових праць РДГУ. 2013. № 2 (48). С. 102–112.
3. Олійник А., Воловник І. Проблемні кредити та їх вплив на платоспроможність банків в Україні//Економіка і суспільство. 2016. № 6. С. 300–307 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economyandsociety.in.ua/journal/6_ukr/51.pdf.
4. Про споживче кредитування : Закон України № 1734-VIII від 15.11.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1734-19>.

УДК 336: 330

Приймак В. І.

д. е. н., професор, зав. кафедри інформаційних систем у менеджменті,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Балцежик Д.

доктор філософії (економіка), викладач кафедри управління персоналом
факультет менеджменту Академії сухопутних військ
ім. Ген. Т. Костюшко, м. Вроцлав, Польща

АСИМЕТРИЧНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ В БАНКІВСЬКОМУ КРЕДИТУВАННІ

Банківський сектор світової господарки постійно змінюється. Це відбувається під впливом різних локальних і глобальних економічних та фінансово-економічних криз, інших об'єктивних і суб'єктивних процесів. Разом зі зміною та розвитком цього сектора відбуваються зміни у підходах та методах щодо його регулювання. Зокрема, деякі науковці замість традиційного підходу до банківських установ і споживачів банківських послуг як до рівних контрагентів, вважають за потрібне започаткувати соціальний захист останніх, запровадити в практику роботи банків інші заходи, які б допомогли їм збільшувати прибутки. Однією з причин таких нововведень є асиметричність інформації, яка має місце при оформленні договорів між банками та їхніми клієнтами.

Ситуація з асиметричністю інформації виникає на певному ринку тоді, коли продавець і покупець якогось товару чи послуги мають різні відомості про цей товар чи послугу. В результаті одні учасники ринку втрачають, а інші отримують завищені прибутки.

Як показує практика, на ринку банківських кредитних послуг також має місце асиметричність інформації. Вона стосується як однієї, так і другої сторони кредитного договору, і формується вже на етапі його укладання. Мається на увазі той факт, що під час оформлення договору кредитування частина банківських працівників є більш обізнаною з однією інформацією, а деякі їхні клієнти – з іншою. У результаті, кожна з цих сторін договору може скористатись відомою тільки їй інформацією (приховуючи її) для отримання переваг над іншою стороною.

Це часом використовували банки для збільшення свого прибутку. Вони нерідко порушували права своїх клієнтів, використовуючи те,

що позичальники були не надто добре поінформовані про порядок і правила надання кредиту, їх малограмотність у цих питаннях та своє привілейоване становище у цій ситуації.

За звичай кредитні договори мають досить багато різноманітної інформації, серед якої є така, що стосується суті цього кредиту, але не є основною. Щоб вдумливо прочитати весь текст договору треба багато часу. Це приводить до того, що на практиці більшість позичальників поверхово проглядають тексти договорів і дуже часто не зауважують головної інформації, яка вказує на можливість понесення ними значних втрат. Це може бути умова, за якої банк має право без відома клієнта підвищувати ставку кредитування. Деякі банки включали в договір статті, згідно яких їм надавалось право за дрібні порушення вимагати від позичальника повернути кредит до завершення терміну кредитування.

Нерідко банки не інформували позичальника при наданні кредиту про його сукупну вартість. Акцент робився тільки на необхідності сплати процентної ставки, а на комісійних платежах за супроводження кредиту, які потрібно буде періодично сплачувати не наголошувалось. Не завжди процентна ставка кредитування, яка встановлена банками є справедливою.

Хоча часом банки отримують з споживачів кредитних послуг надлишкові кошти у спосіб, який не суперечить чинному законодавству. Наприклад, можлива ситуація, коли позичальник залишок кредитних коштів, які ще залишились ним невитрачені, розміщує в цьому ж банку на свій поточний рахунок. Тоді цей банк ними розпоряджається на свій розсуд, незважаючи на те, що проценти на них вже були нараховані. Позичальнику в цьому випадку варто було б скористатись кредитною лінією, однак, через свою необізнаність і відсутність порад, які повинні були б надати йому банківські працівники, він втрачає свої кошти.

Можливі й інші ситуації, коли банк маніпулює з комісією. Наприклад, вартість кредиту на чотири місяці на 300 тис. грн під 15 % річних і 2 % комісії мав би банком розраховуватись так:

$300\ 000\ \text{грн} \times 17\ \% \times 4\ \text{міс.} / 12\ \text{міс.} = 17\ 000\ \text{грн.}$

Однак, банк може розраховувати шукану суму і так:

$300\ 000\ \text{грн} \times 15\ \% \times 4\ \text{міс.} / 12\ \text{міс.} + 300\ 000\ \text{грн} \times 2\ \% = 21\ 000\ \text{грн.}$

Тоді банк збільшує свій прибуток на $21\ 000\ \text{грн} - 17\ 000\ \text{грн} = 4\ 000\ \text{грн.}$

Можливі інші способи виманювання банком фінансових ресурсів у позичальника.

Незважаючи на те, що такі дії банку знижують його імідж і підривають до нього довіру, деякі банківські установи використовують їх у своїй практичній діяльності. Мало того, розглянуті в даному прикладі комісійні за певні банківські операції взагалі не повинні нараховуватись і стягуватись з позичальника. Наприклад, комісійні платежі за відкриття рахунку, видачу кредиту чи супроводження кредитного договору, які деякі банки включають у ці договори і збільшують за рахунок позичальника свої власні прибутки, суперечать Закону України «Про захист прав споживачів». Позичальник за наданий кредит крім процентної ставки не повинен платити ніяких неправомірних комісійних. Хіба що він порушив українське законодавство, за що з нього стягується штраф. Банки мають відповідати за такі неправомірні дії. Потрібно розробити такі кредитні договори, які були б типовими для всіх банківських установ і містили інформацію про сукупну вартість отриманого кредиту. Законодавчо закріпити можливість для позичальників доступу до інформації про всі транзакції, які до даного моменту виконані за даним кредитним договором, зокрема, сплачені за минулий період процентні ставки, сума кредиту, яка залишилась непогашеною тощо.

Якщо говорити про процентні ставки, то тут слід зупинитись на карткових кредитах. Банки активно маніпулюють процентними ставками за кредити з використанням електронних платіжних карток. Навіть там, де реклама обіцяє дуже низьку чи нульову процентну ставку, в дійсності за картковими кредитами вона нижчою 36 % не буває. Є такі банки, котрі видають карткові кредити під більше 120 % річних, що відлякує потенційних банківських клієнтів [1]. Це пов'язано з тим, що такі кредити для банків дуже ризиковані. Тому банки, щоб застрахувати себе від непоправних втрат встановлюють такі високі ставки кредитування. Розуміючи ситуацію, банки за умови зменшення ризику можуть знизити величину процентної ставки за картковими кредитами. Як приклади таких ситуацій можна розглянути такі ситуації: позичальник має бездоганну кредитну історію в даному банку, тобто він вчасно повертав раніше надані йому карткові кредити; позичальник має депозит в цьому банку тощо.

Згідно ст. 14 Закону «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» під час видачі платіжної картки банк та її користувач укладають договір щодо порядку та умов використання електронного платіжного засобу. Перед укладенням договору банк в доступній формі зобов'язаний ознайомити користувача з умовами договору про використання платіжної картки, тарифами на обслуговування електронного платіжного засобу

та правилами користування ним. За необхідності банк може вносити зміни до правил користування платіжними картками або тарифів на їх обслуговування повідомивши про це користувача не пізніше ніж за 30 днів до дати, з якої застосовуватимуться такі зміни. Якщо користувача не влаштовують такі зміни, він може розірвати укладений договір до дати їх введення. Згідно з указаним Законом, банк зобов'язаний інформувати користувача електронної платіжної картки про випадки підвищеного ризику збитків для нього та здійснення ним операцій з використанням електронного платіжного засобу [20].

Розглядаючи питання асиметрії інформації в банківському кредитуванні варто згадати про іпотечні кредити, особливо про пільгові молодіжні іпотечні кредити. Обмаль інформації і адміністративні перпони вплинули на те, що цими державними програмами скористались в загальнодержавному масштабі дуже мала кількість наших громадян. У зв'язку з девальвацією гривні для деяких мальзабезпечених сімей виникла проблема повернення валютних кредитів. Тому державному керівництву треба шукати способи реструктуризації наданих кредитів і здешевлення нових кредитів.

В перспективі іпотечне кредитування має стати одним із найважливіших засобів забезпечення зобов'язань, пов'язаних із довгостроковими інвестиціями, водночас існує низка проблем, які перешкоджають цьому. Основними проблемами іпотечного кредитування в Україні є: відсутність гарантійних фондів іпотечного страхування, недосконалість нормативно-правової бази, недовіра фізичних осіб до вітчизняної банківської системи, відсутність спеціалізованих іпотечних банків, наявність широкого кола обмежень для потенційних позичальників, жорсткі умови кредитування та високі відсоткові ставки [3].

Досліджуючи асиметрію інформації на банківському кредитному ринку не можна обмежитись тільки розглядом ситуації переваг у володінні більшими обсягами інформацією банківськими працівниками, у порівнянні з їхніми клієнтами. Є ситуації при оформленні договору кредитування коли споживачі банківських послуг володіють інформацією, яка невідома працівникам банківських установ. Часом позичальники обманюють банки про обсяги своїх доходів аби отримати кредит на більшу суму, а згодом, коли треба погашати кредит або виникнуть непередбачені обставини, не можуть повернути позичені кошти. Враховуючи такі ситуації, банкам слід ретельніше підходити до питання оцінювання кредитоспроможності своїх клієнтів, удосконалювати існуючі і впроваджувати нові методики такого оцінювання. Назрів час

створення в Україні однієї бази даних позичальників фінансових ресурсів, з допомогою якої банки могли б швидко і ефективно перевіряти своїх клієнтів на добросовісність і відсутність у них непогашених кредитів в інших банківських установах.

В нашій країні створені кілька подібних баз даних. Їх формують бюро кредитних історій. Ці бюро створені у відповідності до Закону України № 2704-IV від 23.06.2005 р. «Про організацію формування та обігу кредитних історій», метою якого є врегулювання суспільних відносин, що виникають у сфері збору, оброблення, зберігання, захисту та використання інформації про виконання особами грошових зобов'язань, функціонування інституцій, пов'язаних з обміном інформацією про грошові зобов'язання та забезпеченням прав та інтересів суб'єктів кредитної історії [4]. Хоча великий проміжок часу між моментами оновлення інформації в цих базах даних може привести до одночасного оформлення кількох договорів кредитування у різних банках чи інших ситуацій, якими можуть скористатись недобросовісні клієнти банківських установ. Та й запровадження попереджувальних заходів банків, які спрямовані на усунення ситуації неповернення кредиту мало. Потрібно шукати способи повернення існуючих в банках проблемних кредитів. Це сприятиме оздоровленню загальної кредитної ситуації в країні і розвитку національної банківської системи в Україні.

Список літератури:

1. Как украинцы подсаживаются на дорогие карточные кредиты // UBR / Украинский бизнес-ресурс. URL: <http://ubr.ua/finances> (дата звернення: 22.10.2018).
2. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р., № 2346-1 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2346-14> (дата звернення: 23.10.2018).
3. Вовчак О.Д., Антонюк О. І. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку в умовах фінансово-економічної нестабільності // Європейські перспективи. – № 2. – 2016. – С.148-158.
4. Про організацію формування та обігу кредитних історій: Закон України № 2704-IV від 23.06.2005 р. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2704-15> (дата звернення: 21.10.2018).

УДК 336.71

Примостка Л. О.

д.е.н., професор, завідувач кафедри банківської справи,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима
Гетьмана», м. Київ

Примостка О. О.

д.е.н., професор, професор кафедри міжнародного менеджменту ДВНЗ
«Київський національний економічний університет імені Вадима
Гетьмана», м. Київ

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зростання ризикованості середовища, накопичення кредитних ризиків, дисбаланси в економіці та монетарній сфері стають причинами появи кризових явищ. Глобальна фінансова криза показала неефективність банківських систем ризик-менеджменту, слабкість корпоративного управління, нездатність банків вирішити накопичені ними дисбаланси, виявила неспроможність регулятивних органів ефективно здійснювати нагляд за діяльністю фінансових посередників. Тому в посткризовий період діяльність міжнародних регуляторних органів була спрямована на посилення ролі ризик-менеджменту в управлінні банківським сектором.

Система ризик-менеджменту (система управління ризиками) є складовою бізнес-моделі банку, вона забезпечує максимізацію доходності в рамках адекватно оцінених можливостей банку приймати ризики. Сучасна система ризик-менеджменту в банку має базуватися на кращих міжнародних практиках ведення банківського бізнесу. Зараз відбувається переосмислення концептуальних підходів до ризик-менеджменту, який має забезпечити мінімізацію негативного впливу зовнішніх та внутрішніх шоків на банківську діяльність. Управління ризиками спрямовується на вирішення конфлікту завдань між необхідністю отримання максимального доходу та мінімізацією ризиків.

Організацію процесу управління банківською діяльністю як ризик-орієнтованого слід розглядати як важливу конкурентну перевагу банку, яка надає йому можливість бути більш надійним та привабливим для суспільства. Важливою характеристикою такого підходу до управління є транспарентність системи ризик-менеджменту, коли учасники ринку можуть самостійно оцінити рівень ризикованості діяльності банку. Це

сприятиме зростанню довіри інвесторів, вкладників та контрагентів до банківського сектору.

Проблемам банківського ризик-менеджменту приділяють значну увагу як учені, так й регулятивні органи [1-4]. Однак, діюча практика управління банківськими ризиками виявилася неефективною в подоланні тих проблем, які виникають в сучасному турбулентному середовищі. Це обумовило об'єктивну необхідність посилення вимог регуляторів до побудови системи ризик-менеджменту в банках [5, 6]. Суть такої трансформації полягає в переході від розгляду ризик-менеджменту як складової загального процесу управління банком до ризик-орієнтованого регулювання банківської діяльності, коли кожне управлінське рішення оцінюється, насамперед, з позицій наявних та потенційних ризиків.

Ризик-орієнтоване управління банком – це науково-методологічна концепція банківського менеджменту, спрямована на виявлення і оцінку сукупності банківських ризиків за допомогою спеціальних прийомів і методів з метою попередження ймовірних загроз та ризиків, створення умов для надійного та стійкого функціонування банку, нарощування власного капіталу, задоволення потреб клієнтів і партнерів банку, забезпечення прибутковості банківської діяльності. Мета управління банківськими ризиками та допустимий рівень сукупного ризику має визначатися з урахуванням загальної стратегії розвитку банківської установи, а приймати такі рішення та відповідати за наслідки цих рішень повинні власники банку [5].

Запровадження концепції ризик-орієнтованого регулювання банківської діяльності спрямоване на підвищення рівня корпоративного управління в банках, більшу деталізацію вимог до процесу управління ризиками, посилення відповідальності власників та керівного складу банку за прийняті ризики та забезпечення фінансової стійкості банку. Ці принципи та вимоги Національний банк України викладено у «Положенні про організацію систем управління ризиками в банках України та банківських групах» (постанова Правління НБУ №64 від 11.06.2018 р.) [6]. Це якісно новий етап розвитку системи банківського регулювання та нагляду, заснований на принципах ризик-орієнтованого управління банківською установою та посилення відповідальності керівництва за наслідки прийнятих рішень. Концепція ризик-орієнтованого регулювання ґрунтується на побудові моделі «Трьох ліній захисту від ризиків», яка охоплює всі структурно-ієрархічні рівні управління банком – від вищого керівництва банку (ради та правління) до рівня, на якому безпосередньо приймається або генерується ризик [5, 6].

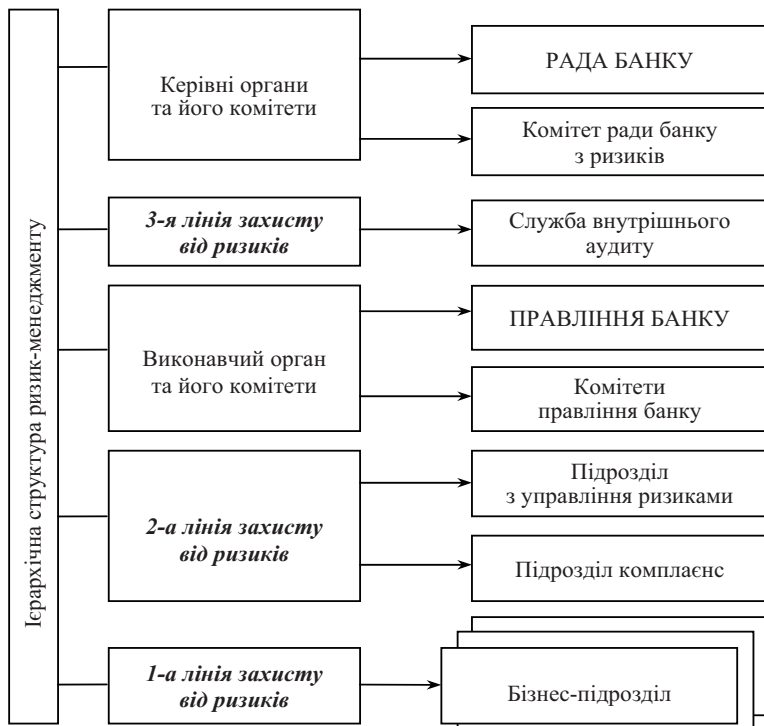

Рис. 1. Модель «Трьох ліній захисту від ризиків»

Першу лінію захисту формують бізнес-підрозділи банку (фронт-офіси, мідл-офіси, бек-офіси), які здійснюють управління та поточний контроль за ризиками, надають інформацію щодо ризиків відповідним структурним підрозділам банку. Друга лінія захисту включає два підрозділи: підрозділ з управління ризиками та підрозділ комплаєнс. Підрозділ з управління ризиками виконує функції безпосереднього управління ризиками конкретного банку. Підрозділ комплаєнс здійснює контроль за дотриманням встановленого рівня толерантності до ризиків, лімітів ризику, законодавчих та нормативних вимог. Згідно вимог ці підрозділи бути цілком незалежними (структурно та фінансово), організаційно відокремлені від бізнес-підрозділів та підрозділів аудиту. Керівникам підрозділів другої лінії захисту від ризиків надається право вето щодо

рішень правління та комітетів правління банку, якщо реалізація таких рішень може призвести до прийняття банком значних ризиків, які можуть призвести до порушення затверджених лімітів ризику та встановлених рівнів толерантності до ризиків, загрожуватимуть інтересам акціонерів, вкладників, інших кредиторів банку або перешкоджатимуть належному веденню банківської діяльності. Дотримання цих вимог є предметом перевірок з боку органів банківського нагляду.

На третій лінії захисту від ризиків працює служба внутрішнього аудиту банку, яка оцінює ефективність роботи системи ризик-менеджменту, а також визначає, чи адекватна ця система тому рівню ризиків, на які наражається банк. Цей підрозділ підпорядковується лише вищому керівному органу – раді банку. Згідно з вимогами світової практики корпоративного управління служба внутрішнього аудиту банку є незалежною, підпорядковується лише раді банку (або аудиторському комітету ради) та не допускає будь-якого втручання у свою роботу з боку виконавчого органу банку та профільних комітетів, створених правлінням банку. На найвищому щаблі організаційно-ієрархічної структури перебуває рада банку, яка безпосередньо відповідає за забезпечення надійності. Побудована в такий спосіб модель трьох ліній захисту має на меті не уникнення ризиків, а недопущення ситуації переростання допустимих ризиків в катастрофічні, які загрожують самому існуванню банку. Саме тому органи банківського нагляду перевірятимуть ефективність функціонування моделі трьох ліній захисту в банку. Особлива увага при цьому приділяється системі корпоративного управління. Зокрема, в банківську практику вводиться інститут незалежних директорів, яких в наглядовій раді має бути не менше трьох. Національний банк України буде навчати та проводити тестування незалежних директорів, які запропонував банк. Банки, які не впровадять систему корпоративного управління належної якості будуть виведені з ринку.

Побудова моделі «Трьох ліній захисту» дозволить банку на першій та другій лініях захисту вчасно ідентифікувати та оцінювати ризики, аналізувати і виявляти нові джерела ризиків, удосконалювати методи їх мінімізації. Імплементация моделі «Трьох ліній захисту» в практичну діяльність банків дозволить якісно управляти ризиками за рахунок чіткого розподілення функцій та налагодження тісної комунікації між підрозділами банку. На удосконалення банківського регулювання та нагляду на засадах ризик-орієнтованого управління спрямовано модифіковану модель «Чотирьох ліній захисту», основними перевагами якої є налагодження тісної комунікації із регулятором та зовнішніми аудиторами. Така співпраця дозволить об'єктивно оцінювати здатність

банків управляти ризиками, вчасно виявляти недоліки у роботі внутрішньобанківських систем управління ризиками, а також банку та регулятора спільно розробляти план подолання виявлених проблем.

Список літератури:

1. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: Постанова Правління НБУ від 02.08.2004 р. № 361.
2. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: Постанова Правління НБУ від 15.03.2004 р. № 104.
3. Банківський менеджмент: інноваційні концепції та моделі. Монографія / За ред. проф. Л. О. Примостки. К.: КНЕУ, 2017. – 380 с.
4. Шамонина М. Экономический капитал – на пути к продвинутой системе управления рисками: презентационные материалы компании Deloitte – 8 мая 2008 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.rrms.ru>
5. Проект «Положення про організацію системи управління ризиками в банках України». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=49307D221AF8F5D3B2224DE34097D130?id=44982363>.
6. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах. Постанова Правління НБУ №64 від 11.06.2018 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=49307D221AF8F5D3B2224DE34097D130?id=44982363>.

УДК 336.71(477)

Самченкова І. О., студент,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Науковий керівник: **Смолінська С. Д.**

к.е.н., доцент, доцент кафедри державних та місцевих фінансів,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКАМИ УКРАЇНИ

Через складну економічну і політичну ситуацію та розбалансованість фінансових ринків в країні, досить гостро постала проблема кредитної кризи. Зниження рентабельності в банківській сфері змушує банки приймати на себе високі кредитні ризики, проте результати їх діяльності

продемонстрували недосконалість системи управління кредитним ризиком, що в свою чергу призводить до значного підвищення частки проблемних кредитів, погіршення кредитного клімату та зниження кредитної діяльності.

Управління кредитним ризиком банку – це сукупність заходів банку, які полягають у виявленні і прогнозуванні виникнення кредитних ризиків, їх оцінка, мінімізація, усунення та постійний моніторинг. Найвідомішими методами управління кредитним ризиком є диверсифікація, концентрація, лімітування, резервування, вони використовуються всіма вітчизняними банками [1].

Метод диверсифікації – це розподіл кредитного портфеля серед широкого кола позичальників, які відрізняються один від одного за характеристиками і умовами діяльності. Концентрація кредитного портфеля навпаки передбачає зосередження кредитів в певній галузі чи категоріях клієнтів. Концентрація, так як і диверсифікація, може бути галузевою, географічною і портфельною. Надлишкова диверсифікація або концентрація призводить до збільшення ризику. Практика довела, що визначення найкращого співвідношення між рівнями диверсифікації та концентрації кредитного портфеля банку є завданням, яке має розв'язувати менеджмент кожного банку залежно від стратегії, яку він обрав, можливостей та конкретної економічної ситуації.

Лімітування полягає у встановленні максимально допустимих розмірів наданих кредитів одному позичальнику чи групі позичальників, що дає змогу зменшити ризик. Лімітування потребує визначення основних сфер і факторів ризику, які відрізняються для різних банків, окремих країн та регіонів.

Резервування передбачає формування банком спеціальних резервів, які використовуються для відшкодування втрат у випадку неповернення кредиту та відсотків. Перевагою резервування є можливість швидкого відшкодування зазнаних фінансових втрат, а недоліками – відволікання значної частини ресурсів на формування резерву та зниження ефективності використання капіталу банку [2].

У табл. 1 наведено банки України та методи, які вони зазначили у своїх річних звітах як основні при управлінні кредитними ризиками.

Як видно з таблиці 1, більшість банків застосовують однотипний набір методів управління кредитним ризиком (в табл. присутні банки різних груп). Деякі банки здійснюють управління шляхом галузевої класифікації на основі внутрішньої системи кредитних рейтингів (як правило, відносно корпоративних клієнтів), які характеризують

Таблиця 1. **Методи управління кредитним ризиком деяких вітчизняних банків***

Банки	Методи управління ризиками			
	Диверсифікація	Концентрація	Лімітування	Резервування
АТ «Укрексімбанк»	+		+	+
АТ «ОЩАДБАНК»	+	+	+	+
Український банк реконструкції та розвитку			+	+
ПАТ «УКРСОЦБАНК»			+	+
АТ «Райффайзен Банк Аваль»		+	+	+
ПАТ «ДІАМАНТБАНК»	+		+	+
ПАТ «МЕГАБАНК»	+		+	+
ПАТ КБ «Приватбанк»	+	+	+	+
ПАТ «ПУМБ»	+	+	+	+
АТ «Гаскомбанк»			+	+
ПАТ «Банк Фамільний»	+		+	+

* Джерело: складено за даними з Річних звітів банків, викладених на їх офіційних сайтах

постійний ризик у галузі і дають можливість передбачити його. Серед проаналізованих банків рейтинги використовують АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «ПУМБ», ПАТ «УКРСОЦБАНК». Наприклад, кредитний рейтинг клієнтів корпоративного бізнесу ПАТ «УКРСОЦБАНК» ґрунтується на оцінці фінансового стану клієнта, стану компанії, позиції, яку вона займає на ринку, додаткових факторах, що вказують на можливе погіршення кредитної якості у майбутньому. Відповідно до своєї політики АТ «Райффайзен Банк Аваль» присвоює рейтинги в рамках кредитного портфеля. Всі внутрішні категорії ризику визначаються відповідно до методики присвоєння рейтингів банку. В АТ «Ощадбанк» визначено межі ризику в залежності від значення

кредитного ризику: межа мінімального, прийняттого, підвищеного, критичного, неприпустимого ризику. Подібні межі виділяють й інші банки України [3].

Такі методи як резервування та лімітування є обов'язковими і використовуються не тільки під час кризи, а й і в умовах стабілізації. Одним із найефективніших методів протидії можливому впливу кредитних ризиків є саме створення резервів. Відношення усіх кредитів (548 763 874 тис грн) до резервів (448 956 459 тис грн) по банківській системі станом на 01.01.2017 складає 1,222.

Отже, такий метод, як диверсифікація, потребує професійного управління та досконалого знання ринку. Актуальність цього методу в кризових умовах полягає у зниженні кредитного ризику шляхом розподілу і відбору обмеженого кола позичальників за розробленими критеріями відбору. Щодо концентрації, то переважно її суть зводиться до зосередження ресурсів банку в окремих секторах обслуговування корпоративних клієнтів, які показують більшу стабільність, таких як енергетика, с/г та харчова промисловість, видобувна, виробнича галузі та торгівля. Основною характеристикою, що об'єднує ці методи, можна вважати попередження їх впровадження та дії для запобігання втрати банками своєї фінансової стійкості під впливом майбутніх кризових явищ.

Підсумовуючи, зазначимо, що ефективне застосування методів управління кредитними ризиками окремих банківських установ сприятиме стабілізації всієї банківської системи, тому, беручи до уваги сучасні тенденції розвитку економіки, треба не просто вдосконалювати існуючі методи, а й розширювати їх коло.

Список літератури:

1. Міщенко В.І. Управління кредитним ризиком на основі вдосконалення забезпечення банківських позик / В.І. Міщенко, С.В. Міщенко // Фінансовий простір. – 2015. – № 2 (18). – С. 78–85.
2. Сидоренко В.А. Управління кредитним ризиком у вітчизняних банківських установах / В.А Сидоренко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – № 2 (14). – С. 222–229
3. Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова правління Національного банку України від 12.05.2015 № 312. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0312500-15>.

УДК 339.137.24

Сирватка В. В., студент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Яворська Т. В.**
д.е.н., професор, професор кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

МАРКЕТИНГОВИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ ЯК СКЛАДОВА ЙОГО УСПІШНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

У сучасних економічних умовах використання маркетингових досліджень є необхідною умовою для ефективного управління банком. Провівши маркетинговий аналіз, керівництво банку отримує достовірну та адекватну інформацію про зовнішнє середовище функціонування, яка лягає в основу прийняття вчасних та обґрунтованих рішень. Це дозволяє зменшити рівень невизначеності та ризиковості діяльності банку в умовах конкурентної боротьби за рахунок кращого знання й розуміння стану та динаміки чинників оточуючого середовища.

Маркетинговий аналіз або маркетингові дослідження – це систематичний збір, класифікація, оцінка, аналіз та узагальнення інформації про діяльність банку для ідентифікації та вирішення маркетингових проблем. У процесі маркетингових досліджень вивчають ситуацію на ринку, його місткість та тенденції, визначають наявний та потенційний рівень попиту, вподобання споживачів, становище банку та його основних конкурентів на ринку, проводять маркетинговий аналіз продуктів та методів ціноутворення, методів просування та збуту тощо.

Важливо підкреслити, що збір та наступне опрацювання інформації повинні бути процесом цілеспрямованим на вирішення конкретних маркетингових завдань (проблем). Необхідність практичного застосування результатів маркетингового аналізу зумовлюється високою вартістю та значними затратами часу для проведення дослідження. Тому першим і надзвичайно важливим етапом є визначення конкретної мети, проблеми та об'єктів досліджень. Найчастіше цілями маркетингового дослідження виступає необхідність вивчення та узагальнення певних ситуацій на ринку, виявлення динаміки їх розвитку, встановлення взаємозв'язків між економічними чинниками, виявлення закономірностей тощо.

Визначивши мету досліджень, менеджер повинен обрати джерела інформації. Маркетингова інформація, яку збирають у процесі

маркетингового дослідження, може бути первинною або вторинною. Первинна – неопублікована інформація й дані, що збирає й опрацьовує сам дослідник безпосередньо для цілей дослідження, пов'язаних з маркетинговою проблемою, вторинна – це інформація в загальному доступі, яка була зібрана з метою, відмінною від мети дослідження, яке проводять; є найбільш доступним і дешевим методом проведення маркетингових досліджень. Тому залежно від фінансових ресурсів, часових рамок, специфіки дослідження, менеджер визначає звідки буде отримана необхідна для дослідження інформація.

Процес збирання інформації є найбільш трудомістким етапом маркетингового дослідження. Залежно від обраних на попередньому етапі джерел інформації виділяють кабінетні і польові дослідження. Кабінетні дослідження проводяться з метою отримання загальних уявлень про діяльність банку на основі вторинної інформації. Польові дослідження – це дослідження для вирішення конкретних завдань, вивчення певних аспектів діяльності банківської установи. Найчастіше при проведенні маркетингового аналізу використовують такі методи як опитування, спостереження, експеримент, глибоке інтерв'ю, інтерв'ю з експертами, фокус-групи, омнібус та моніторинг. Отриману інформацію систематизують та аналізують, після чого презентують отримані результати.

Результати маркетингових досліджень можуть бути використані для:

- 1) визначення стратегічних напрямків розвитку банку;
- 2) для розробки стратегічних і тактичних маркетингових планів,
- 3) вибору цільового сегменту ринку, встановлення певних характеристик банківських продуктів, що забезпечать успіх на ринку,
- 4) визначення специфічних потреб і запитів споживачів;
- 5) прогнозування дій конкурентів,
- 6) формування ефективного комплексу маркетингу, раціональних каналів збуту та ін.

Отже, на сучасному етапі розвитку банківської системи, банкам необхідно постійно проводити маркетингові дослідження, щоб володіти актуальною і достовірною інформацією для їх ефективного функціонування, успішного ведення конкурентної боротьби, прийняття вчасних заходів для уникнення загроз зовнішнього середовища і максимального використання можливостей і сильних сторін.

Список літератури:

1. Леоненко А. О. Необхідність та роль маркетингових досліджень на вітчизняних підприємствах / А. О. Леоненко. // Управління розвитком. – 2014. – №5. – С. 55–57.

2. Маркетинг в банку / А. В.Нікітін, Т. Г. Іванова, І. Г. Брітченко, О. М. Момот. – Київ: КНЕУ, 2010. – 477 с.
3. Решетілова Т. Б. Макретингові дослідження / Т. Б. Решетілова, С. М. Довгань. – Дніпропетровськ: НГУ, 2015. – 357 с.
4. Храбратин О. І. Маркетинг / О. І. Храбратин, Л. В. Яворська. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2014. – 284 с.

УДК 336.748.12 (477)

Солтис Н. О., студент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Лобозинська С. М.**
д.е.н, професор, професор кафедри банківського та страхового бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ІНФЛЯЦІЙНЕ ТАРГЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Інфляція являється досить складним явищем за формою її прояву та за сукупністю чинників, що її спричинюють. Зазвичай вона має у своїй основі не одну, а комплекс взаємозалежних причин, і виявляється не тільки в знеціненні грошей, підвищенні цін, але і в дефіциті товарів, і погіршення їхньої якості. Сюди ж можна віднести диспропорції між різними сферами економіки: нагромадженням і споживанням, попитом і пропозицією, доходами і витратами держави, грошовою масою в обігу й потребами в грошах, тощо [1].

Якщо опиратись на теорію адаптивних очікувань щодо передбачення інфляції, то бачимо, що при формуванні інфляційних прогнозів економічні суб'єкти спираються на інфляцію в найближчому минулому, скориговану на помилковість інфляційного прогнозування. А якщо брати до уваги теорію раціональних очікувань щодо передбачення інфляції, то відповідно до неї економічні суб'єкти при формуванні своїх інфляційних прогнозів використовують усю наявну інформацію про майбутні зміни в економіці та фактичний її стан [2, 78].

Наслідки інфляції негативно позначаються на авторитеті та довірі до органів державного управління, різко впливають на розвиток господарського процесу, знецінюються заощадження населення, страждають одержувачі фіксованих доходів, а також ті сфери бізнесу де ціни були документально зафіксовані. Одним з неминучих руйнівних наслідків інфляції є перерозподіл доходів. Вигоду отримують особи, що залучають ресурси за невиправдано низькими цінами. Варто згадати, що руйнівні

і непередбачувані наслідки спідкають область зовнішньоекономічних відносин, а також зростає нестабільність взаємопов'язаних економік.

За останні роки парадигма монетарної політики центрального банку суттєво змінилась. Правління НБУ повідомило про наміри досягти зовсім інших цілей, і використовує для цього режим інфляційного таргетування. Основна ідея якого полягає в тому, що ключовий внесок в розвиток бізнесу який може забезпечити центральний банк, це створити сприятливе макроекономічне середовище за рахунок того щоб забезпечити цінову стабільність.

Якщо взяти до уваги світовий досвід, то бачимо, що найбільша частина країн, які розвиваються і країн з перехідною економікою вже ввели інфляційне таргетування в коло середньострокових пріоритетів. Перспективи регулювання інфляції центральні банки багатьох країн пов'язують з переходом до цього режиму. Він дозволяє зосередити увагу монетарної влади на внутрішніх явищах і проявляти активність щодо зовнішніх шоків по відношенню до національної економіки [3].

Отже, інфляційне таргетування – це монетарний режим, за якого у центрального банку є одна ключова ціль, і це інфляція. І центральний банк робить все можливе, щоб у середньостроковому періоді цю ціль виконати. Варто зауважити, що низька інфляція захищає заощадження та доходи від інфляційного знецінення та виконує певну соціальну функцію Національного банку. Та все ж багато, що залежить від довіри до національної валюти.

Зважаючи на це, Національний банк затвердив Стратегію монетарної політики яка спрямована на послідовне продовження реалізації режиму інфляційного таргетування для забезпечення низької та стабільної інфляції. Звичайно ж, управління НБУ приймає той факт, що в окремі періоди інфляція може відхилитися від встановленої цілі через те, що деякі фактори є поза впливом монетарної політики національного банку. Наприклад, таких як зміни цін на сировинні товари, відхилення адміністративно регульованих цін від раніше заявленого рівня тощо. Однак НБУ, як і раніше повинен буде застосовувати монетарні інструменти для повернення інфляції до цілі на прийнятному горизонті політики [4].

Хоча із запровадженням таргетування інфляції в Україні інфляція продовжує знижуватися все ж посилюються ризики, пов'язані з глобальним середовищем. Це робить можливим проведення більш жорсткої монетарної політики для їх нівелювання. На це впливає відплив капіталу з країн (торгівельних партнерів України), ринки

яких розвиваються, і це зумовлює девальваційний тиск на їх валюти, і може обмежувати конкурентоспроможність українських товарів на зовнішніх ринках збуту. А також зростає невизначеність щодо впливу торговельних конфліктів на кон'юнктуру світових товарних ринків, що може негативно відобразитися на експортних надходженнях України. Враховуючи Стратегію монетарної політики, правління НБУ має на меті і надалі досягати цінової стабільності шляхом дотримання кількісних цілей щодо інфляції, які спрямовані на поступове зниження інфляції в Україні до рівнів, сумісних із ціновою стабільністю. Монетарна влада повинна надалі сприяти фінансовій стабільності та додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримувати економічну політику Уряду України за умови, що це не перешкоджатиме досягненню цілей щодо інфляції.

Список літератури:

1. Комарницький І.Ф. Економічна теорія: Навч. посіб. – Чернівці: «Буковина», 2006. – 334 с.: [Електронний документ]. Режим доступу: <https://buklib.net/books/33909>.
2. Макроекономіка: базовий електронний текст лекцій. [Електронний ресурс] / Укладачі: проф. Малий І.Й., проф. Радіонова І.Ф., доц. Куценко Т.Ф., доц. Федірко Н.В. та ін. – К. : КНЕУ, 2017 – 200 с. Режим доступу : http://feu.kneu.edu.ua/ua/depts4/mdu/disciplines_of_bachelor_level_mdu/macroecon_omics.
3. Монетарна економіка. Теорія грошей і кредиту Т. 2. Інфляційне таргетування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://stud.com.ua/20111/ekonomika/politika_dezinflyatsiyi.
4. Інтерфакс Україна. інформаційне агентство. Економіка. Рада НБУ затвердила стратегію монетарної політики центробанку, 16.07.2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/518571.html>.

УДК 370.71

Стаднійчук Р. В.

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування, ДВНЗ
«Університет банківської справи», м. Київ

Науковий керівник: **Вовчак О. Д.**

д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та
страхування, ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Київ

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ БАНКІВ

Нестабільність банківської системи України та кризові явища в економіці призвели до масової збитковості та втрати ліквідності великою кількістю банківських установ країни, а в окремих випадках і до введення тимчасових адміністрацій, за якими в умовах застосування неефективних заходів з фінансового оздоровлення здійснювалась і ліквідація банків.

Отже, фінансове оздоровлення в даному випадку відіграє ключову роль в посиленні стійкості та виходу з кризових ситуацій, а, отже, є важливим аспектом виживання і стабільності у будь-яких економічних умовах для усіх суб'єктів господарювання, в тому числі і банківських установ.

Сьогодні питання щодо конкретних заходів фінансового оздоровлення банківських установ потребують поглибленого дослідження і уточнення. Незважаючи на актуальність, ця проблематика залишається недостатньо вивченою, особливо з урахуванням уроків сучасної кризи.

Дослідження проблем фінансового оздоровлення банків варто було б розпочати зі з'ясування термінології. Сьогодні в економічній літературі існують різні погляди вчених на трактування сутності фінансового оздоровлення. Вивчивши тенденції розвитку наукової думки нами встановлено певну термінологічну неузгодженість у визначенні сутності досліджуваного поняття, що ускладнює розробку ефективних підходів до регулювання процесів фінансового оздоровлення банків.

Зокрема, О.В. Дзюблюк розглядає фінансове оздоровлення як систему непримусових та примусових заходів, спрямованих на збільшення обсягу капіталу до необхідного рівня протягом визначеного НБУ періоду з метою відновлення ліквідності й платоспроможності і усунення порушень, які призвели комерційний банк до збиткової діяльності або скрутного

фінансового стану, а також наслідків цих порушень [1]. С.К. Рамазанов зводить його до сукупності процедур, що здійснюються на добровільних засадах організацією-боржником і її кредиторами для врегулювання відносин через не виконання підприємством своїх зобов'язань [2]. К. Воронова розуміє під фінансовим оздоровленням систему заходів комерційного банку, спрямованих на покращення його фінансового стану, відновлення, ліквідності, платоспроможності, прибутковості, втрачених активів або доходів, виконання обов'язкових економічних нормативів, нормативів обов'язкового резервування тощо [3].

Отже, в переважній більшості поняття фінансове оздоровлення відображається науковцями як процесуальні особливості процедури банкрутства і містить, на наш погляд, вузьке розуміння категорії, що зводить її лише до відновлення платоспроможності та погашення заборгованості перед кредиторами на дуже жорстких умовах. Вважаємо, що під цим терміном слід розглядати значно ширше коло питань – поліпшення фінансово-економічних показників, збільшення ринкової вартості банківської установи, її капіталізацію тощо.

На нашу думку, фінансове оздоровлення банку слід трактувати в широкому і вузькому розумінні. У першому випадку фінансове оздоровлення характеризується стабілізацією фінансового стану банку, викликаного структурними елементами кризових явищ на основі застосування фінансових управлінських технік і технологій шляхом зміни його політики управління активами та пасивами банку. В законодавстві України закріплене трактування фінансового оздоровлення банку – як відновлення платоспроможності банку та приведення фінансових показників його діяльності у відповідність із вимогами Національного банку України.

У другому випадку, фінансове оздоровлення – це стратегічне бачення, стратегічний комплекс заходів, спрямованих не тільки на усунення безпосередніх причин виникнення кризи на тій чи іншій стадії життєвого циклу банківської установи, а й на нейтралізацію чинників, які погіршують фінансово-економічний та господарський стан банку, тобто передбачає як оздоровлення, так і інші системні заходи фінансового менеджменту, такі, як формування адекватного вимогам зовнішнього середовища ресурсного потенціалу та забезпечення постійної фінансової рівноваги банку, що, в свою чергу, слугує відмінними передумовами для зростання ринкової вартості банку в довгостроковому періоді. Тобто широке розуміння поняття «фінансове оздоровлення» передбачає трактування його як важливого інструмента антикризового управління в довгостроковій перспективі.

Отже, фінансове оздоровлення і у вузькому, і в широкому розумінні передбачає, перш за все, нейтралізацію негативних наслідків, досягнення фінансової рівноваги, яке може відрізнитися за своїми характеристиками і властивостями в рамках короткострокової і довгострокової перспективи.

Таким чином, під фінансовим оздоровленням банку слід розуміти систему (комплекс) заходів, які спрямовані передусім на попередження несприятливих явищ, а у разі їх настання – застосування спеціальних процедур для ліквідації негативних наслідків. Головною метою фінансового оздоровлення є досягнення довготривалої фінансової стабільності, адекватності капіталу та прибутковості.

Відновлення платоспроможності є кінцевою метою лише початкового етапу, що дозволяє не допустити розвиток ситуації банкрутства та ліквідації банківської установи. У стратегічній перспективі фінансове оздоровлення банку має бути спрямоване на оптимальне використання його потенційних можливостей щодо формування прибутку, а отже, на підтримку довгострокової фінансової рівноваги.

Зазвичай об'єктом фінансового оздоровлення виступає неспроможний суб'єкт господарювання – проблемний банк. Водночас підтримуємо ту групу науковців, яка стверджує, що заходи з фінансового оздоровлення слід застосовувати і до фінансово стійких банків, оскільки вважаємо, що особлива роль в процесі здійснення банківської діяльності повинна відводитися періодичній діагностиці фінансового стану банку з метою раннього виявлення проблем та оцінці його потенціалу до подолання можливих стресових ситуацій і кризових явищ в майбутньому. Це дозволяє своєчасно вжити заходів з їх оздоровлення.

Фінансове оздоровлення може відбуватися або власними силами банку (за ініціативою власників і менеджерів), або за підтримки органу нагляду. Відмінності цих двох видів фінансового оздоровлення проявляються через прийняття рішення про фінансове оздоровлення, узгодження його форм та методів, розробку плану, формування джерел фінансування, змін у структурі власності, а ще залежно від часу здійснення, тривалості заходів, ступеня налагодженості системи управління та ін.

Як бачимо, фінансове оздоровлення банківської установи як процес представляє: по-перше, подолання проблем (і причин їх виникнення); по-друге, відновлення нормальної, стабільної роботи. Лише у разі необхідності оздоровлення може містити компоненту реорганізації, зокрема зміну структури банку, форми власності, політики у сфері активних і пасивних операцій, капіталізації, управління ризиками тощо.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновки про те, що фінансове оздоровлення є успішним, коли за допомогою зовнішніх та

внутрішніх фінансових джерел, проведення організаційних та інших удосконалень банк виходить з кризи і забезпечує свою прибутковість та конкурентоспроможність у довгостроковому періоді.

Незважаючи на те, що криза, як правило, супроводжується важкими негативними наслідками, сьогодні вона все частіше розглядається як шанс, поштовх до змін і виходу на якісно новий рівень, джерело колосального потенціалу для розвитку бізнесу. Головною метою оздоровлення є відновлення рівноваги, досягнення довготривалої фінансової стабільності, адекватності капіталу та прибутковості, а також забезпечення сприятливих умов для подальшого його успішного розвитку.

Список літератури:

1. Банківські операції : Підручник За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль : Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
2. Рамазанов С.К. Методи антикризового управління: Монографія. / [С.К.Рамазанов, О.П. Степаненко, Л.А.Тимашова]. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2004. – 192 с.
3. Словник фінансово-правових термінів / за заг. ред. д. ю.н., проф. Л. К. Воронової. – 2-е вид., переробл. і доповн. – К.: Алерта, 2011. – 558 с.

УДК 336.71 (477)

Тарабан М. О., студент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Войтович Л. М.**,
к.е.н., доцент, доцент кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ БАНКОМ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Сучасний розвиток банківського бізнесу характеризується значним посиленням конкуренції між банками, розвитком інноваційних банківських послуг та інформаційних банківських технологій, підвищенням з боку клієнтів вимог до якості і оперативності банківського обслуговування, його відповідності потребам економіки та населення. Щоб вистояти в конкурентній боротьбі в умовах фінансової глобалізації та водночас економічної нестабільності України, банки повинні враховувати наявне конкурентне середовище, дбати про запровадження інноваційних

методів ведення банківського бізнесу на основі використання сучасних методів та інструментів стратегічного управління.

В економічній літературі, з урахуванням існуючих наукових підходів до визначення стратегічного управління загалом, поняття «стратегічне управління банком» розглядають зазвичай з таких позицій:

1) як процес визначення ключових пріоритетів у діяльності та відповідної розробки й реалізації сценаріїв розвитку й планів заходів, що сприяють виконанню місії банку та успішному досягненню встановлених цілей [1];

2) як управлінський процес підтримання відповідності між цілями банку і наявними ресурсами в умовах постійної зміни ринку і правил державного регулювання [2].

Процес стратегічного управління можна представити такими організаційними етапами, поступова реалізація яких забезпечить максимально ефективне стратегічне управління сучасним комерційним банком [5]:

1. Стратегічний аналіз, який передбачає аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища банку, який передбачає аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища банку, а для його реалізації найчастіше застосовуються технології SWOT та PEST-аналізів, модель конкурентних сил М. Портера, бенчмаркінг, різні експертні методи.

2. Визначення стратегічного бачення, місії та стратегічних цілей банку, які виступають засадничими підвалинами реалізації загальної стратегії його розвитку як цілісної системи

3. Формування набору стратегічних альтернатив, на основі оцінювання їх перспективності та вигідності з економічної точки зору, здійснюється відбір найкращої.

4. Розробка стратегічного плану на основі вибору однієї або декількох альтернативних варіантів розвитку банку, що можуть використовуватись одночасно або в комплексі, а також розробка конкретних програм для реалізації такого плану. Оскільки стратегічні плани є довгостроковими, тому їх розробка має базуватися як на аналізі існуючих тенденцій розвитку економіки загалом, окремих її секторів, видів діяльності тощо, так і містити елементи прогнозування, щоб передбачати розвиток тих напрямів та видів діяльності банку, які забезпечать зростання його конкурентних переваг.

5. Затвердження і реалізація стратегії шляхом застосування сучасних ефективних методів та інструментів управління, зокрема, ними можуть бути методи бюджетування, збалансованої системи показників тощо.

6. Оцінка результатів впровадження стратегії та можливих змін стратегічного плану, для чого розробляється система показників, використання якої служить інформаційною базою для прийняття рішень про необхідність внесення змін до обраної стратегії розвитку банку.

Як свідчить банківська практика, універсальної стратегії щодо діяльності банку на ринку банківських послуг не існує. Кількість етапів стратегічного управління та їх зміст на практиці визначаються кожним банком самостійно. При формуванні засад стратегічного управління банку необхідно враховувати наявність різних підходів та обирати ті з них, які найкращим чином можуть забезпечити ефективність управління в контексті досягнення банком стратегічних цілей, виконання ним своїх функцій з метою досягнення довгострокових конкурентних переваг із врахуванням ризиків і загроз зовнішнього та внутрішнього середовища [3].

На жаль, однією з основних проблем українських банківських установ є відсутність не просто сучасних, але хоч яких-небудь форм і методів управління банком на стратегічному рівні. Більшість вітчизняних банків стурбовано скоріше оперативними, ніж стратегічними аспектами діяльності.

До наявних недоліків системи стратегічного управління у вітчизняних банках, належать ті, які стосуються відсутності або недостатньої формалізації стратегії; слабого зв'язку між стратегією та прийняттям рішень, невизначеності функцій такого управління в межах окремих підрозділів банківської установи, відсутності єдиних інформаційних баз даних, що спричиняє несистемний характер банківської інформації, її асиметричність в прийнятті управлінських рішень. Також концепція стратегічного управління банком ще не становить основу стратегічного мислення топ-менеджменту банку, а показники результативності діяльності банку не зорієнтовані на реалізацію стратегії.

Основними напрямками стратегії розвитку банківської системи та зміцнення українського банківського сектору повинні стати:

1. Підвищення рівня капіталізації банківського сектора.
2. Підвищення якості та конкурентоспроможності банківських послуг.
3. Підвищення відповідності міжнародним стандартам корпоративного управління.
4. Розвиток ризик-менеджменту.
5. Підвищення рівня забезпечення захисту прав кредиторів і вкладників

Підвищення ролі стратегічного управління сприятиме насамперед нарощуванню капіталу, виходу на якісно новий рівень обслуговування клієнтів, забезпеченню оптимального рівня платоспроможності та ліквідності, забезпечення захисту від ризиків власного капіталу та коштів клієнта, створення та зміцнення позитивного іміджу банку і посилення його впливу у головних секторах економіки, формування диверсифікованої та стійкої ресурсної бази та суттєве збільшення капіталізації банку

Ігнорування банками даного аспекту може призвести до погіршення стабільності в національній економіці у цілому, низького рівня капіталізації вітчизняних банків та до скорочення обсягів наявних фінансових ресурсів [4].

Зарубіжна банківська практика також вказує на те, що наявність науково обгрунтованої стратегії управління є запорукою успішного протистояння банків дії негативних чинників та викликів сьогодення і утримування своїх ринкових конкурентних позицій. Сучасна ж економічна ситуація в Україні лише посилює необхідність проведення поглиблених досліджень у сфері стратегічного управління в банках в умовах розгортання конкурентних загроз і викликів. Тому в сучасних умовах діяльність банків повинна відбуватися на засадах стратегічного управління, на основі якого кожен банк повинен визначити власні конкурентні переваги чи слабини і встановити, які саме сегменти ринку він зможе обслуговувати тими чи іншими банківськими продуктами.

Загалом система стратегічного управління діяльністю банків має бути спрямована на виживання банку в довгостроковій перспективі в умовах економічної нестабільності, а її формування має стати першочерговим та відповідальним завданням банківського топ-менеджменту. Без гнучкої стратегії, здатної змінюватися залежно від умов зовнішнього та внутрішнього середовища, банкам неможливо займати конкуруючі позиції на ринку.

Список літератури:

1. Гевко О. Б., Шведа Н. М. Стратегічне управління: Навчальний посібник. Тернопіль ФОП Паляниця В. А., 2016. 152 с.
2. Кіндрацька, Г. І. Стратегічний менеджмент: навч. пос. / Г. І. Кіндрацька. Львів: Львівська політехніка, 2010. 407 с.
3. Козьменко С. М., Шпиг Ф. І., Волошко І. В. Стратегічний менеджмент банку. Навчальний посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2013. – 734с
4. Мізюк Б. М. Основи стратегічного управління: Підручник. – Львів: Магнолія 2009. 544 с.

5. Чухрай Н. І., Просович О. П. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства. Підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. 500 с.

УДК 336.71(477)

Цибульська Н. Б.

к.е.н., доцент кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Одним із перспективних напрямів розвитку банківського бізнесу є диверсифікація банківської діяльності, яка відбувається за двома формами: а) розширення спектру банківських продуктів і послуг, вихід на нові ринки та робота з новими групами клієнтів через нові технології; б) проникнення банків в інші види бізнесу, що виходять за межі банківського. Розглянемо їх детальніше.

На сьогодні принципово нові банківські продукти не появляються, вони є, зазвичай, удосконаленими, модифікованими або модернізованими за рахунок поліпшення якісних характеристик уже відомих на ринку. Відповідно до цього, новими продуктами і послугами можна вважати структуровані продукти. Структурований продукт – це комплексний фінансовий інструмент, який побудований на основі більш простих фінансових інструментів. Ними можуть бути: індексований депозит (строковий вклад, дохід за яким прив'язаний до зміни вартості певного активу), інвестиційний депозит (дає можливість отримання річних процентів за депозитом і додатковим доходом від інвестицій у цінні папери), депозитна картка, банківські метали, інноваційний лізинг тощо.

Статистичний аналіз засвідчує, що найвагомішим джерелом доходів для банку є процентні доходи за кредитами. Однак у періоди фінансових криз їх частка у загальних доходах банків значно зменшується. Це зумовлює необхідність розвитку комісійних продуктів. На даний час в банківській системі України співвідношення процентний/комісійний дохід банків становить 80/20, на перспективу можлива зміна співвідношення доходів 60/40 за рахунок розрахунково-касових операцій, трастових операцій, операцій з іноземною валютою та інформаційних послуг. Так, наприклад,

на вітчизняному ринку банки, з іноземним капіталом, продають пайові інвестиційні фонди, які враховуючи їх високу дохідність, можуть стати альтернативою депозитам у банках і кредитних спілках [1].

Банки прагнуть диверсифікувати свої продукти та послуги, щоб повною мірою задовольнити потреби клієнтів і максимізувати свій прибуток. Прикладом цього є роздрібний банківський бізнес, який орієнтований на масового клієнта та вимагає модернізації IT-платформи, скорочення витрат, оптимізації бізнес-процесів. Забезпечити бажану рентабельність банки можуть за рахунок поліпшення якості своїх продуктів і послуг та пристосування їх до постійно змінюваних потреб потенційних клієнтів.

Велике значення у цьому процесі матиме зміна самого якісного складу потенційних споживачів банківських продуктів і послуг. Більшість клієнтів роздрібно-банківського бізнесу становить молоде покоління споживачів. Така категорія потенційних клієнтів прагне отримувати яскраво виражені індивідуальні продукти (послуги), у т.ч. і банківські. Пошук компромісу між підвищенням якості продуктів і послуг для приватних осіб і скороченням обсягів витрат на їх формування та пропонування стимулює банки до проведення більш чіткої та глибокої сегментації клієнтів за соціальною, майновою та віковою ознаками.

Банкам доцільно своєчасно переглядати свою політику щодо організації збуту банківських продуктів і послуг приватним особам. Так, класичні стандартні банківські продукти і послуги з приймання переказів, проведення платежів та поточного короткострокового кредитування мають здійснюватися через банкомати чи повністю автоматизовані відділення, що працюватимуть цілодобово. Як результат – збільшення обсягів операцій, що здійснюються через електронні інформаційні банківські системи і зменшення витрат на персонал відділень, задіяних в обслуговуванні та консультуванні клієнтів.

Досвід засвідчує, що для розширення спектру альтернативних каналів збуту банківських продуктів і послуг необхідно створювати віртуальні банки. Функціонування такої фінансово-кредитної установи передбачає не просто відмову від традиційної стандартної мережі банківських відділень збуту банківських продуктів і послуг та перехід на віртуальні канали збуту, а повністю його реструктуризацію та зміну форм взаємодії з клієнтом. Поняття «віртуальний банк» сьогодні об'єднує різноманітні електронні фінансові продукти і послуги: домашній банкінг (Home-banking), цифровий обмін даними (Electronic Data Interchange), електронний брокеридж (Electronic Brokerage), чіп-карти, робочі відео-

конференції (Desktop Videoconferencing), інтерактивне чи цифрове телебачення, телефонний банкінг (Tele-banking) та ін.

Отже, для вдосконалення цифрового банкінгу необхідно:

- інвестувати кошти у розвиток банківських технологій;
- підвищувати безпеку здійснення операцій через мережу Інтернет;
- запроваджувати систему цифрових підписів, за допомогою якої можна буде безпомилково ідентифікувати особу;
- активно використовувати програми підвищення кваліфікації банківського персоналу, який задіяний у дистанційному обслуговуванні клієнтів.

У цифровому банкінгу все більше і частіше виступає такий інноваційний платіжний засіб як криптовалюта. Криптовалюта – це заснована на математичних методах децентралізована валюта, яка захищена за допомогою криптографічних методів. У криптовалютах використовуються відкриті і закриті ключі для переказу валюти від однієї (фізичної чи юридичної) особи до іншої [2, с. 146]. Легалізація цієї віртуальної валюти в світі є досить різноманітною. У США біткоїн визнано одним з видів платежів в електронній комерції, а в Німеччині дана валюта відноситься до категорії приватних грошей, за допомогою яких можуть здійснюватися багатосторонні клірингові операції. На початку 2017 р. у Відні (Австрія) офіційно відкрився перший у світі біткойн-банк («Bitcoin-Bank»), а в Японії з квітня 2017 р. біткоїни стали виконувати функцію повноцінної валюти. В Іспанії готується відкриття 7 тис. банкоматів для обміну біткоїнів на євро, 3 тис. таких банкоматів наявні в Польщі. Інша тенденція спостерігається в таких країнах, як Росія, Еквадор, Киргизія, де використання біткоїнів заборонено. У Китаї їх використання заборонено тільки для фінансових інституцій [3, с. 636].

В Україні біткоїн ще не отримав широкого поширення, хоча в інтернет-сфері використовується досить активно. Проблематично використовувати дану валюту при розрахунках, оскільки неможливо нею оплачувати за товари чи послуги. Лише невелика кількість українських онлайн-магазинів і підприємств приймають криптовалюту як форму оплати. Це зумовлено тим, що НБУ вважає «віртуальну валюту/криптовалюту» Bitcoin як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу, оскільки це суперечить нормам українського законодавства. Крім того, під час використання «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin є фактор підвищеного ризику, пов'язаного із цією послугою, операцією або

каналом постачання, зокрема, анонімність операції (які можуть включати готівку), децентралізованість операції [4]. НБУ керується й тим, що Європейське банківське управління закликало банки ЄС утримуватися від операцій з криптовалютою, поки не буде створена система правил, яка зможе запобігти потенційним зловживанням.

На нашу думку, НБУ необхідно відмовитись від визначення біткоіна як «грошового сурогата», так як відсутність роз'яснень цього терміну в діючому законодавстві створює простір для зловживань і підміни понять. Після цього наступним кроком повинно бути визначення біткоіна державою як активу, який має грошову цінність, що надало б можливість його власникам захищати свої майнові права на криптовалюту в суді.

Також перспективними напрямками розвитку банківського бізнесу можуть бути: активізація кредитування малого та середнього бізнесу, зростання роздрібного бізнесу у сфері іпотеки і автокредитування; збільшення некредитних послуг – платіжні сервіси, дистанційні сервіси, синдикуване кредитування (кредит, наданий декількома кредиторами одному позичальникові); посилення торгового фінансування (комплекс банківських інструментів, який дозволяє мінімізувати ризики, характерні торговельній угоді, та дозволяє компанії керувати своєю ліквідністю), застосування private-banking, агентських продаж послуг інших фінансових компаній (страхових, управлінських компаній та ін.). Не всі зазначені напрями банки зачисляють до пріоритетних, однак очевидно, що вони мають потенціал до зростання.

Список літератури:

1. Пантелеева Н. М. Диверсифікація банківського бізнесу: стратегії, продукти та технології / Н. М. Пантелеева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : fdk.org.ua/article/download/29029/26154.
2. Олексюк О. С. Криптовалюта біткоін / О. С. Олексюк, О. В. Мостіпака // Проблеми системного підходу в економіці. – Вип. № 4(60). – 2017. – С. 145-153.
3. Галушка Є. О. Сутність криптовалют та перспективи їх розвитку / Є. О. Галушка, О. Д. Пакон // Молодий вчений. – № 4(44). – 2017. – С. 634-638.
4. Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/ криптовалюту Bitcoin [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14>

УДК 336.71.009(477)

Чорний С. І., студент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Яворська Т. В.**
д.е.н., професор, професор кафедри банківського і страхового бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Конкурентоспроможність банку є ключовим показником у визначенні рівня його ефективності. Серед науковців відсутнє єдине чітке економічне тлумачення зазначеного терміну, що в свою чергу призводить до появи суперечностей в аналізі та управлінні конкурентоспроможністю банківських установ.

Конкурентоспроможність у загальному вигляді визначає як властивість об'єкта, що характеризується ступенем реального або потенційного задоволення їм конкретної потреби в порівнянні з аналогічними об'єктами, представленими на даному ринку. Зазначимо, що конкурентоспроможність об'єкта визначається стосовно конкретного ринку або до конкретної групи споживачів, сформованої за відповідними ознаками стратегічної сегментації ринку.

Залежно від рівня конкуренції можна виокремити декілька підходів до розкриття сутності економічної категорії «конкурентоспроможність». За першим підходом сутність категорії «конкурентоспроможність» розкривається на рівні країни або на рівні національної економіки. Саме конкурентоспроможність країни в умовах глобалізації фінансових ринків робить її більш привабливою у середньо- та довгостроковому аспекті для глобальних інвесторів. За другим підходом зачисляються визначення, які розкривають сутність категорії «конкурентоспроможність» на рівні суб'єкта господарювання (підприємства, банку).

Конкурентоспроможність банку – це його можливість здійснення ефективної господарської діяльності та досягнення практичної прибуткової реалізації послуг в умовах конкурентного ринку. При цьому створення та реалізація конкурентоспроможних послуг є узагальнюючим показником стійкості банку, його здатності ефективно використовувати свій фінансовий, науково-технічний і кадровий потенціали.

Показник конкурентоспроможності для будь-якого банку являє собою підсумок роботи його підрозділів (тобто характеризується станом його внутрішнього середовища), а також його реакцію на зміну зовнішніх факторів впливу. При цьому особливо важливою є здатність банку оперативної й адекватно реагувати на зміни в поведінці клієнтів, в їхніх смаках і перевагах. Фактично, конкурентоспроможність банку, як і будь-якої іншої організації, визначається здатністю досягнення ним поставлених цілей.

Банківська конкуренція, як і більшість сучасних економічних процесів, схиляється до глобалізації. Банки розвинутих країн світу сконцентрували свою увагу на нових ринках збуту – країнах, що розвиваються, – у формі участі в капіталі іноземних банків, прямих та портфельних інвестицій, відкриття філій, надання кредитів тощо.

У результаті загострення конкуренції та зростання чутливості споживачів банківських продуктів до ціни призвело до зменшення різниці між депозитними та кредитними відсотковими ставками, вартість людських ресурсів та витрати в банках зросли. Усе це призвело до обмеженого використання методів цінової конкуренції та зосередженні стратегічного управління на неціновій конкуренції.

У банківській системі активно впроваджуються новітні банківські технології. Являючись результатом інтенсивного науково-технічного розвитку, інновації в банках сприяють збільшенню рентабельності бізнесу, оптимізувати логістичні витрати, витрати на персонал, збільшити ефективність діяльності. Значного розвитку набуває надання віртуальних послуг (Інтернет-банкінг), маючи такі переваги як дешевизна надання послуг та легкий доступ.

Вихідними цільовими орієнтирами для формування механізму управління конкурентоспроможністю є місія, бачення банку та стратегічні цілі його діяльності, які генеруються системою стратегічного планування банку. Для розробки конкурентних стратегій банку необхідним є стратегічний аналіз, об'єктами якого є фактори зовнішнього середовища банку прямого та непрямого впливу та внутрішні умови його діяльності.

Конкурентоспроможність банку відображає успішність його функціонування в процесі набуття, утримання та розширення ринкових позицій, що передбачає здатність банківської установи забезпечувати відповідність власних послуг запитам споживачів та протистояти негативному впливу зовнішнього середовища. Будучи об'єктом активного впливу з боку банку, фактори внутрішнього середовища банку є найбільш значущими в процесі підтримки та підвищення його конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність банку можна визначити як особливу властивість банку, яка характеризується ефективною діяльністю, спроможністю банку витримати конкурентну боротьбу, не втратити свою позицію на ринку і бути привабливим для клієнтів. Говорячи про конкурентоспроможність банку не можна оминати її роль у банківській конкуренції, під якою варто розуміти боротьбу банків на ринку за клієнтів і інвесторів для досягнення головної мети діяльності банку, а це, як і для кожної комерційної структури, є отримання прибутку і збільшення доходу, що дозволить банку забезпечити собі вигідні позиції на ринку банківських послуг. У ході такої боротьби, менеджмент банку намагається підвищити свою конкурентоспроможність, щоб зайняти лідируючі позиції на ринку, а отже, стати привабливим для споживачів, завоювати їхню довіру.

Ми поділяємо думку тих авторів, які виділяють складові конкурентоспроможності банку:

- стратегічну – спроможність ефективно використовувати ресурси та створювати й розвивати конкурентні переваги у довгостроковому періоді;

- тактичну – спроможність здійснювати прибуткову діяльність за прийняттого рівня ризику в наявних умовах;

- оперативну – спроможність виготовляти та реалізовувати конкурентоспроможні продукти на певному ринку у фіксований проміжок часу.

Управління конкурентоспроможністю банку слід досліджувати інтегровано: з точки зору процесного, системного підходів та з урахуванням видів конкурентоспроможності. З позиції системного підходу, управління конкурентоспроможністю банку розглядається як сукупність суб'єктів управління (організаційно-структурних підрозділів банку), механізму управління та об'єкту управління. З позиції процесного підходу, управління конкурентоспроможністю банку визначається як цілеспрямована сукупність дій суб'єктів управління щодо забезпечення конкурентоспроможності банку у невизначеному середовищі шляхом розробки механізму управління нею з формуванням необхідного забезпечення.

Таким чином, конкурентоспроможність банку є показником, що характеризує ефективність роботи банку. Саме тому доцільним є моніторинг даного показника та впровадження у випадку його зменшення певних заходів з приводу підвищення ефективності роботи банку. В першу чергу в процесі оцінки необхідним є визначення сутності даного поняття. Також необхідним є визначення факторів впливу, які зазвичай групують за певними напрямками. Фактори можуть впливати на рівень конкурентоспроможності, як на макрорівні так і на мікрорівні, що є доволі

важливим фактом в процесі визначення найбільш впливових факторів. Далі необхідним є обрати метод оцінювання та інструменти. Відповідно до цього в процесі оцінки визначають вплив факторів на величину показника. В результаті відповідно до факторів впливу здійснюють управління рівнем конкурентоспроможності банку.

Список літератури:

1. Гірченко Т. Д. Стратегія конкурентоспроможності банків в умовах активізації розвитку ринку банківських послуг / Т.Д. Гірченко // Регіональна економіка. – 2003. – № 4. – С.122-127.
2. Мірошніченко О. В. Аналіз конкурентного середовища банківської системи України / О. В. Мірошніченко // Культура народів Причорномор'я. – 2007. – № 109. – С. 102-105.
3. Загородній А.Г. Банківська справа: термінологічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 508 с.
4. Шевцова О., Віхлевщук В. Конкуренція на фінансовому ринку: банківські конкурентні переваги / О. Шевцова, В.Віхлевщук // Економічний простір : збірник наукових праць. – 2009. – № 25. – С. 43-48.
5. Шпіг Ф. І. Конкурентоспроможність банку: фактори та критерії оцінки / Ф. І. Шпіг // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. – Суми : УАБС НБУ, 2006. – Т.16. – С. 57-63.

УДК 332.12+336.71

Шірінян А. С.

д ф.-м. н, доцент, головний науковий співробітник,
Проблемна науково-дослідна лабораторія,
Національний університет харчових технологій, м. Київ

Шірінян Л. В.

д.е.н., доцент, професор і завідувач кафедри фінансів,
Навчально-науковий інститут економіки і управління,
Національний університет харчових технологій, м. Київ

НОВА МЕТОДОЛОГІЯ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Потреба ефективного розвитку українського ринку банківських послуг в умовах експансії іноземного капіталу та міжнародних правил ведення бізнесу вимагає, по-перше, наявності конкурентних переваг

національних постачальників банківських послуг і, по-друге, сучасного інструментарію пруденційного нагляду з боку уповноважених органів.

Метою роботи є розробка нової методології комплексної оцінки конкурентоспроможності ринку банківських послуг України на основі визначення ефективності банківського бізнесу, фактору масштабу ринку і конкуренції гравців-постачальників послуг за допомогою кількісних оцінок показників і порівняння з ринками банківських послуг інших країн.

Нині ще не розроблено уніфікованих комплексних методик оцінки конкурентоспроможності всього ринку банківських послуг України. Наскільки нам відомо, лише одна вітчизняна розробка (наукової групи Л. В. Шірінян) пропонує методологію оцінки конкурентоспроможності саме ринку послуг як на основі системи кількісних показників, так і з позиції інтегральної величини [1, с. 131-191]. Відповідний підхід є оригінальним, достатньо трудомістким і знайшов застосування лише для аналізу ринку страхових послуг.

Представлене тут нове дослідження охоплює такі пункти аналізу ринку банківських послуг [2]:

- територіальні межі, місткість та масштаби;
- щільність і компактність банків та філій;
- відкритість ринку;
- ємність і важливість послуг;
- щільність доходів і послуг на ринку;
- бар'єри входження на ринок та виходу з нього;
- межі капіталізації банків;
- рівень розвитку інноваційних послуг;
- ефективність банківської діяльності;
- ступінь монополізації;
- рівень конкуренції банків,
- інтегральна оцінка конкурентоспроможності;
- диспропорції та насичення ринку гравцями.

Апробовано підхід для аналізу конкурентоспроможності ринку банківських послуг України у 2006-2017 роках. Здійснено порівняння даних і кількісних показників українського ринку банківських послуг з відповідними показниками для ринків співрозмірних країн єврозони та світу і визначено місце українського ринку банківських послуг на міжнародному рівні. Таке порівняння реалізовано в розрізі ринків країн з розвинутою економікою і країн з перехідною економікою.

У рамках підходу розроблено методологію оцінювання ринку, де консолідовано ознаки та критерії, за якими оцінюється ринок банківських

послуг, надано детальну характеристику кожній з ознак методології, наведено результати обчислень.

Отримано, що на світовому рівні та в межах єврозони ринок банківських послуг України відповідає малому масштабу; наявна неоднорідність та диспропорційність послуг всередині країни, приблизно рівний вплив резидентів та іноземних власників банків; ринок має високі бар'єри входження і знаходиться на стадії початку цифрової революції. Аргументовано, що банкрутство найбільшого банку буде відчутним для банківського сектору України, але не руйнівним для фінансової системи України.

Отримано висновки і результати для України щодо необхідності збільшення капіталізації банків, рентабельності банківських активів, зменшення ринкової концентрації та диспропорцій розподілення послуг.

Серед країн з перехідною економікою найбільш привабливими ринками-орієнтирами для України є ринки Польщі та Туреччини, де частка національного банківського сектору в формуванні ВВП перевищує 100%; для наближення за показниками до рівня Польщі та Туреччини необхідно збільшити капіталізацію і ринкову вартість банків не менше ніж в 10 разів, а до рівня Канади – у 56 разів, Німеччини – майже у 180 разів.

Тренди показників концентрації на ринку банківських послуг України були зростаючими і до 2016 року в межах державних норм монополізації, у 2017 році були порушені законодавчі критерії монополізації, а сам ринок став не пропорційно поділений серед постачальників послуг і помірно концентрованим.

Загальний тренд індексу Герфіндаля-Гіршмана є зростаючим, після 2014 року виявлено стадію прискороеного падіння конкуренції, нині конкуренція банків є невисокою або слабкою. У країнах з розвинутою економікою банківська конкуренція є значно вищою порівняно з суперництвом українських банків на національному ринку: перевищення індексу Герфіндаля-Гіршмана в Україні порівняно з країнами ЄС становить майже 2.

Після 2014 року має місце перехід з рівня високої конкурентоспроможності (з оцінкою «добре») до рівня невисокої конкурентоспроможності (з оцінкою «задовільно») і нерівномірно розподіленого ринку, що характеризує негативні макроекономічні тенденції банківського сектору України.

Список літератури:

1. Шірінян Л. В. Фінансове регулювання страхового ринку України: проблеми теорії та практики: монографія. – Київ: Видавництво «Центр Учбової Літератури», 2014. – 458 с.
2. Шірінян А. С., Шірінян Л.В. Конкурентоспроможність ринку банківських послуг України: фактор масштабу // Економіка України, 2018 – № 12. – С. 48–65.

УДК 336.71

Щепаняк С. М., студент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Пайтра Н. Г.**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Розвинена банківська система є необхідною умовою забезпечення постійного економічного зростання держави. Саме тому забезпечення стабільності банківської системи є одним з першочергових завдань. Кризові явища зумовили існування таких основних загроз стабільності банківської системи як: втрата довіри до банківських установ, знецінення гривні, погіршення фінансових результатів, зростання простроченої заборгованості за кредитами. Проте навіть в умовах обмеженості та недоступності інших джерел інвестування банківська система залишається головним з джерел надходження фінансових ресурсів в економіку країни, забезпечує перерозподіл ресурсів і, тим самим, сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, виступає запорукою її виходу з кризового стану та поступового довгострокового зростання.

Комерційний банк ПриватБанк є лідером банківського ринку країни і найбільшим банком з вітчизняним (державним) капіталом. Асоціація українських банків щомісяця представляє інформацію про основні показники діяльності української банківської системи. За цими показниками ПриватБанк впевнено знаходиться серед лідерів рейтингу українських банків (табл. 1).

Таблиця 1. Значення основних показників ПАТ КБ «ПриватБанк» за даними Асоціації українських банків на 01.06.2018 року [5]

Показники	Сума, млн грн	Частка в банківській системі, %	Позиція в рейтингу
Активи	204199, 60	20, 470	1
Кредитно-інвестиційний портфель	159080, 24	20, 968	1
Капітал	24381, 15	15, 601	1
Депозити фізичних осіб	103024, 15	30, 234	1
Депозити юридичних осіб	30268, 10	16, 852	1
Фінансовий результат	387, 23	8	4

Як бачимо з даних таблиці 1 ПАТ КБ «ПриватБанк» займає в рейтингах перші місця серед інших українських банків практично за всіма показниками, а саме за сумою чистих активів, кредитно-інвестиційним портфелем, депозитами фізичних та юридичних осіб. Такі тенденції свідчать про відновлення довіри клієнтів до банку та стійку конкурентну позицію на ринку банківських послуг.

ПриватБанк є першим українським банком за сумою сукупних активів. Причому активи банку суттєво перевищують активи конкурентів, що є визначальною конкурентною перевагою ПриватБанку. ПАТ КБ «ПриватБанк» за сумою капіталу займає знову ж таки перше місце серед інших українських банків, обігнавши такі банки-лідери як Ощадбанк та Укрсоцбанк.

Треба звернути увагу на те, що концентрація у банківському секторі протягом року зросла на 1,3 в.п.: 20 банків займають 90,7% ринку за чистими активами [4]. Чисті активи державних банків зросли на 3,6 в.п. до 54,9%. Частка держбанків у депозитах населення збільшилася на 2,9 в.п. до 62,5%. Такі тенденції свідчать про високий рівень конкурентоспроможності банку на ринку банківських послуг України та наявність потенціалу для здійснення різного виду операцій, відповідно до потреб клієнтів.

Таким чином, ПриватБанк має можливість здійснювати широкий спектр операцій та зберігати достатній рівень стійкості, надійності та

платоспроможності, особливо, зважаючи на значні впливання бюджетних коштів, спрямованих на покриття результатів попередньої діяльності. Зокрема, за 2017 рік сектор отримав збиток (-24,4 млрд грн) здебільшого через значні відрахування до резервів Приватбанком.

Рис. 1. Фінансовий результат та рентабельність капіталу банків

Що стосується структури активу балансу ПриватБанку, то найбільшу частку у загальній сумі активів займали кредити та заборгованість клієнтів, а саме 72,65% у 2015 році, 71,85% у 2016 та 74,79% у 2017. Досить значну питому вагу у структурі активу балансу КБ «ПриватБанк» займали грошові кошти та їх еквіваленти (17,93% у 2015 році, 18,5% у 2016 році та 6,71% у 2017), але показники 2017 є помітно гіршими, їх компенсація відбулась за рахунок збільшення інших фінансових активів на 8,18%. У даному випадку за останній рік спостерігається негативна динаміка показників грошових коштів та їх еквівалентів, що може свідчити про зменшення ліквідності.

Поряд із аналізом джерел формування фінансових ресурсів банку варто здійснити оцінку напрямів фінансування активів банку, тобто пасиву балансу. Так, пасиви ПАТ КБ «ПриватБанк» впродовж 2015-2017 років постійно зростали. Збільшення пасиву балансу банку у 2016 році на 39 млрд грн, було спричинено зростанням зобов'язань на 37 млрд грн та капіталу на 2 млрд грн. Подібні тенденції були характерні для динаміки

пасиву балансу ПриватБанку у 2017 році, оскільки збільшення загального його обсягу було спричинено збільшенням зобов'язань на 34 млрд грн. та капіталу на 2 млрд грн. Що стосується зміни обсягів зобов'язань банку впродовж 2015-2017 років, то їх загальне зростання у 2015 році було зумовлене в основному за рахунок збільшення обсягів коштів клієнтів (на 20,45%). Схожа картина спостерігалася й зі збільшенням обсягів зобов'язань у 2017 році (тобто збільшувалися ті ж самі статті балансу). Таким чином, у структурі зобов'язань ПриватБанку найбільшу частку займали кошти клієнтів, які у 2015 році 84,07%, в 2016 році – 81,47%, а в 2017 році – 74,70%.

Що стосується структури власного капіталу ПАТ КБ «ПриватБанк», то вона була наступною (табл. 2). За рік статутний капітал банківського сектору збільшився на 84 млрд грн або на 20,4%. Основний чинник – докапіталізація держбанків.

Таблиця 2. Структура капіталу ПАТ КБ «ПриватБанк» за 2015-2017 роки, %

Показники	Роки			Абсолютний приріст	
	2015	2016	2017	2016-2015	2017-2016
Статутний капітал	80,70	79,08	73,89	-1,62	-5,19
Емісійні різниці	0,11	0,10	0,08	-0,01	-0,02
Внески до статутного капіталу	-	-	4,08	-	4,08
Нерозподілений прибуток (збиток)	6,03	8,96	10,62	2,93	1,66
Резервні та інші фонди банку	6,77	6,42	5,89	-0,36	-0,53
Резерви переоцінки	3,15	2,29	5,41	-0,86	3,12
Неконтрольована частка	3,23	3,15	0	-0,08	-3,15

Отже, протягом досліджуваного періоду спостерігається тенденція до підвищення майже всіх статей пасиву балансу ПриватБанку. Дана тенденція свідчить про нарощування обсягів діяльності ПриватБанку та про збільшення обсягів залучених коштів в оборот банком.

Запорукою ефективного функціонування та сталого розвитку економіки будь-якої країни або регіонального об'єднання є її стабільна та надійна банківська система. Банківська система є однією з головних частин економічної системи України, а отже, її динамічний розвиток сприяє зростанню економіки України та її виходу на міжнародний рівень.

Список літератури:

1. Белова, І. Визначення фінансової стабільності України//Вісник Національного банку України. 2013. № 7. С. 25-31.
2. Вольська С. П. Фінансова стійкість банку та механізми її забезпечення: автореф. дис. канд. екон. наук / Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ, 2016. 19 с.
3. Консолідований річний фінансовий звіт ПАТ КБ «ПриватБанк» 2017 рік. URL: http://www.savostin.com.ua/wp-content/uploads/2015/01/01_15_20bu.pdf (дата звернення: 23.10.2018).
4. Огляд банківського сектору. Лютий 2017. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43633516> (дата звернення: 23.10.2018).
5. Основні показники діяльності банків України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=34798593> (дата звернення: 23.10.2018).

УДК 336.7

Яджак Н. С., студент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Пайтра Н. Г.**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

БАНКІВСЬКИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПОТРЕБА В САНАЦІЇ

Стан банківського ринку є ключовим зовнішнім чинником, який значною мірою впливає на платоспроможність та фінансовий стан окремих банків. Несприятливе зовнішнє середовище зменшує довіру населення, викликає зростання валютного курсу, що призводить до фінансових труднощів та проблем з платоспроможністю окремих банків, банкрутство яких, у свою чергу, спричиняє появу банківської паніки серед населення, неготовність користуватися банківськими послугами

і, в результаті, зменшення оборотного ресурсу банку, збоїв в грошовому обороті та значні проблеми усєї банківської системи.

На стан банківської системи в Україні значною мірою вплинула міжнародна фінансова криза 2008 року, а також макроекономічна криза та політична ситуація в Україні. Ці фактори сприяли появі проблемних, неплатоспроможних, збанкрутілих банків, які зрештою були ліквідовані Національним банком України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб.

Комплексна програма розвитку фінансового сектору України, розроблена НБУ, виділяє такі ознаки системних проблем у фінансово-банківському секторі України [4]:

- зростання частки проблемних активів на балансах банків – частка проблемних кредитів у банківському секторі зростає із 12,9% на початку 2014 року до 24,7% наприкінці I кварталу 2015 року;

- вплив депозитів із банківського сектору: -45,4% за 2014 рік та I квартал 2015 року за валютними депозитами та -17,9% за гривневими депозитами;

- висока доларизація кредитів та депозитів: 55,9% та 53,4% відповідно станом на кінець I кварталу 2015 року;

- незбалансована база активів і пасивів банків: співвідношення кредитів до депозитів сягнуло пікового значення 226,7% у 2009 році та становило 158,8% на кінець I кварталу 2015 року;

- недостатні розміри власного та регулятивного капіталу банків унаслідок погіршення якості кредитів й інших активів і доформування резервів за активними операціями з початку 2014 року;

- вихід із України великих європейських гравців фінансового сектору: після кризи 2008 – 2009 років близько 10 європейських банків продали свої дочірні банки в Україні або припинили ведення роздрібного бізнесу.

У 2018 році на ринку України працювало 82 банки. Протягом року ПАТ «ДіВіБанк» та ПАТ «Банк «Юнісон» отримали згоду НБУ на відмову від банківської діяльності та перетворення на фінансові компанії, банки ПАТ «Центр» та ПАТ «ВіЕсБанк» погодили приєднання до ПАТ «МТБ Банку» та ПАТ «ТАСкомбанку» відповідно, внаслідок чого кількість банків зменшилася до 78, у порівнянні з 2014 роком, коли 147 установ мали банківську ліцензію [3].

Протягом 2014-2016 років з українського ринку виведено 51 банк, 6 з яких у 2013 році входили до ТОП-20 банків за активами, зокрема, АТ «Дельта-Банк», АТ «КБ Надра», АТ «Брокбізнесбанк», АТ «Банк «Фінанси та кредит», ПАТ «ВіЕйБі Банк» та ПАТ КБ «Фінансова ініціатива».

До початку 2017 року спостерігалася тенденція до зменшення кількості банків: 117 у 2015 р., 96 у 2016 р. та 82 у 2017 р. Така різка ліквідація стосувалася передусім приватних банків, їх кількість скоротилася на 61 установу за останні п'ять років. Позитивна тенденція спостерігалася щодо зменшення кількості неплатоспроможних банків із 16 до 1 станом на червень поточного року. Беручи до уваги зростання кількості банків, що перебувають у стані ліквідації, на 78%, бачимо, що неплатоспроможні банківські установи були ліквідовані (табл. 1).

З 2014 року спостерігається також скорочення кількості структурних підрозділів банків та зміна структури банківського сектору. У 2014 році найбільша частка загальних активів банків перебувала в розпорядженні приватних та іноземних банків, на державні банки припадало лише 24% загальних активів. У 2018 році фокус перемістився на державні банки, які із врахуванням ПриватБанку володіли 57% загального обсягу активів. Щодо фінансового результату та рентабельності капіталу банків не прослідковується стабільна тенденція, найбільші збитки спостерігалися наприкінці 2016 та 2017 років [3].

Таблиця 1. Кількість банків в Україні

	2014	2015	2016	2017	Бер.2018	Чер.2018
Платоспроможні	147	117	96	82	82	82
– зміна	-33	-30	-21	-14	0	0
Державні	7	7	6	5	5	5
– зміна	0	0	-1	-1	0	0
Іноземні	25	25	25	23	23	23
– зміна	0	0	0	-2	0	0
Приватні	115	85	65	54	54	54
– зміна	-33	-30	-20	-11	0	0
Неплатоспроможні	16	3	4	2	2	1
– зміна	16	-13	1	-2	0	-1
У стадії ліквідації	21	64	84	95	95	96
– зміна	19	43	20	11	0	1

Джерело: [3].

За результатами діагностик банків Національним банком України лише незначна їх частина не потребувала докапіталізації (20% у 2014 році, 37% у 2015 та 48% у 2017) [1].

У зв'язку зі зміною законодавства, що врегульовує діяльність проблемних та неплатоспроможних банків, прийняттям закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» та внесенням змін до закону «Про банки та банківську діяльність», серед усіх банків, що перебувають у стані ліквідації, виділяють:

1) банки, процедура ліквідації яких ініційована до прийняття Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»;

2) банки, які ліквідовані за рішенням власників банку та за згоди Національного банку України;

3) банки, ліквідація яких здійснюється Фондом гарантування вкладів фізичних осіб відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

Серед банків, процедура ліквідації яких ініційована НБУ до прийняття змін у законодавстві у стані ліквідації станом на 27.02.2018 р. перебуває один банк: АТ «Градобанк», постанова про ліквідацію якого була прийнята 14.07.2000 р. У 2016 р. Національним банком України прийнято рішення припинити ліквідаційну процедуру та повноваження ліквідатора у ПАТ АКБ «Базис» [1].

Строк ліквідації ще 18 банків завершено, їх ліквідатори вживають заходи щодо виключення банків з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань відповідно до вимог статті 98 Закону України «Про банки і банківську діяльність» (у редакції, що діяла до 22.09.2012). До таких банків належать, зокрема, ПАТ «Інноваційно-промисловий банк», ПАТ КБ «Володимирський», ТзОВ «Український промисловий банк», ВАТ «Селянський комерційний банк «Дністер».

За рішенням власників банку та за згоди Національного банку України ліквідовано ще три банки: ПАТ «Інвестиційно-трастовий банк» (31.05.2016), ПАТ «Фінанс банк» (31.05.2016) та ПАТ «Фінексбанк» (18.11.2016) [1].

Національний банк працює із заставами неплатоспроможних банків, наданих йому як забезпечення кредитів рефінансування. Фактичний обсяг погашень за кредитами рефінансування, наданими неплатоспроможним банкам, у 2017 році становив понад 2,1 млрд грн як забезпечення кредитів рефінансування Національний банк отримав майнові права за кредитами юридичним та фізичним особам, нерухомість, рухоме майно та цінні папери. Станом на 01.09.2018 року обсяг заборгованості неплатоспроможних банків перед НБУ становив 48,07 млрд грн [1].

З-поміж банків, ліквідація яких здійснюється Фондом гарантування вкладів фізичних осіб відповідно до Закону України «Про систему

гарантування вкладів фізичних осіб», можна виділити банки, у яких здійснюється тимчасова адміністрація (ПАТ КБ «Фінансова ініціатива»); банки, продані державі (ПАТ КБ «Приватбанк»); банки, продані інвесторам (ПАТ «Астрабанк»); банки, ліквідовані Фондом (ПАТ «Держзембанк»); банки, що ліквідуються (90 банків, серед яких ПАТ «Діамантбанк», ПАТ «Платинумбанк», ПАТ «Банк «Київська Русь», ПАТ «Златобанк», ПАТ «Банк Форум») та банки, вкладникам яких здійснювались виплати (32 банки) [2].

Працюючи з неплатоспроможними банками, ФГВФО постійно виплачує їх вкладникам кошти у рамках виконання своїх основних зобов'язань. Починаючи з початку 2016 року сума виплачених коштів зросла на 22343,7 млн грн і на 01.08.2018 р. складає 88273,5 млн грн [2].

Аналіз банківського ринку в Україні показує його стабілізацію протягом останніх двох років. Проте зважаючи на негативні аспекти, які прослідковуються в його роботі – нестабільний фінансовий результат усіх банків, зниження й неоптимальна структура відсоткових ставок за депозитами, велика кількість неплатоспроможних, збанкрутілих та різним способом ліквідованих банків протягом останніх п'яти років, постійне зростання валютного курсу, невисокий ступінь довіри до банківської системи – свідчать про необхідність реформування процедур стабілізації банків в Україні.

Протягом останніх років 96% банків перебувають у процесі ліквідації або вже ліквідовані ФГВФО. З усіх неплатоспроможних банків лише дві установи успішно сановані шляхом продажу державі чи інвесторам. У цьому контексті важливого значення набуває санація банків як інструмент відновлення їх платоспроможності, допомоги у подоланні фінансової кризи. Стабілізація банків через санацію позитивно впливатиме на стан банківської системи, демонструючи стійкість банків, їх здатність протистояти негативним зовнішнім впливам, а також економію коштів у порівнянні з банкрутством та необхідністю виплачувати кошти вкладникам.

Поряд з вирішенням фінансово-економічних проблем щодо капіталізації, підвищенням ліквідності та платоспроможності банків в умовах економічної кризи та періоду виходу з неї санація комерційних банків набуває важливого соціально-економічного значення. Таким способом забезпечуватиметься захист інтересів вкладників фізичних та юридичних осіб, зростання їхньої довіри до банківської системи та готовність повною мірою користуватися її послугами, що сприятиме притоку грошових коштів у банки та покращенню функціонування банківської системи загалом.

Список літератури:

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2018).
2. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <http://www.fg.gov.ua/statystyka> (дата звернення: 20.10.2018).
3. Огляд банківського сектору. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=75174148> (дата звернення: 20.10.2018).
4. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року: Постанова Правління Національного Банку України від 18.06.2015 р. за № 391. Дата оновлення: 16.01.2017. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43352266> (дата звернення: 20.10.2018).

СЕКЦІЯ: СТРАХОВИЙ БІЗНЕС

UDC 336.717(560)

Tuba ÇÖLLÜ

Lecturer, Accounting and Finance Department
Selcuk University, Konya, Turkey

Mehmet Burak CERAN

Lecturer PhD., Accounting and Finance Department
Selcuk University, Konya, Turkey

INSURANCE OF DEPOSITS IN FINANCIAL INSTITUTIONS OF TURKEY AND SAVINGS DEPOSIT INSURANCE FUND

Deposits are defined as the transfer of purchasing power or savings in the hands of persons and institutions to banks at any time or at a pre-determined term, with or without a return. This resource, which we call as the transferred purchasing power, is not a value belonging to the bank itself. But a kind of trust. With these relics transferred to the banks, there is a capital reaching significant amounts. These relics (resources) are used by banks to invest in new investments or to operate existing investments [3].

Deposits are important and valuable for the national economy. For this reason, it is important for depositors that are the real owner of this resource. But the most important factor in ensuring that the resource is entrusted to the bank is there are practices in our country to provide confidence in deposits. This practice is regulated by the Law on Banks and the Central Bank of the Republic of Turkey communicates.

Banks law of banks;

- Establishment
- Transfer, merger, liquidation
- Account and recording schemes

– It sets the rules for credit and other investments and ensures that the institutions that borrow the deposits with these rules have a qualified structure, especially in terms of management.

– Some of the practices envisaged by the relevant law provide for direct protection of deposits.

Savings Deposit Insurance Fund of Turkey (TMSF) is a public institution in charge of protecting the interests of investors of savings and investment funds in banks of Turkey. Deposit insurance in Europe was born in the 1920s, and the system was first established in Czechoslovakia. This was followed by Germany, Italy and Belgium in the 1970s while having somewhat different systematic structure [1].

The first deposit insurance institution in United States was Federal Deposit Insurance Fund (FDIC) established in 1934. This deposit insurance institution was established on 29 October 1929 as a result of the great depression's effects in United States (Stefansson and Saethorsson, 2010: 9). The main aim here is to protect the small savings depositors and, especially, to maintain trust in the liquidity of the banks [2].

TMSF, having legal personality in Turkey, to increase confidence in banks, protect savings and to stabilize the Turkish financial system has been established within the Central Bank on July 23, 1983. TMSF is an institution that guarantees refunds on deposits that are deposited in either deposit banks or participation banks in case of removal of operational permits of these banks.

All around the world, there are institutions under different names that perform similar activities as TMSF. The main aim is to minimize the infectious impact of global economic crises and to contribute to the global stability.

Our study discusses global crises in world history, legal regulations and related institutions that are established in order to ensure global stability in the international arena.

References:

1. Bernet, B. & Walter, S., (2009). «Design, Structure and Implementation of a Modern Deposit Insurance Scheme», The European Money and Finance Forum, SUERF Studies: 2009/5, Vienna.
2. Demirgüç-Kunt, A. & Kane, E.J., (2002). «Deposit Insurance Around the Globe: Where Does it Work?», Journal of Economic Perspectives, Vol. 16(2).
3. Demirgüç-Kunt, A., Karacaovalı, B. & Laeven, L. (2005). «Deposit Insurance Around the World: A Comprehensive Database», World Bank Policy Research Working Paper, No.3628.
4. Stefansson, A. & Saethorsson, T., (2010). «Cross-border Issues in EU Deposit Guarantee Schemes», Msc Finance & International Business, Aarhus School of Business.

UDC 336.368(477)

Shirinyan Lada

Ph. D. in Economics, Professor and Head of the Department of Finance,
National University of Food Technologies, Kyiv

Shirinyan Aram

Ph. D. in Physics and Mathematics, Senior Staff Scientist,
Research Laboratory, National University of Food Technologies, Kyiv

EMPIRICAL ASSESSMENT OF MARKET DEMAND AND POOR POPULATION BEHAVIOUR ON INSURANCE SERVICES OF UKRAINE

The work represents the risk-behavioural aspects in Ukraine with Post-Communist transition economics. It is devoted to study the preconditions of introduction of new insurance service and namely of microinsurance. Microinsurance is being spoken as a kind of civil relations in respect to defence of valuable interests of juridical and physical persons with low income in exchange for low insurance premiums under the condition of small insurance sums, simplified insurance system, a high rate of insurance compensations and a low income or even unprofitableness of microinsurance provider [1]. We assume that microinsurance is likely to develop on a voluntary basis in Ukraine, with poor clients having to pay a small premium. Hence, it is essential to find the amounts that low-income clients would be willing to pay and the key determinants influencing this choice.

We use the contingent valuation method due to direct asking low-income people, in a survey, how much they would be willing to pay for specific insurance services and represent the results of the poor population poll held in 2011-2013 in one of the Ukrainian regions about the necessity of voluntary low price insurance. The polling covered about 3000 people at the age of 18 to 65 years of different social status and different income. Among the other questions the inquiry has such as: «What sum of money wouldn't you grudge to pay for insurance annually?» and «How much money would you like to get back according to your payment in case of insurance event arising?» The answers to these two key intuitive questions allowed to make empirical assessment of market demand on microinsurance services [1]. We offer simple criteria of insurance premium amount determining as well as the coverage for poor people and also introduction of the microinsurance in Ukraine.

Under the assumption that willing-to-pay may be expressed as the monetised value of the marginal utility of the expected benefits we present for the first time the functional empirical exponential law according to the volume of market demand for insurance rates. Elasticity of market demand curve for price and an appropriate income of the microinsurer have been calculated. The empirical data about market demand on microinsurance for price have been gathered. The main potential customer of microinsurance services will be mostly the poor people at the age 25-50 years.

The results of public opinion poll about people's insurance experience, choice to use the microinsurance services and the possibility to pay insurance payments show the risk-behavioral aspects in finance and decision economics and lead to the power-law distribution of potential clients from the price of a microinsurance.

Noteworthy is the result of inquiry for 2011-2013 years, which shows that poor people benefit more from insurance of a given monetary sum and prefer a certain gain to an uncertain gain of the equivalent value. The wished size of annual microinsurance premium fluctuates from 10 to 30 uah and the wished size of insurance indemnity from 3000 uah is enough to satisfy the demand on insurance protection. In relative units a wished size of annual microinsurance premium in Ukraine is about 3% of the minimal Ukrainian salary (MUS) and wished size of annual microinsurance coverage in Ukraine is not less than 3 MUSs.

The most poor people prefer to have microinsurance tariff at rate 1% of desired coverage S (insurance sum) whereas the average rate of the tariff according to the survey makes about 3.8%.

Most respondents prefer microinsurance of health. A typical poor person intuitively makes decision concerning the insurance and statistically it leads to the certain power-law distribution of potential clients from the price or tariffs (presented by exponential function). That result is found without detailed distinguishing between risks and it represents the aggregated potential demand on microinsurance, not specified by kind. Among the other new findings there are the existence of inelastic market demand on microinsurance services and a conflict of interests between the commercial microinsurance providers and the potential clients.

References:

1. Shirinyan L., Shirinyan A. Microinsurance in Ukraine: to be or not to be: monograph / Scientific Edition (*in Ukrainian with translated title, abstract, contents*). – Publishing house: Chabanenko Y. A. – Cherkasy, 2012. – 208p. ISBN 978-966-493-595-8. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/24953/1/LadaShirinyan%20Microinsurance%20in%20Ukraine.pdf>.

УДК 368.023.33

Войтович Л. М.

к.е.н., доцент, доцент кафедри банківського і страхового бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ НАЙБІЛЬШИХ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ СВІТУ

В умовах глобалізаційних процесів страхові компанії виконують вагомую соціальну роль у фінансовому бізнесі країни. Страховий бізнес має стратегічну мету – задовольняти потреби споживачів у страховому захисті за допомогою страхових організацій, які акумулюють та ефективно використовують фінансові ресурси у різних сферах економіки країни. Однак невирішеною проблемою залишається порівняння існуючих тенденцій розвитку страховиків у світі, визначення загальних рис і ключових відмінностей між динамікою їх показників безпеки.

В цілому світові тенденції розвитку страхових компаній можуть бути охарактеризовані як достатньо позитивні, що проявляється у майже постійному зростанні обсягів надходжень страхових платежів, які на початок 2017 р. досягли 4,64 трлн. дол. США, збільшившись на 7% у порівнянні із попереднім роком. При цьому темпи зростання премій від договорів загально ризикових видів страхування були вищими (9,5%) ніж від страхування життя (5,8%). Співвідношення між цими сферами страхування залишається на користь страхування життя: 57% до 43%, хоча воно дещо погіршилось у порівнянні із 2013 р., коли ця пропорція була: 62% до 38%

1. *Ping An Insurance Group* – китайська страхова компанія з ринковою вартістю 90 млрд дол та активами 732,3 млрд дол. За 2016 р. компанія отримала прибуток у розмірі 8,7 млрд дол, обсяг продажів склав 98,7 млрд дол. Компанія є лідером серед страхових компаній світу, змістивши з першого місця французьку AXA. У 2015 р. *Ping An Insurance Group* займала 5-е місце в рейтингу страховиків і 83-е місце в загальному рейтингу з величиною активів 645,7 млрд дол. Свою діяльність компанія здійснює в Китаї, має філії і представництва в 150 країнах світу.

2. *Allianz* – страховий гігант з Німеччини демонструє впевнену стабільність, залишаючись на другому місці в рейтингу найвагомійших страхових компаній світу. У загальному рейтингу *Global 2000* компаній займає 21-місце. Ринкова вартість на кінець 2016 р. склала 79,7 млрд дол,

активи – 926,2 млрд дол, величина продажів оцінюються у 115,4 млрд дол, а сума прибутку 7,3 млрд дол. Allianz працює в усьому світі через широку мережу представництв, філій і дочірніх компаній, в тому числі і в Україні.

3. *AXA Group* – системно значуща компанія для світової економіки, що займає третє місце в рейтингу страхових компаній і 26-е місце в загальному світовому рейтингу компаній. За підсумками 2016 р. її ринкова вартість становила 61,9 млрд дол, активи 965,4 млрд дол, обсяги продажу 120,8 млрд дол, а прибуток 5,9 млрд дол. У 2015 р. AXA Group очолювала світовий страховий ринок, однак, китайська страхова компанія Ping An Insurance Group у 2016 р. витіснила найстаршого страховика Європи з першої на третю сходинку рейтингу.

4. *MetLife* – страхова компанія з США у порівнянні з 2015 р. змістилася на одну позицію вниз, займаючи 4-е місце в рейтингу страхових компаній і 26-е місце в загальному рейтингу. Ринкова вартість компанії складає 51,4 млрд дол, активи 884,2 млрд дол, обсяги продажу 68 млрд дол, прибуток 5,3 млрд дол. Найбільш активно страховик здійснює свою діяльність в країнах Північної і Південної Америки, Азійсько-Тихоокеанського регіону, країн Близького Сходу.

5. *American International Group (AIG)*. На п'яту позицію в рейтингу піднялася AIG, яка займала за підсумками 2015 р. 9-е місце серед страховиків. У рейтингу 2017 р. компанія займала 5-місце серед страхових компаній і 87-місце в загальному рейтингу. AIG за підсумками роботи у 2016 р. оцінювалося у 63,7 млрд дол, активи склали 496,9 млрд дол, обсяги продажу 58,3 млрд дол, прибуток 2,2 млрд дол.

6. *Munich Re* – шосте місце серед страховиків і 101-е місце в загальному списку Global 2000 обіймала найбільша компанія страхування і перестраховування Munich Re. Піднявшись з 18-го місця в 2015 р. на 6-е місце в 2016 р., компанія тільки підтверджує свою стратегію розвитку. Ринкова вартість Munich Re за підсумками 2016 р. оцінюється в 34,1 млрд дол, активи 295,7 млрд дол, продажу 63,5 млрд дол, прибуток 3,4 млрд дол.

7. *Swiss Re* – найбільший перестраховувальник зі Швейцарії Swiss Re (118-е місце в загальному рейтингу). Для порівняння: компанія займала 25-е місце в рейтингу 2015 р. серед страховиків. На кінець 2016 р. ринкова вартість компанії з Цюриха оцінюється в 35,4 млрд дол, активи 189,6 млрд дол, обсяги продажу 35,7 млрд дол, прибуток 3,4 млрд дол.

8. *Generali Group* – 125-е місце в загальному рейтингу і 8-е місце серед страховиків. страхова група з Італії має двохсотлітню історію,

здійснюючи свою діяльність більш ніж 60 країнах світу. 2016 р. компанія завершила з такими показниками: ринкова вартість компанії 24,1 млрд дол, активи 539,3 млрд дол, обсяги продажу 97,1 млрд дол, прибуток 2,3 млрд дол. Компанія найбільш активно працює в Італії, в країнах Близького Сходу, Східної Азії та ставить перед собою мету розширення свого впливу на північноамериканському ринку.

9. *Zurich Insurance Group* – за один рік Zurich Insurance Group в рейтингу Global 2000 піднялася на п'ять позицій. У загальному рейтингу компанія зі Швейцарії займає 127-е місце. Ринкова вартість Zurich Insurance Group оцінюється у 33,1 млрд дол, активи 364,2 млрд дол, обсяги продажу 60,8 млрд дол, прибуток 1,8 млрд дол. Zurich Insurance Group здійснює свою діяльність у трьох напрямках: загальне страхування, страхування життя та агрострахування. Компанія представлена у 170 країнах світу через мережу філій, дочірніх підприємств і представництв.

10. *Allstate* – північноамериканська компанія Allstate, яка займає 202-е місце у загальному рейтингу. Ринкова вартість компанії за підсумками 2016 р. складає 24,7 млрд дол, активи 106,5 млрд дол, обсяги продажу 35,6 млрд дол, прибуток 2,2 млрд дол. Allstate заснована у 1931 р. в Іллінойсі і на сьогоднішній день є другим за величиною страховиком, що здійснює приватне страхування в США. В її страховому портфелі – різноманітні програми страхування авто, нерухомості та іншого майна.

Серед основних показників, що впливають на безпеку страхового бізнесу, виділимо збитки світових страхових компаній. Збитки страхових компаній в усьому світі становлять 135 млрд дол. США, побивши попередні рекорди. Такий показник спричинено ураганами «Ірма», «Харві» та «Марія». Найбільше грошей було виплачено страховими компаніями Північної Америки – 83%, частка США становить 50%. Причиною таких збитків став сезон ураганів, через який страхові компанії здійснили страхових виплат на суму 92 млрд дол. США. Збитки від ураганів «Харві» та «Ірма» становили 30 і 32 млрд дол. США відповідно. Також вказано, що «Харві» завдав економіці США 85 млрд дол. США збитків.

Загальні втрати від природних катаклізмів для світової економіки у 2017 р. становили 330 млрд дол. США. У такий спосіб побито рекорд 2011 р., коли землетрус «Тохоку» завдав збитків Японії у розмірі 354 млрд дол. США. За даними «Munich Re», у 2017 р. сталося 710 природних катастроф, що на 15% перевищує середній показник останніх десяти років. Жертв стихійних лих стало менше – 10 тисяч осіб, що на 60% менше попередніх показників [3].

Світовий страховий бізнес умовно варто поділити на два сегменти – страховий бізнес розвинених країн і страховий бізнес країн, що розвиваються. Статистичні дані переконують нас у цьому: розвинені країни в середньому характеризуються показником страхових премій по відношенню до ВВП на рівні 8,2%, а країни, що розвиваються, – на рівні 2,7%. Обсяг світового страхового ринку, що оцінюється за загальносвітовим збором страхових премій, у 2016 р. склав 7,78 трлн дол. США (4,59 трлн дол. США в 2013 році), що вимірюється 7,6% світового ВВП. Необхідно відзначити, що 4,65 трлн дол. США (55%) припадає на страхування життя (life insurance), а на загальні види страхування (non-life insurance) припадає 3,13 трлн дол. США (45%).

Отже, успішний розвиток глобалізаційних процесів у страховому бізнесі залежатиме від фінансової стійкості страхових компаній та потенційних страхувальників, гарантування їм безпеки. Потрібно визначити параметри й тенденції розвитку сучасного світового страхового простору та страхового бізнесу загалом; сформувати систему інструментів нового регулювання, які б оперативно реагували на ймовірні суттєві зміни у страховій діяльності; забезпечити поступове звуження сфери використання глобальних механізмів регулювання страхових відносин за рахунок максимального зменшення податкового навантаження на фінансову діяльність страховиків; запровадити принципи оподаткування, які діють у країнах ЄС.

Список літератури:

1. World Insurance in 2016. Swiss Reinsurance Company. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://reports.swissre.com/2017/financial-report.html#section-reinsurance>.
2. Ukraine: Gross domestic product (GDP) from 2012 to 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.statista.com/statistics/296140/ukraine-gross-domestic-product/>.
3. Збитки страхових компаній в усьому світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.munichre.com/en/media-relations/publications/press-releases/2018/2018-01-04-press-release/index.html>.

УДК 364.35

Гнип Н. І., студент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Яворська Т. В.**
д.е.н., професор, професор кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

УЧАСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ У СИСТЕМІ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Демографічна ситуація, що склалася в Україні та її невтішний прогноз свідчить про неспроможність пенсійної системи забезпечити достатній рівень життя громадян України після їхнього виходу на пенсію. На сьогоднішній день недержавне пенсійне забезпечення – практично не діє. Таким чином, питання ефективності впровадження, особливостей участі різних суб'єктів у недержавному пенсійному забезпеченні є актуальним і піднімаються досить часто.

Відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення» № 3108-IV від 17.11.2005 пенсія визначається як щомісячна виплата в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею передбаченого цим Законом пенсійного віку чи визнання її інвалідом, або отримують члени її сім'ї у випадках, визначених законом [1].

Поняття пенсійного забезпечення не ідентичне за значенням поняттю пенсійної системи. Пенсійне забезпечення – це процес матеріальної підтримки індивіда, безпосередньо пов'язаний з його трудовою діяльністю, терміни та умови якого залежать від розміру заробітної плати, стажу роботи, умов праці та ін.

Засоби пенсійного забезпечення формуються за рахунок спеціальних позабюджетних фондів, метою яких є організація збирання коштів та фінансування виплат пенсій. Крім цього, пенсійне забезпечення реалізує свої внутрішні, специфічні функції. До них належать: розрахунок тривалості трудового стажу працівника; облік і розподіл накопичувальних пенсійних внесків; оформлення виплати пенсій; зберігання і доставка грошових коштів та ін.

На фінансовий актив пенсійного фонду претендують різні категорії непрацездатних, яких за їхнім трудовим внеском можна поділити на три групи:

- працівники, які продуктивно відпрацювали необхідний трудовий стаж і дожили до пенсійного віку;
- працівники, які втратили свою працездатність у процесі своєї діяльності;
- особи, які не працювали з різних причин (діти, які втратили годувальників, інваліди з дитинства).

Якщо система пенсійного забезпечення приваблива, то вона стимулює процес зміни поколінь. Якщо ж пенсійна система неприваблива, то процес зміни поколінь працівників проходить повільно, болісно. Ефективна і сучасна система пенсійного забезпечення наочно демонструє, наскільки прямим є зв'язок між доходами працівників і наступними розмірами пенсій.

Недержавне пенсійне забезпечення – це складова частина системи накопичувального пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб, крім випадків, передбачених законами, у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат.

Охарактеризуємо діяльність суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення на прикладі недержавних пенсійних фондів і «лайфових» страховиків.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення на прикладі недержавних пенсійних фондів і «лайфових» страхових компаній

Критерії для порівняння	«Лайфові» страхові компанії	Недержавні пенсійні фонди
1	2	3
Форма організації	Акціонерне товариство	Юридична особа – непідприємницька структура (неприбуткова організація). Має тільки розрахунковий рахунок
Можливість продажу своєї частки іншому інвестору	Так	Ні

1	2	3
Можливість повернення фінансування на підприємство	До 100% накопичених резервів (можливі обмеження на інвестиційну діяльність страховиків, що здійснюють послуги у сфері недержавного пенсійного забезпечення) [4]	Засновник фонду може купувати або додатково інвестувати в цінні папери, емітентом яких є, не більш ніж 5% від загальної вартості пенсійних активів, а протягом перших 5 років від початку функціонування – не більше 10% загальної вартості пенсійних активів
Податкові пільги	Пенсійні внески для працівників роботодавця може відносити на валові витрати, але в об'ємі не більше 15% від фонду заробітної плати	
Типи пенсійних програм	Накопичення пенсійного капіталу; ануїтети; пенсійні виплати на встановлений термін	Строчкова пенсія (на строк не менше 10 років), накопичення капіталу
Дохідність від інвестування	Згідно із Законом України «Про страхування» – до 4% річних. Фактичний дохід від 12 до 14,58 % річних [2]	Не гарантується. Вся сума інвестиційного доходу, отриманого за пенсійними активами, розподіляється пропорційно індивідуальним накопиченням і стає власністю учасника

Як видно з таблиці 1, існує низка переваг як для недержавних пенсійних фондів, так і для «лайфових» страховиків. Слід також зазначити, що порядок визначення розміру пенсії залежить від накопиченої суми на індивідуальному пенсійному рахунку учасника в недержавного пенсійного фонду, а в страховій компанії здійснюється на основі актуарних розрахунків.

Адміністративні витрати на обслуговування даних продуктів високі в недержавних пенсійних фондів та низькі в страховиків, тому кожен

громадянин України може знайти для себе як позитивні, так і негативні сторони в кожному із вищеназваних суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення.

Слід зауважити, що діяльність недержавних пенсійних фондів є неприбутковою, а функціонування інших суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення діаметрально протилежне. Тому перевага, як правило, надається недержавним пенсійним фондам. Хоча з цим можна не погодитись, тому що компанії із страхування життя мають набагато більше досвіду в даній галузі та успішно реалізують свої пенсійні продукти на ринку.

Позитивним чинником діяльності компаній із страхування життя є право кредитування фізичних осіб – клієнтів компанії, що є значною перевагою на сьогоднішній день. Ці кредити надаються на значно вигідніших умовах, ніж у банківських установах.

Що стосується недержавних пенсійних фондів, то даний суб'єкт недержавного пенсійного забезпечення згідно із чинним законодавством не має права використовувати свої пенсійні активи як кредитні ресурси. Щодо інвестиційної діяльності даних суб'єктів, то слід зауважити, що більше можливостей для її здійснення є у компаній із страхування життя. Це чітко визначається у чинному законодавстві. Операції, що проводяться ними на ринку, в порівнянні з іншими суб'єктами недержавного пенсійного забезпечення, пов'язані з меншим ступенем ризику. З цієї точки зору більш надійними є недержавні пенсійні фонди.

Варто зазначити, що існує низка недоліків, які було виявлено на цьому етапі розвитку ринку недержавного пенсійного забезпечення, а саме:

- нерівні конкурентні умови для суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення;
- велика кількість пілг для недержавних пенсійних фондів;
- неузгодженість законодавства у галузі недержавного пенсійного забезпечення;
- звуження спектра пенсійних продуктів;
- низька купівельна спроможність потенційних споживачів пенсійних послуг;
- недовіра клієнтів і недостатня інформованість щодо функціонування суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення;
- гнучкість пенсійних продуктів.

Отже, страхові компанії є активними учасниками системи недержавного пенсійного забезпечення. На сьогодні страховий ринок пропонує

накопичувальну страховку, приурочену до виходу страхувальника на пенсію. Насправді пенсійне страхування повинне включати добровільне пенсійне страхування, здійснюване в системі недержавного пенсійного забезпечення. При цьому страхувальник має враховувати всі ризики, пов'язані зі страховим полісом, на відміну від більш захищених пенсійних схем недержавних пенсійних фондів.

На наш погляд, лише органічне поєднання досліджень економічних реалій із урахуванням конкретної ринкової практики, досягнення консенсусу між усіма учасниками системи недержавного забезпечення й ринку страхування життя, а також визначення конкретних шляхів вигідного поєднання інтересів страхувальників, страховиків і держави піде на користь розвитку довгострокового страхування життя й пенсійного забезпечення в Україні.

Список літератури:

1. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 №1057-IV із змінами та доповненнями // zakon1.rada.gov.ua.
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 №85/96-ВР із змінами та доповненнями // zakon1.rada.gov.ua
3. Бабенко А. Пенсійне забезпечення громадян – складова соціальної політики держави. – Режим доступу : www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/.../12.pdf.
4. Страховий захист життя. – Режим доступу : <http://www.bplife.com.ua>

УДК 368:366 (477)

Мазур А. В., студент,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Науковий керівник: **Войтович Л. М.**

к.е.н., доцент, доцент кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Страховий захист споживачів страхових послуг, суб'єктів підприємницької діяльності, суспільства країни загалом є основними завданнями страхового бізнесу в Україні в умовах сучасних реалій.

У страховому бізнесі спостерігаються негативні тенденції за 2014-2017 рр., а саме:

1) зменшення кількості страхових компаній з 382 до 294 (страхові компанії «non-life» з 325 до 271, страхові компанії «life» з 57 до 39);

2) частка валових страхових премій у відношенні до ВВП скоротилась з 1,7 % до 1,5 %, частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП з 1,2 % до 1,0%;

3) темпи приросту укладених договорів страхування мають нестабільні тенденції, у 2015 році відбулось зростання до 203,3% порівняно з 2014, у 2016 відбулось зниження на 43,8 %, у 2017 – зростання на 15,3%;

4) концентрація страхових компаній відбувається без врахування специфіки регіональних сегментів.

Позитивним чинником є збільшення валових та чистих страхових премій (рис. 1). Серед лідерів за аналізований період є компанії «Кремінь», «АХА страхування», «УНІКА», «Арсенал», «PZU Україна», у яких валові премії станом на 2017 рік становили від 1 287 794 до 3 803 628 грн. Найпопулярнішими видами страхування за аналізований період були автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»), страхування фінансових ризиків, страхування майна та страхування життя. Найменші страхові премії надходили за страхуванням від нещасних випадків на транспорті, страхування кредитів та страхування медичних витрат.

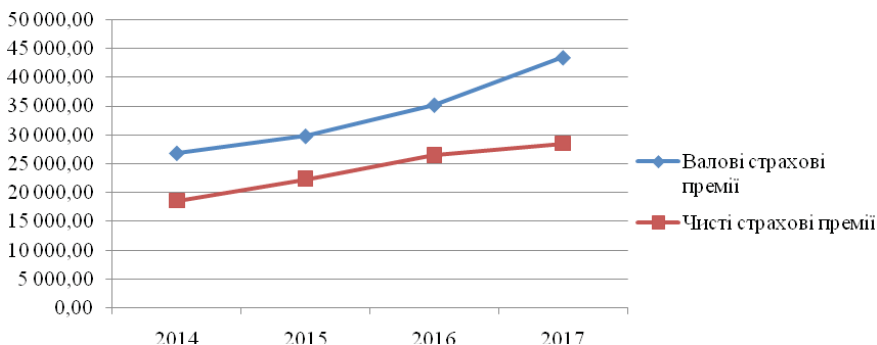

Рис. 1. Динаміка валових та чистих страхових премій у період 2014-2017 рр. (млн. грн.)

В 2017 році продовжилась тенденція алокації активів страховиків від ненадійних (корпоративні цінні папери, фінансові інвестиції, за якими неможливо визначити справедливую вартість) до низьких ризикових

активів – депозити, розташовані в банківських установах з інвестиційним кредитним рейтингом та вище, державні цінні папери. Це дозволило на фоні скорочення прибутковості за депозитами та іншими фінансовими інструментами зберегти прибуток інвестиційної діяльності страхових компаній у 2017 році практично на рівні 2016 року. При цьому ріст прибутковості за облігаціями склали 21%, за корпоративними правами – на 110,7% та за акціями – на 16,7% [1].

Рівень страхових виплат є показником, що впливає на довіру споживачів до страхових продуктів, які пропонуються на ринку. За еталон цього показника часто приймають середнє значення рівня виплат для Великої Британії (67%), як країни з високорозвиненим страховим ринком та стандартами [3, с.363]. В Україні середнє значення даного показника за аналізований період становить 32,15 % (рис. 2).

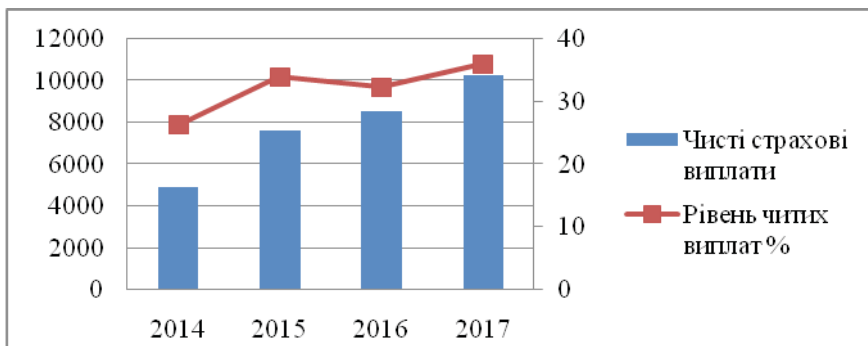

Рис. 2. Динаміка чистих страхових премій та рівень виплат за 2014–2017 рр.

На нашу думку, збільшення рівня виплат у 2017 році тісно пов'язане з тим, що у 2016 році 75% звернень (4660 із 6245) в Нацкомфінпослуг стосувалося саме страхових компаній, що вказує на недобросовісне виконання останніми своїх зобов'язань.

Більшість звернень від споживачів надходило з питань: порушення строків виплати або зменшення суми страхового відшкодування, відмови у виплаті пені за несвочасне страхове відшкодування страховими

компаніями, безпідставної відмови страхової компанії у виплаті страхового відшкодування, визначення розміру відшкодування витрат, пов'язаних із пошкодженням транспортного засобу, з порушенням порядку, встановленого законодавством. Результатом вжиття Нацкомфінпослуг комплексу заходів щодо забезпечення додержання вимог законодавства та захисту прав споживачів страхових послуг стало поступове підвищення рівня належного виконання страховими компаніями своїх зобов'язань та зменшення кількості скарг на дії страхових компаній [2].

Основними проблемами розвитку страхового бізнесу є: недосконале та застаріле законодавство, низький рівень кваліфікованих працівників, наявність страхових фірм, які не можуть покращити свій незадовільний фінансовий стан, що загрожує зниженню позитивного іміджу страхування перед населенням через невиконання, мала частка класичного страхування у структурі ВВП, нерозвиненість страхування у окремих секторах економіки.

Отже, важливими напрямками розвитку страхового бізнесу є наступні:

- удосконалення законодавства України про страхування та страхові послуги;
- реформування системи охорони здоров'я через впровадження страхової медицини;
- впровадження механізмів страхування у аграрному секторі економіки України
- страхування життя як форма захисту населення та джерела інвестицій в економіку країни.

Список літератури:

1. Журнал Insurance TOP №1(61)2018. URL: https://forinsurer.com/insurancetop_61 (дата звернення 19.10.2018).
2. Річні звіти Нацкомфінпослуг 2014-2017 рр. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Richni-zvity-Natskomfinposluh.html> (дата звернення 18.10.2018).
3. Турко В. В. Дослідження рівня страхових виплат та ризику їх зміни на страховому ринку України. Вісник Національного університету Львівська політехніка. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2013. № 767. С. 362-367.

УДК: 368.023:338.46](447)

Мазурук Г. І.

аспірант кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Яворська Т. В.**
д.е.н., професор, професор кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ЗОВНІШНІ ТА ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО СТРАХОВОГО СЕКТОРА

Чинники, які забезпечують конкурентоспроможність вітчизняного страхового сектора виступають важливим сегментом у процесі дослідження, аналізу та підвищення конкурентоспроможності даного сектора. Ключовим є те, що їх вплив повинен визначатись комплексно, адже всі наведені чинники тісно пов'язані один з одним та є залежними від них.

Деякі вчені пропонують виокремлювати зовнішні та внутрішні чинники конкурентоспроможності галузі, а саме такі [1, с. 49]: 1) зовнішні: високий рівень конкурентоспроможності країни; активна державна підтримка малого і середнього бізнесу; якісне правове регулювання економіки країни; відкритість суспільства і ринків; високий науковий рівень управління економікою країни; гармонізація національної системи стандартизації і сертифікації з міжнародною системою; відповідна державна підтримка науки й інноваційної діяльності; висока якість інформаційного забезпечення; високий рівень інтеграції всередині країни й у межах світового товариства; низькі податкові ставки, відсоткові ставки у країні; наявність доступних і дешевих ресурсів; якісна система підготовки і перепідготовки управлінських кадрів; сприятливі кліматичні умови і географічне положення країни; високий рівень конкуренції у всіх сферах діяльності у країні;

2) внутрішні: значна потреба в товарі галузі; оптимальний рівень концентрації, спеціалізації й кооперування галузі; оптимальний рівень уніфікації і стандартизації товарів галузі; висока відносна вага конкурентоспроможного персоналу в галузі; якісна інформаційна і нормативно-методична база управління в галузі; конкурентоспроможні

постачальники; наявність доступу до якісних дешевих ресурсів; виконання робіт з оптимізації ефективності використання ресурсів; значний рівень інновацій; функціонування в організаціях галузі системи забезпечення конкурентоспроможності; сертифікація продукції й систем; ексклюзивність товару галузі; висока ефективність організації галузі; значна частка експорту наукомістких товарів; значна питома вага конкурентоспроможних організацій і товарів галузі тощо.

Більш детально розглянемо розподіл внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на конкурентоспроможність страхового сектору. Основні елементи внутрішнього середовища страхового сектора, які впливають на його конкурентоспроможність:

1. Фінансові можливості: наявність нерозподіленого прибутку; співвідношення між власними та запозиченими коштами; доступ до фінансових ресурсів.

2. Маркетингові дослідження: дослідження потреб та можливостей споживачів, ступінь задоволення їх потреб; ємність ринку.

3. Логістика та збутова діяльність: налагоджені канали розподілу; наявність мережі компаній; рівень витрат на рекламу.

4. Інформаційні ресурси: бази даних та їх постійне оновлення.

5. Місцезнаходження компаній: розвинута інфраструктура.

6. Організаційна структура: ефективність управління; відповідність організаційної структури задачам діяльності компанії; оперативність передачі управлінського рішення до виконавців; ефективний контроль за виконанням.

Складові зовнішнього середовища страхового сектора, які впливають на його конкурентоспроможність:

1. Державна політика: стан і напрям внутрішніх реформ; пріоритети розвитку країни та її стабільність; участь країни у світових інтеграційних процесах; напрями зовнішньої політики.

2. Соціальні умови: рівень безробіття в країні; структура робочої сили; якість підготовки кваліфікаційної робочої сили; співвідношення різних категорій працівників; ціна на робочу силу в країні, в регіоні, в галузі; культурний рівень розвитку суспільства.

3. Економічні умови: рівень розвитку господарства в цілому та окремих його галузей; інвестиційна привабливість країни; стан оподаткування та підтримка стратегічних галузей; рівень заробітної плати в країні, в регіоні, в галузі; частка наукомісткої продукції у загальному експорті країни тощо.

4. Правове середовище: гармонійність законодавчої бази; дійовість нормативно-правових актів.

5. Монополізація економіки: кількість та структура природних монополій в країні; стан конкуренції на ринку; ефективність діяльності антимонопольного комітету; легкість входження на ринок нових суб'єктів господарювання.

6. Ринки послуг: структура та ємність галузевих ринків; потреби та вибагливість споживачів; стандартизація та сертифікація послуг; стійкість позицій лідерів.

7. Ринкова інфраструктура: рівень інформаційних комунікацій; розгалуженість і різноманітність транспорту; стан банківського обслуговування; ступінь розвитку посередницьких організацій тощо.

8. Цифрові технології: у класичному розумінні цифровий страховий сектор – це діяльність, в якій ключовими засобами (факторами) виробництва є цифрові (електронні, віртуальні) дані – як числові так і текстові.

Ураховуючи зазначене вище, ми пропонуємо наступний склад чинників конкурентоспроможності страхового сектора:

1) зовнішні відносно страхової компанії:

– чинники прямого впливу: рівень конкурентоспроможності страхового сектора та інтенсивність конкуренції;

– чинники непрямого впливу: рівень конкурентоспроможності країни;

2) внутрішні відносно страхового сектора:

– якість стратегічного управління (визначення стратегії розвитку страхової компанії та шляхів її досягнення);

– якість організаційного забезпечення (ефективність організаційної, фінансової, регіональної структури та мережі страхових пулів);

– якість управління персоналом (система управління персоналом, корпоративна культура, підвищення кваліфікації персоналу, поліпшення умов праці, життя працівників страхової компанії, наявність матриці розподілу відповідальності, наявність моделі компетенції і повноважень);

– якість технологічного забезпечення (наявні техніки і технології, наявність моделей, матриці моделей бізнес-процесів, моделі оточення бізнес процесів, технологічних карток);

– якість інформаційного забезпечення (наявність моделі бібліотеки документів, інформаційних систем та баз даних);

– якість маркетингової політики страхової компанії (організаційно-технічний рівень управління виробництвом і збутом страхових продуктів; ефективність цінової політики страхової компанії; ефективність управління клієнтською базою страхової компанії; удосконалення страхових технологій);

– якість управління формуванням та використанням ресурсів страхової компанії, у тому числі таке формування пасивів та розподіл активів, щоб забезпечувався достатній ступінь надійності, достатній ступінь ліквідності, достатній рівень рентабельності.

Внутрішні чинники формуються безпосередньо в страховій компанії, а інтенсивність й характер вияву залежать від ефективності управління ним. З позицій конкурентоспроможності саме ці чинники характеризують можливість та ефективність адаптації компанії до умов зовнішнього середовища і є об'єктом управлінського впливу в системі забезпечення конкурентоспроможності страхової компанії. За можливістю управління внутрішні чинники є керованими.

Таким чином, формування конкурентоспроможності страхового сектора, а саме поява конкурентного середовища для страхових компаній здійснюється через вплив різноманітних чинників внутрішнього та зовнішнього характеру, які сприяють ефективності та інтенсивності даного процесу.

Список літератури:

1. Кузьмін О.Є. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства (організації) : [навч. посібник] / О.Є. Кузьмін, Н.І. Горбаль. – Львів : Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2004. – 188 с.

УДК 336.343.359(477)

Юринець З. В.

д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Петрух О. А.

аспірант кафедри менеджменту, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

СТРАХОВА МЕДИЦИНА ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

У цивілізованому світі завдяки страховій медицині відбувається вирішення проблем доступності та гарантованості медичних послуг, що спрямовані на усі верстви населення, а також отримання додаткових ресурсів задля інноваційного розвитку сфери охорони здоров'я. Страхова медицина насамперед зорієнтована на фінансування наукових досліджень,

впровадження інноваційних проектів, що покращать рівень та якість надання медичної допомоги населенню, підготовку медичних кадрів, розвиток матеріально-технічного забезпечення закладів охорони здоров'я.

У розвинутих державах система охорони здоров'я ґрунтуються на страховій медицині, державній територіальній медицині, медичній діяльності громадських організацій. Водночас виокремлюють держави, що мають виражені ринкові принципи діяльності (США), країни, які застосовують компоненти планового регулювання (Західна Європа) та країни, де переважають традиції (Японія). Країни Східної Європи реалізовували спробу об'єднання ліберальної моделі приватизації із принципами соціального страхування. У більшості країн із так званою перехідною економікою гарантії безоплатного одержання медичної допомоги були доволі незначно змінені (запропоновані фіксовані рівні співоплати пацієнтів щодо отриманих медичних послуг, водночас їх розміри незначні відносно вартості цих послуг).

Дослідження основних ознак зарубіжних систем охорони здоров'я дало змогу виокремити ключові моменти: втілення на практиці усіх елементів моделі охорони здоров'я потребує збалансованого адаптування до умов та середовища національної економіки; в усіх розвинутих країнах не гарантовано безкоштовне надання різних типів медичної допомоги для населення; в передових державах затрати на охорону здоров'я складають до 7 % від ВВП, що є значно вищим у процентному відношенні порівняно з Україною; країни перехідного типу надають здебільшого гарантії населенню щодо мінімальних пакетів медичних послуг, які мають підтримувати медичний та соціальний добробут; в країнах із розвинутою економічною системою й інноваційною діяльністю впроваджено певною мірою компоненти обов'язкового та добровільного медичного страхування, приватного медичного обслуговування, різний відсоток та пропорції бюджетного фінансування; моделі охорони здоров'я, що притаманні різним країнам, навіть найрозвиненішим, не дають змогу абсолютно гарантувати загальнодоступність, підтримку високих стандартів якості надання медичних послуг усім категоріям населення.

В Україні серед напрямів державного регулювання виділено податкове, бюджетне, кредитне, соціальне регулювання, політику медичного страхування, амортизаційну політику тощо. Інструменти державного регулювання інноваційного розвитку сфери охорони здоров'я скеровані на зниження ступеня витрат у процесі надання медичних послуг та виробництва інновацій (пільги на проведення НДДКР, виплати із страхування, пільгові кредити, податкові пільги для підприємств-

інноваторів, дотації на фінансування видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я, пільги на матеріально-виробничі ресурси) [2]. Фінансування охорони здоров'я повинно здійснюватися з державного бюджету України та місцевих бюджетів, фондів медичного страхування, благодійних фондів та будь-яких інших джерел, не заборонених законодавством.

Однак, на практиці впровадження зазначених інструментів відбувається ще доволі слабо. Організаційна сфера інноваційної діяльності характеризується декларативністю нормативно затверджених програм та концепцій, в частині впровадження медичних стандартів, багатоканального фінансування, в тому числі шляхом запровадження обов'язкового медичного страхування; відсутністю взаємозв'язку проєктів, що впроваджуються з існуючим законодавством України [1, с. 214-235].

Посеред головних проблем, які призупиняють розвиток медичного страхування на національному підґрунті є відсутність комплексної бази підготовки фахівців, відмова страхових фондів жодним чином не оплачувати лікування страхувальника, занижені зарплати та премії лікарів, відсутність чи нерегламентованість законодавчих положень щодо регулювання медичного страхування, відсутність єдиної думки серед офіційних осіб держави, страховиків і медиків відносно оптимальної моделі медичного страхування в Україні, недостатнє інформування громадян щодо переваг і недоліків медичного страхування.

Проведений аналіз основних стратегічних документів у напрямі інноваційного розвитку сфери охорони здоров'я України та чинного законодавства засвідчив ситуацію суперечливості у низці своїх положень. Невизначені потреби, принципи та основні напрями законодавчого регулювання у сфері охорони здоров'я, що призвело до безсистемних законотворчих ініціатив. Важливо узгодити законодавчо-правове поле, концепції, програми, таким чином, щоб виробити чіткі і зрозумілі засоби, спрямовані на інноваційні перетворення у цій сфері. Це дасть змогу сприяти підвищенню ефективності функціонування сфери охорони здоров'я, якості медичного обслуговування, доступності та ефективності ліків, медичної допомоги, стимулюванню створення і впровадження національних інновацій у сфері, запровадження соціального медичного страхування, професійного менеджменту, моніторингу та аналізу здоров'я тощо.

Отже, необхідним є проведеної комплексних інноваційних перетворень щодо створення національної сфери охорони здоров'я, інфраструктура якої відповідатиме потребам населення в медичній

допомозі відповідних рівнів; фінансування за рахунок коштів загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування забезпечить дієвий захист населення від фінансових ризиків, пов'язаних з отриманням медичної допомоги і медикаментозним забезпеченням; закупівля медичних послуг відповідними фондами та/або його відділеннями у постачальників медичних послуг на контрактних умовах із застосуванням сучасних ефективних методів фінансування медичних закладів забезпечить ефективний розподіл використання ресурсів, стимулюватиме медичний персонал до інтенсивної та якісної роботи; стандартизація медичної допомоги в комплексі з іншими механізмами (системою безперервного поліпшення якості, ліцензуванням, акредитацією медичних закладів) сприятиме істотному підвищенню якості медичної допомоги. Увесь комплекс інституційних перетворень і змін у політиці, у сфері охорони здоров'я суттєво дасть змогу збільшити внесок у цей сегмент, поліпшити стан здоров'я населення країни і, таким чином, підвищити конкурентоспроможність країни і благополуччя її громадян.

Основними орієнтирами стратегічного управління інноваційним розвитком сфери охорони здоров'я має бути: формування та стимулювання попиту на наукові дослідження у сфері охорони здоров'я, формування пріоритетних напрямів науки в медичній сфері, системи медичного страхування [1, с. 345-365]. Трансформації у сфері охорони здоров'я України, зміни економічних основ системи охорони здоров'я повинні бути зорієнтовані на розроблення та втілення чітких, однозначних та прозорих фінансово-економічних заходів цільового накопичення й адресного спрямування коштів, що потрібні з метою впровадження в дію прав населення громадян на якісне забезпечення охорони здоров'я, отримання високого рівня медичних послуг та медичне страхування.

Список літератури:

1. Юринець З. В. Інноваційні стратегії в системі підвищення конкурентоспроможності економіки України : дис.... докт. екон. наук : 08.00.03 / З.В. Юринець. Львівський національний університет ім. І. Франка. – Львів, 2016. – 519 с.
2. Yurynets Z. Country's economic competitiveness increasing within innovation component / Z. Yurynets, B. Bayda, O. Petrush // Economic Annals – XXI. – 2015. – № 9-10. – P. 32-35.

УДК 334.722:368](477)

Яворська Т. В.

д.е.н., професор, професор кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ФІНАНСОВЕ ОЗДОРОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТІВ СТРАХОВОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

У випадку неправильного формування страхових резервів, страхового портфеля, невідповідності фактичного запасу платоспроможності розрахунковому та недотримання суб'єктами страхового підприємництва відповідних правил, неефективного ризик-менеджменту може виникнути небезпека опинитися у кризовому стані свого функціонування – стані неплатоспроможності. Для цього у контексті формування системи економічної безпеки страхового підприємництва розглянемо сукупність тих заходів, що спрямовані на фінансове оздоровлення страхових компаній.

В Україні порядок фінансового оздоровлення та банкрутства страхових компаній визначено низкою нормативно-правових документів. Зауважимо, що специфіка страхового підприємництва зумовлює необхідність розроблення спеціального порядку фінансового оздоровлення страхових компаній. Першочерговим є застосування заходів щодо оздоровлення страхових компаній, а процедура ліквідації має використовуватися лише тоді, коли фінансове оздоровлення недоцільне чи неможливе. Це можна пояснити тим, що ліквідація страхової компанії (ще й достатньо відомої), здебільшого створює негативне сприйняття і впливає на рівень довіри до страхових компаній та інших фінансових посередників.

Важливо, щоби фінансове оздоровлення як елемент системи економічної безпеки страхового підприємництва проводилось при перших ознаках загрози (на це вказуватимуть результати тестів раннього реагування, стрес-тестування) невиконання зобов'язань перед клієнтами. Має бути розроблений чіткий план фінансового оздоровлення, який охоплює оцінку фінансового стану, можливості участі власників суб'єкта страхового підприємництва в його фінансовому оздоровленні (наприклад, шляхом збільшення статутного капіталу), заходи щодо зміни страхових тарифів, умов страхування, внесення коректив у структуру активів та страхового портфеля.

Для здійснення належного фінансового оздоровлення суб'єктів страхового підприємництва доцільно активніше застосовувати процедуру тимчасової адміністрації. Відповідно до правових норм тимчасову адміністрацію призначають у випадку: систематичного порушення страховою компанією законних вимог Нацкомфінпослуг; невиконання страховою компанією протягом 30 робочих днів понад 10 % своїх прострочених зобов'язань; арешт або набрання законної сили обвинувального вироку щодо злочинних діянь керівників страхової компанії; вчинення страховою компанією дій щодо приховування рахунків, будь-яких активів, реєстрів, звітів, документів; необґрунтована відмова страхової компанії у наданні документів чи інформації Нацкомфінпослуг.

Для підвищення ефективності діяльності тимчасових адміністрацій у страхових компаніях, на нашу думку необхідно:

1) приймати вчасні рішення щодо створення тимчасових адміністрацій за результатами проведення тестів раннього реагування та офіційно повідомляти Нацкомфінпослуг про введення тимчасової адміністрації у певний суб'єкт страхового підприємства;

2) організувати ефективний менеджмент, тобто фактичне управління суб'єктом страхового підприємства на період його фінансового оздоровлення. При цьому доцільно проаналізувати низку таких показників: кількість відокремлених філій, виявлення збиткових та їх закриття; обсяги витрат страхової компанії, зокрема аналіз витрат на оплату праці страхових агентів; якість актуарних розрахунків; обсяги перестраховування (чи відповідає розмір власного утримання фінансовим можливостям страхової компанії);

3) скласти план реалізації активів, кошти яких будуть спрямовані на погашення зобов'язань. Якщо коштів буде недостатньо, необхідно залучати їх з інших джерел (отримання цільового кредиту в банку, проведення емісії акцій, продаж дебіторської заборгованості);

4) посилити нагляд Нацкомфінпослуг за діяльністю тимчасових адміністрацій у страхових компаніях та сформувати чітку систему звітності щодо запровадження конкретних заходів для покращення незадовільного стану страхових компаній. Органу страхового нагляду необхідно запроваджувати на певний строк мораторій на задоволення визначених вимог кредиторів страхової компанії. Під час дії цього мораторію, по-перше, можуть бути обмежені права страхувальників на повернення страхових премій при достроковому розірванні договорів страхування; по-друге, збільшені строки розрахунків із страхувальниками. Протягом

певного періоду можуть бути знижені вимоги до страхової компанії щодо розміру фактичної маржі платоспроможності, надані інші пільги, що сприятимуть її фінансовому оздоровленню;

5) на законодавчому рівні розробити норми щодо фінансового оздоровлення та банкрутства суб'єктів страхового підприємництва. Вони можуть бути закріплені у чинному Законі України «Про страхування» або у можливому законі щодо банкрутства небанківських фінансово-кредитних установ, де в окремому розділі були б визначені особливості страхових компаній, зокрема, реорганізація страхових компаній, впровадження тимчасової адміністрації, механізми передачі страхових портфельів від однієї компанії іншій. У цьому документі необхідно регламентувати право органу страхового нагляду вимагати від суб'єктів страхового підприємництва розроблення і представлення у зазначений строк плану заходів щодо фінансового оздоровлення (цими заходами мають бути додатковий капітал, відновлення акредитації із банківськими установами) та здійснювати контроль за виконанням визначених заходів і встановлення конкретних строків щодо їх реалізації. Крім цього, варто надати Нацкомфінпослуг право забороняти у період здійснення заходів щодо фінансового оздоровлення розподіляти отримані прибутки між засновниками чи виплачувати дивіденди.

Якщо заходи щодо фінансового оздоровлення не забезпечили відповідного результату, необхідно застосувати процедуру ліквідації, яка визначається після визнання боржника банкрутом і спрямована на припинення діяльності суб'єкта страхового підприємництва для здійснення заходів щодо задоволення визнаних вимог.

Таким чином, низька ефективність системи раннього реагування, низький рівень менеджменту страхових компаній, неналежне формування страхових резервів, відсутність відповідних процедур оцінювання ризиків зумовлюють проблемність та небезпеки страхового підприємництва в Україні. Тому формування відповідними органами державної влади, насамперед, органом страхового нагляду системи управління економічною безпекою, страхових підприємницьких структур потребує розроблення наукової концепції їхньої економічної безпеки, де б визначалися небезпеки та загрози, підходи до створення служб безпеки, добір та підготовка відповідних фахівців.

СЕКЦІЯ: НЕБАНКІВСЬКО-СТРАХОВИЙ ФІНАНСОВИЙ БІЗНЕС

УДК 658.1

Демчишак Н. Б.

д.е.н., професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Гриб В. М.

аспірант кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Касімова Ю. П., студент,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ВЕНЧУРНИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У сучасному глобалізованому світі одним із ключових інвестиційних ресурсів для фінансування інноваційної діяльності у розвинутих країнах є венчурний капітал. Світова практика дає підстави стверджувати, що його поява зумовила суттєву активізацію інноваційних процесів та прискорення науково-технічного прогресу в умовах поступового переходу до нового технологічного укладу.

На сучасному етапі інтенсифікація інноваційної діяльності потребує обґрунтування передумов залучення потенційних джерел фінансування інноваційних проєктів та принципів їх диверсифікації з метою мінімізації ризиків. У зв'язку з цим проблеми розвитку венчурного інвестування в Україні мають особливе значення, оскільки саме венчурний бізнес може забезпечити залучення довгострокових фінансових ресурсів в інноваційний сектор, а також інституційних та індивідуальних інвесторів для фінансування високоризикових інноваційних проєктів.

Венчурний (ризиковий) капітал є новим способом інвестування коштів корпорацій, банків, страхових, пенсійних та інших фондів в акції малих інноваційних фірм, що мають значний потенціал зростання і реалізують інноваційні проєкти з високим рівнем ризику [1]. Умовою такого інвестування є участь інвестора в управлінні інноваційною фірмою і отримання прибутків від продажу її акцій на фондовій біржі. Він певною

мірою є диверсифікатором, який акумулює кошти різних фінансових інститутів з наступним вкладенням у широкий спектр інноваційних проєктів на різних етапах життєвого циклу нововведення, знижуючи ризик, пов'язаний із втратою інвестицій у разі ймовірного провалу. За допомогою венчурних фондів заповнюються бізнесові ніші, нецікаві для великого капіталу, адже саме малі інноваційні фірми проникають у такі технологічні ніші. Отже, венчурний капітал є засобом освоєння новітніх науково-технічних досягнень завдяки сучасним формам кооперації бізнес-структур та нетрадиційним джерелам фінансування малих підприємств із наукомістким виробництвом.

Вважається, що венчурний капітал є одним із найбільш перспективним з огляду на потенціал його використання для забезпечення економічного зростання. Венчурний бізнес — це діяльність, спрямована на здійснення «ризикових» проєктів з метою отримання прибутків, підприємницького і засновницького доходів, здійснюється через створення малої наукомісткої фірми з подальшим перетворенням її у закриту або відкриту корпорацію, яка дозволяє засновникам придбати великий пакет акцій [2]. Функціонування таких фірм пов'язано зі значним ризиком банкрутства тому, що працюючи над новаціями ніхто не знає, чи успішно завершаться дослідження й чи вдасться досягти етапу комерціалізації, адже ймовірність невдачі при реалізації інноваційних проєктів становить 90%.

Процес заснування нової фірми охоплює такі стадії [3]:

1. Група інженерів-винахідників, розробників, учених разом з венчурним підприємцем засновують компанію з виробництва нового продукту. Капітал на цій стадії формується переважно за рахунок власних коштів і позичок. Потім підключається власник венчурного капіталу, який виділяє певну суму на реалізацію проєкту. Здійснюється конструкторське розроблення ідеї створення одного-двох виробів. Засновники венчурної фірми є одночасно і її провідними працівниками.

2. Засновники визначають свою економічну стратегію, вивчають ринок, створюють раду директорів. Починається випуск і продаж нового продукту конкретним замовникам. Отримані зразки продаються першим споживачам або підлягають подальшому випробуванню. Фірма на цій стадії повинна завоювати довіру споживачів для забезпечення нових замовлень.

3. Розширення виробництва, промисловий випуск продукції для широкого кола споживачів. Фірма формує нову організаційну структуру. Частіше за все на цій стадії фірма не одержує прибутку.

4. Освоєння додаткових капіталовкладень з метою розширення масштабів виробництва, поліпшення якості продукції, розширення ринку і т. д. Стратегію у галузі виробництва і збуту визначає кон'юнктура ринку.

5. У разі подолання збитковості виробництва мала фірма перетворюється у закриту або відкриту корпорацію, тобто має можливість випускати і продавати власні акції на ринку цінних паперів або великим корпораціям. Практика розвинутих країн свідчить, що 20 % таких фірм перетворюються у відкриті корпорації, 60 % – поглинаються більш великими корпораціями, а ще 20 % – розоряються.

Згідно з інформацією Української асоціації інвестиційного бізнесу розвиток подій в українській індустрії управління активами інституційних інвесторів у 2017 році переважно продовжив і поглибив тенденції попередніх років. Так, умови діяльності для професійних учасників і надалі ускладнювалися, кількість компаній та діючих фондів, що досягли нормативів, скорочувалась, а обсяг активів в управлінні зростав практично протягом усього року, хоча в IV кварталі 2017 року активи вперше суттєво зменшились [4].

Зауважимо, що загальна кількість компаній з управління активами в Україні за 2017 рік зменшилась на 5,8%. У свою чергу, кількість зареєстрованих інститутів спільного інвестування зросла на 3,7%. У результаті, прискорилось посилення концентрації на ринку управління активами інститутів спільного інвестування – середня їх кількість в розрахунку на одну компанію з управління активами станом на початок 2018 року склала 5,5 фонди (на початку 2016 року цей показник дорівнював 5 фондам). Лідерами серед регіонів як за кількістю компаній з управління активами та інститутів спільного інвестування, так і за вартістю активів інвестиційних фондів, були м. Київ та Київська область. Тут діяло 211 компанію з управління активами та 72,8% від загальної кількості інвестиційних фондів, обсяги активів яких склали 80,8% від загального обсягу активів інститутів спільного інвестування. Друге місце належало Дніпропетровській області (21 компанія з управління активами, 7,7% інститутів спільного інвестування та 7,9% обсягів активів), а третє – Харківській області (18 компаній з управління активами, 5,8% інститутів спільного інвестування та 4% обсягів активів) [4].

Отже, фінансові кошти вкладаються у венчурний бізнес без матеріального забезпечення і без гарантії на ризик власників капіталу, відтак інвестори в разі невдачі базової ідеї втрачають значні ресурси. Таке вкладення фінансових коштів пояснюється тим, що інвестори

сподіваються на успіх венчурної діяльності і, не маючи умов для власних досліджень і комерційної реалізації перспективної технології, розраховують використати цю розробку для модернізації власної продукції з найменшим ризиком й мінімальними витратами ресурсів. Крім того, за позитивного результату функціонування венчурної фірми інвестори отримують значний прибуток і окуповують власні вкладення, однак в Україні особливих бізнес-ініціатив з боку потенційних інвесторів у цьому контексті все ж не спостерігається. За оцінкою економістів [3] у 15% випадків капітал, вкладений у проект, цілком втрачається; 25% ризикових фірм несуть збитки протягом тривалішого часу, ніж передбачалося; 30% – дають невеликий прибуток; 30% – протягом декількох років багаторазово перебивають прибутком усі вкладені кошти (у 1986—1993 рр. доходи фондів ризикового капіталу в США в середньому в 10—20 разів перевищували суму вкладеного капіталу).

Відтак погоджуємось із фахівцями, що головним завданням розвитку венчурного бізнесу в Україні має бути налагодження зв'язків між науково-дослідними інститутами, вузами і підприємствами та стимулювання фінансування наукових досліджень і прикладних розробок [5]. Особливе значення, вважаємо, у цьому контексті має використання потенціалу провідних університетів України, зокрема технічного спрямування, що мають відповідний досвід, традиції співпраці й певні успіхи у просуванні розробок й інноваційних ідей власних науковців й дослідників.

Попри існуючі проблеми й бюрократичні перешкоди в Україні поступово формуються передумови для розвитку бізнес-середовища, стимулювання іноземного інвестування та створення інституційного підґрунтя з метою ефективного розміщення фінансових ресурсів у пріоритетні галузі й сектори національної економіки. Відтак, чинниками розвитку венчурного інвестування можуть бути такі заходи, як створення у регіонах венчурних фондів в частині залучення коштів приватних інвесторів через інвестиційні інститути; цілеспрямована й законодавчо закріплена підтримка державою високотехнологічних підприємств на початковому етапі їх становлення; використання бюджетних та податкових інструментів фінансового регулювання інноваційної діяльності; застосування заходів маркетингового характеру, зокрема проведення симпозіумів, конференцій, круглих столів; завершення формування нормативно-правової бази розвитку венчурного бізнесу в Україні.

Список літератури:

1. Фінансування інноваційної діяльності венчурним капіталом [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.managerhelp.org/hoks-1583-1.html>.
2. Пилипенко Б. Г. Венчурний капітал як джерело фінансування інноваційних процесів // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ubs.edu.ua/images/PDF/venchur_plan.pdf.
3. Баранецький І.О. Особливості та перспективи розвитку венчурного підприємництва в Україні // Формування ринкових відносин в Україні. 2014. № 4. С. 46-53.
4. Тенденції ринку спільного інвестування України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://finpost.com.ua/news/2998>.
5. Шевцов А., Боднарчук Р., Гриненко О. Розвиток венчурного підприємництва в Україні: проблеми та шляхи їх розв'язання [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/june2009/6.htm>.

УДК 331.25(477)

Іршак О. С.

к.е.н., доцент, доцент кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

РОЗВИТОК НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Недержавні пенсійні фонди (НПФ) представляють форму некомерційної організації соціального забезпечення. Основні види їх діяльності – здійснення добровільного додаткового пенсійного забезпечення, обов'язкового пенсійного та професійного пенсійного страхування населення.

Згідно ЗУ «Про недержавне пенсійне забезпечення» пенсійні фонди створюються на підставі рішення засновника (зборів засновників) та не мають на меті одержання прибутку на користь одноосібного засновника або для його подальшого розподілу між засновниками [2].

Вважаємо, що НПФ є носіями соціального бізнесу, оскільки намагаються працювати на користь та сприяти вирішенню соціальних проблем суспільства. Недержавне пенсійне забезпечення в усьому світі є одним з найважливіших елементів соціального забезпечення співробітників, поряд із заробітною платою, преміями і винагородою за період роботи, медичним страхуванням тощо. НПФ є особливою формою

фінансових інститутів, які акумулюють значні фінансові ресурси і від населення і від корпорацій. Розглянемо, яким чином працюють НПФ. Отже, вищий орган НПФ реалізує інвестування коштів через послуги адміністратора, зберігача та керуючого активами (зазвичай адміністратором та керуючим активами виступає одна і та ж юридична особа, може бути і компанія з управління активами, яка займається інвестуванням цих коштів, зберігачем виступає банк). На 01.01.2018 р. кількість недержавних пенсійних фондів налічує 64 (табл.1). Відсутність різкого збільшення кількості недержавних пенсійних фондів пояснюється насамперед кризовим станом національної економіки. Але наявні фонди є стійкими й стабільними в сучасних умовах.

Таблиця 1. Показники діяльності недержавних пенсійних фондів за період 2008–2017 рр. (на кінець періоду)

№ з/п	Назва показника	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1.	Кількість недержавних пенсійних фондів, шт.	96	94	81	76	72	64	64
2.	Активи недержавних пенсійних фондів, млн грн	1 386,9	1 660,1	2 089,8	2 469,2	1 980,0	2 138,7	2 465,6
3.	Сума інвестиційного доходу НПФ, млн. грн.	559,9	727,0	953,3	1 266,0	872,2	1 080,5	1 455,5
4.	Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн грн	473,3	620,3	818,0	1 095,0	657,0	834,8	1 183,9

* Джерело: складено на основі джерела [1]

Загальна вартість активів, сформованих НПФ, станом на 01.01.2018 р. становила 2 465,6 млн. грн., що на 15,3%, або на 326,9 млн. грн. більше в порівнянні з аналогічним періодом 2016 р. та на 24,5%, або на 485,6 млн. грн. більше в порівнянні з аналогічним періодом 2015 року. Для НПФ властиво формувати портфель, до якого входять об'єкти інвестування з мінімальним ступенем ризику. Тому особливого значення набуває

вибір інвестиційних інструментів, використовуючи які НПФ зможуть забезпечити захист грошових коштів населення від інфляційних процесів і при цьому отримувати визначений приріст капіталу. Станом на 01.01.2018 р. переважними напрямками інвестування пенсійних активів стали цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (40,8%), депозити в банках (43,9% інвестованих активів), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (8,2%), акції українських емітентів (0,5%). Метою інвестування пенсійних активів є, насамперед, збереження пенсійних заощаджень громадян. Стратегія інвестування НПФ є більш консервативною, ніж у інших фінансових установ. Крім того, у порівнянні з аналогічним періодом 2016 р., збільшилося інвестування пенсійних активів в акції іноземних емітентів на 2,5 млн. грн. і в цілому станом на 01.01.2018 р. вони складають 0,1% (3,0 млн. грн.) від загальної вартості активів.

В Україні державний пенсійний фонд був монополістом, що концентрує всі засоби обов'язкового пенсійного страхування. Колишні закони давали певні права НПФ, але до системи обов'язкового пенсійного забезпечення вони не входили. З введенням в дію нової системи пенсійного страхування, у підприємств з'являється можливість сконцентрувати у власному пенсійному фонді частину грошей, яку вони зараз віддають державі у вигляді пенсійних внесків. Інвестиційна політика НПФ може підтримувати підприємство, що перераховує в нього пенсійні внески. Не випадково практично всі великі корпорації є власниками власних НПФ.

Основними перешкодами на шляху розвитку НПФ в Україні є:

1) недостатня розвиненість національного фондового ринку, що обмежує потенційні інвестиційні можливості НПФ та знижує можливі прибутки. Відсутня диверсифікованість вкладень фондів. Основним напрямком розміщення ресурсів НПФ є банківські депозити, акції і облігації вітчизняних підприємств;

2) недосконалість законодавства у сфері інвестування НПФ. При недостатньо розвиненому фондовому ринку України існують жорсткі обмеження вкладання фондами своїх активів у різні фінансові інструменти;

3) нерівномірне зростання доходів населення, недостатня інформованість про переваги НПФ, недовіра населення до них.

Для активізації розвитку НПФ в Україні необхідно впроваджувати заходи, які безпосередньо впливають на ефективність подальшого реформування сфери пенсійного забезпечення, а саме: посилення стимулів для працівників та роботодавців (у першу чергу, податкових) для участі у недержавних пенсійних програмах; проводити більш активну інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо видів та переваг

недержавного пенсійного забезпечення, юридичних консультацій з питань чинного законодавства, що регулює сферу пенсійного забезпечення; запровадження відповідних освітніх програм [3, с. 489]. Розвиток НПФ в Україні неможливий без подальшого розвитку фінансового ринку та зростання доходу населення.

Таким чином, важливим завданням є вирішення окресленого кола проблем, що сприятиме пришвидшенню розвитку НПФ в Україні та підвищенню якості пропонованих ними послуг. Необхідно також оновити нормативно-правове регуляторне забезпечення та очистити ринок від неефективних суб'єктів. Сучасна пенсійна система не спроможна забезпечити гідний рівень життя пенсіонерів, тому ефективне функціонування НПФ є одним із способів підвищення якості життя осіб похилого віку.

Список літератури:

1. Огляд ринків фінансових послуг. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua>.
2. ЗУ «Про недержавне пенсійне забезпечення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.
3. Хлибова Т. О. Розвиток недержавних пенсійних фондів в Україні / Т. О. Хлибова, К. П. Черненко // Молодий вчений. – № 7 (47) липень, 2017 р. <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2017/7/107.pdf>.

УДК 336.7(477)

Кудин С. І.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ФІНАНСОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Інтеграція економіки України у Європейський простір неминує супроводжуватися змінами в різних сферах суспільно-політичного, економічного життя, розвитком ринкової інфраструктури та інформаційних елементів. З появою нових потреб, відповідно з'являються і нові послуги на ринку, серед яких, раніше не розповсюджені фінансові консультації для фізичних та юридичних осіб.

Під фінансовим консультуванням прийнято розуміти комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності фінансового управління

з урахуванням використання всіх фінансових ресурсів клієнта. Такий вид бізнесу є прибутковим та успішно розвивається у ринкових системах, забезпечуючи важливу нішу на фінансовому ринку.

Особистий фінансовий консультант чи консультант у сфері особистих фінансів або незалежний фінансовий консультант – професія, яка прийшла з Заходу, де цей напрямок розвивається вже понад 200 років. Батьківщиною професії вважають Великобританію, з того часу, коли в 1916 р. там вперше з'явився Інститут фінансових аналітиків. За кордоном понад 40 % усіх фінансових угод фізичних осіб укладається через незалежних фінансових консультантів. Найбільш активно ця сфера розвивається останні 30-40 років. Особистий фінансовий консультант – це фахівець з інвестування, який знає, як зберегти і примножити кошти окремої особи чи сім'ї. Його основними завданнями є оцінка фінансового стану і ресурсів свого клієнта, розробка інвестиційної стратегії та фінансового плану, робота з банками, брокерськими та страховими компаніями, допомога у прийнятті фінансових рішень у сфері управління особистими фінансами [1].

Для України послуги фінансових консультантів є новими, оскільки за умов адміністративної системи при відсутності вибору фінансових інструментів не було потреби у таких послугах.

Важливою складовою фінансового консультування є фінансове планування як передумова ефективного управління та контролю за фінансовим станом кожної людини.

Його здійснення неможливе без чіткого визначення пріоритетів та формування етапів його реалізації. Воно містить такі важливі компоненти, як оцінку наявних і необхідних ресурсів, постановку фінансових цілей, послідовність і розрахунки їхнього досягнення.

Фінансовий план – це не лише облік доходів та витрат, це інструмент, за допомогою якого можна проводити моніторинг своєї фінансової діяльності, здійснювати прогнози на майбутнє, робити висновки із досвіду фінансових операцій та оптимізувати свої грошові потоки для досягнення поставлених цілей [2].

У зв'язку з початком вітчизняної пенсійної та медичної реформ актуальність запровадження обов'язкової та добровільної ланок пенсійного страхування та формування страхового медичного пакету кожним громадянином, посилить потребу у наданні якісних консультаційних послуг.

В таких умовах компанії чи окремі особи, котрі є брокерами на фінансовому ринку зможуть допомогти клієнтам у виборі фінансових

інструментів, при цьому представляючи інтереси клієнтів. Така співпраця між фінансовим консультантом та клієнтом, що нагадує діяльність сімейних лікарів, лише на фінансовому ринку, повинна мати довгостроковий характер і базуватися на взаємній довірі.

Ще однією особливістю продукту фінансового консультанта є його унікальність, набута завдяки адресній орієнтації на потреби споживача вже на проєктній стадії виробництва [3].

В Україні функціонує чимало компаній і підприємств, які займаються фінансовим консультуванням з питань оподаткування, бухгалтерського обліку, аудиту, страхування, кредитування тощо, однак здебільшого клієнтами їхніх консультаційних послуг є юридичні особи, а фізичні особи – громадяни – майже не користуються послугами такого характеру і управляють особистими коштами самостійно.

Більшість населення довіряє лише особистим знанням і навичкам, а нерідко – і суспільним стереотипам, здійснюючи планування та інвестування власних коштів, що нерідко призводить до їх неекономного, неефективного використання, а інколи й до втрат. Тому існує необхідність з'ясування причин нерозвиненості в Україні такого бізнесу, як фінансове консультування населення, який достатньо популярний в економічно розвинених країнах і доводить ефективність діяльності незалежного фінансового консультанта у сфері особистих фінансів [1].

Серед сприятливих чинників розвитку інституту фінансового консультування можна назвати по-перше, великий потенціал ринку, оскільки понад 17 млн. громадян України є потенційними клієнтами фінансових консультантів; по-друге, легкість входження в галузь через відсутність ліцензій, на відміну від країн Західної та Центрально-Східної Європи, де діяльність фінансових консультантів піддається ліцензуванню центральним банком; по-третє, сформована в основі законодавча основа діяльності, зокрема передбачені Податковим кодексом податкові пільги; по-четверте, незначні капітальні вкладення для початку бізнесу в цій сфері; по-п'яте, доступність досвіду країн Східної Європи в здійсненні діяльності в період економічних реформ та можливість запозичення системи роботи з потенційними клієнтами; по-шосте, можливості зростання доходів при розширенні клієнтської бази доволі високими темпами.

Попри зазначені сприятливі чинники, існує і ряд перешкод, котрі гальмують формування інституту фінансового консультування як повноцінного прибуткового бізнесу. Зокрема, це значний рівень недовіри населення до фінансових інструментів; низький рівень доходів громадян, який унеможливорює використання дієвих, особливо довгострокових

інструментів фінансового ринку, а так зниження ефективності управління фінансовим потоком; низький рівень фінансової грамотності населення часто перетворює фінансове консультування з прибуткового бізнесу у роз'яснювальну роботу.

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що фінансове консультування населення є однією з важливих і перспективних сфер економічної діяльності суспільства, розвиток якої позитивно впливає на добробут громадян та держави загалом. Тому є всі підстави вважати, що цей вид фінансового бізнесу у найближче десятиліття буде активно розвиватися у вітчизняній економіці і стане запорукою підвищення фінансової грамотності населення України.

Список літератури:

1. Жукевич, С. М. Фінансове консультування населення: теоретико-організаційні аспекти діяльності / С. М. Жукевич, Н. І. Карпишин // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 2. – С. 91-97.
2. Кізіма, Т. Особисте фінансове планування: сутність, специфіка, основні етапи / Т. Кізіма, В. Куцяк // Світ фінансів. – 2015. – № 3. – С. 62-70.
3. Решетняк Т. І. Консалтингова діяльність в Україні: структурний аналіз конкуренції та перспективи розвитку / Т. І. Решетняк [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://eip.org.ua/docs/EP_00_2_98_uk.pdf.

УДК 330.322:330.131.7

Москвічова О. С.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту, ПВНЗ «Вінницький фінансово-економічний університет», м. Вінниця

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ІНВЕСТОРА ПРИ ВИБОРІ ПРОЕКТІВ ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

В сучасних умовах господарювання вітчизняні підприємства особливо гостро відчують потребу у фінансових ресурсах. Залучення венчурного капіталу як спосіб цільового інвестування інноваційних проектів має дати можливість модернізувати та реконструювати виробничі процеси, розробляти та впроваджувати інноваційну продукцію та технології на українських підприємствах.

Венчурний бізнес є однією з найважливіших складників інноваційного процесу та перспективним механізмом економічної стабілізації держави, феномен розвитку якого пов'язаний з пріоритетним розвитком високотехнологічних та ризикованих галузей. Також венчурні інвестиції можуть стати одними із альтернативних джерел фінансування і розвитку бізнесу в Україні, ефективним джерелом фінансового забезпечення наукових розробок та перетворення їх на конкурентоспроможний продукт.

Першим важливим питанням інвесторів венчурного капіталу є оцінка інноваційних проектів з метою вибору підприємства, в яке будуть інвестуватись кошти. При виборі інвестиційного рішення завжди враховується кінцева мета: отримання високої рентабельності інвестицій за мінімального ризику та можливість зручного деінвестування. Задача інвесторів при прийнятті рішення бути максимально об'єктивним, адже венчурне інвестування не є кредитом, можна стверджувати, що це пайовий внесок в статутний капітал венчура. Таким чином інвестор стає хоч і тимчасовим, але повноправним членом підприємства і поділяє як його успіхи, так і невдачі.

Існують різні методики оцінки діяльності підприємств в залежності від мети її проведення: банки проводять оцінку кредитоспроможності підприємства при наданні кредиту; експертна оцінка підприємства проводиться при продажу бізнесу тощо. Проте оцінка венчурних проектів має значні відмінності у силу своєї специфічної природи: в основному в таких проектах приймають участь новостворені підприємства, які ще не мають історії, репутації та і взагалі про них може бути відсутня будь-яка інформація; а також таким проектам притаманний високий ступінь ризику через інноваційний характер нового продукту чи послуги. Невизначеність і високий ступінь ризику зумовлюють необхідність розробки спеціальної методики з критеріями оцінки для вибору потенційного успішних інноваційних проектів, яка б захистила інвесторів від хибного рішення, зекономила час і ресурси.

З даної проблематики у науковій літературі [1-4] є безліч досліджень в основному як зарубіжних вчених, так і вітчизняних. З огляду на те, що кожний науковець починає свої дослідження з різних гіпотез та використовує різні методи пізнання – результати досліджень мають значні відхилення. Проте із цих досліджень можна вивести спільну думку: процес прийняття рішення інвесторами щодо венчурного інвестування відбувається послідовно в декілька етапів – від загальної оцінки інвестиційної пропозиції до власне інвестування в декілька підприємств, які пройшли ряд перевірок.

На першому етапі прийняття рішення щодо інвестування інноваційного проекту інвестор венчурного капіталу має визначитись із формою інвестування та користуватися методами первинного скринінгу, які дозволяють швидко виключити з розгляду підприємства, які не входять до сфери інтересів інвестора.

За статистикою після первинного скринінгу близько 85% проектів відхиляються інвесторами і лише 15% переходять до другого етапу відбору, де піддаються більш детальній і глибокій оцінці, в результаті ретельного відбору лише 1-2 % підприємств отримують реальні інвестиції [2, с. 15].

Важливо розуміти, що венчур може вплинути на процес прийняття рішення інвестором, якщо представить на розгляд бізнес-план інноваційний проект адаптований під сферу інтересів інвестора, що безумовно підвищить шанси на отримання необхідного фінансування. Саме через поданий бізнес-план інвестор вперше дізнається про історію підприємства, про його керівництво, місію, інновацію, яка презентується.

На другому етапі прийняття рішення щодо інвестування інноваційного проекту поводитьсь детальний аналіз:

- діяльності підприємства;
- власників; персоналу, зокрема особлива увага приділяється розробникам і менеджерам;
- інноваційного продукту/послуги;
- середовища, в якому функціонуватиме нова розробка тощо.

Детальне ознайомлення із компанією, в яку інвестуються кошти дозволяє інвестору захистити себе від потенційних проблем, які можуть виникнути внаслідок інформаційної асиметрії та морального ризику.

Інноваційний проект може бути відхилений на будь-якому етапі прийняття рішення інвестором. Зокрема на кожному етапі прийняття рішення про інвестування у інвестора є декілька варіантів розвитку подій:

- прийняти позитивне рішення про інвестування;
- продовжити поглиблений аналіз підприємства і проекту для отримання ширшої інформації;
- запропонувати підприємству внести деякі зміни у проект і провести порівняльний аналіз альтернативного і оригінального проекту;
- при наявності незначних сумнівів продовжити оцінку проекту на інших етапах перевірки, на яких сумніви мають бути розвіяні;
- відхилити інноваційний проект.

Отже, можемо стверджувати, що існує узагальнена методика і відповідні критерії прийняття рішення інвестором щодо венчурного

інвестування інноваційного проекту, але досвідчений венчурний інвестор при прийнятті рішення не буде покладатись лише на узагальнені правила та методики, а буде підходити до кожного проекту індивідуально. Саме тому в кожного венчурного інвестора буде своя специфічна методика та власні критерії оцінки проекту в залежності від власних інвестиційних поглядів і переваг, тому один і той же інвестиційний проект одним інвестором може бути відхилений, а іншим – прийнятим до інвестування.

Список літератури:

1. Кузьмін О.С., Литвин І.В. Оцінювання ефективності венчурного фінансування проектів // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2009. №647. С. 87-92.
2. Giovannini R. La gestione del venture capital e dell'early stage financing: le esperienze dei genuine venture capitalist italiani, Roma: Bancaria, 2014. p. 206.
3. Macmillan I. C., Siegel R., Subba Narasimha P. N. Criteria used by venture capitalists to evaluate new venture proposals // Journal of Business Venturing. 1985. №1. 199-128.
4. Tyebee T. T., E Bruno A. V. A model of venture capitalist investment activity // Management Science. 1984. №30. P. 1051–1066.

УДК 336.717.061(477)

Улич О. М., студент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Ковалюк А. О.**
к.е.н., доцент, доцент кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Вітчизняний фінансовий ринок формується в умовах трансформаційних процесів в економіці країни, а механізм його функціонування визначає потенційні можливості впливу на економіку. З інституційної точки зору, під фінансовим ринком розуміють специфічний спосіб організації та взаємодії елементів системи ринку, актуальним є створення відповідних фінансових інститутів, здатних забезпечити ефективний розвиток фінансового ринку країни і виконання ним основної функції – трансформації заощаджень в інвестиції. Ефективне функціонування

фінансового ринку можливе лише в умовах його наповнення відповідними професійними учасниками. Одними з ключових учасників фінансового ринку є фінансові посередники. Удосконалення та постійний розвиток фінансового посередництва залишається одним з ключових шляхів виходу України з кризового стану. Основна роль фінансових посередників у розвитку економіки будь-якої країни полягає в забезпеченні ефективного функціонування механізму інвестицій. Рівень інвестицій здійснює значний вплив на обсяг національного доходу суспільства. Інвестиції у масштабах країни визначають процес розширеного відтворення. Так як, фінансові посередники відіграють ключову роль у трансформації коштів населення у інвестиційний капітал, яка полягає: по-перше, потрібно сфокусуватися банкам на інвестиційній проблемі, яка на сьогодні полягає у забезпеченні потреб суб'єктів господарювання в довгостроковому кредитуванні; по-друге, для сприяння відновленню довіри населення до фінансової системи в цілому, передбачає: здійснення банками адекватної тарифної політики, що відповідає положенням соціально орієнтованої економіки, розвиток банківських технологій, впровадження системи підвищення фінансового грамотності населення, використання сучасних інформаційних систем; по-третє, для стимулювання розвитку фінансового посередництва, потрібно створити гнучке інституціональне середовище, що відрізняється різноманіттям фінансових посередників., Таким чином, розвиток фінансового посередництва є одним з найбільш перспективних напрямків реструктуризації вітчизняного фінансового ринку, а створення збалансованого й ефективного механізму фінансового посередництва в Україні свідчатиме про кардинальний новий етап розвитку фінансового ринку країни. Зростання ролі фінансових посередників (банків і небанківських установ) і розширення сфери їх послуг стають характерними рисами сучасного економічного розвитку і проявляються в процесі обслуговування клієнтів як учасників ринку при розміщенні та/або залученні капіталу. Надання фінансових послуг (і в першу чергу – масових у поєднанні із специфічними) стає високодохідним бізнесом. Дослідження сутності фінансового посередництва є актуальним завданням в наш час для країни. Для того, щоб визначити роль фінансових посередників у розвитку ринку фінансових послуг та економіки в цілому, необхідно перш за все чітко сформулювати позицію щодо розуміння сутності та ролі в економіці власне самого ринку.

Найбільш точним є трактування фінансового посередництва і фінансових посередників, запропоноване У. Ф. Шарпом, Г. Д. Александером і Д. В. Бейлі [1]. Тлумачення фінансового посередництва, яке

дається відомими вченими-економістами, містить у собі більш глибоке бачення суті цього поняття. На їх думку, «фінансові посередники або фінансові інститути – це організації, що випускають фінансові обов'язки (тобто вимоги до себе) і продають їх в якості активів за гроші. На отримані таким чином кошти можна придбати фінансові активи інших компаній». Вчені уточнюють головну відмінну ознаку діяльності фінансових посередників від інших суб'єктів господарської діяльності, яка, на їх думку, міститься в лівій частині балансового звіту (актив). Вони стверджують, що, оскільки фінансові зобов'язання складають праву частину (пасив) будь-яких підприємств, то «ключові відмінності фінансових посередників від інших організацій полягають в утриманні в лівій частині звіту». Тобто фінансові посередники – це організації, що випускають фінансові зобов'язання і продають їх як активи за гроші.

Всіх фінансових посередників можна поділити на дві групи, оскільки вони виконують принципово різні функції і належать до різних структурних елементів механізму фінансового ринку. Так, перший рівень фінансових посередників – це інституціональні інвестори, які є посередниками безпосередньо між інвесторами – фізичними, юридичними особами та емітентами. Другий рівень – це спеціалізовані фінансові посередники. До першої групи належать: банки, інститути спільного інвестування, взаємні фонди інвестиційних компаній, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії. Завдання першого рівня полягає в тому, щоб акумулювати тимчасово вільні фінансові ресурси фізичних та юридичних осіб та перетворити їх на потужні інвестиції для емітентів. До другого рівня належать: андеррайтери, компанії з управління активами інституційних інвесторів, брокери, дилери. Основним завданням другого рівня даної категорії є обслуговування потоків фінансових ресурсів, інформації та послуг фінансового характеру, що спрямовані на створення оптимальних умов пошуку продавців та покупців.

Роль фінансових посередників в українській економіці на сучасному етапі є вагомим у розвитку країни та найбільш повно розкривається у функціях, які вони виконують. До них належить: – активізація механізмів трансформації заощаджень в інвестиції шляхом підвищення інвестиційної активності індивідуальних інвесторів; – активізація процесів перерозподілу та мобільності капіталів шляхом фінансового забезпечення нових та ефективних видів економічної діяльності за рахунок вилучення капіталів із традиційних сфер застосування; – зниження процентних ставок шляхом збільшення надходження ресурсів на фінансові ринки через фінансових посередників, що спричиняє зниження вартості залучення капіталів для реального сектора економіки.

В Україні до фінансових посередників можна зарахувати майже всі установи, які працюють у фінансовому секторі. Найбільш розвиненими серед них є банківські установи та страхові компанії, інші перебувають у стадії становлення.

Основні показники розвитку фінансових посередників в Україні протягом 2014-2018 рр. подано в табл. 1.

Протягом аналізованого періоду кількість діючих банків скоротилася майже на 50 %, станом на 2018 р. налічують 82 шт. Число страхових компаній зменшилося на 112 у 2018 р. порівняно з 2014 р. Обсяг кредитних спілок та недержавних пенсійних фондів також зменшився. Тільки кількість фінансових компаній значно зросла, а ломбардів зменшилася незначно. Як бачимо, з результатів основних показників розвиток фінансових посередників гальмується, що в свою чергу пов'язано з рівнем інфляції, нестабільністю національної валюти та цін, зростанням недовіри до фінансових організацій, зубожінням населення, високими рівнями ризиків інвестиційної діяльності, банківської системи, негативною політичною ситуацією. Кількість банків недіючих та нерентабельних значно зменшилася, але в кінцевому результаті діючі банківські установи не стали кровоносною системою національної економіки, не повністю виконують і реалізують основні функції та завдання. Низький рівень діяльності фінансових посередників свідчить про нездатність здійснювати сприяння зменшенню вартості фінансових операцій, підвищенню ліквідності фінансових активів, диверсифікації ризиків, створенню умов для активізації роботи всіх учасників фінансового ринку.

Отже, фінансові посередники виконують важливу роль на етапі розвитку національної економіки здійснюючи діяльність з метою акумулювання різноманітного капіталу суб'єктів господарювання і домогосподарств та задоволення економічних та соціальних потреб населення, надаючи весь спектр послуг на фінансовому ринку. Для розвитку фінансового посередництва потрібно удосконалити законодавчу базу, створити сприятливі умови для їх розширення та механізм для збільшення довіри населення до фінансового ринку країни.

Список літератури:

1. Шарп, У. Інвестиції / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бэйли ; пер. с англ. – М. : Инфра-М, 1999. – 1028 с.
2. Статистика страхового ринку [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://forinsurer.com/stat>.
3. Підсумки діяльності фінансових компаній [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nfp.gov.ua>.

Таблиця 1. Основні показники розвитку фінансових посередників в Україні протягом 2014–2018 рр.

№ з/п	Показники	Рік				
		01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018
	Банківські установи					
1.	Кількість діючих банків	180,0	163,0	117,0	96,0	82,0
2.	Загальні активи, млрд. грн.	1278,0	1316,8	1254,3	1256,2	1336,3
	Страхові компанії					
3.	Кількість зареєстрованих страхових компаній	404	385	352	307	292
4.	Загальні активи, млрд. грн.	64,7	63,4	53,5	53,6	54,5
	Кредитні спілки					
5.	Кількість зареєстрованих кредитних спілок (КС)	627,0	589,0	577,0	449,0	375,0
6.	Активи, млн. грн.	2 716,1	2 209,6	2 079,2	2 086,7	2 233,2
	Недержавні пенсійні фонди					
7.	Кількість недержавних пенсійних фондів	80	72	69	64	62
8.	Загальні активи недержавних пенсійних фондів, млн. грн.	2 381,3	2 352,7	1 992,1	2 206,3	2 485,2
	Фінансові компанії					
9.	Активи, млн. грн.	51 264,8	95 825,0	97 332,0	107 533,9	102 390,8
10.	Кількість зареєстрованих фінансових компаній	415	571	650	677	847
	Ломбарди					
11.	Кількість ломбардів внесених до Державного реєстру	479	478	478	458	408
12.	Загальні активи, млн. грн.	1 452,6	1 915,5	2 529,2	3 298,1	4 001,2

Джерело: складено автором на основі даних [2,3]

СЕКЦІЯ: БІЗНЕС НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ І ФОНДОВА БІРЖА

УДК 336.761

Клоченко Д. С., студент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Науковий керівник: **Любкіна О. В.**,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ПОЗАБІРЖОВА ТОРГІВЛЯ ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

Розвиток фондового ринку не можливий без належної організації транзакцій щодо купівлі-продажу цінних паперів, яка прискорює кругообіг фінансових ресурсів на фондовому ринку і може бути забезпечена лише інститутами інфраструктури. Водночас самі інститути інфраструктури існують і розвиваються лише за рахунок фондового ринку, оскільки прибуткова діяльність технічних посередників забезпечується доходами, отриманими від операцій на фондовому ринку. Крім того, з розвитком фондового ринку, збільшенням його масштабів та кількості учасників роль інфраструктури лише зростає [5].

Позабіржовий ринок має високий рівень автоматизації, котрий забезпечується «Автоматизованою системою котировок Національної асоціації дилерів з цінних паперів». Ця система охоплює всю країну автоматичною комунікаційною мережею, котра об'єднує дилерів і брокерів позабіржового ринку і забезпечує їх інформацією про цінні папери, що продаються через цю систему. Система використовується для котирування (оголошення) цін акцій. Фактично укладання угоди відбувається в процесі переговорів по телефону між брокером і дилером[3].

Позабіржовий і біржовий ринки певною мірою протистоять один одному, але в той же час і взаємодоповнюють. Таке протиріччя виникає тому, що, виконуючи спільну функцію по торгівлі і обігу цінних паперів, вони керуються специфічними методами їх відбору і реалізації. В кількісному співвідношенні позабіржовий ринок більший, ніж біржовий, оскільки на перший поступає щорічно більша кількість випусків. В той же час у вартісному вираженні можливості біржового ринку більші, ніж позабіржового, так як на біржі накопичена значна

кількість дорогих фондових цінностей. Окрім того, часті спекуляції, буми і інфляції підштовхують зростання вартості акцій [2].

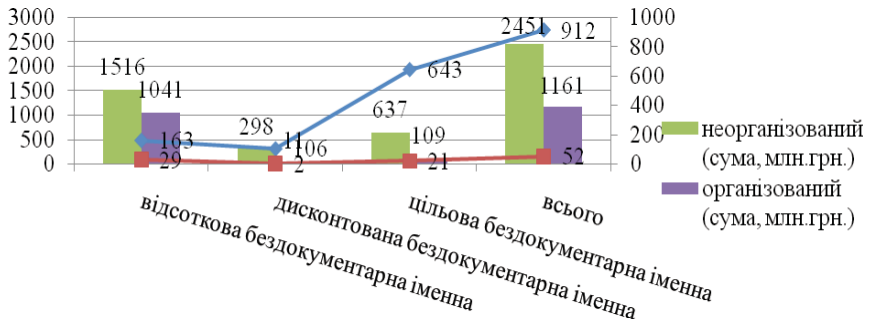

Рис. 1. Структура торгів за видами облігацій за грудень 2017

Джерело: складено автором на основі [1]

Переважаюча частина всіх обсягів торгів з акціями відбувається на позабіржовому ринку. Більшість торгів відбувається з цінними паперами, ціноутворення за якими є непрозорим. У зв'язку з великими угодами на цінні папери емітентів металургійного сектору та ритейлу такі емітенти потрапили до ТОП списку.

Понад 40 % торгів на неорганізованому ринку здійснюють перші ТОП-5 торговців цінними паперами, обсяг угод у яких становить 4,6 млрд грн. Порівнюючи ціноутворення на акції на біржовому та позабіржовому ринку, можна констатувати, що спред цін на неорганізованому ринку значно ширше, а різниця, починаючи з 50% спреду та більше, фактично зростає в геометричній прогресії. Кількість випусків, що торгуються на неорганізованому ринку, значно більше за ті, що перебувають у біржових списках фондових бірж. Водночас кількість емітентів, за якими спред на позабіржовому ринку перевищує 1000%, тобто ціни на акцію відрізняються у 10 та більше разів. Середній обіг акцій на фондових біржах збільшився. На неорганізованому ринку обсяг середньозваженої угоди набагато вище біржового та середньо денний обіг становить майже 400 млн грн. [1].

Роль позабіржового ринку полягає у тому, що він: збільшує обсяг інвестицій, оскільки завдяки своїй розгалуженості, масовості та оперативності наближає фондовий ринок до дрібного інвестора;

оперативно знаходить для інвесторів найвигідніші об'єкти вкладення капіталу; сприяє розвитку фондового ринку на рівні регіонів (областей, міст), виявляючись корисним економічним інструментом для місцевих органів влади; створює передумови для прискореного розвитку інфраструктури фондового ринку в країні, зокрема для створення електронних інформаційних каналів та мереж; є сприятливим середовищем розвитку послуг для учасників фондового ринку; сприяє зростанню професіоналізму учасників фондового ринку, є резервом кадрів для створюваних фондових бірж [4].

Список літератури:

1. Бюлетень щодо стану ринку цінних паперів 2017 [Електронний ресурс] / Вебпортал Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua>.
2. Ігнат'єва І. А., Гарафонова, О. І. Корпоративне управління: підручник/Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. К.: Центр учбової літератури, 2013. 600 с.
3. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка: в питаннях та відповідях [текст] підруч. / Ю. Г. Козак. К.: Центр учбової літератури, 2017. 228 с.
4. Смолин Г.В. Господарське право України. Загальна частина:навчальний посібник / Г.В. Смолин. Львів: Ліґа-Прес, 2010. 372 с.
5. Фондовий ринок: підручник. Кн. 1. За ред. В.Д.Базилевича. К.: Знання, 2015. 621 с.

УДК 336.761 + 336.763] (477)

Крупка І. М.

к.е.н., доцент, доцент кафедри аналітичної економії та міжнародної економіки, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ОРГАНІЗОВАНОГО РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Розвиток можливостей фондового ринку у забезпеченні економічних суб'єктів грошовими коштами є одним з основних напрямів підвищення ефективності функціонування фінансового сектору національної економіки України та сприяння соціально-економічному поступу держави. Сучасний ринок цінних паперів дає змогу залучати й розміщувати значні

обсяги грошових коштів на кращих умовах як для позичальників, так і заощадників, що сприятиме зростанню їх ділової активності. Однією з вагомих складових ринку цінних паперів є торгівля на організованому ринку, яка, передусім, характеризується обсягом виконаних біржових контрактів з цінними паперами за відповідний період. Так, упродовж 2004-2017 рр. доцільно виокремити три періоди, які характеризуються суттєвими змінами як обсягів, так і тенденцій біржової торгівлі. Зокрема, 2004-2009 рр. обсяг біржових контрактів зріс у 3,8 рази або в середньому за рік на 30,8%, у 2010-2014 рр. темпи зростання прискорилися – в 4,7 рази або в середньому за рік на 47,4%, проте 2015-2017 рр. тенденція змінилася на протилежну – зменшення на 28,1% або в середньому за рік на 15,2%.

Водночас за досліджуваний період відбулися зміни в «глибині організованого фондового ринку» – процентному відношенні обсягу виконаних біржових контрактів до ВВП у фактичних цінах, що зумовлене різними темпами динаміки показників. По 2014 р. річні темпи зростання обсягу виконаних біржових контрактів переважно були вищими, тому й процентне співвідношення зростало (з 2,72% у 2004 р. до 39,05% у 2014 р.), але починаючи з 2015 р. перший показник зменшувався, а другий – зростає, відповідно процентне співвідношення між ними стрибкоподібно зменшилося – до 6,90% у 2017 р.

Зазначимо також, що у складі біржових контрактів основними фінансовими інструментами були акції, державні облигації України і корпоративні облигації, на які в сукупності припадало від 80% до 98% ринку (табл. 1). Проте в структурі відбувалися помітні зрушення, зокрема питома вага: акцій після досягнення максимального значення 40,15% в 2010 р. зменшилась до 0,92% у 2016 р., державних облигацій характеризувалася чіткою тенденцією до зростання (з 22,64% в 2008 р. до 92,10% в 2017 р.), облигацій суб'єктів господарювання переважно зменшувалася і досягла мінімального значення 2017 р., а деривативів була досить вагомою (близько 10%) тільки в 2011-2012 рр., інвестиційних сертифікатів – лише 2009 р.

Крім того, для ринку цінних паперів України характерним є дуже високий рівень концентрації обсягу біржових контрактів з цінними паперами, оскільки у 2008-2017 рр. на три основних організатора торгівлі (ПАТ «ФБ «Перспектива», ПАТ «Фондова біржа ПФТС» і ПАТ «Українська біржа») припадало 90% і більше обсягу (за винятком 2009 р.), при цьому в 2011-2012 рр. і 2016-2017 рр. їхня питома вага перевищувала 98%. Водночас питома вага обсягу контрактів окремих

Таблиця 1. Структура обсягу біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі за фінансовими інструментами у 2008-2017 рр.

Фінансові інструменти	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Акції	31,30	37,41	40,15	33,65	8,87	9,69	4,15	2,03	0,92	2,45
Державні облигації України	22,64	22,72	46,36	42,10	67,80	74,63	88,07	87,20	89,24	92,10
Корпоративні облигації	43,99	19,63	5,11	9,10	9,99	10,25	5,30	4,73	3,90	2,97
Разом	97,93	79,76	91,62	84,85	86,66	94,57	97,52	93,96	94,06	97,52
Деривативи	0,32	0,14	2,84	10,12	9,39	3,89	1,55	2,04	0,97	2,44
Інвестиційні сертифікати	0,53	19,84	5,44	4,84	1,51	1,34	0,68	0,76	0,17	0,03
Інші	1,22	0,26	0,10	0,19	2,44	0,20	0,25	3,24	4,80	0,01

Джерело: складено автором за [1]

зазначених вище організаторів торгівлі суттєво змінювалася. Зокрема, частка «ФБ «Перспектива» зростала з 2010 р по 2014 р., і навіть при певному зменшенні в наступних роках залишається значно вищою, ніж в інших. У 2016-2017 рр. відбулося більш ніж двократне зростання частки ПФТС, а частка Української біржі була значною тільки в 2010-2011 рр. Заслуговує на увагу й те, що структура обсягу біржових контрактів у розрізі фінансових інструментів на цих організаторах торгівлі відрізняється, так 2017 р. на «ФБ «Перспектива» питома вага акцій становила 0,01%, корпоративних облігацій – 1,63%, державних облігацій України – 97,2%, на ПФТС – 4,91%, 4,96% і 90,13%, а на Українській біржі – 12,89%, 5,75% і 57,46% відповідно [1].

У 2008-2017 рр. нагромаджений обсяг випуску цінних паперів зріс з 577,38 млрд грн на 31.12.2008 до 2154,06 млрд на 31.12.2017, тобто за цей період сумарний випуск становив 1576,68 млрд грн або 175,19 млрд грн в середньому за рік (рис. 1). Одержані рівняння тренду для зазначених показників свідчать про те, що нагромаджений обсяг випуску цінних паперів має тенденцію до пришвидшеного зростання (яке в середньому становить 7,9 млрд грн щорічно), а річні обсяги до 2012 р. характеризувалися коливаннями та з 2015 р. мають зростаючу тенденцію (з прискоренням в середньому на 5,35 млрд грн щорічно).

Рис. 1. Динаміка обсягу зареєстрованих НКЦПФР випусків цінних паперів у 2008-2017 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [1]

Водночас необхідно звернути увагу, що в умовах трансформаційних змін для сучасної вітчизняної економіки характерними рисами функціонування фондового ринку є такі: незначні обсяги торгівлі; мало якісних емітентів, у результаті – низька капіталізація і відповідно й ліквідність; великі українські компанії вважають за краще розміщуватися на міжнародних майданчиках, адже за кордоном ресурсна база набагато більша [5]; низька зацікавленість вітчизняних приватних інвесторів, а також слабка розвиненість внутрішніх інституційних інвесторів; доволі низький рівень прозорості, відкритості та інформативності ринку цінних паперів, а також суттєві обмеження (вимоги) доступу до біржових торгів, що призводить до переважання позабіржового сегмента над біржовим (за підсумками 2017 р. співвідношення становило 56% та 44% відповідно [1]); невисока ефективність механізмів і важелів державного стимулювання внутрішнього інвестування та зменшення ризиковості операцій з цінними паперами.

Загалом досліджуючи тенденції розвитку вітчизняного ринку боргових фінансових інструментів, підкреслимо, що вони корелюють із ситуацією і тими закономірностями, які склались у світі. Сьогодні ринки цінних паперів перебувають у стадії докорінної трансформації під впливом інформатизаційного розвитку суспільства, процесів глобалізації та новітніх викликів і загроз, які, безумовно, змінюють ключові елементи економічних систем. На наш погляд, з метою перетворення вітчизняного ринку цінних паперів на важливий системоутворюючий елемент фінансового ринку та підвищення його ролі у забезпеченні економічного зростання країни необхідним є:

1) спрощення процедури участі в торгах не лише для нерезидентів (з 24 листопада 2018 р. набуде чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння залученню іноземних інвестицій» [3], який запроваджує інститут «номінального утримувача (власника)», що суттєво знизить для іноземних суб'єктів витрати і ризику інвестування в українські цінні папери; з першого кварталу 2019 року очікується відкриття доступу для іноземних інвесторів до ОВДП через міжнародний розрахунковий депозитарій Clearstream [4]), а й для резидентів;

2) обмеження участі центрального та державних банків в придбанні державних боргових цінних паперів на внутрішньому ринку, оскільки такі операції зменшують потенціал НБУ для забезпечення цінової стабільності та кредитування банками реального сектору [2, с. 37]. Водночас стимулювати вкладення у боргові цінні папери уряду з боку юридичних та фізичних осіб, особливо нерезидентів. Для цього доцільно

розробити та впровадити механізми доступу клієнтів вітчизняних фінансових установ, передусім банків, до онлайн-торгівлі цінними паперами;

3) посилення відкритості й прозорості операцій на ринку цінних паперів. Наприклад, Міністерство фінансів відкрило у 2018 р. окрему сторінку в інформаційній системі Bloomberg [4], де в одному місці зібрана інформація про випуски державних цінних паперів, анонси аукціонів з розміщення, список первинних дилерів та інша корисна інформація;

4) забезпечення дієвого захисту прав власності. Фондовий ринок – це індикатор економіки країни. Це перше, на що звертають увагу всі іноземні інвестори, бо так легше відразу оцінити, яка ситуація в країні з економікою, з правами власності та юридичним захистом, тобто наскільки тут надійно інвестувати. Якщо нема іноземних інвесторів або їх мало, то це відразу говорить про те, що в країні є певні проблеми;

5) модернізація технологічної складової операцій з цінними паперами.

Сьогодні для України дуже важливо залучити закордонні гроші і значна частина з них може прийти через фінансові інвестиції нерезидентів. Але для цього на вітчизняному ринку повинні діяти прозорі і зрозумілі правила, для великих зарубіжних приватних фондів. Щоб цього досягти необхідна участь всіх гравців ринку, а не тільки зусилля державних структур. Тому, важливим є узагальнення позитивного досвіду імплементації правових механізмів регулювання ринку цінних паперів і загалом сегментів фінансового ринку в країнах ЄС та сприяння їх утвердженню в Україні. Реалізація запропонованих стратегічних напрямів підвищення ефективності використання цінних паперів сприятиме покращенню функціонування вітчизняного фондового і загалом фінансового ринку, зміцненню його інвестиційного потенціалу і, як результат, соціально-економічному розвитку країни.

Список літератури:

1. Звіти НКЦПФР за відповідні роки. - <https://www.nssmc.gov.ua/reports/>
2. Кудряшов В. П. Використання ОВДП в управлінні державними запозиченнями / В. П. Кудряшов // Фінанси України. 2018. № 5. С. 22-40.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння залученню іноземних інвестицій: Закон України. - <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2418-19>
4. Український фондовий ринок демонструє поживлення, – ІСУ. - <https://bit.ly/2JcY57t>.
5. Фондовий ринок України - світовий лідер росту в 2017 році. - <https://bit.ly/2PiqEWw>

УДК 330.45:33.066(477)

Паславська І. М.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАКТАЛЬНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ДИНАМІКИ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Кризові явища в економіці проявляються все частіше. Це зумовлюється тим, що світова економіка стає все більш глобалізованою, темпи технічного прогресу характеризуються прискореним зростанням, світове співтовариство стикається все з новими викликами, які прямо чи опосередковано впливають на економічний розвиток. Сучасні економічні системи характеризуються властивостями емерджентності, схильністю до самоорганізації, наявністю нерівноважних станів, в яких система під впливом навіть незначних збурень може суттєво змінювати траєкторію свого розвитку. Усе частіше у науковій літературі описують системи, які існують у режимі хаотичної динаміки. Усе це є причиною особливої уваги теоретиків та практиків до методів ідентифікації та дослідження передкризових станів економічних систем.

Сучасні фондові ринки є прикладом фрактальних стохастичних систем. Гіпотеза фрактальності передбачає той факт, що фінансова система розглядається як саморегулююча і така, що характеризується зворотним зв'язком. Наявність такого зв'язку означає, що події минулого впливають на стан системи сьогодні та її розвиток у майбутньому. Таким чином для фондових ринків є характерним ефект пам'яті, коли зміна індикаторів залежить від їх динаміки у минулому. Метою фрактального аналізу фінансових динамічних рядів є підтвердження чи спростування наявності довгострокової пам'яті, оцінка її глибини у випадку наявності, оцінка трендовостійкості або «повернення до середнього».

При побудові фракталів реалізуються принципи нелінійності і альтернативи вибору розвитку системи. Нелінійність в світоглядному сенсі означає багатоваріантність шляхів розвитку, наявність вибору з альтернативних шляхів і певного темпу еволюції, а також незворотність еволюційних процесів. Нелінійність в математичному сенсі означає визначений вид математичних рівнянь, що містять шукані величини в степенях більших від одиниці або коефіцієнти, які залежать від

властивостей середовища. Тобто фрактали застосовуються в тому випадку, коли об'єкт має кілька варіантів розвитку та стан системи визначається станом, в якому вона знаходиться на даний момент – це спроба моделювання хаотичного розвитку. Монофрактал – це динамічний ряд, який на різних проміжках характеризується однаковим коефіцієнтом масштабування, тоді прогнозувати його легко. Мультифрактал – це комплекс фракталів, що по чергово змінюють один одного на різних проміжках, та мають різні коефіцієнти масштабування. Фрактальна структура об'єкту передбачає незмінність ступеня складності структури об'єкту зі збільшенням масштабу розгляду, тобто скейлінгу системи. У загальному випадку скейлінг – це масштабна інваріантність. Динамічний ряд може мати властивості монофрактала або мультифрактала.

Для класифікації та оцінки стохастичності та детермінованості досліджуваних процесів, а також з метою визначення інтервалів прогнозування застосовують показник Херста. Цей показник ще називають «індексом залежності» або «індексом довгострокової залежності». Цей показник дозволяє виявити фрактальні структури і нелінійні цикли у динамічному ряді, тобто відрізнити випадковий ряд від невивпадкового.

На рис. 1 подано результати розрахунку у Gretl показника Херста для динамічного ряду, що характеризує значення українського фондового індексу UX за даними торгів Української біржі за період з 08.01.2008 р. по 25.05.2018 р.. На рис. 1а подано розрахунки для щоденних даних, а на рис. 1б для щомісячних даних за той самий період.

Аналогічні розрахунки ми здійснили і для біржового індексу PFTS, який розраховується за результатами торгів на PFTS і взятий за той самий період. Результати розрахунків у Gretl подано на рис. 2.

Як бачимо, динамічні ряди добре описуються формулою Херста, а отже характеризуються фрактальністю. Фрактальна розмірність динамічних рядів $D > 1$ і це свідчить про наявність фрактальної структури у досліджуваних динамічних рядах. А також вони є персистентними, тобто динамічні ряди характеризуються пам'яттю і будуть зберігати тенденцію.

Показник Херста дозволяє визначити глобальні властивості динамічного ряду, а саме персистентність його поведінки. Проте поза увагою залишаються локальні властивості, аналіз яких є можливим при здійсненні мультифрактального аналізу.

У періоди суттєвих якісних змін системи, або іншими словами у період криз, мультифрактальні характеристики рядів суттєво відрізняються, в тому числі і за значенням показника Херста.

Характеристики масштабованого діапазону у (логарифми за основою 2)				Характеристики масштабованого діапазону у (логарифми за основою 2)			
Розмір	RS(сер.)	log(Розмір)	log(RS)	Розмір	RS(сер.)	log(Розмір)	log(RS)
2467	787,66	11,269	9,6214	112	35,837	6,8074	5,1634
1233	395,75	10,268	8,6284	56	18,772	5,8074	4,2305
616	259,09	9,2668	8,0173	28	11,941	4,8074	3,5779
308	128,05	8,2668	7,0006	14	5,9817	3,8074	2,5806
154	60,385	7,2668	5,9161	Результати регресії (n = 4)			
77	31,012	6,2668	4,9548	коєф. ст. похибка			
38	14,944	5,2479	3,9015	Константа -0,57071 0,24596			
19	7,6723	4,2479	2,9397	Кут. коєф. 0,84012 0,045348			
9	3,5549	3,1699	1,8298	Оцінки експоненти Херста = 0,823418			
Результати регресії (n = 9)				Результати регресії (n = 9)			
коєф. ст. похибка				коєф. ст. похибка			
Константа -1,1479 0,12754				Константа -0,57071 0,24596			
Кут. коєф. 0,96738 0,016552				Кут. коєф. 0,84012 0,045348			
Оцінки експоненти Херста = 0,958182				Оцінки експоненти Херста = 0,823418			

а) для щоденно заданих значень

б) для щомісячно заданих значень

Рис. 1. Розрахунок показника Херста для фондового індекса UX за період з 08.01.2008 р. по 25.05.2018 р.

Характеристики масштабованого діапазону у (логарифми за основою 2)			Характеристики масштабованого діапазону у (логарифми за основою 2)				
Розмір	RS(сер.)	log(Розмір)	log(RS)	Розмір	RS(сер.)	log(Розмір)	log(RS)
2459	861,65	11,264	9,7510	113	39,807	6,8202	5,3150
1229	423,80	10,263	8,7272	56	20,272	5,8074	4,3414
614	262,07	9,2621	8,0338	28	12,071	4,8074	3,5935
307	127,03	8,2621	6,9890	14	5,9239	3,8074	2,5665
153	61,793	7,2574	5,9494	Результати регресії (n = 4)			
76	29,413	6,2479	4,8784	коэф. ст. похибка			
38	15,129	5,2479	3,9193	Константа -0,80357 0,19659			
19	7,7179	4,2479	2,9482	Кут. коэф. 0,89589 0,036219			
9	3,6735	3,1699	1,8771	Оцінки експоненти Херста = 0,88659			
Результати регресії (n = 9)							
коэф. ст. похибка							
Константа -1,1954 0,093261							
Кут. коэф. 0,97868 0,012112							
Оцінки експоненти Херста = 0,9632683							

а) для щоденно заданих значень

б) для щомісячно заданих значень

Рис. 2. Розрахунок показника Херста для біржового індекса РFТС за період з 08.01.2008 р. по 25.05.2018 р.

Використаний нами метод R/S-аналізу є одним з найбільш перспективних методів аналізу індикаторів фондового ринку у період інтенсивних коливань. Проведені нами розрахунки показника Херста для фондових індексів UX та PFTS за даними торгів за період з 08.01.2008 р. по 25.05.2018 р. дозволили зробити висновок про персистентність представлених динамічних рядів, а також про наявність фрактальної структури у досліджуваних динамічних рядах.

Список літератури:

1. Gordon R. Richards. A Fractal Forecasting Model for Financial Time Series. – Sprint, Kansas, USA, 2004. – 116 p.

УДК 336.717(477)

Сильвестер У. А., студент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Скоморович І. Г.**
д.е.н., доцент, професор кафедри банківського і страхового бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ЕМІСІЙНА ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Ринок цінних паперів є одним з найбільш динамічних сегментів фінансового ринку і виконує роль сполучного ланцюга між ринком грошей та ринком капіталів. Таку роль йому допомагають виконувати банки як основні суб'єкти цього ринку.

Вітчизняні банки перетворилися в найбільших операторів фондового ринку, на їх частку припадає значна кількість портфельів цінних паперів, зосереджених у інституційних інвесторів. Разом з тим, діяльність банків на ринку цінних паперів не повинна перешкоджати виконанню ними основної функції – кредитування економіки. Протягом останніх двох років вітчизняна банківська система накопичила рекордний обсяг ліквідності (понад 100 млрд. грн.), проте банки суттєво скоротили кредитування вітчизняного бізнесу і перенесли свою увагу на інвестиційні операції.

Діяльність банків на ринку цінних паперів є багатогранною, оскільки вони не тільки традиційно є посередниками, що пов'язують інтереси і грошові кошти емітентів та інвесторів, але й самі активно

використовують фінансові інструменти для формування власної ресурсної бази, розміщення грошових ресурсів у високоліквідні цінні папери. Тому діяльність банків на ринку цінних паперів можна розділити на чотири основні види, які відображають різну роль, що виконують банки при проведенні певних операцій з цінними паперами:

- діяльність банків як емітентів (пасивні операції);
- діяльність банків як інвесторів (активні операції);
- діяльність банків як професійних учасників ринку цінних паперів (посередницькі операції);
- проведення традиційних банківських операцій, пов'язаних з обслуговуванням ринку цінних паперів (розрахунково-касові та інші операції).

Діяльність банків як емітентів включає в себе операції з емісії (випуску) власних цінних паперів і їх первинного розміщення. Чинне законодавство дозволяє банкам випускати такі види цінних паперів, як: акції, облігації, депозитні (ощадні) сертифікати.

Метою випуску акцій є формування статутного капіталу. Кожний банк самостійно визначає величину власних ресурсів та їх структуру, виходячи з прийнятої ним стратегії розвитку. Якщо банк, підкоряючись законам конкурентної боротьби, прагне розширити коло своїх клієнтів, у тому числі за рахунок великих кредитоспроможних підприємств, то, природно, що його власний капітал повинен збільшуватися. При цьому, залучення додаткового капіталу акціонерними банками може здійснюватися шляхом розміщення додаткових емісій акцій.

Криза у вітчизняній банківській системі, що спостерігалася протягом 2014-2015 рр. та була спровокована у тому числі і девальвацією гривні, засвідчила про недостатність ресурсної бази у банківській системі, і в першу чергу недостатність обсягів її статутного капіталу, та необхідність її нарощення. Одним з джерел такого нарощення є випуск додаткових емісій акцій. Нарощення капіталів банків обумовлене вимогами НБУ щодо підвищення мінімального розміру статутного капіталу банків до 500 млн. грн. до 2024 року.

Випускаючи облігації, комерційні банки залучають додаткові позикові кошти. Емітуючи депозитні (ощадні) сертифікати, банки виконують одне з своїх основних призначень – акумуляцію грошових коштів і створення платіжних засобів.

Діяльність банків як інвесторів передбачає, зокрема, проведення операцій з купівлі та продажу цінних паперів; отримання та розміщення кредитів під заставу придбаних цінних паперів. У цьому виді діяльності

вітчизняні банки та банки з іноземним капіталом протягом останніх років досягли найвищих результатів, зокрема особливою популярністю на сьогодні користуються депозитні сертифікати НБУ та облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), що випускає уряд.

Депозитний сертифікат Національного банку – один із монетарних інструментів, що є борговим зобов'язанням Національного банку в бездокументарній формі, який засвідчує розміщення в Національному банку коштів банків та їх право на отримання внесеної суми і процентів після закінчення встановленого строку. Дохідність депозитних сертифікатів устанавлюється Національним банком окремо для кожного розміщення, виходячи із поточних цілей грошово-кредитної політики.

З 2017 року операції з розміщення депозитних сертифікатів здійснювалися на договірній основі з банками на один день (депозити овернайт) та до 14 і до 100 днів [у 2016 році – на договірній основі з банками строком на один день (депозити овернайт) та до 14 і до 90 днів].

Банки для себе відкрили інструмент депозитних сертифікатів ще в 2015 році. Відтак, вони почали активно купувати депозитні сертифікати після того, як процентна ставка за ними зросла до 27% (березень 2015 р.). А вже у 2016 році вкладення банків у депозитні сертифікати Національного банку України зменшилися – на 56 млрд. грн. з початку року. Це обумовлено двома причинами: по-перше, зниженням облікової ставки НБУ до 14 %, що, безумовно, вплинуло на дохідність операцій; по-друге – змінами у нормативній базі. Зокрема, з кінця вересня набула чинності постанова Правління НБУ № 387 від 15 вересня 2016 р., відповідно якої НБУ ліквідував можливість проведення операцій з депозитними сертифікатами шляхом участі в торгах, які проводяться на біржовому ринку цінних паперів [1].

На сьогодні частка операцій з депозитними сертифікатами надзвичайно велика. Сприяє цьому висока процентна ставка, що зваблює банкірів вкладати вільні кошти саме в депозитні сертифікати, які забезпечують високу прибутковість для банку при відсутності будь-якого ризику, бо справу банки мають напрому з регулятором. В свою чергу НБУ заявляє, що використовує депозитні сертифікати в умовах структурного профіциту ліквідності, і такі операції мають на меті вилучення (зменшення) ліквідності банківської системи. Результатом такого вилучення коштів є сплата на користь банків відсотків у значних обсягах [3].

Надзвичайно активно банки працюють на ринку цінних паперів з ОВДП. Якщо у 2015 р. їх частка у загальних обсягах торгів була

незначною, то у 2016 р., за практично нульового кредитування, банки знову почали нарощувати портфель ОВДП. Особлива зацікавленість банків до здійснення операцій з ОВДП пояснюється декількома причинами. По-перше, ОВДП є безризиковими фінансовими інструментами (держава гарантує повернення коштів у повному обсязі). По-друге, саме під заставу ОВДП надаються кредити рефінансування банкам.

Так, за 9 місяців 2016 р. портфель ОВДП в банках збільшився на 68,8 млрд. грн. в порівнянні з попереднім періодом. При цьому, сукупна частка вкладень в ОВДП та депозитні сертифікати, міжбанківських кредитів та коррахунків в НБУ на початок вересня перевищила 25% активів банків.

У 2017 р. НБУ продовжував активно працювати на ринку цінних паперів з ОВДП, хоча у порівнянні з попередніми роками портфель ОВДП в Нацбанку у 2017 р. дещо зменшився на 47 млн. грн. і становив 101 млн. грн. Переважання цієї статті в фінансових активах НБУ свідчить про забезпечення зобов'язань банку, насамперед емітованих коштів, що до 2014 р. відбувалося шляхом переважання золотовалютних резервів банку. Таким чином, ключовим напрямом формування грошової бази є цінні папери уряду, операції з якими мають істотний вплив на пропозицію грошей [2].

За результатами аналізу емісійної та інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів можливо сформулювати такі висновки:

- нарощення капіталів банків шляхом проведення додаткових емісій акцій обумовлене вимогами НБУ щодо підвищення мінімального розміру статутного капіталу банків до 500 млн. грн. до 2024 р.;
- зменшення обсягів вкладення банків у депозитні сертифікати НБУ викликане двома причинами: зниженням облікової ставки та змінами у нормативній базі.

Список літератури:

1. Береславська О. І. Діяльність банків на ринку цінних паперів України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.google.ru/url?url=http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3.
2. Річний звіт Національного банку України за 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=71165707>.
3. Річний звіт НКЦПФР за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ssmc.gov.ua/user_files/content/58/1473066406.pdf.

СЕКЦІЯ: БЕЗПЕКА ФІНАНСОВОГО БІЗНЕСУ

UDC 675.1

Mehmet Burak CERAN

Lecturer PhD., Accounting and Finance Department
Selcuk University, Konya, Turkey

Tuba ÇÖLLÜ

Lecturer, Accounting and Finance Department
Selcuk University, Konya, Turkey

THE ROLE OF ACCOUNTING IN REDUCING THE IMPACT OF GLOBAL FINANCIAL CRISES ON ENTERPRISES

The global crises, from past to present date, occur due to many different factors. Global crises affect country economies and, thus, cause social problems. At the very beginning of social problems comes the problems that surface in enterprises, which are accepted as the wheel of the economy. The difficulties experienced by the enterprises due to the global financial crisis deeply affect the society and the country's economy.

The Global Financial Crisis, which began in the United States in 2007, had become a major problem affecting many institutions and organizations in the U.S, which led into bankruptcy, or takeovers of many corporations. Global Financial Crisis not only affected U.S., but also it adversely affected in the world economy and the economies of developing countries. Turkey's economy, being an open economy to world markets was also influenced by global financial crises. Although the strength of this effect was in the size that would destroy all the economic gains, -like all of economic crises- was less destructive thanks to the precautions and measures taken on short hand. In particular, the measures of financial nature are the main reason why Turkey's economy is less affected by the global financial crises [3].

The destruction of the financial crises of the world economy, the prevention of financial crises or the reduction of their effects; it is important that financial information is produced within the framework of corporate governance. The concept of transparency, which is one of the basic elements of corporate

governance approach, increases the analytical efficiency and credibility of the financial information produced in the business accounting information systems. Thus, in particular, it is expected that the resistance of the enterprises or the country's economies in total in the financial crisis will increase. In addition, financial information produced in the context of corporate transparency is needed for all stakeholders to anticipate financial crises and to take necessary measures [4].

The current financial crisis is unique in that many companies have had to stop work, although they had problems of liquidity but rather solvency problems due to application of the rule book to market value assessment. Because of this accounting rule under Mark-to-market and associated accounting concept of «fair value» (fair value) have been incriminated as key factors in explaining the crisis. In times of crisis, fair value is the economic reality but not market risk. Thus, accounting rules have changed and the difficulties banks have offered to shareholders and investors with a view «real time» over the degradation of their financial situation [5].

When global financial crises and their effects on enterprises are examined, there seems to be many different reasons. It is thought that some of these reasons are due to some rules, regulations and standards of accounting that are open to abuse [2]. The failure to implement the generally accepted principles of accounting in enterprises makes them unprotected and vulnerable to financial crises.

When the causes of the global financial crises that arise from accounting are examined, the possible effects of these crises on the enterprises can be prevented. At this point, the reasons originating from accounting can be listed as follows [1]:

- Diverting from the basic principles, rules and concepts of accounting,
- The institutions that regulate accounting standards and standards that they decided upon cannot be fully independent,
- Creative accounting practices,
- Transparency issue and issue of financial reports that do not reflect reality,
- Valuation with true values,
- Audit failures and misleading audit reports.

In our study, the effects of global financial crises on enterprises will be discussed and the role of accounting will be evaluated for firms that are affected in at least one form of impact of the crisis.

References:

1. Can, A.V.(2010), «Accounting of the Crisis and Crisis of the Accounting», Mali Çözüm Dergisi, Issue.97, p:21-47.
2. Gökgöz, A.(2012), «The Importance of Corporate Governance and Accounting Professional Ethics in The Context of Accounting Based Causes of Global Financial Crisis», Atatürk University Journal of Economics and Administrative Sciences, Vol.26, Issue.3-4, p: 313-331.
3. Hatipler, M.(2011), «The Global Financial Crisis by the Effects on Turkey's Economy», Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:13, Sayı: 2, p:191-214.
4. Özdemir, S., Köroğlu, Ç.(2017), «The Significance of Corporate Governance and Transparency within the Context of the Accounting Information System Based Causes of Global Financial Crises», Social Sciences Studies Journal, Vol:3, Issue:5, p:464-476.
5. Tabara, N., Rusu, A.(2011), «The Role of Accounting in the Global Financial Crisis. Assumptions and Realities», Euro Economica Journal, Issue:3, p:16-22.

УДК 331.1

Кузнєцов А. М.

к.е.н., старший викладач кафедри менеджменту організацій та зовнішньоекономічної діяльності, Одеський національний економічний університет, м. Одеса

УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасні виклики глобалізації, перехід від індустріальної до мережевої цифрової економіки, прискорення руху інформаційних та грошових потоків у бізнесі, мобільність і прозорість – цифрова революція, що настає, безумовно вимагає перегляду парадигми ведення бізнесу – трансформації традиційної компанії в технологічну. Для забезпечення успішності в умовах стрімких змін під впливом цифрових технологій змінюються правила бізнесу – конкурувати починають моделі управління, що забезпечують продуктивність, інноваційність, гнучкість і адаптивність. Проте, людські ресурси як і раніше є фундаментом стійкості процесів розвитку бізнесу – цифрова трансформація вимагає нових компетенцій: з одного боку, усвідомлення майбутніх запитів споживачів і активна адаптація продуктів/послуг під ці запити, а з іншого – залучення талановитих професіоналів, компетентних фахівців та задоволення їх інколи непередбачуваних запитів.

Під впливом безлічі чинників сучасний бізнес зазнає серйозних змін, що призводять до перегляду моделей управління. Це пов'язано передусім з такими умовами, як зміна споживчої поведінки: зростають вимоги до зручності й швидкості здійснення купівлі товару/послуги не виходячи з будинку; можливість доступу до оцінки якості товару/послуги іншими споживачами (купівля після отримання відгуків); можливість оплати сучасними електронними платіжними засобами; отримання товару/послуги без відвідування магазину/компанії (у вказаному місці – вдома, в офісі) – усі ці запити задовольняються зміщенням активності компаній вже з інтернету в мобільні додатки; використання гаджетів стає розповсюдженим явищем. Підхід до продажу товару/послуги через «цифровий інтерфейс» оминаючи ланку «посередника» – менеджера з продажу забезпечує найбільшу ефективність: швидкість, продуктивність і якість з можливістю зниження ціни. З іншого боку, відзначається зростаючий тиск міжнародних і вітчизняних мережевих компаній, що здатні в найкоротший термін задовольняти нові запити споживачів.

Називаючи поточний стан розвитку економіки бурхливим середовищем, Дж. Салліван пропонує визначати такі зміни моделлю V.U.C.A: Volatility (нестабільність) – основні зміни відбуваються часто і несподівано; Uncertainty (невизначеність) – зміни та їх наслідки важко прогнозувати, вони непередбачувані; Complexity (складність) – проблеми і можливості носять складний характер і формуються з різних елементів; Ambiguity (неясність) – ситуація заплутана/хаотична, суперечлива інформація, дані і поради можуть привести до невірних висновків [1].

Разом з такою непередбачуваністю відбувається активне зростання диджиталізації: інтернетом охоплено 18% населення у віці 15-24 років, у віці 25-34 року – 28%, у віці 35-44 роки – 23%, у віці від 45 до 54 років – 16%, у віці 55-64 роки – 11% та від 65 років – 4%. У середньому на 1 користувача доводиться 2-3 типи Digital-пристроїв, а в день середньостатистичний користувач проводить в інтернеті 3,3 години з мобільних пристроїв, 2,1 години – з десктопів і та ноутбуків, і 0,6 години – з інших пристроїв [2]. Завдяки мобільним додаткам цифрова революція відкриває цілодобовий доступ споживачам товарів та послуг до задоволення своїх запитів.

Цифрову трансформацію економіки в сучасних умовах варто розглядати як інструмент інноваційного розвитку, але результати такого розвитку залежать від державної підтримки. При системному державному управлінні процесами впровадження цифрових технологій у різні сектори економіки України можуть будуть створені умови для

стимулювання розвитку відкритого інформаційного суспільства як одного з істотних чинників виконання стратегічних завдань економіки України, підвищення продуктивності, економічного зростання, створення робочих місць, а також підвищення якості життя населення.

Існує велика кількість методів стимулювання державою активізації процесів використання потенціалу цифрових технологій для модернізації країни, але для України, враховуючи особливості сучасних умов головними є фіскально-податкові. Отже, основними підходами до формування мотивацій у споживачів цифрових технологій є наступні [3]:

- забезпечення фінансової доступності цифрових технологій для споживачів. Мета – через відповідні податкові та митні механізми здешевити вартість цифрових продуктів, програмного забезпечення, комп'ютерної техніки та іншого цифрового обладнання. Наприклад, згідно з даними аналітичної доповіді Світового банку «Цифрові дивіденди», у світі вже існують 74 країни із середнім та високим рівнем доходів, котрі ввели спеціальні ввізні мита на цифрову техніку [4].

- забезпечення доступності фінансових ресурсів для закупівлі або кредитування проектів «цифровізації» бізнесу різних секторів економіки. Мета – стимулювати бізнес через відповідні механізми фондування, наприклад, через спеціалізовані фонди спільного інвестування, венчурного фінансування тощо.

Основною метою державної мотивації є стимулювання процесів використання цифрових технологій, тобто сприяння їх доступності для бізнесменів та домогосподарств з метою модернізувати, оптимізувати, прискорити та розвинути власний бізнес та життєдіяльність на основі цифрової економіки. А на мікрорівні підприємствам необхідно враховувати тренди в управлінні людськими ресурсами, які необхідно використовувати при формуванні HR-стратегії компанії.

Адаптація бізнес-стратегії під умови стрімкого розвитку цифрових технологій вимагає пошуку і втілення нових моделей управління людськими ресурсами, ефективних до таких змін, про що свідчить успішність компаній (Apple, McD, Disney, Google, Amazon, Nike та інших) у тому числі їх неймовірну ринкову капіталізацію.

Результати дослідження призводять до таких висновків: новий бізнес і HR-стратегії, в основу яких закладені Digital-технології, підвищують ефективність управлінських рішень: автоматизований рекрутинг, перехід на віртуальні робочі місця та індивідуалізація – потребують створення для кожного менеджера середовища для самореалізації і розвитку, а для якісного виконання стратегічних завдань– HR – аналітики і управління

ефективністю. Проте, які б пріоритети в підходах і технологіях не використовувалися, ключове значення має саме людський потенціал компанії. Потрібен персонал, здатний генерувати інноваційні раціональні рішення та ними управляти, а для формування такого людського капіталу необхідне впровадження адекватних для сучасних умів методів та інструментів стимулювання.

Список літератури:

1. Sullivan J. «How Google Is Using People Analytics To Completely Reinvent HR». 26.02.2013 р. Talent Management and HR. Режим доступу: <https://www.eremedia.com/tlnt/how-google-is-using-people-analytics-to-completely-reinvent-hr/>.
2. Factum Group Ukraine. Проникнення інтернету в Україні 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://inau.ua/sites/default/files/file/1806/ui_factum_group_ii_kvartal_2018.pdf
3. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020). Концептуальні засади (версія 1.0). Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. [Електронний ресурс] / НІТЕСН office. – грудень 2016. – 90 с. – Режим доступу: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.
4. Цифрові дивіденди. Доклад про світовий розвиток 2016, [Digital Dividends, World Development Report 2016], <http://documents.worldbank.org/curated/en/896971468194972881/pdf/102725-PUB-Replacement-PUBLIC.pdf>.

УДК 336.7(477)

Михасюк І. Р.

д.е.н. професор, завідувач кафедри економіки підприємства,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м.Львів

ПРОБЛЕМА БЕЗПЕКИ ФІНАНСОВОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В ЧАСІ ВІЙНИ

Україна – частина світової економіки разом із світовими кризами. Серед інших країн, схильних до валютної кризи, таких як Туреччина, Аргентина, ПАР входить і Україна.

Валютна криза, за прогнозами окремих вчених, зокрема Японії, може настати протягом наступного 2019 року. Причиною називають насамперед від'ємне сальдо платіжного балансу, низький рівень золотовалютних резервів і ін.

Крім цього серед багатьох країн економіка України також «доларизована». Тому світова тенденція на зміцнення долара на тлі збільшення відсоткових ставок негативно впливає на курс української гривні, що негативно вплине на потуги Мінфіну України використовувати додаткові заходи стабілізації гривні в період пікових виплат в наступні два роки. До того ж, доки в Україні йде війна з таким агресором як Московія (Росія), західні інвестори продовжуватимуть виводити капітал з країни. Війна різко зменшує наш бюджет, який не в змозі покрити наші низькі валютні резерви. Надія, звичайно, на співробітництво з МВФ і окремими країнами, які б могли допомогти фінансовому бізнесу в Україні. Адже це посилить можливість України стримувати російського окупанта, який, як відомо, рветься на Захід.

У воюючій Україні значна частина інвестиційних надходжень МВФ звичайно пішла, насамперед, на перебудову структури економіки, зокрема, окрім галузей ВПК, на забезпечення конкурентоспроможності і тих секторів економіки, які непрямо пов'язані з питаннями оборони і боротьби з окупантом. Проте інвестиції МВФ та країн-донорів не в змозі покрити щорічні витрати десятків мільярдів доларів на оборону і прагнення агресора просуватись далі на Захід.

Сьогодні одним із додаткових способів залучення коштів до Державного бюджету країни могли би стати продажі криптовалюти. На цьому акцентувалось на проведеній 19 вересня 2018 року в Києві конференції Blockchain @ Bitcoin Conference Kyiv [1].

Впровадження електронних сервісів та блокчейн – це основа цього, що люди не будуть платити хабарів. А це за підрахунками вищезазначеного джерела сумарно щороку близько 1 млрд. дол.

Шлях до легалізації криптовалюти в Україні та операції з нею у відповідності до внесеного у Верховну раду України законопроекту № 9083 про класифікацію трудових активів, може бути ухвалено в скорому часі.

В умовах прискореного розвитку четвертої індустріальної революції в Європі, в Україні разом з тим будемо мати проблему боротьби щодо можливості посилення кібератак з боку кіберзлочинців, насамперед, нашого ворога-окупанта. Негативні впливи з боку кіберзлочинців, як і інше, пов'язані з планами окупанта підірвати економіку України, зокрема, її фінансову систему, змушує нас перебудувати структуру економіки в цілому, зокрема, питання експортно-імпортних відносин, фінансового бізнесу, заохочення зовнішніх інвесторів і інші сектори економіки, які вже у ближньому майбутньому працюватимуть у новій

реальності, коли фізичний світ вже буде пов'язаний із цифровим [1]. Адже четверта індустріальна революція у вигляді електроніки, комп'ютеризації знайде свою нішу в Україні, тобто буде здійснюватися в умовах функціонування криптовалюти і технології блокчейн. За цих умов створення нормального криптовалютного середовища в Україні дасть змогу, крім іншого, захистити наш фінансовий бізнес від зовнішніх негативних впливів, не допустити валютної кризи в цих екстремальних умовах – умовах війни.

Разом з цим слід відновити довіру до банків і банківського кредитування реальної економіки. Це створить більш вагомий ґрунт для довіри зовнішніх інвесторів.

Відпаде потреба у надмірному оподаткуванні і емісії, якими влада компенсує втрату доходів внаслідок загального занепаду. Це у свою чергу дасть змогу частково зменшити відсоток інфляції і обвалів національної валюти, знизить ставки банківських відсотків, покращить фінансовий бізнес в Україні в цілому. Почне формуватися глобальна інноваційна економіка, що ґрунтується на парадигмі постіндустріального суспільства. Це дещо віддалятиме і валютну кризу в Україні. Адже в компаніях з іноземним капіталом запущено ряд проєктів, зокрема у сфері оборони.

Змагання в технологічній сфері через технології блокчейна створює сприятливі умови для доступу до нових перспективних технологій, центри розвитку яких нерідко розкидані по усюму світу. Передові високотехнологічні підприємства прагнуть проводити діяльність за можливості відразу в кількох високо розвинутих індустріальних країнах. При цьому полегшуються просування товарів на національні ринки і забезпечується розробка для них специфічних товарних рішень. Маючи в таких країнах свої представництва, інтернаціональні компанії здобувають кращий доступ до найважливіших джерел інформації та провідних закордонних науково-дослідних центрів, до чого повинна прагнути держава через регулювання національного ринку усіх форм власності, переймаючи досвід зокрема воюючого Ізраїлю.

Щоправда, криптовалютне середовище в Україні ставитиме перед фінансовим бізнесом складні завдання щодо впровадження технологічних і продуктивних інновацій. В цілому ж рішення такого роду мають перспективні наслідки, тому що в подальшому викликать технологічну і, найчастіше, економічну переривчастість господарської діяльності і ведуть, як правило, до істотної зміни конкурентних позицій, появи нових ринкових суб'єктів, які, зокрема в Україні, повинні бути скеровані перш за все в бік посилення ефективності ВПК.

В цілому ж подолати періодичні кризові явища в Україні, дещо віддалити і пом'якшити валютну кризу (2019), на думку експертів, стане більш можливим, якщо частково, за рахунок вкладень у важку індустрію і сільське господарство держава прискорить розвиток сектору послуг. При такій моделі росту (т. зв. ендогенній), економіка країни буде менш вразливою до валютної кризи та інших кризових явищ у фінансовому бізнесі України на зовнішніх ринках нинішнього глобалізованого світу.

Список літератури:

1. Паливода А. Криптовалюта і технології блокчейн / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/finances/kriptovalyuti-i-tehnologiya-blokcheyn-289688_.html

УДК 330.46:336

Огірко І. В.

д.ф.-м.н., професор, професор кафедри комп'ютерних наук та інформаційних технологій Українська академія друкарства, м. Львів

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МОДЕЛІ ФІНАНСОМЕТРІЇ

Фінанси – це об'єктивна економічна категорія, пов'язана з закономірностями розвитку матеріального виробництва в певних умовах. Фінанси – це сукупність грошових відносин, що виникають у процесі формування, розподілу і використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів з метою виконання функцій і завдань держави і забезпечення умов розширеного відтворення.

Фінансовий менеджмент (управління фінансовими ресурсами і відносинами) охоплює систему принципів, методів, форм і прийомів регулювання ринкового механізму в галузі фінансів. Фінанси не тільки економічна категорія. Одночасно фінанси виступають інструментом впливу на виробничо-торговельний процес суб'єктів господарювання.

Фінансова інформаційна система – це сукупність внутрішніх і зовнішніх потоків прямого і зворотного інформаційного зв'язку економічного об'єкта, методів, засобів та фахівців, які беруть участь у процесі опрацювання інформації і вироблення управлінських рішень.

Метрики фінансометрії – це параметри або показники кількісної оцінки, які використовуються для вимірювання, порівняння або відстеження ефективності чи виробництва.

Аналітики використовують показники для порівняння ефективності різних компаній, незважаючи на велику різницю між фірмами.

Ці вимірювання традиційно засновані на фінансуванні, але з посиленням здатності вимірювати та кількісно оцінювати, наскільки ефективно ми працюємо, показники можуть охоплювати практично всі аспекти бізнесу. Метрика може містити посилання на EBITDA компанії, прибуток на акцію (EPS) або будь-які інші фінансові показники. Вони також можуть бути специфічними для промисловості, наприклад, бочки з нафти, що видобуваються геологорозвідувальними компаніями.

Метрики фінансометрії належать до різноманітних інструментів, які менеджери та керівники можуть використовувати для оцінки продуктивності своїх співробітників, їх продуктів, послуг та задоволеності клієнтів. Для того, щоб встановити метрику фінансометрії, спочатку потрібно знайти критичний процес, знайти вихідні дані відповідно до кількості чи типу роботи, а потім встановити цілі для цих результатів. Загальноприйнятим є те, що будь-який показник або сукупність показників пов'язаний із загальною стратегією та обираються для того, щоб виміряти ефективність загальної стратегії підприємства чи корпорації за «критичним фактором успіху».

Кожна фінансова метрика передає унікальну інформацію про сукупність економічних даних. Таким чином, фінансові показники нагадують описову статистику. Наприклад, статистичне середнє значення (середнє арифметичне) показує «типове» значення в наборі даних.

Аналогічно, кожна фінансова метрика виявляє специфічні характеристики економічного набору даних. Зазвичай, ці характеристики не легко виявляються при простому перегляді даних. Інвестиційні показники грошових потоків, наприклад, вимірюють показники інвестицій, оцінюючи серію грошових надходжень та витрат, що впливають із інвестицій. Один із цих показників, період окупності, визначає час, необхідний для повернення коштів для покриття витрат. Потенційні інвестори можуть порівнювати періоди окупності різних інвестицій, щоб допомогти вирішити, яка інвестиція краща.

Однак розумні інвестори також аналізують ті ж варіанти інвестицій з іншими показниками, крім терміну окупності. Наприклад, інвестори можуть використовувати також чисту теперішню вартість (NPV), рентабельність інвестицій (ROI) та внутрішню норму прибутку (IRR)

для аналізу тих самих варіантів інвестицій. Кожна з них порівнює інвестиційну вигоду з інвестиційними витратами по-іншому, і в результаті кожна міра вимірює показники інвестицій по-різному.

Показники грошових потоків допомагають оцінити потоки подій, пов'язаних з грошовими потоками, такі як результати інвестицій або оцінки «руху грошових коштів». Знайомі показники потоку грошових потоків включають період окупності, точку беззбитковості, чисту теперішню вартість (NPV), рентабельність інвестицій (ROI), внутрішню норму прибутку (IRR) та сукупний середній показник зростання (CAGR).

Показники фінансової звітності, що не дивно, розраховуються на даних фінансових звітів. Ділові люди використовують ці показники для оцінки фінансової позиції та фінансової діяльності компанії. Відомі фінансові показники включають поточне співвідношення, обсяги запасів, коефіцієнт боргу до власного капіталу та прибуток на акцію.

Однією з небезпек, пов'язаних із використанням показників ефективності для оцінки ефективності роботи відділу, компанії чи конкретного працівника, є вибір неправильних результатів для вимірювання. Інверсія вимірювання – це термін, який використовується для опису цієї неправильної важливості, що звичайно відбувається, коли компанія використовує те, що відразу вимірюється, щоб спробувати оцінити ефективність. Підприємства, які хочуть використовувати показники ефективності, мають зосереджуватися на більш цінних заходах, які стали ключовими показниками ефективності або КРІ. Весь метод аналізу рішень, який називається прикладна інформаційна економіка, присвячений пошуку відповідних видів діяльності для вимірювання та аналізу.

Більшість людей у бізнесі, навіть за межами фінансів або бухгалтерії, чули термін фінансові показники. І, більшість з них знають про приклади, такі як рентабельність інвестицій або прибуток на акцію. Проте не всі розуміють унікальні сильні та слабкі сторони цих показників. І не всі цінують їх спеціальні вимоги до даних. Як результат, багато підприємців використовують фінансові показники сліпо, або так, що вони містять інформацію, що вводить в оману.

УДК 336.7

Фалюта А. В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ БІЗНЕСОМ

Глобальні зміни ринкових економічних відносин впливають і на систему управління фінансовим бізнесом. Перебудова світової та вітчизняної економіки змінюють стандарти функціонування фінансового бізнесу і призвели до посилення впливу макроекономічних чинників на діяльність фінансових підприємств. В цих умовах вагомою метою дослідження є формування цілей управління фінансовим бізнесом, які формують вектор майбутнього розвитку цих підприємницьких структур.

Формування чітких цілей управління є основним завданням для успішного ведення фінансового бізнесу. Вони дають орієнтир, відповідно до якого необхідно рухатися в бізнесі, задають бачення про ринки споживачів, сильні і слабкі сторони, джерела прибутків, конкурентів тощо, а також служать критерієм для оцінки успішності фінансового бізнесу. Від нім. *ziel*, *ціль* – це бажаний результат, який прагне досягти в майбутньому суб'єкт фінансового бізнесу; це кінцевий результат, на який свідомо або несвідомо спрямовані його дії. Ціль – це конкретний стан суб'єкта фінансового бізнесу, досягнення якого є для нього бажаним і на це направлена його діяльність.

Головною ціллю або метою функціонування фінансового бізнесу є отримання прибутку. Саме з цією метою власники фінансових компаній створюють цей бізнес і його розвивають. Це пов'язано з тим, що прибуток є тим стимулюючим чинником, який мотивує власників вкладати кошти у фінансовий бізнес з тим, щоб отримати примноження власного капіталу. Власники розраховують, що вкладений ними грошовий капітал повернеться з процентом і надалі служитиме джерелом їхнього збагачення.

Така головна ціль найбільш точно розкриває глибинну сутність бізнесової діяльності, оскільки визначає головний аспект, на який спрямований бізнес і в якому він найбільш зацікавлений – прибуток. Саме прибуток є головною метою діяльності фінансового бізнесу, а його отримання дає змогу не тільки покращувати матеріальний стан власників, а й збільшувати обсяги та підвищувати якість пропонованих

фінансових послуг, стимулює розширення й удосконалення операцій та розвиток фінансових технологій.

Крім головної цілі – отримання прибутку, фінансовий бізнес ставить собі й інші цілі, досягнення яких сприятиме виконанню головної. Ці цілі можна класифікувати за такими критеріями:

- ієрархія (стратегічні, тактичні, оперативні);
- організаційний рівень (підприємство, департамент, управління, відділ, сектор чи підприємство, філія, відділення або інше);
- сфера (економічні, організаційні, техніко-технологічні, інформаційні, безпекові, політичні, соціальні, інші);
- строк (довгострокові, середньострокові, короткострокові);
- функціональність (фінансові, виробничі, кадрові, маркетингові, інші);
- середовище (внутрішнє, зовнішнє);
- вимірюваність (кількісні, якісні);
- нагальність (першочергові, другої черги, третьої...);
- систематичність (постійні, періодичні, разові);
- інше.

Розмірковуючи над встановленням цілей фінансовому бізнесу необхідно брати до уваги, що коли цілі не сформульовані або сформульовані не зрозуміло – існує небезпека здійснення дій, що не відповідатимуть цілям фірми, а отже розтраті зусиль і ресурсів. Встановлення не вірних цілей означає вирішення не своїх проблем, що може призвести до більшого марнотратства ресурсів, ніж неефективне вирішення вірно сформульованої проблеми. Можливі випадки, коли цілі чітко визначені, але вступають в конфлікт між собою. Такі ситуації усуваються в процесі узгодження цілей.

Щоб перелічених вище та інших проблем не виникало, розробляючи цілі фінансовому бізнесу потрібно дотримуватися наступних вимог:

1) цілі повинні бути *конкретними*. Конкретність виявляється в однозначному визначенні напрямку руху фінансового бізнесу. Також зміст цілі повинен відображати те, що саме необхідно одержати в результаті діяльності, чіткі строки досягнення цих результатів і того, хто повинен їх досягати;

2) цілі повинні бути *досяжними* – такими, яких реально досягти доклавши необхідних зусиль. Разом з тим, вони не мають бути занадто легкими, у цілях має міститися певний виклик для співробітників. Якщо ж ціль не реальна до виконання, це може призвести до демотивації і втрати орієнтирів як виконавцями, так і окремим підрозділом чи навіть компанією;

3) цілі повинні бути *сумісними* – не повинно бути протиріч, наприклад, між такими цілями: цілі прибутковості і доброчинності; цілі посилення позиції на існуючому ринку і цілі проникнення на нові ринки; цілі отримання прибутку в короткостроковому періоді і щодо підвищення конкурентоспроможності в довгостроковому періоді та інше. Крім того, цілі мають бути сумісними за ієрархією, тобто стратегічні цілі мають відповідати місії, тактичні цілі – стратегічним, а оперативні цілі – тактичним цілям;

4) цілі повинні бути *вимірюваними* – такими, які можна кількісно виміряти. У протилежному випадку можуть виникати труднощі на етапі оцінки результатів діяльності, що в підсумку може призвести до конфліктних ситуацій;

5) цілі повинні бути *прийнятними* – прийнятними як для топ-менеджменту та власників, так і для працівників компанії, яким доведеться досягати цілей та для інших суб'єктів, які впливають на діяльність і розвиток компанії і при цьому є чутливими до її цілей;

6) цілі повинні мати *строк досягнення* – установлюючи цілі, фінансовий бізнес повинен точно визначати строк їхнього досягнення. Інакше виникатиме несумісність досягнутих результатів у часовому вимірі, а отже неефективність діяльності породжена запізненою реакцією на ті чи інші чинники тощо;

7) цілі повинні бути *гнучкими* – для адекватного реагування на виникаючі можливості і загрози цілі варто встановлювати таким чином, щоб залишалася можливість їх коригування у зв'язку зі змінами середовища.

Усі вищезазначені вимоги до формування цілей є невід'ємним елементом у застосуванні в практичній діяльності фінансового бізнесу. Якщо вони порушуються, це завдасть шкоди не тільки головній цілі існування бізнесу – отриманню прибутку, а й вирішенню завдань, які фінансовий бізнес виконує для суспільства та економіки країни загалом. Якісне формування цілей важко переоцінити. Ще Аристотель зауважив: «Благо скрізь і всюди залежить від дотримання двох умов: правильного встановлення кінцевої цілі всякого роду діяльності та відшукання відповідних засобів, що ведуть до кінцевої цілі» [1].

Таким чином, щоб розвиток фінансового бізнесу був прогнозованим і керованим, управління ним має базуватися на чітких цілях, які спрямовують та координують дії для забезпечення ефективної діяльності. При цьому цілі повинні періодично переглядатися – в процесі управління фінансовим бізнесом потрібно систематично відстежувати середовище функціонування і бути готовим до впровадження змін аби відповідати

тенденціям на ринку. Якісно прописані цілі управління мають бути простими та зрозумілими, а також доведені та роз'яснені для суб'єктів, які їх реалізують. Це є основою в реалізації цілей, а тому й запорукою розвитку фінансового бізнесу загалом.

Список літератури:

1. Мохнатюк І. О. Історичні смисли поняття соціальної технології [Електронний ресурс] / І. О. Мохнатюк // Філософські проблеми гуманітарних наук. – Збірка наукових праць. – Київ, 2009. – 500 с. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11424.html>.
2. Рейтингові системи оцінки банківської діяльності в Україні : монографія / С. М. Лобозинська, Н. Б. Цибульська. – Львів: Растр, 2016. – 220 с.
3. Тарновський Л. Яка кінцева ціль роботи підприємства? [Електронний ресурс] / Л. Тарновський // Модуль для керівників бізнесу. – Львівська бізнес-школа УКУ. – 2016. – Режим доступу: <https://lvbs.com.ua/knowledge/uk/news/946>.
4. Фінансова стабільність банків в Україні: організаційно-управлінські аспекти : монографія / С. К. Реверчук, А. В. Фалюта. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 208 с.
5. SDG Compass: The guide for business action on the SDGs [Електронний ресурс] // GRI, the UN Global Compact and the World Business Council for Sustainable Development. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://sdgcompass.org/wp-content/uploads/2015/12/019104_SDG_Compass_Guide_2015.pdf.

УДК 658:336

Чернуха Н. А., студент,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Науковий керівник: **Фалюта А. В.**

к. е. н., доцент, доцент кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО БІЗНЕСУ

В сучасних ринкових умовах суб'єкти фінансового бізнесу знаходяться під впливом великої кількості загроз зовнішнього середовища, які провокують численні проблеми для стабільності їх функціонування і розвитку. Це зумовлює необхідність розробки такої системи управління, яка здатна швидко реагувати на зміни економічних, політичних та соціальних умов, протидіяти негативному впливу внутрішніх та зовнішніх чинників. Для розробки і впровадження такої

системи надзвичайно важливим є розуміння сутності економічної безпеки суб'єктів фінансового бізнесу та розробки механізму її забезпечення.

Економічна безпека суб'єкта фінансового бізнесу – це такий стан, який забезпечує захист усіх його ресурсів від реального чи потенційного негативного впливу внутрішніх та зовнішніх загроз з метою найефективнішого використання ресурсів для забезпечення реалізації головних економічних інтересів.

Управління економічною безпекою доцільно розглядати як систему. Головними елементами системи управління економічною безпекою підприємств фінансового сектору є об'єкти, суб'єкти та механізм її забезпечення. Об'єктами економічної безпеки є все те, на що спрямовуються зусилля з її забезпечення [2, с. 337]. Суб'єктами економічної безпеки є ті особи, підрозділи та служби, які здійснюють управління економічною безпекою. В свою чергу, механізм забезпечення економічної безпеки є формою реалізації такого управління. Основне його призначення полягає у створенні відповідних умов для забезпечення економічної безпеки.

Механізм забезпечення економічної безпеки можна визначити як сукупність методів, інструментів та засобів, за допомогою яких суб'єкти економічної безпеки впливають на її об'єкти для досягнення цілей безпеки. Структура і взаємозв'язок механізму з іншими елементами системи економічної безпеки зображено на рис 1.

Першою складовою, за допомогою якої суб'єкти економічної безпеки здійснюють вплив на об'єкти є методи, тобто шляхи або способи протидії негативному впливу потенційних та реальних загроз стабільному функціонуванню суб'єкта фінансового бізнесу. Методи забезпечення економічної безпеки можна за змістом поділити на економічні, технологічні, організаційно-розпорядчі, правові та соціально-психологічні [3, с. 39].

Економічні методи передбачають вплив на об'єкт управління шляхом підвищення ефективності використання ресурсів, покращення рентабельності та ліквідності активів, платоспроможності суб'єкта фінансового бізнесу, ресурсного забезпечення, зменшення фінансових ризиків. Технологічні методи спрямовані на впровадження ефективних технологій управління безпекою, зокрема впровадженням різноманітних національних і міжнародних стандартів, систем управління якістю тощо. Організаційно-розпорядчі методи полягають у формуванні відповідної організаційної структури для управління економічною безпекою, розподілу обов'язків і повноважень працівників, що займаються забезпеченням безпеки, регламентацією їх діяльності, порядку дій у тих чи інших ситуаціях. Правові методи полягають в розробці правил, положень

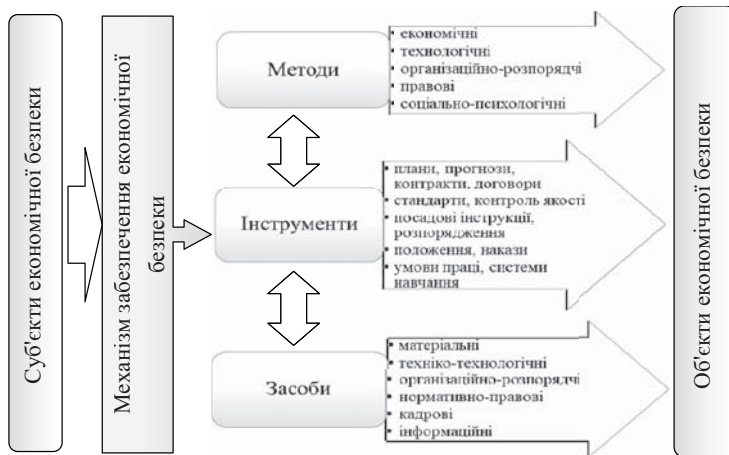

Рис. 1. Система забезпечення економічної безпеки суб'єкта фінансового бізнесу

та режиму безпеки, інструкцій щодо збереження комерційної таємниці, моніторингу законодавства та правовому захисті суб'єкта фінансового бізнесу тощо [1, с. 65]. За допомогою соціально-психологічних методів здійснюється регулювання соціальних процесів всередині установи, вплив на поведінку груп, колективів та окремих працівників.

Інструментами, за допомогою яких суб'єкти реалізують зазначені методи є плани, прогнози, різноманітні договори, угоди, стандарти, система контролю якості, розпорядження, посадові інструкції, внутрішні положення фінансової установи, накази, а також умови праці та системи навчання, підвищення кваліфікації персоналу.

Ще одним елементом механізму управління економічною безпекою є відповідні засоби, що забезпечують саме функціонування цієї системи. До таких засобів можна віднести:

- матеріальні (матеріальні ресурси, фінансове забезпечення);
- техніко-технологічні (обладнання, програмне забезпечення, технології);
- організаційно-розпорядчі (організаційна структура управління, організаційна культура, система делегування повноважень тощо);
- нормативно-правові (статут та внутрішні накази, положення, інструкції тощо);
- кадрові (працівники установи різної кваліфікації та спеціалізації);

– інформаційні (зв'язки з громадськістю, реклама, імідж фінансової установи).

Отже, економічна безпека суб'єкта фінансового бізнесу – це стан захищеності усіх його ресурсів від зовнішніх та внутрішніх загроз. Систему економічної безпеки утворюють об'єкти захисту, суб'єкти, що здійснюють вплив на об'єкти, та механізм, через який він реалізується. Складовими механізму забезпечення економічної безпеки є економічні, технологічні, організаційно-розпорядчі, правові та соціально-психологічні методи, відповідні інструменти та засоби впливу. Ефективне функціонування всієї системи управління економічною безпекою може здійснюватися лише у випадку активного використання і взаємодії усіх зазначених складових механізму її забезпечення.

Список літератури:

1. Дуб Б.С. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства: сутність, структура, значення // Формування ефективної моделі розвитку підприємства в умовах ринкової економіки: тези IV Міжнар. науково-практ. конференції. – Житомир : ЖДТУ, 2016. – 505 с. – С. 63-65.
2. Користін О.С., Барановський О.І., Герасименко Л.В. Економічна безпека: навч. посіб. / за ред. О. М. Джузі. – К.: Алерта; КНТ ; Центр учбової літератури, 2010. – 368 с.
3. Орлик О. В. Методи управління фінансово-економічною безпекою / О. В. Орлик // Збірник наукових праць SWorld. – Івано-Франківськ: МАРКОВА АД, 2014. – Т. 28. – Вип. 1. – С. 37-41.

УДК 336.7(477)

Щадило В. Я.

аспірант кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту

Науковий керівник: **Підхонний О. М.**

д.е.н., проф. кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ЧИННИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Світ стає чутливішим до ризиків. Масштабність кризових процесів, особливо у фінансовому секторі, змушує країни переосмислювати програми національного розвитку з урахуванням ризиків десятиріччя. До

таких ризиків, насамперед, належать економічний диспаритет та глобальна неспроможність урядів, причому це стосується як високорозвинутих країн, так і країн із ринком, що формується, зокрема України.

Останні потрясіння у світовій економіці пов'язані з розвиненими країнами, які стали джерелом поширення глобальної фінансової небезпеки. Для подолання кризових процесів, зумовлених, передусім, надмірним накопиченням боргів, потрібен тривалий час, який важко спрогнозувати, та величезні матеріальні й інтелектуальні ресурси.

В умовах зовнішньої агресії на сході України національна безпека держави має бути комплексною, однозначною та всеохоплюючою. Невід'ємною її складовою є фінансова безпека. Сьогодні держава стикається з великою кількістю зовнішніх та внутрішніх загроз, які негативно впливають на стабільність фінансової системи, курс національної валюти та стан економіки.

Вагомий внесок у теоретичне дослідження проблеми забезпечення фінансової безпеки зробили вітчизняні вчені та практики: О. Барановський, І. Бінько, О. Білорус, З. Варналій, О. Власюк, В. Геєць, Г. Дарнопих, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, С. Кіреєв, С. Мочерний, В. Мунтіян, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Шлемко. Важливу роль у теоретичному й емпіричному дослідженні цієї проблеми відіграють праці провідних західних учених, а саме: Т. Аллісона, Дж.К. Ван Хорна, Х. Маула, Т. Парсона, Г. Тостера та Й. Шумпетера. У більшості наукових праць загрози економічній безпеці розглядаються стосовно різних сфер економіки. Однак сьогодні все більшої актуальності набуває дослідження загроз фінансовій безпеці України, спричинених саме фактором глобалізації, та пошук шляхів їх подолання.

Сутність поняття «фінансова безпека держави», можна визначити як багаторівневу систему, яка покликана захищати фінансові інтереси держави, суб'єкта господарювання та громадянина від зовнішніх та внутрішніх загроз на макро- та мікрорівнях (міжнародний, національний, регіональний, приватний).

В Україні функціонує трирівнева система фінансування: бюджетне фінансування, банківські кредити і прямі інвестиції через механізми ринку капіталів. Тому особливої уваги потребує безпека усіх цих рівнів. Взагалі Україні потрібна надійна фінансова система, яка б забезпечувала оперативність розрахунків між підприємствами, збереження заощаджень, притік інвестицій в економіку [1].

Загалом фінансова безпека охоплює: фінансову безпеку окремого громадянина, домашніх господарств, населення, підприємців, підприємств,

організацій, установ та їх асоціацій, галузей господарського комплексу, регіонів, окремих секторів економіки, держави (у свою чергу, фінансова безпека держави складається з таких складових, як бюджетна, валютна, інвестиційна, інфляційна, цінова, курсова та боргова безпека) та різноманітних міждержавних утворень, а також світового співтовариства [2]. Фінансову безпеку будь-якої держави визначає, перш за все, її фінансова незалежність. При цьому велике значення має обсяг зовнішньої фінансової допомоги з боку міжнародних фінансових інституцій, економічних угруповань, урядів окремих країн, сума іноземних інвестицій у національну економіку.

Рівень фінансової безпеки держави зумовлений і ступенем розвитку ринку капіталів, на якому обертаються акції великої кількості реально функціонуючих суб'єктів господарювання, діють численні фінансові інститути; мірою відкритості внутрішнього ринку; розмаїттям фінансових інструментів; схильністю населення до операцій з фондовими цінностями; концентрацією інтелектуальних ресурсів, задіяних в розвитку фінансового ринку. Багато в чому фінансова безпека держави визначається характером фінансово-кредитної політики, яку вона провадить. Причому як внутрішньої, так і зовнішньої.

Україна прагне реагувати на сучасні міжнародні тенденції змін рівня фінансової безпеки. Водночас збереження вагомого потенціалу зовнішніх загроз вимагає невідкладного посилення заходів щодо забезпечення сталого розвитку державних фінансів. Останнє слід розглядати як передумову збереження економічної динаміки та гарантованого виконання державою соціальних зобов'язань [3]. При цьому підґрунтям сталого розвитку державних фінансів має стати забезпечення фінансової безпеки у цій сфері, що передбачає:

- моніторинг викликів і загроз фінансовій безпеці України у секторі державних фінансів;
- модернізацію фінансового забезпечення соціальної політики в контексті посилення фінансової безпеки;
- опрацювання механізмів удосконалення нагляду та регулювання роботи фінансових установ, а також гармонізації законодавства України з директивами ЄС у фінансовій сфері;
- забезпечення заходів мінімізації фінансових ризиків у процесі управління державними фінансами та реалізації співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями.

На даний момент можна виділити такі актуальні загрози для фінансової безпеки:

– кібер-тероризм, у тому числі в фінансовій сфері (згадаймо потужний удар вірусу PetyaA, що відчули на собі, зокрема, банківські структури);

- інші прояви кібер-злочинності;
- зовнішня агресія та сепаратизм на сході країни;
- присутність в економічній системі України структур з капіталом, що походить з країни-агресора;
- вплив світових фінансових коливань та криз на економіку країни;
- корупція у владі;
- недостатня ефективність державного регулювання фінансово-кредитної сфери;
- часткова енергетична залежність від країни-агресора.

Відповідно для подолання сучасних загроз фінансової безпеки в Україні необхідно:

- розробити та запровадити дієві механізми попередження означених загроз;
- модернізувати законодавство;
- впровадити сучасні форми взаємодії різних владних структур та інституцій у питаннях фінансової безпеки та фінансового моніторингу;
- запобігти впливу російського капіталу у будь-яких формах на внутрішньодержавні процеси в Україні.

Держава має гарантувати такий стан захищеності фінансових інтересів, який дозволить реформувати всі проблемні сфери суспільного життя, а відтак – подолати конфлікт на сході країни. Тільки за таких умов Україна матиме європейське майбутнє та стане цивілізованою правовою державою.

Список літератури:

1. Кубах, Т. Г. Сутність фінансової безпеки як складової економічної безпеки держави / Т. Г. Кубах // Вісник Української академії банківської справи, 2017. – № 2(23).– С. 46–50.
2. Предборський, В. А. Економічна безпека держави [Текст] : монографія /В. А. Предборський ; Київський юрид. ін-т МВС Укр. – К. : Кондор, 2015. – 391 с.
3. Стратегія забезпечення економічної безпеки України [Текст] (проект) / РНБОУ. – К., 2012. – 15 с.

СЕКЦІЯ: ІНВЕСТИЦІЙНЕ БАНКІВНИЦТВО

УДК 331.1

Кліпкова О. І.

к.е.н., доцент кафедри економіки,

Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Габер А. М.

магістр Інституту інноваційної освіти Київського національного університету будівництва і архітектури, м. Київ

СКЛАДОВІ МЕТОДУ USER-DRIVEN INNOVATION ПРИ СТВОРЕННІ ІННОВАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Нові ідеї та концепції можуть бути пов'язані з розвитком продуктів, процесів, маркетингових заходів, організаційних структур чи бути поєднанням цих елементів. Декодування вже виявлених потреб – це процес простіший і не вимагає участі складних моделей. Для виявлення потреб споживачів можуть використовуватися такі методи, як: аналіз виживання споживачів, глибокі інтерв'ю, фокус-групи або організація (FCG), але при декодуванні прихованих потреб часто використовують знання і досвід експертів у галузях антропології, етнології, соціології та психології. Це пов'язано з тим, що велику роль відіграють соціально-економічні аспекти у прийнятті рішень про формування множини потреб споживачів, які залежать від декількох факторів, таких як рівень життя, умови життя, культурні тенденції, спосіб життя (рис. 1).

Друга частина зосереджена на процесі створення вартості у процесі реалізації об'єкта інтелектуальної власності в системі інноваційного розвитку підприємства. На даному етапі організація повинна зосередитися на оцінці та аналізі технологічного потенціалу, виробничих можливостей та попереднього кошторису витрат комерціалізованих нововведень, а отже, оцінити остаточну ціну для готового продукту [1].

Третя частина представляє цей самий процес на базі міркувань про беззбитковість процесу створення інноваційного продукту.

Наступні чотири частини представляють аналіз авторів ідеї та її замовників, наслідки її реалізації, джерела фінансування, засоби та інструменти, переваги та перешкоди реалізації ідеї, і завершує експертизу

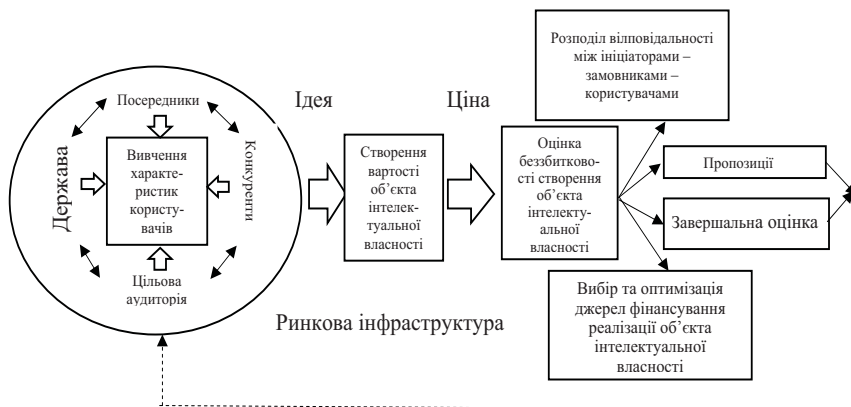

Рис. 1. Складові методу User-Driven Innovation при створенні інновації як об'єкта інтелектуальної власності

стадія пропозицій та завершального аналізу. Крім споживача, в процесі прийняття рішень про можливість комерціалізації беруть участь підприємства та організації.

В основу UDI покладено два теоретичні підходи, які використовуються у процесі створення нового об'єкта та його комерціалізації.

Метод UDI враховує дві різні групи споживачів товарів і досліджувався у працях Е. Гіппеля [2], С. Брауна [3].

Основною методикою дослідження перспективності ідеї, розробленою В. Стасевим, Е. Черних, є виявлення сильних та слабких сторін в процесі комерціалізації об'єкта інтелектуальної власності («Методика оцінки здійснимості нових ідей») [4]. Вказана методика складається з чотирьох етапів оцінки:

1. Складення карти корисності для споживача. Така карта має вигляд матриці, в якій по вертикальній осі відкладаються рівні корисності ідеї створення майбутнього блага для споживача. Рівні включають виробничу потужність виробника, простоту реалізації ідеї, зручність, ризик і задоволення та імідж. Ці рівні корисності пропонують форму об'єкта, в якій отримує споживач бажану цінність. Горизонтальні стовпці матриці розкривають зміст етапів процесу споживання: купівлю, доставку, особливості експлуатації, додаткові послуги та товари та можливості та особливості утилізації.

2. Встановлення стратегічної ціни.

На сьогодні доцільність ефективності реалізації такого етапу зумовлена необхідністю залучення нових покупців та збереження набутих позицій. Раніше сформована позиція інноваційних підприємств, які вийшли на ринок із новою ідеєю, базувалася на використанні стратегії «зняття вершків» і у поступовому зниженні рівня цін у майбутньому. Таке явище називається «сітковим ефектом». Воно полягає в тому, що цінність окремих ідей зростає при залученні максимальної кількості користувачів. Отже, основною метою стратегічного ціноутворення в процесі комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності в системі інноваційного розвитку підприємства є формування такої пропозиції, від якої споживач не в змозі відмовитись впродовж тривалого проміжку часу [5].

3. Побудови стратегії прибуткового бізнесу.

Базисом для побудови прибуткового бізнесу є вирішення завдань партнерських взаємин для забезпечення реалізації ідеї об'єкта інтелектуальної власності, формування переліку можливих витрат реалізації цілей та вибір стратегії ціноутворення.

4. Оцінка потенційних бар'єрів та шляхів їх подолання.

Для оцінки ймовірності комерціалізації потенційно важливим стає встановлення наявності та шляхів подолання бар'єрів входу на ринок із новими об'єктами комерціалізації. Ці бар'єри виникають у середовищі таких зацікавлених осіб, як покупці, конкуренти та бізнес-партнери.

Основні недоліки і переваги обраного методу комерціалізації залежать від прогнозованих витрат та доходів майбутньої реалізації інноваційного проекту, здібностей команди проекту до генерування та реалізації ідеї, технічної та економічної можливості її комерційної реалізації.

Формування ринкової співпраці суб'єктів інноваційної діяльності, включаючи першу і останню стадії інноваційного проектування, базується на виявленні основних базових засад організаційно-економічного механізму формування системи інноваційного розвитку підприємства.

Список літератури:

1. Кліпкова О. І. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності креативних індустрій інноваційних систем розвитку : моногр. / В. І. Куцик, О. І. Кліпкова. – Львів : Вид-во Львівського торговельно-економічного університету, 2017. – 268 с.
2. Eric von Hippel The Age of the Consumer-innovator / Eric von Hippel, Susumu Ogawa, Jeoron P. J. de Jong. MIT Sloan Management Review 53. – 2011. – № 1. – P. 27-35.

3. Brown S. W. A gap analysis of professional service quality / S. W. Brown, T. A. Swartz // *The Journal of Marketing*. – 1989. – P. 92-98.
4. Співак В. В. Мотивація як засіб ефективного менеджменту персоналу підприємств / В. В. Співак // *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. – 2010. – № 6. – С. 178-181.
5. Kim W. C. *Strategia błękitnego oceanu* / W. C. Kim // *MT Biznes, Warszawa*. – 2005. – С. 19-22.

УДК 331.1

Кліпкова О. І.

к.е.н., доцент кафедри економіки

Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Кінзера Р. Б.

магістр Інституту інноваційної освіти Київського національного університету будівництва і архітектури, м. Київ

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА ФІНАНСОВО- ПРОМИСЛОВИХ ГРУП ЯК НОСІЙ ЕЛЕМЕНТІВ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ОБ'ЄДНАННЯ

У функціонуванні економічних систем, підвищенні ефективності виробництва та забезпеченні економічного зростання визначальну роль на сучасному етапі відіграють великі господарські структури – транснаціональні корпорації. Така ситуація пояснюється процесами глобалізації та зростанням динамічності середовища господарювання.

Активізація інтеграційних процесів супроводжується формуванням різноманітних об'єднань підприємств, і найчастіше це відбувається шляхом створення інтегрованих структур за рахунок злиття та поглинання, що приводить до значного зростання активів новостворених об'єднань, збільшення їх частки на ринку та розширення доступу до передових технологій.

Прогресивна консолідація ринку підприємств полягає у пошуку можливостей, що дозволяють здійснити швидкий розвиток і підвищити їх конкурентоспроможність. Вдало цілеспрямоване злиття або партнерство може створити конкурентну перевагу.

Однією із найбільш ефективних форм злиття капіталів вважають створення фінансово-промислових груп, що виникають при об'єднанні банківського та промислового капіталів. Ініціатором створення такого об'єднання виступає банківська установа, що приносить у новостворену організаційну структуру свої можливості, потреби та особливості. Однією із особливостей, яка диференціює одну банківську установу від іншої є елементи використовуваної корпоративної культури.

Організаційна (корпоративна) культура – це специфічна для компанії система процесів, що об'єднує цінність управління, затвердженої керівництвом та працівниками, стандарти та соціальні та культурні принципи з їх позиціями. Культура визначає правильний курс дій у компанії. Це також означає систему загальні риси та значення, визнані членами даної групи. Завдяки цьому вона відрізняє її від інших.

Наприклад, Кодекс корпоративної етики ПАТ «ПУМБ» розроблений на основі загальноприйнятих принципів і норм міжнародного права, законодавства України, рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду стандартів ведення справ та документу «Так ми працюємо» є базовими по відношенню до інших документів банку [1].

Виходячи із сформованого визначення корпоративної культури, слід виділити засоби, які умовно можна поділити на групи:

- засоби ідентифікації;
- засоби цілеспрямованості;
- засоби мотивації.

Засоби ідентифікації визначають візуальне, видиме відображення працівників, як як частини фірмового бренду (одяг, мовлення, поведінкові особливості, фірмові кольори та ін.). Базові засоби мають надаватись материнською компанією і можуть не бути візуалізованими на стільки, щоб споживач їх ідентифікував окремо від підприємства-складового інтегрованої системи (додатковий надпис на логотипі, загальні правила поведінки та споживацької культури) (табл. 1).

В ФПГ «Приват» сформовано певну корпоративну культуру, на підтримку якої розроблено «Кодекс корпоративної етики співробітника ПриватБанку», у якому прописані правила поведінки у будь-яких ситуаціях: під час спілкування із керівництвом, колегами, підлеглими, клієнтами, під час телефонної розмови та ділової переписки, під час розв'язання конфліктів, і навіть, запропоновані найбільш вдалі формулювання фраз, тощо [2].

Засоби цілеспрямованості враховують ступінь донесення системи цілей материнської компанії та підприємства-складового до своїх працівників.

Таблиця 1. Основні корпоративні цінності ПАТ «ПУМБ»

Основні цінності корпоративної культури	Зміст
Чесність і порядність	найміцніший фундамент всіх взаємин і основа нашої репутації.
Відповідальність	один з найважливіших елементів забезпечення чесності і порядності.
Професіоналізм	безупинне прагнення до підвищення свого професійного рівня.
Репутація-найбільша цінність	Клієнтоорієнтованість – запорука успішного партнерства з клієнтами.
Надійність	-головний фактор довіри до нас.
Прозорість	-важливий елемент партнерських відносин.
Співробітництво	ми переконуємося в тому, що зроблена нами робота відповідає очікуванням інших учасників бізнес-процесу.
Зміни	ми підтримуємо зміни.
Амбіції	ми кожен день покращуємо свій результат.
Корпоративний стиль	невід’ємна складова іміджу Банку

У поточній економічній ситуації, в момент динамічних змін, що відбуваються в бізнес-середовищі, всі стратегічні плани і бізнес-моделі часто втрачають свою привабливість внаслідок втрати чи не використання методів формування «корпоративного духу», що становитиме внутрішню конкурентну перевагу.

Таким чином прогресивний топ-менеджмент повинен сприяти розвитку креативного мислення, що забезпечить прийняття нестандартних, точних та раціональних рішень, що максимально скоротять час та втрату ресурсів для досягнення мети.

Розумне та відповідальне управління наявними людськими ресурсами, доступними для підприємця, повинно здійснюватися таким чином, щоб не послабити підприємство та стати надійним фундаментом для подальших дій у ринковому середовищі.

Відсутність рішень і навичок персоналу створює і створює проблемні ситуації та «вузькі» місця через неетичну поведінку в компанії та несумлінне виконання службових обов'язків, що знижує ефективність та призводить до виникнення незапланованих фінансових втрат.

Метою створення та застосування кодексів етики є прозорість вимог до клієнта та співробітника. Кодекс етики призначений для запобігання конфлікту інтересів, крадіжкам, протидії зловживанням, які можуть виникнути на підприємствах. Найбільш поширеними є корупція або неналежне використання ресурсів підприємства [3].

Отже, корпоративна культура, як елемент забезпечення додаткових конкурентних переваг є обов'язковою умовою для діяльності сучасних інтегрованих систем, що забезпечить їм додаткову синергію від поєднання зусиль у різних напрямках.

Список літератури:

1. Офіційний сайт ПАТ «ПУМБ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.pumb.ua/>
2. Лобза А. В. Організаційна культура як елемент успіху компанії / А. В. Лобза // Збірник матеріалів І міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 25 лют. – 1 бер. 2013 р., Дніпропетровськ – Жешув. – С. 136-141.
3. Wisniewska A. M. Etyczny wymiar zarzadzania w przedsiebiorstwie / A. M. Wisniewska // *Zeszyty-naukowe*. – 2015. – 44(6). – S. 191-205.

УДК 330.332

Сухий О. О.

к.е.н., доцент, доцент кафедри перекладознавства
і контрастивної лінгвістики імені Г. Кочура
Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів

ПОНЯТТЯ І РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОЦЕСІВ КАПІТАЛОТВОРЕННЯ

Термін капіталу є одним із центральних в економічній науці. Вибір даного терміну можна вважати вдалим, оскільки лексема «капітал» прийшла в українську та англійську економічну термінологію з латинської мови (*capitalis* – головний). У процесі розвитку економічних відносин термін «капітал» зазнав істотного розширення свого семантичного поля [1] і набув нових значень: починаючи від традиційного (фізичного)

капіталу, банківського капіталу [2] до людського та природного капіталу й інших новітніх форм. При цьому саме поняття капіталу в українській та англійській мовах (відповідно, – в українській та світовій економічній науці) може визначатися широким спектром дефініцій, починаючи від типового переліку об'єктів, які відносяться до капіталу, аж до виключно фінансових підходів, які розглядають його через примноження вартості. На нашу думку, подібні підходи потребують систематизації й взаємного узгодження що сприятиме випрацюванню єдиного підходу до розуміння процесів капіталотворення.

При аналізі інвестиційного процесу дослідники виділяють рух матеріальних та фінансових активів [3, с. 42]. Оскільки ці активи також мають бути сформовані в процесі нагромадження чи в процесі виробництва (для матеріального інвестування) або залучені в навчальний процес (для інвестицій в людський капітал) ми пропонуємо в процесі капіталотворення виділяти дві складові: фінансову (нагромадження фінансових ресурсів для купівлі капітальних благ і наступне їх перетворення в інвестиції) і реальну складову (процес створення капітальних активів: капітальних матеріальних благ чи нематеріальних активів, створення та нагромадження знань для потреб інвестування тощо). Виділення подібних двох складових є добрим спільним знаменником для наявних підходів до терміну «капітал» й процесу інвестування, що акцентують або на матеріальних активах, або ж на фінансовому вимірі й здатне виступити спільною методологічною основою. Завдання даної роботи полягає в аналізі співвідношень між фінансовою і реальною складовими процесів капіталотворення.

Якщо нагромадження фінансових ресурсів і виробництво капітальних благ, (які будуть придбані в процесі інвестування за ці фінансові ресурси) відбувається в межах національної економіки, то має місце повністю автономний (замкнений) процес капіталотворення. Його перевагами є високий ступінь самостійності (автономності), стабільність від зовнішніх чинників, гарантування національної безпеки в найважливіших галузях. Участь вітчизняних банків є типовою для такого процесу капіталотворення.

Вдалим прикладом може слугувати намір України створити власне виробництво з переробки використаного ядерних реакторах палива, оскільки вартість його переробки за кордоном є високою, і що найважливіше, нема гарантій його переробки в майбутньому; і якщо зовнішні економічні агенти відмовляються приймати його на переробку, в Україні виникають серйозні економічні і екологічні

труднощі. Ми не беремося стверджувати, що замкнена, внутрішня модель капіталотворення забезпечує найвищу економічну ефективність. Це може бути справедливим в довгостроковому періоді, однак явно не в короткостроковому періоді часу. Завданням замкненої внутрішньої моделі капіталотворення є забезпечити насамперед автономність країни, гарантувати проведення її власної економічної політики, виступати її ефективним передавальним механізмом.

Якщо нагромадження фінансових ресурсів відбувається за кордоном і за них купуються капітальні блага, вироблені в національній економіці, то можемо говорити про процес капіталотворення, який за своїм характером є зовнішнім за фінансовими ресурсами. Прикладом може бути купівля іноземною фірмою виробничих приміщень в Україні для потреб власного виробництва, рідше – відбувається купівля засобів виробництва, які є продукцією українських підприємств. До цієї ж моделі капіталотворення з певними застереженнями можемо віднести і придбання іноземною фірмою українського діючого підприємства. Проте лише в одному випадку це повною мірою можна назвати процесом капіталотворення, а саме коли іноземний інвестор здійснює стратегічний розвиток придбаного підприємства. Прикладом може слугувати придбання швейцарською фірмою Nestle Львівської кондитерської фірми Світоч. Хоча існують різні погляди на технології і вміст натуральних компонентів в продукції після здійснення цих інвестицій, факт технологічної модернізації виробництва і запровадження передових методів виробництва та управління залишається незаперечним.

Проте не завжди викуп іноземцями діючого підприємства має позитивні наслідки. Так, відомі випадки, коли викуп відбувається з метою призупинення діяльності підприємства і усунення в такий спосіб конкурента. Тоді говорити про процес капіталотворення (зовнішній по фінансових ресурсах) не доводиться. Він може мати характер дійсного капіталотворення лише в тому випадку, коли отримані за підприємство фінансові ресурси будуть далі скеровуватися в інвестиції в межах національної економіки, що не завжди має місце, особливо в перехідних економічних системах. Стосовно самого підприємства, то відбувається швидше негативне капіталотворення, «замороження» і нищення наявного реального капіталу, де-капіталотворення.

В межах моделі капіталотворення зовнішньої за фінансовими ресурсами і внутрішньої за реальною складовою можуть реалізуватися іноземні інвестиції, а також іноземні кредити, якщо вони використовуються для купівлі капітальних благ вітчизняного виробництва. Проте найчастіше

іноземні кредити скеровуються (часто за вимогою позикодавця) на придбання іноземних товарів послуг. Таким чином, іноземний кредитор, по-суті, підтримує своє виробництво, створюючи для нього додатковий попит.

Така модель капіталотворення, при якій і фінансові ресурси є зовнішніми і придбані за них капітальні блага є зовнішніми – буде зовнішньою моделлю капіталотворення. Зазначимо, що й іноземне інвестування переважно також передбачає значною мірою купівлю капітальних благ іноземного виробництва, тому зовнішнє капіталотворення типово охоплює ті процеси, які ми традиційно називаємо іноземним інвестуванням. Для зовнішньої моделі капіталотворення характерною буде участь банків з іноземним капіталом, оскільки саме вони найчастіше працюють з підприємствами з іноземними інвестиціями в країні-реципієнті.

Залишається розглянути ще одну модель капіталотворення при якій акумуляція фінансових коштів відбувається в національній економіці і за них купують капітальні блага, вироблені за кордоном – капіталотворення, яке є зовнішнім за реальною складовою, за капітальними благами і внутрішнім за фінансовою складовою. Цей процес в традиційному трактуванні економічної операції виступає з одного боку, як імпорт іноземних капітальних благ, а з іншого боку він уже не відноситься за своїм характером до іноземного інвестування, а до внутрішнього інвестування. При цьому розрахунково-касове чи кредитне обслуговування таких процесів капіталотворення здійснюється як вітчизняними банками, так і банками з іноземним капіталом. Запропоноване матричне макроекономічне моделювання процесів капіталотворення з урахуванням їх як реальних, так і грошових стадій, поєднує ці часткові протилежні класифікації капіталотворення в єдиний його тип: зовнішній за реальною складовою і внутрішній за фінансовою складовою.

Повністю зовнішній процес капіталотворення, коли за іноземні кошти купується іноземне обладнання, на етапі самого процесу капіталотворення є найменш сприятливим для національної економіки, оскільки прямо не створює попиту на вироблені вітчизняні капітальні блага, а проінвестовані в результаті засоби виробництва перебуватимуть в іноземній власності з відповідним розподілом отриманих прибутків на користь іноземних економічних агентів.

Таким чином, уже на термінологічному рівні залежно від співвідношення фінансової та реальної складових отримуємо відмінності

між поняттями зовнішнього капіталотворення (за одним із параметрів) та іноземним інвестуванням, внутрішнім капіталотворенням та внутрішнім інвестуванням. Так, капіталотворення зовнішнє за реальною складовою є проявом внутрішнього інвестування, а не іноземного інвестування. Іноземне інвестування через призму виділених вище моделей капіталотворення – це такий вид капіталотворення, який є зовнішнім за фінансовою складовою ресурсах і реалізується у двох різновидах: через вітчизняні та іноземні капітальні блага – тобто іноземне інвестування може бути проявом повністю зовнішнього капіталотворення або ж проявом частково зовнішнього капіталотворення – зовнішнього лише за фінансовою складовою.

Список літератури:

1. Чубка О. М. Еволюція категорії «капітал» в економічній думці // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. 2016. Вип. 1(1). С. 427–431.
2. Реверчук С. К., Владичин У. В., Панасевич М. Б. Банківський капітал: історія, теорія, досвід / За ред. д.е.н., проф. С. К. Реверчука. Львів, ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. 276 с.
3. Навроцька Н. Теоретичні аспекти інвестиційного процесу // Схід. 2012. № 5 (119). С.40–43.

СЕКЦІЯ: БІЗНЕС НА РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ

УДК 336.71

Дзюблюк О. В.

д.е.н., проф., завідувач кафедри банківської справи,
Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ ТА КРИПТОВАЛЮТИ: ОСНОВНІ ВІДМІННОСТІ СУТНІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК

У процесі розвитку електронних обчислювальних систем і сучасних банківських технологій значення матеріальних носіїв грошових відносин у платіжному обороті неухильно зменшується, що призводить до поступової заміни традиційних форм кредитних грошей у вигляді чеків та банкнот електронними грошима. Однак труднощі розуміння справжньої природи грошей, їх походження, функцій та особливостей емісії призводять до цілої низки проблем, пов'язаних із підміною понять, коли до грошей відносять цілий ряд різноманітних фінансових активів, які *a priori* не є грошима. У цьому контексті важливою видається адекватна наукова оцінка основних сутнісних характеристик електронних грошей і так званих криптовалют, особливо у світлі розгляду перспектив останніх стати нібито заміниками не лише традиційних платіжних засобів, але й банківського бізнесу як такого. З іншого боку, така оцінка має важливе значення не лише з точки зору грошової теорії, але і з позицій ефективності грошово-кредитного регулювання та здатності сучасних центральних банків активно впливати на кон'юнктуру фінансових ринків, динаміку ділових циклів та поведінку окремих економічних агентів.

Якщо вести мову про електронні гроші, то слід відзначити, що вони виникли у результаті еволюції грошового обігу як наслідок автоматизації банківської справи, розвитку мережі Інтернет та широкого впровадження сучасних цифрових технологій у банківський бізнес. Новітні методи оплати боргових зобов'язань за допомогою електронних носіїв уперше були апробовані в США, де з'явилось і поширилось у широких масштабах електронно-обчислювальне обладнання. Саме із його впровадженням

у сферу виробництва і обігу стало можливим перейти від паперових носіїв інформації у грошовій сфері до передачі даних про здійснювані платежі у електронному виді. Однією із головних причин переходу до активного використання електронних грошей є економія витрат обігу і підвищення рівня банківського обслуговування, зокрема суттєве прискорення здійснення розрахунків. Крім того, перевагою електронних грошей є також те, що вони набагато дешевші в обслуговуванні та практично не можуть бути підроблені або вкрадені (на відміну від традиційних грошей на паперових носіях у вигляді банкнот або чеків). Отже під електронними грошима слід розуміти таку форму кредитних грошей, використання якої для платежів і розрахунків здійснюється за допомогою електронних засобів передачі і обробки інформації [1]. Інакше кажучи, електронні гроші можна визначити як спеціальні електронні способи зберігання грошової вартості за допомогою технічного пристрою, що може використовуватись для здійснення платежів на користь інших осіб.

Однак чіткого визначення електронних грошей ще недостатньо для вирішення проблем їхньої ідентифікації, особливо в умовах появи й активного розвитку величезної кількості фінансових інструментів, способи використання яких наближені до сучасних форм кредитних грошей, а відмінності між грошима і негрошима досить нечіткі і розпливчасті. Тому для здійснення більш чіткого розмежування і класифікації електронні гроші найбільш доцільно поділити на дві основні форми: 1) справжні (банківські) і 2) несправжні (мережеві).

До першої форми належать гроші на рахунках комп'ютерної пам'яті банків, розпорядження якими здійснюється за допомогою спеціального засобу доступу до банківського рахунку у вигляді платіжної картки. Платіжна картка в якості носія кредитних грошей може бути використана одним із двох способів: по-перше, для отримання із поточного рахунку готівки в касі банку чи банкоматі у будь-який час; по-друге, для здійснення платежів при придбанні товарів і оплаті боргів у розрахунках між юридичними і фізичними особами. До цієї ж групи належать також смарт-картки або електронні гаманці, що мають вбудований мікропроцесор із зазначенням внесеної грошової суми, тобто вони є аналогом платіжних карток. На основі запрограмованої у чипі інформації угоди за такою картокою можуть здійснюватися в автономному режимі.

До другої форми належать мережеві гроші, які представляють собою електронний чип, тобто програмне забезпечення, яке здійснює переказ коштів за допомогою електронних комунікаційних мереж, в тому числі через Інтернет, у межах певної електронної платіжної системи.

Дана форма включає електронні гроші як програмне забезпечення, що не потребує обов'язкового використання банківських рахунків для проведення трансакцій і діє як предоплачений платіжний інструмент на пред'явника. До цієї ж форми належать і так звані криптовалюти. Однак такий інструмент не є грошима у буквальному розумінні цього слова.

Із двох наведених форм дійсно грошима є лише перша, тобто гроші на рахунках комп'ютерної пам'яті банків. Що ж до електронних мережеских грошей, які виступають як предоплачений фінансовий інструмент, то їх можна вважати грошима лише умовно, а відтак це несправжні гроші. Дійсно, вони володіють певною цінністю, яка визначається сумою попередньо депонованих законних платіжних засобів на банківському рахунку оператора електронної платіжної системи. Такі гроші, в принципі, надають можливість здійснювати процес товарного обміну на ринку, але тільки в межах певної електронної платіжної системи. При здійсненні операції купівлі-продажу за допомогою таких мережеских грошей їх кількість у покупця зменшується, а у продавця – збільшується.

На перший погляд, аналогічний процес відбувається і при здійсненні операцій щодо купівлі-продажу із використанням традиційних законних платіжних засобів (у вигляді готівки або безготівкових грошових коштів на банківських рахунках). Однак між цими платежами існує принципова різниця: при обігу мережеских електронних грошей відбувається переуступка покупцем продавцеві права вимоги до оператора електронної платіжної системи щодо виконання грошових зобов'язань, при цьому дані операції не носять остаточний, завершальний характер, позаяк такі гроші мають цінність лише в межах відповідної електронної платіжної системи. Інакше кажучи, такі гроші подібні до фішок казино, що є свого роду «валютою» на території грального закладу та виконують роль реального платіжного засобу при переміщенні між гравцями і оголошенні ставок. Фішки прирівнюються за номіналом до дійсних грошей на території казино, однак за його межами вони не мають ніякої цінності, а відтак при виході із закладу їх необхідно обміняти на справжні гроші. Так само і мережескі гроші не забезпечують остаточне виконання платіжних зобов'язань, а підлягають обміну на справжні гроші. Що ж до криптовалют, то їх випуск і обіг взагалі засновується на криптографічних методах із використанням таких технологій як блокчейн та за видимої відсутності будь-якого внутрішнього чи зовнішнього адміністрування і нагляду.

Обіг законних грошей (готівки і залишків на банківських рахунках) являє собою остаточну операцію, при якій безпосередньо

покупець виконує перед продавцем свої грошові зобов'язання. Тому, на відміну від грошей як законних платіжних засобів (legal tender), які є загальновизнаними і забезпеченими державною гарантією, здатність обігу електронних мережевих грошей і криптовалют обмежується умовою визнання або невизнання їх економічними агентами як засобів обігу і платежу. Справді, електронні гроші як законний платіжний засіб емітуються банківською системою (центральною банком і комерційними банками) та є їхніми зобов'язаннями перед власниками грошей, при чому ці зобов'язання забезпечені відповідними активами банків. А чим забезпечені криптовалюти? Очевидно лише надією інвесторів, що за слушної нагоди вони зможуть продати їх дорожче, аніж придбали. Цілий ряд провідних економістів, бізнесменів і науковців саме так розглядають сутність криптовалют.

Так, американський підприємець Уоррен Баффетт, один із найбільших і найвідоміших інвесторів світу, статки якого становлять понад 80 млрд. дол., вважає, що про біткоїни – це не інвестиція. Купуючи криптовалюту – стверджує Баффетт – ви лише сподіваєтесь, що наступний хлопець заплатить за неї більше. А той хлопець заплатить, якщо буде думати, що знайде ще когось, хто заплатить іще більше. Отже «ви не інвестуєте, ви спекулюєте», – стверджує Баффетт. Криптовалюти – це міраж, а ідея про те, що вони мають внутрішню вартість – це просто жарг, заявляє американський мільярдер. «Стосовно криптовалют в цілому я можу сказати майже з упевненістю, що вони прийдуть до поганого кінця», заявив У. Баффетт [2]. Ще більш скептично налаштований стосовно біткоїнів американський економіст, лауреат Нобелівської премії, Пол Кругман. На його думку, звичайні гроші нормально справляються зі своїми завданнями, забезпечуючи низькі транзакційні витрати. При цьому купівельна спроможність долара нині достатньо передбачувана – набагато більш передбачувана, ніж у біткоїнів. Використання банківського рахунку – це довіра до банку, і за великим рахунком банки виправдовують цю довіру. Набагато більше, ніж фірми, які володіють криптовалютами. Так навіщо переходити на гроші, які працюють набагато гірше? – запитує П. Кругман [3].

Важливо також, що за вісім років від моменту запуску біткоїнів криптовалюти дуже мало проникли у сферу реальної торгівлі. А наявність у них великої капіталізації пояснює їхню природу саме як спекулятивного фінансового інструменту, а не реального засобу обміну, яким є справжні електронні гроші. Важливо також наголосити, що цінність грошей як законного платіжного засобу значною мірою ґрунтується на довірі:

з одного боку, люди приймають такі гроші в оплату, будучи впевнені, що їх прийматимуть інші люди, а з іншого – уряд приймає такі гроші в якості оплати податкових зобов'язань, тобто власне і визначає їх як законний платіжний засіб. Цінність же криптовалют повністю залежить від очікувань зміни їхньої ринкової вартості, як і багатьох інших спекулятивних інструментів фінансового ринку, а відтак їх колапс цілком реальний.

Щодо ж до справжніх електронних грошей на рахунках комп'ютерної пам'яті банків, то за своєю економічною сутністю такі гроші не слід відносити до якоїсь принципово нової форми кредитних грошей, що докорінно відрізняється від усіх попередніх форм. Адже в основі їхнього функціонування, як і при використанні чеків, є попереднє розміщення певної суми коштів на банківському рахунку, тобто у вигляді депозиту. А кінцевий платіж і погашення боргових зобов'язань по розрахунках між суб'єктами ринку здійснюється тільки після переказу коштів із одного банківського, тобто депозитного, рахунку на інший, не залежно від того, що саме слугує інструментом ініціювання цього переказу. Тому банківські електронні гроші, як і чеки, є за своєю суттю депозитними грошима, котрі не зникнуть із появою численних фінансових інструментів, як і сам банківський бізнес, що є фундаментальною основою ринкової економіки, здійснюючи фінансове посередництво та емісію законних платіжних засобів.

Список літератури:

1. Гроші та кредит : підручник / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – 892 с.
2. Warren Buffett explains one thing people still don't understand about bitcoin [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.cnbc.com/2018/05/01/warren-buffett-bitcoin-isnt-an-investment.html>?
3. Krugman, Paul. Transaction Costs and Tethers: Why I'm a Crypto Skeptic [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2018/07/31/opinion/transaction-costs-and-tethers-why-im-a-crypto-skeptic.html>

УДК 336.743

Миколишин М. М.

к.е.н, викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Львівський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Львів

Була Н. Я.

викладач кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних
дисциплін, Львівський інститут ДВНЗ «Університет банківської
справи», м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ОБІГУ БІТКОЙНА НА СВІТОВОМУ РИНКУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ

Розвиток інформаційних технологій засвідчує появу нової цивілізаційної епохи, яка все більшою мірою спирається на принципово нову інформаційно-технологічну платформу. У цьому сенсі окреслюється взаємозалежність: мережеве суспільство – мережева економіка – інформаційно-мережеві (цифрові) гроші.

Сьогодні існує дуже велика кількість криптовалют. Initial coin offering, ICO (первинна пропозиція монет, первинне розміщення монет) – форма залучення інвестицій в нові технологічні проекти та стартапи у вигляді емісії та продажу інвесторам нових криптовалют [1].

Ринок криптовалют (або «віртуальних» чи «електронних» грошей) успішно функціонує і дає можливість проаналізувати динаміку вартості, попиту та пропозиції близько 90-100 різних криптовалют. Серед найбільших за обсягом капіталізації криптовалют такі, як: Bitcoin, Ethereum, Ethereum Classic, Dash, Ripple, Monero, Litecoin, NEM, Augur, MaidSafeCoin та інші [2].

Комісія з цінних паперів та бірж США (US SEC) зробила офіційну заяву 11 грудня 2017 року щодо криптовалют та проведення ICO. Заява спрямована, перш за все, для професійних інвесторів, учасників ринку цінних паперів, в тому числі біржі, юридичні фірми. В своїй заяві Голова регулятора Джей Клейтон наголошує, що Комісія досліджує відповіді на такі головні питання: Чи законний це фінансовий продукт? Чи підлягає він регулюванню? Чи повинні розповсюджуватися на нього правила захисту інвесторів? Чи відповідає продукт таким правилам? Чи є ICO законною процедурою? Чи потрібно застосовувати ліцензування у даному випадку? Чи можливе маніпулювати цінами на ринку криптовалют? Чи зможе інвестор їх продати, коли схоче? Чи існують суттєві ризики викрадення

або втрати криптовалют у разі злому систем? Остаточних відповідей на всі ці питання поки що немає, регулятор веде поглиблений аналіз в даному напрямку, що дозволяє спрямовувати на наукові дослідження цих фінансових інновацій.

Найбільшим проектом на світовому ринку криптовалют зараз вважається біткоїн. Станом на грудень 2017 року його капіталізація перевищувала 100 млрд. дол. США. Тобто у світі знаходилося в обігу біткоїни на 100 млрд. дол. США. Для порівняння, на початок листопада 2017 року США грошовий агрегат М1 становив близько 3 552 млрд. дол. США. [3].

Основними характерними рисами біткоїн (bitcoins) є:

1. Вони володіють вартістю та можуть використовуватися для платежів.
2. Наявність bitcoins зменшує потребу в банківських установах для здійснення переказів та зберігання коштів.
3. Bitcoins дозволяють купувати товари та послуги в Інтернеті, при цьому кількість покупців та продавців, що використовують електронну валюту, зростає.
4. У разі відкладення bitcoins можна очікувати на збільшення їх вартості.
5. Bitcoins є повністю анонімними.
6. Bitcoins є першою децентралізованою електронною валютою, яка не контролюється жодною організацією або урядом.
7. Bitcoin дає можливість здійснювати перекази по всьому світу без додаткових комісійних та зборів на користь тих, хто має відповідний гаманець.

Привабливим для інвесторів є те, що на курс біткоїнів не впливають політичні умови або діяльність Центральних банків країн [4]. Курс такої валюти залежить тільки від попиту та пропозиції на неї: обсяг попиту залежить від того, скільки товарів і послуг можна придбати за біткоїни, а пропозиція жорстко обмежена.

За 8 років існування ця криптовалюта набула значного поширення в інтернет-просторі. Кількість компаній, які приймають платежі біткоїнами з кожним днем збільшується. Серед них «VirginGalactic», «The New York Times», «CNN», «Reuters», «Zynga», «Overstock» і «Tiger Direct», а також американські підрозділи організації «Червоний Хрест», які приймають пожертви у біткоїнах. Достатньо потужним поштовхом у розвитку системи «Bitcoin» стало її включення як одного зі способів оплати товарів до найбільшого світового онлайн-магазину «eBay», що

відбулося в квітні 2015 року, грошовий агрегат M1 становив близько 3 552 млрд. дол. США[5]. Динаміку ринку біткоїна у 2017 р. наведено на рисунку 1.

Bitcoin Charts

Рис. 1. Динаміка ринку біткоїна у 2017 р. [6]

Найбільш важливими причинами можливого знецінення біткоїнів аналітики називають повну відсутність його інфляції і бажання взяти оборот криптовалюти під державний контроль. Остання ймовірно викликана бажанням держави сконцентрувати функції грошової емісії в своєму розпорядженні і не допустити утворення альтернативних джерел емісії платіжних засобів, що не піддаються державному регулюванню. Фізично заборонити інтернет-операції з біткоїнами практично неможливо, оскільки в такому разі потрібен доступ до кожного комп'ютерного пристрою, а це заборонено законодавством більшості країн, оскільки є втручанням в особисте життя. Обмеження можуть вноситися тільки в процес обміну віртуальних валют на реальні

гроші, заборонивши діяльність таких обмінників, що сьогодні також має місце.

Досліджуючи сутність біткойна, можна зробити висновок, що криптовалюта сама по собі концепція віртуальних валют є новаторською – не існує історичних даних і досвіду, які дозволяють оцінити, наскільки їй можна довіряти. Bitcoin, як і інші віртуальні валюти, все ще знаходиться в стадії розвитку і розробки. Таким чином, з ним може статися щось зовсім непередбачене, що незмінно трапляється на стадії розвитку не тільки з економічними об'єктами, але і, наприклад, з експериментальними технологіями. Втім, безпосередньо Bitcoin, будучи найбільш активно використовуваної віртуальною валютою, в меншій мірі «експериментальною», ніж інші криптовалюти. Крім того, щодо традиційних активів, його рівень можна оцінити як високий, тому даний актив не призначений для консервативних інвесторів.

Список літератури:

1. Що таке біткойн? // Invest-Program – прибуткове інтернет-інвестування. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://invest-program.com.ua/shho-take-bitcoin/>.
2. Пантелеєва Н. Нові форми грошей в умовах формування інформаційного суспільства / Н. Пантелеєва // Вісник Національного банку України, травень 2015. – С. 25-31.
3. Самая твердая валюта – BitCin. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moneynews.ru/Article/17893>.
4. Молчанова Е. Глобальна сервісна природа сучасних криптовалют / Е.Молчанова, Ю.Солодковський // Міжнародна економічна політика. – 2014. – № 1. – С. 60–79.
5. Сейтим А. Е. Аналіз криптовалюти «біткойн» на відповідність основним функціям грошей / Сейтим А. Е. // Актуальні проблеми економіки. – №4 (178), 2016. – С. 286-293.
6. CryptoCurrency Market Capitalizations. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coinmarketcap.com>.

УДК 336.761:338.124.4

Пластун О. Л.

д.е.н., професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин
ННІ БТ «УАБС» Сумського державного університету, м. Суми

ЦІНОВІ АНОМАЛІЇ НА РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ТРЕЙДИНГУ

Домінуючою парадигмою у фінансовій економіці залишається Гіпотеза ефективного ринку (ГЕР), яка передбачає, що поведінка цін на активи повинна бути непередбачуваною [6]. Однак когнітивні упередження [2], різні інвестиційні горизонти [4], активність «шумових» трейлерів [3], віра багатьох учасників фінансових ринків у технічний аналіз [8] та інші фактори можуть генерувати так звані ринкові аномалії, а саме певні закономірності цінової поведінки, що робить ціни передбачуваними (принаймні, у короткостроковій перспективі).

Найбільш відомими ринковими аномаліями є календарні аномалії, цінові бульбашки, ринкові надреакції та недореакції тощо [1]. Однією з найбільш досліджених серед них є аномалія надреакцій, вперше виявлена Де Бондт і Талером (1985), які продемонстрували, що показники найкращих (найгірших) портфельів на ринку в Нью-Йоркській фондовій біржі за трирічний період зазвичай вищі (нижчі) ніж за наступний трирічний період [5]. Іншими словами, існували ідентифіковані закономірності цінової поведінки: після значного зростання цін слід очікувати їх коригування.

Після вже згаданого дослідження Де Бондта та Талера (1985) у багатьох інших роботах перевірялася гіпотеза про надреакцію, згідно з якою, якщо інвестори надмірно реагують у певний період, у наступному періоді ціни рухаються у зворотному напрямку; у випадку короткострокових надреакцій одноденна ціна збільшується та відбувається зниження на наступний день, і навпаки.

Ринкові надреакції були знайдені не тільки на фондових ринках, але і на FOREX і товарних ринках. Можливі причини надреакцій обговорюються Майнхардтом та Пластуном (2013) [7]. Це психологічні (когнітивні пастки, емоції та інші психологічні упередження), технічні (виконання стоп-лосів та маржин-колів, використання технічного аналізу трейдерами), тощо.

Незважаючи на значну кількість досліджень щодо надреакцій, жодне з них не зосереджувалося на криптовалютному ринку, який є найбільш

нестабільним серед фінансових ринків: середня денна амплітуда цін на цьому ринку більш ніж у 10 разів вище, ніж на FOREX, у 7 разів вище ніж на фондовому ринку та більш ніж у 5 разів вище ніж на товарних ринках. Ця особливість (в поєднанні з тим, що це дуже молодий ринок) робить його особливо цікавим для вивчення можливих надреакцій.

Використовуючи дані найбільш ліквідних та капіталізованих криптовалют (BitCoin, LiteCoin, Ripple and Dash) за період 2013-2017 років, були перевірені дві різні гіпотези: контр-реакції після цінових вибухів відрізняються від контр-реакцій після тих, що виникають після звичайних днів (Г1), а цінові рухи після вибухів волатильності в тому ж напрямку, що і надреакція, відрізняються від тих, що спостерігаються після нормальних днів (Г2). З цією метою були проведені різноманітні статистичні тести, у тому числі аналіз середніх, t-тести, ANOVA-аналіз, регресійний аналіз з фіктивними змінними, U тести Манна-Уїтні та ін.

Статистичні тести включають як параметричні (у випадку нормального розподілу даних) так і непараметричні (у випадку аномального розподілу). Для їх проведення дані поділяються на дві групи, перша містить спостереження після одноденних аномальних змін ціни, інша – після дня з нормальними змінами цін. Нульова гіпотеза, яку потрібно перевірити, полягає в тому, що вони обидві належать з однієї і тієї ж сукупності даних. Якщо це не так, можна зробити висновок, що існує статистична аномалія.

Як показали проведені розрахунки, жодна з гіпотез не може бути відхилена, що означає, що надреакція викликає статистично аномальну поведінку цін на криптовалютному ринку.

Також був застосований підхід торговельного робота для включення транзакційних витрат у аналіз та дослідження того, чи можуть виявлені аномалії бути використані для генерації аномальних прибутків від торгівлі на ринку криптовалют.

Цей підхід включає транзакційні витрати, такі як спред, комісійні брокерів, банківські платежі тощо, і моделює дії трейдера відповідно до алгоритму (торгової стратегії) таким чином, що торговельний робот повною мірою відтворює дії трейдерів. Будь-який аномальний прибуток, отриманий шляхом використання виявлених аномалій, буде свідченням проти ГЕР. Торговельний робот – це програма в терміналі MetaTrader, розроблена в MetaQuotes Language 4 (MQL4).

Щоб перевірити, чи отримані нами результати відрізняються від випадкових, проводиться t-тестування. Зокрема, створюються два набори даних, перший – результати стратегії торгівлі, інший –

випадково згенеровані торгові результати. Нульова гіпотеза (Г0) полягає в тому, що обидва набори даних належать до однієї і тієї ж сукупності, а альтернативна (Г1) – в тому що вони не належать. Якщо Г0 не підтверджено, ми можемо зробити висновок, що результати торговельної стратегії не випадкові, і тому ця стратегія може спричинити аномальний прибуток.

Нами було розроблено дві різні торгові стратегії: Стратегія 1, яка базується на припущенні, що після дня надреакції контр-реакції більші, ніж після звичайного дня та Стратегії 2, виходячи з «інерційної аномалії» (після надреакції ціни рухаються в напрямку надреакції в розмірах вищих, ніж після звичайного дня).

Торговельна стимуляція вказує на те, що Стратегія 1 є неприбутковою, тобто виявлені аномалії не можуть бути використані для створення аномального прибутку; Стратегія 2 генерує стабільні прибутки, але вони статистично не відрізняються від випадкових результатів, що знову ж таки означає відсутність можливостей для отримання надприбутку. Отже, існування аномалій надреакцій на криптовалютному ринку не може розглядатися як доказ проти ГЕР.

Список літератури:

1. Прогнозування фінансових ринків: сучасні концепції та нові підходи: монографія / О.Л. Пластун. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – 401 с.
2. Akerlof, G.A. and Shiller, R.J., (2009), *Animal Spirits: How Human Psychology Drives the Economy, and Why It Matters for Global Capitalism*. Princeton University Press, 2009, 248 p.
3. Black, F., (1985), Noise. *Journal of Finance* 41(3), 529–543.
4. Campbell, J.Y. and L.M. Viceira, (2002), *Strategic Asset Allocation: Portfolio Choice for Long-Term Investors*, Oxford University Press, Oxford.
5. De Bondt W. and R. Thaler, (1985), Does the Stock Market Overreact? *Journal of Finance* 40, 793-808.
6. Fama, E. F. (1965). The Behavior of Stock-Market Prices. *The Journal of Business* 38, 34-105.
7. Mynhardt, R. H. and A. Plastun, (2013). The Overreaction Hypothesis: The case of Ukrainian stock market. *Corporate Ownership and Control* 11, 406-423.
8. Taylor, M.P. and H. Allen, (1992). The use of technical analysis in the foreign exchange market. *Journal of International Money and Finance* 11, 304-314.

УДК 336.7

Скоморович І. Г.

д.е.н., доцент, професор кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ЗАРОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТНОГО РИНКУ

Криптовалюти отримали свою назву від використання криптографії для підвищення безпеки їхнього створення та переказу [6]. Найвідомішою серед багатьох існуючих криптовалют є перша з них, а саме введений у 2009 р., біткойн. Оксфордський словник розглядає його як вид цифрової валюти, яка працює незалежно від центрального банку і в якій техніки шифрування використовуються для того, щоб регулювати виробництво одиниць валюти і підтверджувати переказ коштів [5]. Криптовалюти разом з електронними грошима відносимо до групи цифрових грошей, оскільки, на відміну від всіх інших видів приватних грошей вони можуть існувати лише у цифровому вигляді.

На відміну від традиційних національних валют курс біткойна є дуже мінливим. Після того, як на початку 2011 р. було досягнуто паритету з американським доларом, його ціна і зростала до 1151 дол. США на початку 2014 р. і відразу після цього падала до менше, ніж 600 дол., а впродовж 2015–2016 рр. коливалася від 177 до 967 дол. США. Лише після таких стрімких курсових коливань на біткойн звернули увагу державні органи різних країн.

Необхідно зауважити, що Біткойн є не лише грошовою, а й платіжною системою, яка також має свої особливості. Зокрема, у ній немає посередників при платежі. Це означає, що біткойни передають безпосередньо від платника до одержувача. Позитивним аспектом при цьому є невелика або нульова комісійна винагорода, а негативним – неможливість примусового повернення помилково переказаних коштів. Ще однією особливістю цієї платіжної системи є анонімність учасників переказу та відкрита інформація про сам переказ. Для зберігання біткойнів розроблені спеціальні гаманці, які можуть бути встановлені як на жорсткому диску персонального комп'ютера, так і спеціалізованому сервісі в інтернеті чи зовнішніх носіях.

Найбільші застереження при використанні криптовалют викликають ухилення від оподаткування, використання для відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом, чи оплати незаконних операцій, можлива

їхня втрата власником. А от для органів державної влади, крім вже названих, пріоритетними стали ризики неврегульованого з боку держави статусу, високого рівня закритості, можливості зникнення внаслідок банкрутства чи виникнення технічних проблем тощо. Такий перелік сформований ЄЦБ у складеному у лютому 2015 р. звіті для всіх подібних до Біткойну систем, які він назвав децентралізованими віртуальними валютними схемами, а саму віртуальну валюту – як «цифрове вираження вартості, що випущена не центральним банком, кредитним інститутом чи інститутом, який випускає електронні гроші, і яка за певних обставин може бути використана як альтернатива грошам» [8]. Загалом, фахівці ЄЦБ не визнали біткойни грошима чи валютою ні з економічного, ні з юридичного боку. У першому випадку такий висновок зроблено, бо вони в повній мірі не виконують трьох основних функцій грошей, а у другому через їхню неподібність до легалізованих готівкової, безготівкової та електронної форми грошей та власну деномінацію.

У своєму звіті ЄЦБ також здійснив огляд ставлення органів державної влади різних країн до криптовалют і згрупував їх за такими напрямками: заборона використання у певних видах діяльності, попередження про потенційні ризики, акцентування уваги на їхньому нелегальному статусі, а також можливість ліцензування та регулювання окремих сервісів. Зауважимо, що не залишив біткойни поза своєю увагою і НБУ. Регулятор наголосив на ризиках застосування біткойнів, визначив їх грошовим сурогатом, «який не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу, оскільки це протирічить нормам українського законодавства» [3], не знайшов правових підстав, зокрема, для зарахування іноземної валюти, отриманої від продажу криптовалюти за кордоном, та рекомендував банкам «утриматися від операцій з купівлі-продажу або навіть володіння» [4] ними.

Підсумовуючи проведене дослідження, фахівці ЄЦБ зробили висновок, що найкращі перспективи для криптовалютних систем у їх сучасному вигляді можуть проявитися у переказі коштів, особливо у віртуальних спільнотах чи міжнародних платежах. З огляду на невеликі обсяги використання вони наразі не несуть жодної загрози центральним банкам та не потребують додаткового нормативного регулювання. Проте ЄЦБ застеріг, що, якщо функціонування криптовалют будуть супроводжувати значні інциденти, це може знизити довіру користувачів до платіжних систем загалом [8].

Своє ставлення до біткойнів висловили і фахівці Банку Англії. Вони також звернули увагу на наразі невеликі масштаби їхнього

поширення, зокрема, у Великобританії і дуже обмежене коло осіб, для яких біткойни є дійсно грошима з економічної точки зору. Навіть, коли торговці встановлюють ціни на свої товари у цій валюті, то часто коригують їх залежно від того, як змінюється їхній курс по відношенню до долара США, та не ведуть свій облік у біткойнах. Велику проблему для криптовалюти Банк Англії вгледів у її задекларованій фіксованій пропозиції, адже це правило може спричинити дефляцію цін товарів і послуг, в тому числі заробітної плати, і негативно вплинути на ділову активність в економіці. А от реальні загрози для монетарної стабільності у Великобританії можуть виникнути лише тоді, коли кожен перейде у повсякденному житті на розрахунки у біткойнах, повертаючись до національної валюти лише для сплати, наприклад, податків.

У США голова Федеральної Резервної Системи Джанет Єллен відмовилася регулювати використання біткойнів, оскільки зауважила, що не має відповідних повноважень, тому що номіновані у них платежі відбуваються поза банківським сектором [9]. Тому в цій країні акцент зроблено на їх адекватному оподаткуванні. Федеральна податкова служба США віднесла біткойни до тих видів віртуальних валют, можуть бути обміняні на реальну валюту. Крім того, їх можуть використовувати для оплати товарів чи послуг, формування інвестицій так само, як, наприклад, банкноти чи монети. Проте для цілей оподаткування віртуальні гроші необхідно розглядати як майно, а не як валюту [10]. Основним аргументом для ухвалення такого рішення видається відсутність статусу законного платіжного засобу для них у хоча б одній юрисдикції. Тому платникам податків необхідно обліковувати їх за ринковою вартістю та пам'ятати про її періодичну зміну, що може викликати приріст капіталу. На подібному податковому трактуванні біткойнів наголошують і організатори системи Біткойн [1].

Слід зауважити, що, на думку деяких експертів [11], коли Федеральна податкова служба США дала визначення віртуальній валюті як цифровому вираженні вартості, що функціонує як засіб обміну, одиниця виміру та/чи нагромадження вартості [10], і встановила правила її оподаткування, вона таким чином надала біткойну легальність.

Що ж стосується перспектив біткойна в якості провідної світової валюти, то в той час, як послідовники підтримують його як повністю незалежного від втручання будь-якої влади, більш поширеною залишається думка, що сучасний стан справ збережеться, оскільки національні грошові системи більш-менш ефективно працюють і розвиваються [7]. Відповідно до радикальнішого підходу біткойн має палати у вогні, оскільки був створений як зброя для ліквідації інституту

центрального банківництва та емісійних банків, щоб знищити здатність держави збирати податки і відслідковувати фінансові транзакції свої громадян [12]. Протилежна точка зору полягає у тому, що за умови узгоджених дій фінансового керівництва різних країн віртуальна валюта може стати надсуверенною глобальною резервною валютою, а той уряд, який перший сприйме її на системному рівні, зможе розраховувати на лідерство у процесі її створення [2, с. 29].

Отже, державні органи багатьох країн започаткували заходи, спрямовані на регулювання криптовалютного ринку, лише після того, як існуючий вже протягом п'яти років біткойн вперше перетнув ціну 1000 дол. США за одиницю. Незважаючи на те, що з того часу минуло ще п'ять років, вироблення єдиного підходу до ідентифікації криптовалют та їхнього регулювання досі залишається нерозв'язаною глобальною проблемою.

Список літератури:

1. ДеЯкі речі, які вам потрібно знати – Біткойн – Bitcoin. URL: <http://bitcoin.org/uk/you-need-to-know>.
2. Пантелеєва Н. Нові форми грошей в умовах формування інформаційного суспільства//Вісник НБУ. 2015. № 5. С. 25–31.
3. Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin: Лист НБУ від 10 лист. 2014 р./Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14>.
4. Щодо віднесення операцій з «віртуальною валютою/криптовалютою «Bitcoin» (далі – Bitcoin) до операцій з торгівлі іноземною валютою: Лист НБУ від 08 груд. 2014 р. № 29-208/72889 URL: <http://law.dt-kt.com/?p=639>.
5. Definition of *bitcoin* in English. URL: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/bitcoin>.
6. Definition of 'Cryptocurrency'. URL: <http://www.investopedia.com/terms/c/cryptocurrency.asp>.
7. Eavis P. Essay: The Real Competition to Virtual Currency. URL: <http://www.dealbook.nytimes.com/2014/04/01/essay-the-real-competition-to-virtual-currency/>
8. ECB: Virtual currency schemes – a further analysis. February 2015. URL: <http://www.ecb.europa.eu/publ/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>.
9. Janet Yellen: Fed will steer clear of bitcoin. URL: <http://fortune.com/2014/02/27/janet-yellen-fed-will-steer-clear-of-bitcoin/>
10. Notice 2014-21. IRS Virtual Currency Guidance. URL: http://www.irs.gov/irb/2014_16_IRB/ar12.html.
11. Smith D. 3 Reasons The IRS Bitcoin Ruling Is Good For Bitcoin. URL: <http://www.nasdaq.com/article/3-reasons-the-irs-bitcoin-ruling-is-good-for-bitcoin-cm339333>.
12. Stross C. Why I want Bitcoin to die in a fire. URL: <http://www.antipope.org/charlie/blog-static/2013/12/why-i-want-bitcoin-to-die-in-a.html>.

УДК 330.47

Ясинська Н.А.

д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Донецький державний університет управління, м. Маріуполь

БЕЗПЕКА ОСОБИСТИХ ФІНАНСІВ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Розвиток цифрової економіки визначає модернізацію фінансових відносин в межах кожної країни та світу. Визначальними характеристиками нових відносин є «розмитість» кордонів, децентралізованість, швидкість, точність, надійність і заснованість на довірі. В умовах зменшення доданої вартості за рахунок експлуатації відомих ресурсів, соціально-економічний розвиток суспільства стає непосильною ношею для урядів та великого бізнесу. Існуюча донедавна квазіцивілізація цифрового світу та його нерозвинута інфраструктура наразі стали чи не єдиним варіантом наступного етапу цивілізаційного розвитку в умовах четвертої індустріальної революції. Поточний етап інституціонального розвитку суспільства вбачається за допомогою цифрових платформ і технологій в приватній та публічній сферах на основі Blockchain, удосконалення інструментів фінансового ринку тощо. Поряд із цим, цифровій економіці притаманні на фоні відомих, специфічні та кібер-ризиків. Усі вони у більшому ступені зорієнтовані на кожну окрему людину. Адже для кожної фізичної особи, яка має унікальний набір активних і пасивних операцій та доходів, специфіку індивідуального світосприйняття, особистий фаховий досвід, набір ризиків є неповторним. Із розбудовою цифрової економіки та особистою ідентифікацією кожного учасника обмінних операцій на засадах розвитку четвертої індустріальної революції значення особистих фінансів як економічного інституту зростає. Перебуваючи універсальним засобом обмінних операцій, гроші в цифровій економіці також видозмінилися, забезпечивши тим самим трансформацію інструментального забезпечення й механізмів його роботи на фінансовому ринку. З моменту виникнення грошей матеріальною основою усіх суспільних процесів та рішень в економіці стали особисті фінанси в контексті їх ідентифікації в правах володіння та доступу до FinTech інформації. Під особистими фінансами розуміємо економічну категорію, об'єктом дослідження якої виступає частина публічних

і приватних фінансів, пов'язана із процесами формування, розподілу та використання ресурсів, коштів й капіталів фізичних осіб за результатами перерозподілу матеріальних цінностей в межах домогосподарств, підприємств, громади, ринку та держави з метою соціально-економічного розвитку нації [1, с. 303]. Дане визначення не має географічного обмеження через мобільність фізичних осіб і капіталів в соціономії. Монополізація базових ресурсів великим бізнесом, інституціоналізація первинності операцій із акумуляції державних фінансів, зростання якості життя та зменшення джерел формування капіталів середнього класу у низці десятиліть визначили пошук альтернатив формування й використання фінансів українців. Такою альтернативою стає криптовалюта, її ринок та інфраструктура. Запит ринку криптовалюти визначив розвиток вітчизняних та світових пропозицій. Наведемо причини й умови виникнення цього запиту, сучасний стан ринку криптовалюти та її майбутнє. Причини та умови виникнення запиту фінансового ринку на криптовалюту пов'язані із існуванням тектологічної пастки особистих фінансів, в якій опинилися українці (рис. 1). В основі цієї пастки є шороку зростаюча невідповідність розвитку FinTech і EdTech. Зокрема, світові інвестиції у FinTech і EdTech склали 13,8 млрд. дол. США (по 653 угодам) та 3,1 млрд. дол. США (по 493 угодам), відповідно [2]. Разом з тим, за даними [3] розмір інвестицій у FinTech склав 17,4 млрд. дол. США (по 1436 угодам). Аналіз сучасного стану розвитку ринку криптовалюти дає можливість охарактеризувати процеси з її участю. Як відомо, вони не забезпечують стабільних грошових режимів, відсутній централізований ідентифіковуваний емітент щодо їх генерації. Криптовалюта має цифрову форму, облік операцій є децентралізованим. Процедурами щодо її придбання є майнінг, форсинг, ICO. Це некоррельований актив, який сприяє диверсифікації інвестицій та супроводжує їх.

З точки зору міжнародної правової формалізації, криптовалюта є сховищем вартості активу, прийнятого за такий більшістю учасників ринку; засобом обміну та платежу (приклади ЄС, Японії); формою міжнародного платіжного інструменту серед обмеженого кола осіб; ліквідним ресурсом на міжнародному фінансовому ринку, платіжним інструментом; йому притаманна висока цінова волатильність та ризик; цифровим ресурсом визначеної вартості з правом володіння та обкладення податком на доходи (приріст капіталу, приклад США). З ринкової точки зору, криптовалютна економіка знаходиться у первинному для еволюції стані, яка зорієнтована на формальні та неформальні фінансово-економічні відносини. Низько ефективний механізм прив'язки та конвертації

Тектологічна пастка особистих фінансів		
<p>Це спроба суб'єктів ринку в трьох (класичних) типах взаємодії (давати підвищений, знижений або нейтральний ефект) спровокувати фізичних осіб на зовнішню раціональну або ірраціональну фінансову поведінку, яка в результаті виявляється помилковою або збитковою.</p>		
<p>Основа: не вирішені проблеми попередніх пасток, зростаючий соціальний франчайзинг в межах фінансової економіки та активізації міграційних процесів (що визначає парадокс матеріального буття та не має результатуючих показників покращення життя фізичних осіб)</p>		
<p>Функціональні статуси фізичних осіб: підприємці, інвестори, наймані працівники, споживачі, індивіди, носії людського капіталу, учасники домогосподарств й соціуму, зберігачі</p>		
<p>Ознаки:</p> <ul style="list-style-type: none"> • на фоні зростаючого національного доходу і численності працюючих (зайнятих) підвищується рівень бідності; • зatoryжна криза на ринку праці, яка не розв'язується апаратом державного управління й ринковим механізмом; • зростання інвестиційного капіталу на фоні стагнуючого реального сектору економіки; • переважність одного джерела фінансування фізичних осіб; • зростання наявних доходів в умовах стагнуючого реального сектору економіки; • зростання зовнішнього боргу; • наявність та активізація квазі- валют, інститутів, інструментів, ринків за відсутності тупикових гілок еволюції економіки; присутній ефект масовизації через горизонтальну диверсифікацію; • зниження рівня життя незахищених верств населення; • зниження народжуваності, погіршення рівня освіти, охорони здоров'я; • обмежене фінансове посередництво; • політична пастка в межах міграційних процесів 	<p>Ризики:</p> <ul style="list-style-type: none"> • продуктивність людської праці, яка знижується; • підвищення ризику індивідуальних рішень й помилковості прогнозу суспільних реакцій; • вибіркова каузальність, можлива її суб'єктивність; • послаблення (посилення) суспільних зв'язків; • зміна факторів відповідної поведінки; • висока мобільність інформації до трансформації; • узагальнення у цифрах; • відсутність будь-якої антикризової політики, механізмів, системи захисту; • фінансово-економічні кризи; • прийдешня інвестиційна бульбашка; • превалювання матеріального в свідомості та самосвідомості над духовним; • політична пастка в межах міграційних процесів; • тектологічна порожнеча • збільшення фінансового капіталу мігрантів • специфічні: мінімізація трансакційних ризиків, низький рівень цифрової грамотності більшості населення та мінімальна чисельність фахівців • кіберризики пов'язані із кібербезпекою • криптографічні ризики • ризик структурної «деформації» 	
<p>Інструменти й методи: аналітичний, узагальнення, порівняння, ієрархічні моделі потреб людини, числа та віяло Фібоначчі, хвильовий принцип Елліота, коефіцієнтів, аналіз й ідентифікація людських емоцій, крива Філліпса, матриці БКГ та інституційних відносин між учасниками ринку праці, диверсифікації структури доходів та витрат населення</p>		
<p>Очікувані результати: зменшення людського та зростання технологічного IQ, безмежність людської та оброблюваної інформації, диверсифікація портфелів фінансових активів фізичних осіб, зміна портфелю професій, мережевий маркетинг в домогосподарстві</p>		
<p>Моделі фінансової поведінки фізичних осіб: агресивна, компромісна, консервативна, ідеальна</p>	<p>Проблеми фінансової активності населення</p>	<p>Види фінансової політики фізичних осіб: космополіти, квазікосмополіти; тектологі</p>
<p>Необхідний новий суспільний договір, існування якого має певні ризики – існує необхідність: виплисування нових правил наявності й нематеріальних зв'язків між суб'єктами в фінансовій економіці (стадія цифровізації) та механізмів переходу з поточного стану у майбутній; міжнародного визнання цієї практики та можливе розповсюдження у світі через відкритість економіки</p>		

Рис. 1. Характеристика тектологічної пастки особистих фінансів в Україні

Джерело: удосконалено за даними [1, с. 307]

криптовалюти до «класичної» валюти визначеної держави уповільнює розвиток ринку з її участю (приклади BitUSD, NuBits, CoinUSD, Tether (USD, SBD, SD)). До негативного фактору впливу також можна додати наявність соціального інжинірингу та повну незахищеність від нього людей. Наразі рівень довіри до спекуляцій із участю криптовалюти складає 65% (виплати відбулися в середньому на 540 фунтів стерлінгів) з 48% фізичних та юридичних осіб світу, які стали об'єктами вимагання [4]. Неоднозначною є можливість оподаткування отриманого пасивного доходу, що підриває основи генерації та існування державних фінансів і моніторингу фінансових трансакцій. Із зростанням цифрових трансакцій змінюється механізм державного регулювання економіки. Державні інституції в конкурентній боротьбі із закордонними аналогами мають оперативню відслідковувати рух базових та фінансових ресурсів в межах нормативно-правового поля. У даному разі актуалізуються два компоненти: розширення бази та об'єктів державного регулювання (упровадження геопросторових інформаційних систем в соціальній сфері та землекористуванні, управління трафіком тощо) і генерація та розвиток нових ресурсів, використання яких дозволить формувати додану вартість та відновлювати публічні фінансові резерви. Фінансові резерви людей, які мають тимчасово вільні кошти, вже диверсифіковані по джерелам формування із урахуванням цифрових можливостей генерації універсального засобу обмінних операцій. Проте допоки криптовалюта здебільшого виступає засобом не грошового користування.

Ринок криптовалют повинний мати розвинену екосистему із майнерами, біржами, постачальниками, гаманцями, платіжними системами, банкоматами, торговими мережами тощо. Для збільшення кола генераторів та користувачів ринку криптовалюти, вона повинна бути захищеною сховищем вартості, визнаною у світі, одиницею обліку та засобом обміну. Для найбільшого поширення у стислі строки криптовалюта має продовжувати практику анонімності, але без строків та ризиків, властивих кредиту; витрати (податкові, банківські, комісійні тощо) на їх обіг мають бути меншими для всіх учасників ринку. Найближчим часом набуде поширення система стимулювання фінансового ринку за рахунок мережних ефектів широкого застосування. Криптовалюта повинна мати високу ліквідність відносно валют, стабільність до товарів та послуг, що означає відносно низьку волатильність. Цього можна досягнути за допомогою компенсаторної системи торгових і платіжних процесів для мінімізації (ліквідації, поглинання) збитків при обігу на локальному грошово-кредитному ринку (із відповідним обмінним курсом та

правовою формалізацією операцій). З цифровізацією валют національних економік, які супроводжуються прискоренням строків насичення ринку новинками, відбудеться оптимізація транскордонних рахункових операцій і капітальна реорганізація застарілої інфраструктури бек-офісів. Це, своєю чергою, провокує новий етап кризи на ринку праці та більш «дешевої» деномінації знеціненої валюти країни.

Список літератури:

1. Ясинська Н.А. Фінансове господарство українців: формат довіри : монографія / Н.А. Ясинська. – Миколаїв : Іліон, 2018. – 379 с.
2. Financial Education: Crossing The Chasm Between FinTech And EdTech. URL: <https://medium.com/@ViviFriedgut/financial-education-crossing-the-chasm-between-fintech-and-edtech-d86823771571>.
3. Helping Canadian fintech reach its full potential. URL: <http://policyoptions.irpp.org/magazines/august-2018/helping-canadian-fintech-reach-its-full-potential/>.
4. Public-private analytic exchange program 2017. Risks and Vulnerabilities of Virtual Currency Cryptocurrency as a Payment Method. URL: https://www.dni.gov/files/PE/Documents/9--2017-AEP_Risks-and-Vulnerabilities-of-Virtual-Currency.pdf.

СЕКЦІЯ: ФІНАНСОВИЙ БІЗНЕС І ДЕРЖАВА

УДК 336.2:346.12

Алексеевко Л. М.

д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та фінансів, Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту Тернопільського національного економічного університету

Ціжма О. А.

пошукувач

ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ З ПОЗИЦІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ СЕРВІСНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВИ

Науковий інтерес до дослідження фінансування трудового потенціалу визначається його позитивним впливом на розвиток економіки у контексті сприяння створенню нових робочих місць, зростання ділової активності і відповідно підвищення рівня та якості життя населення. Проблеми теорії й реалізації економічного зростання на різних рівнях управління є важливим в сучасних умовах системної фінансової нестабільності. Сервісна концепція держави ґрунтується на класичному економічному підході «виробник послуг–споживач». Відповідно державні інституції мають забезпечувати моделювання та реалізацію індивідуальних і групових інтересів і потреб. Це стосується співвідношенням заробітної плати й вартості послуг, а також управління потребами і надання послуг, необхідних для громадян. Особливої уваги заслуговує науково-прикладне розмежування понять «державні послуги», «публічні послуги» та «соціальні послуги».

При розробці сервісної концепції держави комплексний підхід до визначення цілей економічної політики держави показує місце фінансової політики в її здійсненні. Під економічною політикою розуміється система економічних заходів держави, спрямованих на збереження і примноження національного багатства, стимулювання економічного росту, стримування росту безробіття й інфляції, забезпечення стійкості платіжного балансу й національної безпеки країни. Уряди країн мають показувати своїм громадянам усе, чим вони володіють і визначати

пріоритети використання державного багатства для досягнення економічних і соціальних цілей суспільства. Так, державне багатство (вартість активів) по 31 країні становить 101 трлн дол, або 219% ВВП [1].

Світова фінансово-економічна криза сприяла переосмисленню макроекономічної й фінансової політики у наукових і політичних колах [2]. Директор-розпорядник Міжнародного Валютного Фонду Крістин Лагард визнає, що світова економіка зростає швидкими темпами, проте це зростання різниться серед регіонів і населення, тому починають «матеріалізуватися» деякі ризики для «економічної стабільності та процвітання». Ці ризики стосуються принципів і інститутів, що знаходяться в основі міжнародного співробітництва, яке приносило «багато благ» багатьом людям [3]. Фахівці МВФ визнають, що Фонд наочно демонструє свою готовність переглядати макроекономічні погляди й підходи в економічній політиці [4, с. 38–41].

Сучасні інструменти фінансової політики як економічної, так і адміністративної дії мають гарантувати зниження урядових витрат, зваженість фіскальної політики на мікрорівні, економіко-правові засади оптимізації фінансових запозичень як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. У даному контексті особливої уваги заслуговують країни з ринками, що формуються. Фахівці МВФ визнають, що це є група із приблизно 30–50 країн, які перебувають на перехідній стадії, вони «не дуже багаті, не дуже бідні», не занадто закриті для іноземного капіталу, мають нормативні й фінансові системи, які ще «не є повністю зрілими» [5]. На групу країн з ринком, що формується, і країн, що розвиваються, доводиться майже 60% світового ВВП у порівнянні з менше 50% лише десятиліття тому назад (ВВП виміряний по паритеті купівельної спроможності). Крім того, на їхню частку довелося більше 80% світового зростання за період після фінансової кризи 2008 року, що допомогло врятувати багато робочих місць у країнах з розвинутою економікою [5].

Директор-розпорядник Міжнародного Валютного Фонду Крістин Лагард визнає, що сучасна ситуація ускладнюється зрушеннями в «політекономічному ландшафті», а це зумовлює послаблення міжнародного співробітництва, що «не дозволило кризі перетворитися у Велику депресію» [3]. У «Доповіді по зовнішньоекономічному секторі» визначено проблематику зростаючої уразливості боргової ситуації. Так, в 2018 році державний і приватний борг досягнув рекордного значення – 182 трлн дол, або 224% світового ВВП, що приблизно на 60% більше, ніж у 2007 році. У ситуації фінансової невизначеності «вітер може змінитися» для країн з ринком, що формується. Це приведе до відтоку капіталів

з економік цих країн [3]. У середньостроковій перспективі у країн з ринком, що формується, відбудеться відтік портфельних інвестицій у боргові зобов'язання в обсязі понад 100 млрд дол. Це є аналогічно за масштабами відтоку, що спостерігався при глобальній фінансовій кризі [6].

Сучасна політика фінансової стабільності потребує регулювання надмірних глобальних і макроекономічних дисбалансів, ефективної міжнародної грошово-кредитної і податково-бюджетної політики, що сприятиме стимулюванню заощаджень населення [7]. Важливу роль повинні відігравати так звані «стимулюючі інвестиції» (подолання перешкод для виходу на фінансові ринки), які нівелюватимуть надмірні заощадження, а зміцнення систем соціального захисту сприятиме відновленню довіри населення до фінансових послуг.

Країни з ринком, що формується, і країнам, що розвиваються, розробляють соціальні заходи для надання адресної допомоги незаможному населенню. Проблематика забезпечення громадян соціальними послугами загострюється в умовах поглиблення глобальної конкуренції. Тому проведення часткових реформ в більшості сегментів економіки, зокрема і соціальній сфері, є ще гіршим, ніж їхня відсутність [8]. Зростає потреба в розробці заходів підвищення впливу міжбюджетних трансфертів на результативність соціальних витрат державного і місцевих бюджетів. При цьому варто враховувати, що в Україні зберігаються надто високі публічні витрати, особливо стосовно доходів на душу населення і відносно ВВП країни вони становили понад 53% [8]. У даному контексті поділяємо точку зору, що ілюзії держави загального добробуту з максимальним рівнем державного забезпечення соціальних програм замінюються прагматичною концепцією неспроможності навіть найбагатшого бюджету задовольнити всі соціальні проблеми без загрози виникнення кризових тенденцій в економіці [9, с. 460].

При формуванні так званого «нового світового фінансового порядку» доцільно враховувати економічну ментальність, застосування агентських моделей, зокрема в соціальній сфері. Агентська модель припускає наявність автономних, гетерогенних агентів, що володіють обмеженою інформацією, і встановлює прості правила, що визначають їх поведінку в різних обставинах. Агентські моделі частіше використовують для макрофінансового моделювання, а їхні простіші версії застосовують для дослідження впливу стрес-сценаріїв на фінансову платоспроможність, ліквідність і ланцюгову реакцію. Це важливо при розробці організаційно правових заходів, спрямованих на попередження безробіття серед працеспроможного населення.

Відповідно актуалізується проблематика наближення вітчизняного трудового законодавства до європейських і міжнародних норм. Вважаємо, що працевлаштуванню громадян сприятимуть такі заходи: запровадження нових форм та методів пошуку підходящої роботи та укомплектування вакансій роботодавців (картка укомплектування вакансій, перехресне стажування безпосередньо на робочих місцях, організація співбесіди роботодавця з шукачами роботи у форматі онлайн); відновлення безперервності навчання (профорієнтація усіх соціальних груп та вікових категорій осіб, які звернулися до державної служби зайнятості; професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації зареєстрованих безробітних).

Забезпечення мінімального рівня соціального захисту населення є обов'язком держави. Відповідно до плану заходів на 2018 рік з реалізації Стратегії подолання бідності: (розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2018 р. № 99-р.) визначено напрями підвищення розмірів державних соціальних гарантій, грошових доходів від трудової діяльності; залучення громадян до ринку праці; підвищення ефективності програм соціальної підтримки і доступності населення до соціальних послуг [10].

Також варто приділити увагу проблематиці мінімізації прояву впливу «ринкової недосконалості» на стан і розвиток трудового потенціалу. Зокрема, це стосується субсидій. Сучасні субсидії широко поширені як у країнах з розвинутою економікою, так і в країнах, що розвиваються. Світовий обсяг субсидій в 2015 році оцінювався в 5,3 трлн дол, або 6,5% світового ВВП (*Coady et al.*, 2017). Це більше, ніж уряди витрачають на охорону здоров'я в усьому світі. Найбільші обсяги субсидій у Китаї (2,3 трлн дол), США (700 млрд дол) та Індії (300 млрд дол) [6, с. 56–57]. Бенедикт Клементс і Перрі Ієн вважають, що субсидії не допомагають усунувати недосконалості ринку, можуть спотворювати ціни, зумовлюючи нерациональний розподіл праці й капіталу, що впливає на економічну стабільність країн [6, с. 56].

Підсумовуючи зазначимо, що підвищення якості життя населення і зміни так званого «бюджетного простору» [11; 12; 13; 14] потребує активного пошуку нових методів проведення органами місцевого самоврядування дієвої соціальної політики, спрямованої на задоволення попиту громадян на бюджетні послуги з урахуванням як фінансово-бюджетних можливостей, так і особливостей реалізації сервісної концепції держави.

Список літератури:

1. Гаспар Витор, Харрис Джейсон, Александр Тимман. Богатство наций: государство может лучше распоряжаться тем, чем оно владеет, и тем, что оно кому-то должно. URL: <http://www.imf.org> (дата звернення: 10.10.2018).
2. Furceri Davide, Zdzienicka Aleksandra. Twin Deficits in Developing Economies. *Working Paper*. No. 18/170. July 27, 2018.
3. Лагард Кристин. Новый экономический ландшафт, новый многосторонний поход. URL: <https://www.imf.org/ru/News/Articles/2018/10/11/sp101218-new-economic-landscape-new-multilateralism> (дата звернення: 11.10.2018).
4. Джонатан Д. Остри, Пракаш Лунгани, Давиде Фурчери. Не переоценен ли неолиберализм? // *Финансы и развитие*. 2016. Июнь. С. 38–41.
5. Роль стран с формирующимся рынком в новом глобальном партнерстве в интересах роста / Мэрилендский университет. URL: <http://www.imf.org> (дата звернення: 04.02.2016).
6. Клементс Бенедикт, Пэрри Иэн. Субсидии: одни работают, другие – нет // *Финансы и развитие*. 2018. Сентябрь. С. 56–57.
7. Обстфельд Морис. Мировой подъем: по-прежнему активен, но менее равномерен, более уязвим, под угрозой. URL: <http://www.imf.org/external/russian/np/blog/2018/071618r.pdf> (дата звернення: 16.07.2018).
8. Частичные реформы – еще хуже, нежели их отсутствие. URL: <http://ekonomika.eizvestia.com/full/376-ivan-miklosh-chastichnye-reformy-eshhe-huzhe-nezheli-ih-otsutstvie> (дата звернення: 25.10.2018).
9. Кудінова М. М. Проблеми фінансування соціального захисту населення в Україні / М. М. Кудінова, В. В. Варук // *Глобальні та національні проблеми економіки*. – 2015. – Вип. 4. – С. 460–463.
10. Про затвердження плану заходів на 2018 рік з реалізації Стратегії подолання бідності: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2018 р. № 99-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-na-2018-rik-z-realizaciyi-strategiyi-podolannya-bidnosti> (дата звернення: 25.10.2018).
11. Десять лет спустя после краха фирмы Lehman – извлеченные уроки и предстоящие проблемы. URL: <http://www.imf.org/external/russian/np/blog/2018/090518r.pdf> (дата звернення: 05.09.2018).
12. Cerovic Svetlana, Gerling Kerstin, Hodge Andrew, Paulo Medas. Predicting Fiscal Crises. *Working Paper*. No. 18/181. August 3, 2018.
13. Тобиас Адриан. Финансовая система стала более прочной, но за десятилетие после кризиса появились новые уязвимые места. URL: <http://www.imf.org> (дата звернення: 10.10.2018).
14. Обстфельд Морис. Для преодоления глобальных дисбалансов необходимо сотрудничество. URL: <http://www.imf.org/external/russian/np/blog/2018/072418r.pdf> (дата звернення: 24.07.2018).

УДК 336.027:639.3

Галайко А. М.

аспірант кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Науковий керівник: **Ванькович Д. В.**,

д.е.н, доцент, професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту, Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів.

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА

Державна підтримка рибного господарства є одним із напрямів фінансової політики розвитку агропромислового комплексу. В рамках цієї підтримки важливого значення набуває її направленість на рентабельне виробництво продукції рибництва, яким визначається ефективність використання бюджетних ресурсів на ці заходи. Це має важливе значення тому, що прибуткове виробництво зумовлює приріст власного капіталу і суб'єкти господарювання таким чином можуть розширювати своє виробництво. При розширеному відтворенні в рибному господарстві зникне необхідність його державної підтримки і бюджетні кошти можна буде направити на інші заходи в агропромисловому комплексі.

Фінансова політика розвитку рибного господарства передбачає формування кредитного та цінового механізму із врахуванням його специфіки як галузі із сповільненим обігом капіталу і низькою нормою прибутку. Вона також сприяє будівництву та модернізації кораблів флоту рибної промисловості, суб'єктів господарювання рибного господарства через включення до державних планів замовлення будівництва кораблів для флоту рибної промисловості і рибних заводів із вирощування цінних видів риби з метою зариблення рибогосподарських водних об'єктів загальнодержавного значення. Для розвитку рибного господарства держава здійснює пріоритетне надання у оренду водних об'єктів із низькою рибопродуктивністю підприємствам, що займаються вирощуванням водних біоресурсів [5].

Державна підтримка розвитку рибного господарства реалізується через Державне агентство рибного господарства та здійснюється за двома напрямками. Це виділення бюджетних коштів для проведення селекції в рибному господарстві і на здійснення заходів із відтворення водних живих ресурсів у внутрішніх водоймах і Азово-Чорноморському басейні.

В рамках бюджетної підтримки проведення селекції в рибному господарстві в повному обсязі фінансуються такі заходи, як-от: 1) купівля племінних ресурсів особливо високої племінної цінності закордонної селекції із метою розвитку племінної бази провідних порід і видів риб; 2) купівля генетичних ресурсів локальних та таких, які зникають, порід і цінних видів риби з ціллю формування генофондових стад; 3) придбання племінних ресурсів і спеціалізованого обладнання для проведення генетичних досліджень та експертної оцінки риби за власною продуктивністю чи якістю потомства та породовипробування і також здійснення таких досліджень і оцінки; 4) виробництво і збереження генофонду існуючих локальних та таких, які зникають, порід і видів риби в спермобанках; 5) купівля лабораторного та технологічного обладнання для здійснення селекційної роботи; 6) реконструкція інкубаційних цехів, басейнів, садків і технологічного обладнання суб'єктів господарювання державної форми власності; 7) формування програм селекційно-племінної роботи за видами і породами риби; 8) Підготовка та видання нормативної документації і методичної літератури із ведення племінної справи в рибництві і також бланків племінного обліку та звітності; 9) формування системи ідентифікації ремонтно-маточного поголів'я, купівля відповідного обладнання; 10) розроблення програмного забезпечення та придбання комп'ютерного обладнання для організації і ведення племінного обліку; 11) організація і ведення обліку продуктивності генетичних ресурсів за видами і породами риби. Частково фінансуються заходи в розмірах, що затверджені Міністерством аграрної політики та продовольства за погодженням із Міністерством фінансів, а саме: 1) вирощування, збереження та утримання генетичних ресурсів вітчизняного походження для формування, розширення, відтворення та раціонального використання генофондових та племінних стад локальних і таких, які зникають, видів і порід риби; 2) купівля суб'єктами племінної справи в рибництві генетичних ресурсів вітчизняного походження у обсягах, що передбачені у програмах селекційно-племінної роботи за видами і породами риби; 3) придбання і використання генофонду існуючих, локальних і таких, які зникають видів і порід риби в спермобанках. Отримувачами цієї бюджетної підтримки не можуть бути суб'єкти господарювання, котрих визнано банкрутами, проти яких ведеться справа про банкрутство, які знаходяться на стадії ліквідації чи мають прострочену впродовж більш як шість місяців заборгованість перед місцевими і державним бюджетами та Пенсійним фондом України [4].

В межах державної підтримки для проведення заходів із відтворення водних живих ресурсів у внутрішніх водоймах і Азово-Чорноморському

басейні отримувачами бюджетних коштів є господарюючі суб'єкти, які проводять заходи з вселення водних живих ресурсів у внутрішні водойми і Азово-Чорноморський басейн, протиепізоотичні заходи, рибницько-меліоративні, гідротехнічні роботи та акліматизацію риб. Кошти державного бюджету не виділяються на цю підтримку підприємствам, котрих визнано банкрутами або щодо яких порушено справу про банкрутство [3].

У таблиці 1 представлено оцінку ефективності державної фінансової підтримки заходів в рибному господарстві

Таблиця 1. Оцінка ефективності державної фінансової підтримки заходів в рибному господарстві [2, 6]

Підтримка і рентабельність		Роки		
		2014	2015	2016
Державна фінансова підтримка заходів в рибному господарстві (тис. грн.)	затверджено річним розписом	123604,3	124548,0	136857,4
	фактично спрямовано	93913,5	124548,0	104541,1
в т.ч. селекція в рибному господарстві і відтворення водних біоресурсів у внутрішніх водоймах і Азово-Чорноморському басейні (тис. грн.)	затверджено річним розписом	0	0	0
	фактично спрямовано	0	0	0
Рентабельність продукції рибництва (%)		-12,6	-4,6	-4,4

Починаючи із 2014 року, припинилося виділення бюджетних коштів на державну підтримку селекції в рибному господарстві та відтворення водних біоресурсів і внутрішніх водоймах і Азово-Чорноморському басейні. Незважаючи на те, що в 2013 році ця підтримка ще фінансувалася із державного бюджету, в цьому році спостерігалася збитковість продукції рибництва. Нерентабельність продукції рибництва продовжувалася до 2016 року, за умови зростання державних витрат на заходи в рибному господарстві. Кожного року фактичне спрямування бюджетних коштів

було меншим за ті фінансові ресурси, котрі були затверджені річним розписом. Позитивним є те, що збитковість продукції рибиництва істотно знизилася. Наявність збитковості продукції рибиництва є явно негативним фактором, оскільки вона знижує власний капітал суб'єктів господарювання, що може призвести до скорочення виробництва. Тому, державна підтримка розвитку рибного господарства є неефективною.

Для ефективної роботи рибного господарства потрібно забезпечити постійну державну фінансову підтримку, яка може бути направлена не тільки на безпосередню купівлю риболовецьких кораблів, а й на фінансування профільних закладів освіти, розвиток інноваційних технологій. Для реалізації вище наведених напрямів вдосконалення державної підтримки рибного господарства перешкоджає проблема недостатності бюджетних ресурсів, що робить неможливим забезпечити постійність фінансової підтримки. Якщо держава не може зробити бюджетне фінансування постійним, то можна використати інші важелі впливу, які направлені на розвиток суб'єктів господарювання галузі. Цими важелями можуть виступати податкові пільги, відсутність, чи скорочення мита на придбання обладнання риболовецьких кораблів, збільшення чисельності місць за державним замовленням на спеціалістів відповідного профілю [1, с. 106].

На нашу думку, для підвищення ефективності фінансової підтримки розвитку рибного господарства, державі слід не тільки відновити підтримку селекції в рибному господарстві і відтворення водних біоресурсів у внутрішніх водоймах і Азово-Чорноморському басейні, а й перерозподілити більше грошових коштів на цю підтримку з інших заходів в рибному господарстві. Це дасть можливість підприємствам рибного господарства істотно скоротити свої витрати на виробництво, що підвищить рентабельність продукції рибиництва. Рентабельність зумовить приріст власного капіталу і суб'єкти господарювання зможуть розширювати своє виробництво.

Висновки. Фінансова підтримка рибного господарства реалізовується через Державне агентство рибного господарства та охоплює бюджетне фінансування селекції в рибному господарстві, а також підтримку здійснення заходів із відтворення водних живих ресурсів у внутрішніх водоймах і Азово-Чорноморському басейні. З 2014 року фінансування цих напрямів підтримки з державного бюджету припинилося. В цілому, бюджетна підтримка рибного господарства з 2014 по 2016 рік була неефективною, оскільки зростали державні видатки, фактичне спрямування бюджетних коштів їх отримувачам було не в повному обсязі, була наявна збитковість продукції рибиництва.

Для підвищення ефективності бюджетної підтримки рибного господарства необхідно забезпечити її постійність шляхом встановлення податкових пільг, скорочення чи скасування мит на купівлю обладнання риболовецьких кораблів, збільшення державних місць за державним замовлення на спеціалістів відповідного профілю. Також слід здійснити більший перерозподіл коштів підприємствам в рамках підтримки селекції в рибному господарстві та відтворення водних біоресурсів у внутрішніх водоймах і Азово-Чорноморському басейні.

Список літератури:

1. Бойко О. В. Державна політика в галузі рибного господарства. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 2. С. 101-107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2013_2_17 (дата звернення: 19.10.2018).
2. Витрати на виробництво продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах (щорічна інформація). Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm (дата звернення: 19.10.2018).
3. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів з відтворення водних живих ресурсів у внутрішніх водоймах та Азово-Чорноморському басейні : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 року № 337 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2007-%D0%BF> (дата звернення: 18.10.2018).
4. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для проведення селекції у рибному господарстві : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2007 року № 352 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/352-2007-%D0%BF> (дата звернення: 17.10.2018).
5. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів від 8 липня 2011 року № 3677-VI; станом на 4 жовтня 2018 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3677-17> (дата звернення: 16.10.2018).
6. Стан фінансування АПК (щорічна інформація). Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України: URL: <http://minagro.gov.ua/> (дата звернення: 19.10.2018).

УДК 336.77

Григорук І. О.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, ПВНЗ «Вінницький фінансово-економічний університет», м. Вінниця

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВО-ЗЕМЕЛЬНОЇ АГЕНЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

На сьогоднішній день в Україні відсутній елемент системи іпотечного кредитування суб'єктів аграрного бізнесу, який мав би повноваження у сфері кредитного, земельного та інвестиційного ринків, що забезпечило б наявність взаємозв'язків між елементами виділених підсистем, які досі залишаються розірваними.

Вивчення закордонного досвіду [1] показує, що системи іпотечного кредитування мають різні структури і формуються або на основі земельних банків (за умови вільного ринку землі), або на основі структур рефінансування комерційного характеру, які трансформують пули іпотечних кредитів банків та інших фінансових інститутів у цінні папери з метою залучення в іпотечне кредитування фінансових ресурсів з ринку цінних паперів.

Розвиток іпотечного кредитування під заставу сільськогосподарської нерухомості в Україні має свої особливості, тому організація класичних систем іпотечного кредитування, що ефективно функціонують закордоном, у вітчизняних умовах не дасть бажаного ефекту. Неможливість впровадження закордонного досвіду в організацію системи іпотечного кредитування підприємств АПК обумовлена певними історичними та соціальними факторами: організація діяльності сучасних комерційних банків не спрямована на здійснення довгострокового кредитування, низька організація земельного ринку та відсутність механізмів реалізації застави у вигляді земель сільськогосподарського призначення. Крім того, повільні темпи розвитку ринку цінних паперів та недовіра населення до інвестицій в цінні папери суб'єктів господарювання, які функціонують на комерційних засадах, не дасть можливості повноцінно функціонувати спеціально створеним для рефінансування іпотечних кредитів фінансовим посередникам. Тому організація структури системи іпотечного кредитування підприємств АПК у вітчизняних умовах

потребує особливого підходу з детальним аналізом впливу факторів на її функціонування.

Дослідження сучасного стану фінансового забезпечення підприємств АПК [2, с. 247] показали, що вони відчувають гостру потребу у довгострокових фінансових ресурсах, а оцінка їх інвестиційно-кредитного потенціалу [3, с. 114] свідчить про наявність джерел погашення отриманих кредитних ресурсів. Однак сучасна банківська система не спроможна забезпечити сільське господарство довгостроковими фінансовими ресурсами, оскільки фінансові ресурси самих банківських установ характеризуються короткими (до 1 року) та середніми (1–3 роки) строками залучення. А видавати довгострокові кредити в умовах нестабільності вітчизняної економіки за рахунок середньо-та короткострокових фінансових ресурсів для комерційних банків – занадто ризиковано. Тому вітчизняна система іпотечного кредитування повинна мати дворівневу структуру, що дозволить рефінансувати портфелі іпотечних кредитів комерційних банків, з метою перерозподілу ризиків та залучення довгострокових фінансових ресурсів у банківську сферу.

Вважаємо, що випущені банківські цінні папери рефінансування іпотечних кредитів не користуватимуться широким попитом, оскільки сьогодні спостерігається значна недовіра населення до комерційних банків, що виражається значним відтоком депозитних ресурсів з вітчизняної банківської системи. Тому менш традиційні банківські інструменти залучення коштів (цінні папери рефінансування) навряд чи отримають більшу довіру дрібних інвесторів.

Єдиний механізм рефінансування, що може викликати довіру дрібних інвесторів, – це механізм, заснований на державних гарантіях повернення вкладених коштів. Забезпечити такий механізм рефінансування іпотечних кредитів може лише державна фінансова установа.

Початок розвитку вітчизняної системи іпотечного кредитування може дати створення Державної фінансово-земельної агенції, державного інституту врегулювання та організації земельно-іпотечного кредитування сільськогосподарських підприємств.

Функціонування Державної фінансово-земельної агенції (ДФЗА) матиме ряд переваг, порівняно з функціонуванням класичного земельного банку. По-перше, діяльність ДФЗА не підлягатиме регулюванню банківським законодавством, що значно спростить та обмежить її діяльність, а також знизить транзакційні витрати при виконанні операцій із землею. Зокрема, на перших етапах функціонування ДФЗА повинна мати виключно державну власність та статус неприбуткової організації.

Державна власність гарантуватиме довіру ДФЗА з боку банківських установ, що здійснюють іпотечне кредитування підприємств АПК, та з боку потенційних інвесторів у випущені нею забезпечені цінні папери. Статус неприбуткової організації дозволить не сплачувати прибутковий податок, а розмір перевищення доходів ДФЗА над її витратами можна спрямовувати на формування резервного фонду, фонду компенсації відсоткових ставок за іпотечними кредитами сільгоспвиробникам чи інших фондів сприяння іпотечному кредитуванню підприємств АПК.

Відмова від традиційних банківських операції дозволить знизити ризики діяльності ДФЗА. Основну небезпеку для стабільної роботи комерційного банку становить нестабільність ресурсної бази та невідповідність за обсягами та часовими періодами вхідних та вихідних грошових потоків, а також здійснення валютних та інвестиційних операцій. Нестабільність ресурсної бази обумовлена можливістю дострокового зняття коштів з депозитних рахунків, а також залученням вкладів в іноземній валюті, які, залежно від падіння курсу національної валюти, можуть створити додаткові витрати як при конвертації суми вкладу в момент її виплати, так і витрати за рахунок зростання суми накопичених відсотків на різницю між курсами на дати нарахування та погашення. Крім того, комерційний банк має право формувати свої робочі активи за рахунок не лише виданих кредитів, а й інвестицій в цінні папери. Падіння курсу цінних паперів, в які інвестував банк, та банкрутство емітента також обумовлює значні втрати. Таким чином, обмеживши перелік традиційних банківських операцій, які має право здійснювати ДФЗА, можна забезпечити її стабільну ресурсну базу та знизити ризик банкрутства.

Створення Державної фінансово-земельної агенції має за мету вирішення таких завдань:

- організація повноцінного функціонування застави права оренди земельної ділянки сільськогосподарського призначення (а після скасування мораторію на купівлю–продаж землі – застави земельної ділянки);
- організація вторинного ринку іпотечного кредитування під заставу земельної ділянки (права оренди земельної ділянки) сільськогосподарського призначення;
- нагляд за якістю заставлених (орендованих) земель та забезпечення реалізації заставленої земельної ділянки (права оренди земельної ділянки) сільськогосподарського призначення;
- сприяння ефективному використанню та перерозподілу земель сільськогосподарського призначення;

– формування методичного, організаційного та кадрового забезпечення об'єктивного оцінювання земельних ділянок сільськогосподарського призначення та прав їх оренди;

– взаємодія з НКЦПФР з метою розробки ефективних інструментів рефінансування земельно-іпотечних кредитів підприємств АПК та забезпечення їх обертання на ринку цінних паперів.

Функціонування Державної фінансово-земельної агенції дозволить встановити взаємозв'язки між підсистемами первинного іпотечного кредитування, земельного ринку та вторинного іпотечного кредитування, що забезпечить повноцінне функціонування системи іпотечного кредитування підприємств АПК в цілому.

Функції Державної фінансово-земельної агенції на перетині сфер кредитних, земельних та інвестиційних відносин полягають:

– в організації та регулювання іпотечного кредитування під заставу (права оренди) земель сільськогосподарського призначення;

– у сприянні ефективному використанню та перерозподілу земель сільськогосподарського призначення;

– у спеціальному фінансовому посереднику в операціях рефінансування іпотечних кредитів підприємств АПК.

Таким чином, Державна фінансово-земельна агенція має стати суб'єктом інфраструктури системи іпотечного кредитування, що забезпечить функціонування застави земель сільськогосподарського призначення та прав їх оренди, а також шляхом випуску забезпечених цінних паперів забезпечить банківську систему довгостроковими фінансовими ресурсами для іпотечного кредитування сільгоспвиробників.

На нашу думку, функціонування ДФЗА може вирішити проблемні питання не лише іпотечного кредитування, а й функціонування земельного ринку в цілому, не обмежуючись заставленням земельних ділянок та прав їх оренди. Статистичні дані та результати проведених державними органами перевірок свідчать про незадовільне державне управління у сфері охорони і раціонального використання земель сільськогосподарського призначення.

Список літератури:

1. Гринчук С.В. Зарубіжний досвід функціонування системи земельно-іпотечного кредитування та можливість його застосування в Україні // Ефективна економіка: електрон. наук. фахове вид. 2013. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2041>.
2. Григорук І.О. Сучасний стан та проблеми фінансового забезпечення підприємств АПК // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. 2014. № 2 (68). С. 240-247.

3. Петрук О.М., Григоров І.О. Оцінка інвестиційно-кредитного потенціалу підприємств АПК // Облік і фінанси. 2014. № 4 (66). С. 108-114.

УДК 336.7

Добровольська О. В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

КРАУДФАНДИНГ – АЛЬТЕРНАТИВНЕ ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИРОДНОГО АГРОВИРОБНИЦТВА

Світовий фінансовий ринок перебуває під впливом розвитку інформаційних технологій, які призводять до появи нових фінансових інструментів, що можуть використовуватись для фінансування діяльності різних суб'єктів господарювання та в різних сферах економіки. Наразі до альтернативних джерел фінансування найчастіше відносять краудфандинг (crowdfunding, походить від двох слів crowd – натовп, funding – фінансування, що дослівно означає фінансування натовпом або фінансування громадою), який ще називають «народним фінансуванням». Більшість науковців в своїх роботах визначають, що краудфандинг є різновидом краудсорсінгу, який за аналогією з краудфандингом має схоже походження (crowdsourcing: crowd – натовп, outsourcing – використання зовнішнього ресурсу). Варто звернути увагу на пропозицію авторів статті «Як працює натовп: Розвиток краудкапіталу через краудсорсінг» [1], які виділяють суб'єктний та об'єктний зміст краудсорсінгу а також агрегування внеску та фільтрацію внеску, що подано на рисунку 1.

З точки зору різних науковців, а також в першу чергу з точки зору результатів практичного використання даного підходу краудсорсінг поділяють на краудкреатив (crowdcreation) – «створене натовпом», краудвіздом (crowdwisdom) – «мудрість натовпу», краудвойтінг (crowdvoting) – «проголосоване натовпом» та краудфандінг. Так на думку Швенбахера А., Ларалда Б. краудфандинг є «відкритим викликом, через Інтернет, для надання фінансових ресурсів як у формі пожертвування, так і в обмін на певну форму винагороди та / або права голосу для підтримки ініціатив для конкретних цілей» [2]. На думку Моліка Е. «це зусилля підприємців та груп – культурних, соціальних та некомерційних –

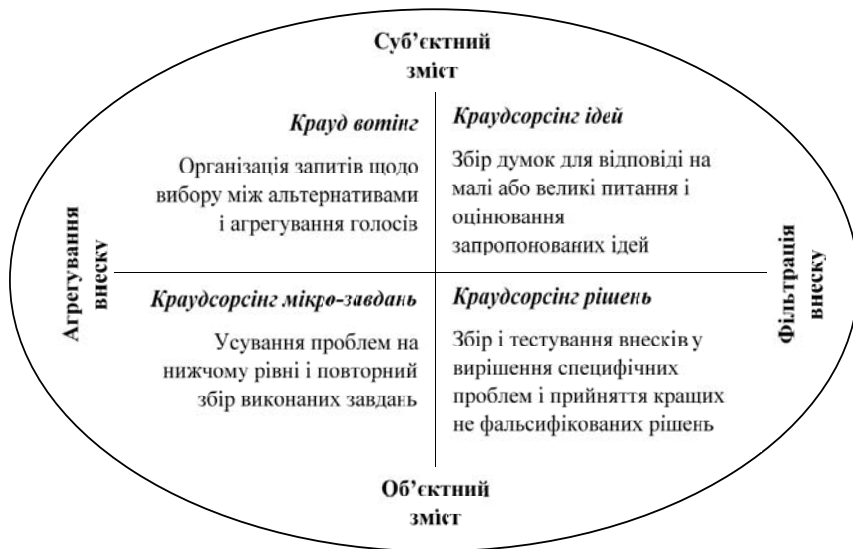

Рис. 1. Альтернативи краудсорсінгу [1]

для фінансування своїх підприємств шляхом використання порівняно невеликих внесків з відносно великої кількості осіб, що користуються Інтернетом, без стандартних фінансових посередників» [3].

Для того, щоб надати власне визначення краудфандингу як альтернативного джерела фінансового забезпечення природного агровиробництва (далі – ФЗПА) варто розглянути та систематизувати класифікаційні ознаки, що присутні в роботах інших науковців, а також на основі вивчення особливостей його практичної реалізації на різних краудфандингових платформах (рис. 2).

Отже, нами виокремлено такі класифікаційні ознаки як: мета проекту, механізм формування зворотного грошового потоку, вимоги поповнення, застереження таргетованої суми та міжсуб'єктні відносини. З точки зору мети проекту виокремлюють соціальні, політичні, творчі або креативні, благодійні та бізнес-проекти. Варто зазначити, що в окремих роботах виділяється градація на суто краудфандинг та окремо краудсорсінг, на наш погляд, ті проекти, які супроводжуються рухом грошових коштів не залежно від наявності зворотного грошового потоку, а отже генерують фонди, що і є по суті фінансовими відносинами вже відноситься

Класифікаційна ознака	Деталізація	
Мета проекту	<ul style="list-style-type: none"> - Соціальний - Політичний - Бізнесовий 	<ul style="list-style-type: none"> - Креативний (творчий) - Благодійний
Механізм формування зворотного грошового потоку	<p>1. Без зворотного грошового потоку:</p> <ul style="list-style-type: none"> - благодійний; - з винагородою нефінансового характеру. 	<p>2. Із зворотним грошовим потоком:</p> <ul style="list-style-type: none"> - краудінвестинг; - краудлендінг; - на основі роялті; - гібридний; - інвойс трейдінг.
За вимогами поповнення	<ul style="list-style-type: none"> - Спочатку інституційне, потім «натопв» (Top up) - Спочатку «натопв», потім інституційне (Up from) - 1 : 1 	
За застереженням таргетованої суми	<ul style="list-style-type: none"> - «Отримати все» - «Все або нічого» - Переломний момент - Вільна ціна 	<ul style="list-style-type: none"> - Підписка - Постійне фінансування
За міжсуб'єктивними відносинами	<ul style="list-style-type: none"> - P-2-P «Приватний на приватного» - P-2-B «Приватний на бізнес» - B-2-B «Бізнес на бізнес» 	

Рис. 2. Класифікація краудфіндингу за різними ознаками

Джерело: складено автором

до краудфіндингу. При цьому якщо розглядаються проекти в яких висуваються лише певні ідеї, або ж іде групвання окремих голосів за поставленими питаннями, і при цьому немає ознак руху грошових коштів, то їх варто визначати як суто краудсорсингові, більшою мірою це може стосуватись політичних чи креативних проектів.

У світі досить популярними є краудфіндингові проекти, які не формують зворотного грошового потоку так званий умовно-зворотний проект, але при цьому можуть передбачати подарунки у вигляді продукції чи послуг, або ж продукцію чи послуги із суттєвою знижкою. Такі проекти можуть носити і бізнесовий характер, що можна використати як один із методів ФЗПА, враховуючи зростаючу популярність екологічно чистих та органічних продуктів харчування. Виробник, який акумулював кошти для свого проекту з використанням краудфіндингової платформи

в якості винагороди може пропонувати свою продукцію за цінами нижче ринкових. Такий підхід є взаємовигідним та досить ефективним, враховуючи цінові позиції на зазначені продукти харчування.

Варто зазначити, що наразі ця форма розвивається і передбачає кредитування не лише фізичних осіб фізичними особами, а також може передбачати і участь юридичних осіб. За цією схемою передбачається отримання коштів напряму від фізичних осіб та виплата їх відсотків. Головним елементом краудлендінгу є наявність плану погашення відсотків та повернення коштів. Таким чином кредитор чітко бачить графік повернення як тіла кредиту так і відсотків. Переваги для кредиторів полягають у отриманні більш високих відсотків, а також чіткому розумінні який саме проект вони фінансують. Переваги для позичальників полягають в більш низькій вартості отриманих коштів та зручності отримання кредиту. Окремі автори ототожнюють краудлендінг з мікрокредитуванням, але відмінністю останнього є саме наявність в процесі кредитування банку як посередника. Крім того, в межах краудлендінгу виокремлюють також і соціальне кредитування, яка може передбачати як мінімальні відсотки, так і їх повну відсутність. Такі кредити як правило надаються для підтримки бідних верств населення в слаборозвинутих країнах.

Наступний механізм передбачає, що зворотний грошовий потік може бути наданий у формі роялті, а саме, коли позичальник отримує винагороду у вигляді частки доходів чи прибутку від проекту. Цей механізм схожий із краудінвестингом при інвестуванні коштів у привілейовані акції, оскільки саме в цьому випадку кредитор має право на отримання частки прибутку, але не впливає на прийняття рішень на рівні менеджменту підприємства.

Проаналізувавши існуючі дослідження як вітчизняних так і зарубіжних науковців ми дійшли висновку, що поява краудфандингу стала реакцією на світові фінансові кризи, в першу чергу кризу 2008 року, яка призвела до формування більш жорстких вимог в сфері фінансового ринку, при чому в усіх його сегментах. Прийняття на світовому рівні нових вимог, які спрямовані на підтримку стабільності фінансових систем у вигляді Базель III, посилення вимог щодо операцій на фондових ринках, призвели до того, що частина підприємств, особливо в сфері малого та середнього бізнесу не в змозі витримати вимоги щодо кредитування та акумуляції фінансових ресурсів через операції на фондовому ринку. Це також обумовлено і зниженням рівня довіри з боку населення а також

малого та середнього бізнесу до фінансових установ в частині надання у їх розпорядження коштів з метою отримання відсотків чи дивідендів. Краудфандинг та його різновиди дозволяють залучати для фінансового забезпечення невикористані ринковою економікою кошти. Наразі стає очевидним, що краудфандинг може стати потужним джерелом фінансового забезпечення саме для підприємств малого та середнього бізнесу. Останнє є дуже важливим для розвитку економіки України.

Список літератури:

1. Prpić J., Shukla P.P, Kietzmann Jan H., McCarthy I.P. How to work a crowd: Developing crowd capital through crowdsourcing. Business Horizons. 2015. Vol. 58. Issue 1. P. 77 – 85.
2. Schwiendbacher A., Larralde B. Crowdfunding of small entrepreneurial ventures. Handbook of Entrepreneurial Finance. Oxford University Press. 2010. 23 p.
3. Mollick E. The dynamics of crowdfunding: An exploratory study. Journal of Business Venturing. 2014. Vol. 29, Issue 1. P. 1 – 16.

УДК 336.74

Дубик О. І., студент,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Науковий керівник: **Лобозинська С. М.**

д.е.н, професор, професор кафедри банківського і страхового бізнесу,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТРАНСМІСІЙНОГО МЕХАНІЗМУ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Для досягнення економічного розвитку країни держава в особі Національного банку України повинна забезпечити ефективну монетарну політику, що в перспективі призведе до цінової стабільності та низького рівня інфляції. Це можливо досягнути завдяки трансмісійному механізму монетарної політики, тобто передачі імпульсів заходів монетарної політики на реальний сектор економіки. Саме тому розуміння сутності механізму монетарної трансмісії є особливо важливим.

Проблеми функціонування передавальних сигналів були об'єктом наукових пошуків, як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема,

доцільно виокремити праці: Є. В. Алімпієв, М. І. Савлук, Т. І. Євенко, Дж. М. Кейнс, В. І. Міщенко, В. С. Стельмах та ін. У своїх працях вчені розглядали канали монетарної політики з урахуванням особливостей окремих країн з перехідною економікою. Попри значну кількість публікацій деякі теоретичні та практичні аспекти механізму монетарної трансмісії залишаються недостатньо розвиненими.

Визначення поняття «механізм грошово-кредитної трансмісії» було введено англійським економістом Дж. Кейнсом [3], який під ним розумів взаємоузгоджену систему змінних, за допомогою якої описується вплив пропозиції грошей на економічну ефективність.

На думку Дж. Кейнса, внаслідок зміни реальної грошової пропозиції відбувається коригування відсоткової ставки, що веде до зсуву обсягу інвестицій в економіці. Передбачається, що дана залежність негативна, тобто за інших рівних умов зниження процентної ставки за довгостроковими кредитами викликає збільшення обсягу інвестицій в основний капітал, а акумулювання інвестицій призводить до приросту загальних витрат та нарощування сукупних доходів економіки.

Сучасне трактування сутності монетарного трансмісійного механізму суттєво відрізняється від класичного кейнсіанського формулювання. За найпоширенішим визначенням монетарну трансмісію розуміють як «процес послідовної передачі імпульсів грошово-кредитної політики центрального банку на макроекономічні змінні». Подібне трактування представлено у роботі В. І. Міщенко [7].

У найбільш спрощеному розумінні під монетарним трансмісійним механізмом розуміють «спосіб, за допомогою якого зміни у грошовій масі впливають на економіку», що представлено в роботі М. Головніна [9, с. 27].

Будучи несуперечливими по суті, вказані визначення однак є занадто спрощеними і не розкривають повною мірою того, яким саме чином вплив на грошову масу за допомогою монетарного інструментарію трансформується у реальні зміни в економіці.

Більш практично-спрямованим є визначення монетарного трансмісійного механізму від Європейського центрального банку, згідно з яким він розуміється як «процес, за допомогою якого зміни параметрів інструментів грошово-кредитної політики зумовлюють бажані зміни рівня інфляції та ВВП» [1, с. 47].

Савлук М. І. розглядає передавальний механізм як «процес причинно-наслідкових зв'язків між економічними змінними, які забезпечують вплив зміни пропозиції грошей на ділову активність та економічну

рівновагу» [12, с. 561]. На думку вченого процес монетарної трансмісії поділяється на дві стадії. На початковому етапі зміни в грошовій базі відображаються у змінах рівня загальної ліквідності банків, процентних ставок, валютного курсу, цін на фінансові активи та умов кредитування. У подальшому зміни, які відбулись у фінансовій кон'юнктурі, зумовлюють зміни у витратах фірм і домогосподарств, що, у свою чергу, впливає на економічну активність суб'єктів господарювання [12, с. 576–578].

Проаналізувавши вищенаведені визначення трансмісійного механізму, можна зробити висновок, що трансмісійний механізм монетарної політики (ТМ МП) – це передача, через різноманітні канали, результатів змін прийнятих рішень у монетарній політиці на реальний сектор економіки, основні макроекономічні змінні.

Дія механізму монетарної трансмісії у фінансовому секторі економіки полягає в сукупному впливі інструментів монетарної політики на об'єкти монетарного (грошово-кредитного) сектору економіки [2]:

- обсяг грошової маси – пропозиція грошей;
- вартість грошей – процентні ставки;
- рівень інфляції;
- валютний курс грошової одиниці тощо.

У процесі дії передавального механізму грошово-кредитної політики чітко виокремлюються два етапи – фінансовий і реальний сектори економіки (рис. 1).

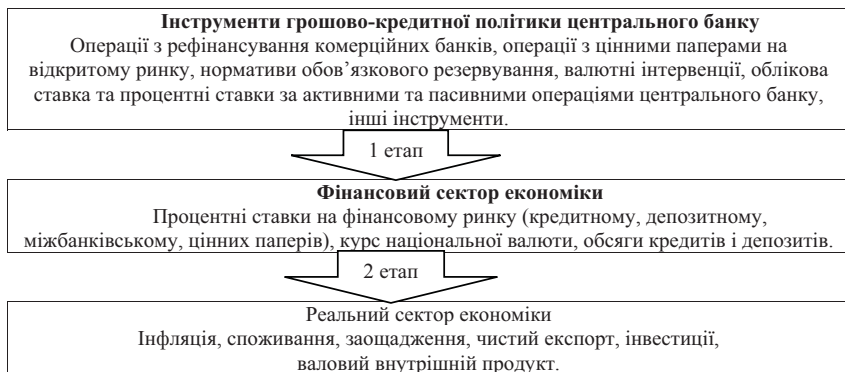

Рис. 1. Етапи дії трансмісійного механізму грошово-кредитної (монетарної) політики [2]

Структура трансмісійного механізму складається з каналів, що являють собою своєрідні ланцюги макроекономічних змінних, за якими передається імпульс змін, згенерований грошовою владою [2]:

- 1) процентна політика;
- 2) кредитна політика (рефінансування комерційних банків);
- 3) резервна політика – визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для комерційних банків;
- 4) операції з цінними паперами на відкритому ринку;
- 5) валютна політика;
- 6) операції з депозитними сертифікатами ЦБ;
- 7) управління золотовалютними резервами тощо.

Що стосується цінності окремих каналів механізму монетарної трансмісії, то можна зробити висновок, що ключовим каналом є процентний, яким поширюються імпульси впливу центрального банку на економіку за допомогою інструментарію відсоткових ставок. Як показав досвід грошово-кредитного регулювання більшості економічно розвинених країн світу, процентна ставка центрального банку є орієнтиром для короткострокових ставок грошового ринку, які через криву дохідності впливають на рівень цін на фінансових (кредитні, депозитні) та товарних ринках (вартість товарів тривалого користування та інвестиційних активів). Збільшуючи вплив на економіку через процентний канал, центральний банк впливає на ціну грошей і капіталу у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі, впливаючи на рішення суб'єктів господарювання щодо споживання, заощадження та інвестицій, внаслідок чого здійснює вплив на рівень ділової активності та економічне зростання в країні.

Основна ідея механізму заснована на припущенні про те, що грошова влада використовує обсяг ліквідних засобів в економіці для контролю над процентними ставками і, отже, для стимулювання інвестицій та інших компонентів сукупного попиту. Основна ідея, закладена в ньому, полягає у такому: збільшення номінальної грошової маси знижує процентну ставку внаслідок ефекту ліквідності, а це, своєю чергою, стимулює зростання інвестицій і сукупних витрат, що приводить до збільшення реального випуску [5, с. 16].

Отже, трансмісійний механізм – це сукупність каналів, за якими монетарні імпульси, що генеруються центральним банком, впливають на основні макроекономічні змінні (ВВП, безробіття, інфляція). Трансмісійний механізм відображає характер взаємозв'язку фінансового і реального секторів, дає виявити найбільш дієві важелі впливу органів грошово-кредитного регулювання на економіку країни.

Процентний канал монетарної трансмісії за умов гнучкого курсу повинен бути основним каналом впливу монетарної політики, зокрема, на економічний розвиток та інфляцію. Перший ланцюг процентного каналу – це вплив інструментів грошово-кредитної політики на процентні ставки міжбанківського ринку, що в свою чергу призведе вплив на структуру процентних ставок загалом в економіці, зокрема на ставки за кредитами і депозитами у банківській системі. Другий ланцюг – вплив банківських ставок на рішення щодо заощаджень, кредитування та інвестицій домогосподарств і бізнесу, що призведе до впливу на інфляційний економічне зростання.

Список літератури:

1. Алімпієв Є. В. Синхронізація каналів фінансово-монетарної трансмісії в Україні [Текст] / Є. В. Алімпієв // Економічний часопис–XXI. – 2010. – № 11–12. – С. 46–50.
2. Монетарна політика: теоретико-методологічні аспекти : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / С. В. Глушенко. – К. : НаУКМА, 2017. – 64 с.
3. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. – М. : Прогресс, 1978.
4. Корчагин О. Моделі трансмісійного механізму грошово-кредитної політики // Банківський весник. – 2004. – № 11. – С. 40-44.
3. Kuttner K.N., Mosser P.C. The Monetary Transmission Mechanism: Some Answers and Further Questions// Federal Reserve Bank of New York, Economic Review. – 2002. – № 8 (1). – P. 15-24.
4. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс].– Режим доступу : <https://beta.bank.gov.ua/monetary/about>.
5. Міщенко В. І. Особливості дії трансмісійного механізму грошово-кредитної політики в умовах кризи [Електронний ресурс] / В. І. Міщенко, А. В. Сомик, Р. С. Лисенко. – К. : Центр наукових досліджень НБУ, 2010. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=70698.8>. Міщенко В.І. Світові тенденції монетизації економіки / В.І. Міщенко, С.В. Науменкова, І.М. Льон // Фінанси України. – 2017. – № 9. – С. 53–74.
6. Головнин М. Ю. Теоретические основы денежно-кредитной политики в условиях глобализации [Текст]. – М. : Институт экономики РАН, 2008. – 48 с.
7. Данилишин Б.М. Основні напрями монетарної політики України / Б. М. Данилишин // Фінанси України. – 2018. – № 1. – С. 9–25.
8. Основні засади грошово-кредитної політики на 2018 рік та середньострокову перспективу. [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>.
9. Гроші та кредит [Текст] : підруч. / за заг. ред. М. І. Савлука : М-во освіти і науки України. – 4-те, вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2006. – 744 с.

УДК 336.71

Дуда Б. Ю.

к.е.н., фінансовий контролер ТОВ «Клінгспор», м. Львів

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ: ЛІБЕРАЛІЗАЦІЙНО-РЕПРЕСИВНА ГРА

У лютому наступного року валютний ринок в Україні чекає епохальна подія. Замість непотоплюваного Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і контролю» почне діяти новий закон «Про валюту та валютні операції». Теоретично дана законодавча новація має в корені змінити природу державного регулювання валютного ринку в національній економіці. Практично ж масштаб змін може бути настільки косметичним, що більшість учасників валютного ринку мають шанс не бачити жодної різниці.

Діюче валютне законодавство побудоване на принципі «дозволено все, що чітко виписано в інструкції, законі, листі, може ще десь». Сюди входить Декрет КМУ України «Про систему валютного регулювання і контролю», 7 законів, 2 положення, 3 інструкції, митний кодекс, а також листи і електронні повідомлення НБУ, загальною кількістю понад 100 штук. В часи, коли все має підпорядкуватися принципам швидкості, зручності, інтуїтивній здогадливості та миттєвій передачі, вітчизняне державне валютне регулювання виступає колосальним бар'єром розвитку національної економіки.

Натомість новий закон, як заявляє НБУ, розроблявся на базі принципу «безвіз для капіталу». Ідея цього рішення є напрочуд вдалою. Адже при сьогоднішніх технічних можливостях жоден капітал не буде стояти в черзі за валютною візою, а просто оmine нашу економіку. При поточному рівні пропозиції іноземної валюти така розкіш є непідйомною для економіки України.

Поряд з цим, НБУ традиційно застрахувався, заявивши, що повна лібералізація можлива лише за сприятливих макрофінансових умов і ефективного податкового регулювання. Тобто не швидко. Утім, низку плюшок учасники валютного ринку отримають відразу:

- інвестиції за кордон не потребують ліцензій;
- кредити від нерезидентів не потребують реєстрації;
- валютні операції менше 150 тис. грн не підлягають валютному контролю;

– порушення термінів закриття контрактів не передбачатимуть санкцій.

– терміни розрахунків зростуть до плюс нескінченності.

Лібералізаційні кроки, з якими стартує НБУ, безперечно, є позитивними. Їх прямими та побічними ефектами має стати активізація зовнішньоекономічної діяльності малого та середнього бізнесу, для яких на сьогодні адміністративні витрати на валютний контроль часто перевищують вигоди від експортно/імпоротної діяльності; розширення зв'язків українського бізнесу, укладення нових контрактів, вихід на нові ринки, що збільшить шанси малих компаній стати середніми, а середніх – великими; зниження банками частки непродуктивної діяльності, яка йшла на перевірку валютних контрактів і взаємодію щодо них з НБУ; усунення асиметрії валютних обмежень (ввозити валюту можна, вивозити ні) тощо.

Однак, важливим є не зупинятися на досягнутому, а продовжувати приводити теорію і практику державного регулювання валютного ринку сучасних потреб економіки. Адже в майбутньому важливо забезпечити вільне відкриття рахунків резидентів у європейських банках, вільне відкриття рахунків нерезидентів в Україні, гарантувати безперешкодне повернення дивідендів та капіталу для іноземних інвесторів та ін.

На сьогодні учасники валютного ринку в Україні перебувають в очікуванні усіх деталей зміненої моделі валютного нагляду, яка без підзаконних актів НБУ виглядає не до кінця зрозумілою. НБУ натомість не поспішає розкривати усі картки, позаяк важливе значення на фінальну версію матиме ухвалення пакету «анти-BEPS».

Отже, НБУ з однієї сторони має намір провести валютну лібералізацію, з іншої не бажає втратити своїх улюблених адміністративних інструментів регулювання, таких як встановлення обов'язкового продажу частини надходжень в іноземній валюті; визначення граничних термінів розрахунків за операціями експорту та імпорту продукції, транспортних послуг і т.д.; впровадження спеціальних дозволів на здійснення окремих валютних операцій; резервування коштів за валютними операціями тощо.

Національний банк України вступив у рекурсивний конфлікт самим з собою. Лібералізаційні потреби економіки вступають у суперечність з інституційною регулятивною пам'яттю центробанку. Економіка переходить у новий, раніше незвіданий стан валютної свободи, за якого регулятор має позбутися широкого кола адміністративних важелів та вчитися ефективніше користуватися ринковим інструментарієм. НБУ

не може не лібералізувати, але, враховуючи обсяги тіньового сегменту валютного ринку, не може давати повної свободи. Відтак, валютна лібералізаційно-репресивна гра триває.

Список літератури:

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
2. Дуда Б. Ю. Валютний законогейт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://news.finance.ua/ua/news/-/428893/bogdan-duda-valyutnyj-zakonogejt>.
3. Закон України «Про валюту і валютні операції», № 2473-VIII від 21.06.2018 р. Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>.

УДК 330.46

Камінська Н. І.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ В АДАПТИВНОМУ УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ

Основною функцією управління господарською діяльністю підприємства є планування. За допомогою планування здійснюється визначення траєкторії розвитку підприємства в довгостроковому періоді, перспектив ведення виробничої діяльності в короткостроковому періоді, вирішення поточних завдань підприємства та ефективне використання його ресурсів.

Математичні моделі та їх системи допомагають у розв'язанні проблем, з якими стикається підприємство в процесі своєї виробничо-господарської діяльності. За допомогою чітких математичних виразів, які враховують кількісні взаємозалежності між елементами економічної системи можна досягнути однозначної відповідності системи планування на підприємстві та об'єктом управління. Моделі пов'язують між собою основні параметри, за допомогою яких є можливим розуміння суті економічних процесів, які відбуваються. Апарат математичного моделювання дозволяє врахувати особливості протікання виробничого, фінансового та інших економічних процесів. Економіко-математичне

моделювання дозволяє провести експеримент, не здійснюючи його реально і, відповідно, зменшити можливі затрати на його проведення та скерувати розвиток економічного процесу або об'єкту у потрібному напрямку вибравши необхідні для цього значення вхідних параметрів, які впливають на систему. Розроблені на професійному рівні економіко-математичні моделі дозволяють не тільки розв'язати поставлені на підприємстві задачі оптимального використання наявних ресурсів, вибору оптимальної системи планування та управління, але й своєчасно реагувати на зміни у виробничому процесі та відповідно здійснювати корекцію управлінських рішень.

Теоретичними передумовами побудови системи оптимального функціонування економічного об'єкту виступають:

- існування єдиного критерію оптимізації у кількісному виразі;
- визнання лімітованості ресурсів, необхідних для досягнення мети;
- наявність багатьох варіантів використання наявних ресурсів;
- наявність інформації про всі альтернативи досягнення мети;
- відсутність обмежень щодо можливостей здійснення необхідних обчислень.

Для розв'язання задач, які виникають у процесі господарювання існує великий інструментарій математичних методів та моделювання. Вибір конкретного методу залежить від визначеності проблеми, тобто від обсягу наявної інформації про ситуацію, яка виникла. Для визначення проблеми необхідно дати відповідь на п'ять питань. По-перше, чи є мета, досягнувши яку можна вважати проблему вирішеною; по-друге, чи існують альтернативні шляхи досягнення мети; по-третє, потрібно визначити витрати, необхідні для досягнення мети за кожною альтернативою; по-четверте, чи існує модель або їх комплекс, які відображають взаємозалежності між основними параметрами задачі, для кожної альтернативи вирішення проблеми; по-п'яте, чи існує система визначення пріоритетності для кожної з альтернатив досягнення мети.

Одним з найважливіших завдань при управлінні підприємством вважається підвищення стабільності його функціонування. Але зауважимо, що економічна система існує для досягнення певної цілі, тому для підвищення ефективності свого функціонування виникає необхідність в дослідженні не стабільності функціонування, а в підвищенні можливості досягнення поставленої цілі в мінливому оточуючому середовищі. Таким чином стабільність функціонування підприємства досягається шляхом його адаптації до зовнішнього та внутрішнього середовища.

Адаптація в економіці сьогодні перетворюється на складову процесу управління та вже не має вигляду епізодичних адаптивних дій.

Математичне моделювання адаптивних економічних систем базується на теорії автоматичного управління для технічних систем. Адаптивний підхід дозволяє оцінити невизначеність у більш широкому значенні. При адаптивному підході фактор випадковості розглядається двобічно: з деструктивної позиції, випадковість – це знищення існуючого порядку, і з конструктивної – випадковість становить причину виникнення нової траєкторії розвитку процесу. Метою адаптації моделі є пристосування її структури до структури реального об'єкта, який вона описує. Такий погляд на адаптацію називають модельною адаптацією.

Можна виділити наступні елементи модельної адаптації: часову адаптацію та структурну адаптацію.

Часова адаптація передбачає, що об'єкт дослідження є динамічним та всі зміни відбуваються безповоротно. Тоді, зрозуміло, що більш корисною буде поточна інформація про стан об'єкта, а не дані про її минулу динаміку.

Важливим при управлінні підприємством є прогнозування розвитку економічних процесів в умовах яких воно функціонує. Виділяють три групи методів, які дозволяють здійснити прогнозування розвитку процесів: методи, які базуються на принципах експоненціального згладжування; дисконтування даних з використанням методу найменших квадратів для визначення параметрів моделі; методи стохастичної апроксимації.

До методів, які базуються на принципах експоненціального згладжування належать методи модифікації середньої зваженої та методи Брауна. При застосуванні методів цієї групи виникає проблема знаходження оптимального значення коефіцієнта згладжування (він знаходиться в межах від нуля до двох). Недоліком методів модифікації середньої зваженої та методів Брауна є те, що більш-менш достовірне прогнозування вони дозволяють здійснити лише на короткостроковий період.

Проблематичним при використанні методу найменших квадратів є вибір оптимальної послідовності ваг параметрів. Крім того, з появою нових даних виникає необхідність у перерахунку параметрів оптимізаційної моделі, хоча сучасні технічні засоби дозволяють здійснити його досить швидко.

Процес стохастичної апроксимації можна описати наступним чином: серед допустимих значень вхідного параметру обирається деяке його початкове значення – для параметру X позначимо його початкове значення $X(0)$. Тоді проводиться експеримент та визначається значення вихідного параметру $Y(X(0))$, яке відповідає $X(0)$. Вибирається спадаюча

зі збільшенням числа експериментів послідовність чисел $g[n]$. Тоді, необхідно визначити таке значення вхідного параметру X^* , що надавало би оптимального значення вихідному параметру Y : $Y(X^*) = Y^{opt}$

Вибір значення параметру X здійснюється за допомогою рекурентної формули – співвідношення Роббінса-Монро:

$$X[n] = X[n-1] + g[n](Y^{opt} - Y(X[n-1])).$$

Метод стохастичної апроксимації широко використовується у технічній кібернетиці.

При застосуванні даних підходів для економічних систем ми стикаємось зі специфічною проблемою неможливості чітко визначити тенденції, які намітились в економіці та проаналізувати їх пріоритетність по відношенню до спостережень динаміки параметрів у минулих періодах.

Використання всіх цих методик ґрунтується на припущенні про параметричність невизначеності, іншими словами розглядається випадок коли ми можемо априорно сформулювати залежність між вхідними даними та вихідним результатом через деякий параметр.

Структурна адаптація передбачає випадок, коли не є можливим виявити пряму залежність між вхідними параметрами задачі та остаточним результатом. При структурній адаптації використовуються непараметричні методи.

Розглянемо ситуацію, коли ми маємо J факторів вхідного параметру X . Тоді для I незалежних спостережень ми отримуємо $X = \{X_j^i\}$, $Y = \{Y^i\}$, $i = \overline{1, I}$, $j = \overline{1, J}$.

Відповідно до теорії імовірності оптимальною в середньоквадратичному розумінні оцінкою Y буде умовне математичне сподівання Y по X :

$$f^{opt}(X) = M\{Y|X\},$$

де $f(X)$ – це регресія Y по X .

При стохастичній апроксимації непараметричного типу оцінка регресії $f(X)$ здійснюється наступним чином:

$$f^I(X) = \sum_{i=1}^I \sum_{j=1}^J X \Phi(c_j^I(X_j - X_j^i))$$

На інтегровану колоколоподібну функцію $\Phi(\cdot)$ і послідовність c_j^I накладаються умови:

$$c_j^I \Phi(c_j^I (X_j - X_j^i)) d_j(x) = 1, \quad i = \overline{1, I}$$
$$\lim_{I \rightarrow \infty} c_j^I = 0$$

Незважаючи на сприйняття невизначеності як непараметричної, даному підходу властива деяка обмеженість умовами стаціонарності.

При структурно-часовій адаптації, з метою прогнозування економічних показників в умовах нестаціонарності середовища застосовують механізм дисконтування.

Таким чином, визначивши послідовність ваг факторів в порядку їх зростання – $n^1, \dots, n^k, \dots, n^K$, $\sum n^k = 1$, оцінку регресії $f(X)$ для структурної адаптації можна записати наступним чином:

$$f^I(X) = \sum_{k=1}^K \sum_{i=1}^I \sum_{j=1}^J n^k X \Phi(c_j^I (X_j - X_j^i))$$

Список літератури:

1. Камінська Н. І. Моделювання економічних процесів підприємства / В. М. Вовк, Н. І. Камінська, С. С. Прийма : монографія. – Дрогобич : Коло, 2011. – 448 с.
2. Камінська Н.І. Моделювання інноваційного розвитку потенціалу економіко-виробничих систем / В. М. Вовк, В. Б. Антонів, Н. І. Камінська : монографія. – Львів, ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 388 с.

УДК 336.7

Канцір І. А.

к.е.н., асистент кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ФІНАНСОВА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ: ПЕРЕДУМОВИ ТА МІНІМІЗАЦІЯ СИСТЕМНИХ РИЗИКІВ

Стабільність – це стан сталого функціонування усіх складових економіко-правових та політичних відносин, на засадах збалансованості інтересів основних суспільних груп, у якості критерію стану функціонування суспільства.

У наукових колах позиціонуються декілька підходів до визначення фінансової стабільності:

1) фінансова стабільність – це здатність фінансової системи держави ефективно виконувати власні функції в шокових умовах;

2) фінансова стабільність – це відсутність нестабільності.

Фінансова нестабільність виникає, коли фінансова система піддається шокам, що супроводжується інформаційним потоком так, що вона більше не може трансформувати заощадження в інвестиції [1].

Фінансова нестабільність визначається за допомогою трьох критеріїв:

– цінами на ключові фінансові активи, які різко відхиляються від фундаментальних значень;

– нерівномірним функціонуванням ринків цінних паперів і доступом до кредиту всередині країни і, можливо, на міжнародному рівні;

– сукупними витратами, що істотно відхиляються від потенційного значення [2].

Об'єктивним атрибутом фінансової стабільності виступають: політична стабільність, інвестиційна привабливість, відсутність екзогенних та ендегенних шокових явищ.

Вразливість фінансової стабільності визначається ступенем невідповідності структури фінансової системи в цілому та якості фінансових послуг, зокрема потребам фінансових інститутів та реального сектора економіки у швидкості обігу і структурі потоків ліквідності за термінами, валютою, напрямками використання, тобто «ризиком» [3, с. 63].

Особливість банківського сектору полягає у тому, що кожна банківська установа формує стратегію власного розвитку та інфраструктуру фінансового обслуговування клієнтів, керуючись суто мікроекономічними міркуваннями, але ж час від часу створюються макроекономічні умови, в яких діють як самі банки, так і решта учасників ринку. З іншого боку, на стан банківської системи впливає ситуація у реальному секторі економіки, зміна політичних орієнтирів держави та пріоритетів макроекономічного регулювання, що обмежує можливості надання банками своїх послуг. Тобто, банківський сектор – це лакмус стабільності національної економіки.

Системний ризик – це ризик дестабілізації фінансової системи з негативним наслідком для національної економіки. Об'єктом системного ризику виступає фінансова система держави, а предметом – неможливість фінансового сектора ефективно виконувати власні функції.

Системний ризик потенційно присутній у всіх фінансових системах, однак його реалізація відбувається лише в умовах критичного накопичення дисбалансів і наростання невизначеності у функціонуванні

всієї системи чи в діяльності окремих установ унаслідок втрати керованості чи зумисних дій. Тому збалансований розвиток фінансових систем і фінансових установ, оптимізація їх структури, а також забезпечення належного рівня керованості та регулювання є головною передумовою своєчасного виявлення, попередження та управління системними ризиками» [4, с. 188].

Системні ризики виникають внаслідок дисбалансів у фінансовій системі (як національній так і глобальній), впливу екзогенних та ендемогенних чинників на фінансовий сектор та зниження економічного розвитку держави й добробуту населення. З метою їх упередження необхідно акцентувати увагу на низці превентивних заходів, одним із найвагоміших виступає імплементація механізму управління фінансовою стійкістю банківських установ, яка має на меті надання комплексної оцінки діяльності депозитної корпорації, координацію політики фінансового менеджменту в контексті забезпечення фінансової стійкості не лише окремої депозитної корпорації, а усієї банківської системи держави.

Проф. Науменкова С. В. та Міщенко В. І. абсолютно справедливо акцентують увагу на проблематиці раннього виявлення та попередження системних ризиків. Аналіз наслідків світової фінансової кризи показав, що більшість центральних банків не змогли передбачити та запропонувати чітку систему заходів щодо подолання системних ризиків, що охопили не лише банківську, але й всю фінансову систему. Виявилось, що в багатьох випадках накопичення диспропорцій та індивідуальних ризиків призвело до системних ризиків і потрясінь, які стали загрозою для стабільності для всієї фінансової системи [4, с. 186].

Відповідно до вектора впливу системних ризиків можна акцентувати увагу на домінантах забезпечення фінансової стабільності:

- 1) моніторинг першоджерел ризиків;
- 2) аудит каналів трансмісійного механізму з метою отримання інформації про найбільш вірогідні напрями поширення ризиків в економічній системі;
- 3) визначення пріоритетів і відповідних заходів політики зміцнення фінансової системи та зменшення схильності до ризиків економічних агентів, тобто перехід інформації про ризики фінансової стабільності у знання про напрями і форми регулюючого впливу на фінансову систему.

Стабільність – це стан перманентного функціонування усіх складових економіко-правових та політичних відносин на засадах збалансованості інтересів основних соціальних груп, як критерій якості життя та добробуту суспільства.

Список літератури:

1. Мишкин Ф. Економічна теорія грошей, банківської справи і фінансових ринків: навчальний посібник для вузів / Пер. с англ. Д.В. Виноградова; під ред. М. Е. Дорошенко. Москва : Аспект Прес, 1999. 820 с.
2. Подкуйко М. С. Финансовая стабильность стран в условиях глобализации. Финансовые исследования. 2007. № 15. URL : <http://finis.rsue.ru/2007-2/Pd.pdf> 10 (дата звернення: 23.0.2018)
3. Белінська Я. П., Биховченко В. П. Фінансова стабільність : сутність та напрями забезпечення. Стратегічні пріоритети. 2010. № 4 (17). С. 57-67.
4. Науменкова С. В., Міщенко В. І. Поняття системного ризику та підходи до визначення системно значущих банків. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір. 2014. Вип. 1 (105). С. 186-196.

УДК 339.187: 339.72

Касян С. Я.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та маркетингу.
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро

ФІНАНСОВО-МАРКЕТИНГОВЕ МІЖНАРОДНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО НАПОВНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Глобалізація міжнародних економічних транзакцій засвідчує впливовість фінансового бізнесу в Україні та світі. Функціонування фінансових ринків відбувається у інтегрованому інформаційному просторі, який в Україні характеризується значним ступенем турбулентності і невизначеності. Фахівці у сфері фінансового бізнесу та економічної безпеки зазначають про особливості застосування прямих та портфельних інвестицій, укладення валютних строкових угод, що супроводжують документальне оформлення транзакцій на міжбанківському валютному ринку.

Серед факторів, що чинять вплив на отримання значень конкурентоспроможності фінансових і банківських установ слід виокремити незадовільні обсяги та структуру іноземного інвестування, збільшення агресивності конкуренції на світових ринках продукції та фінансових послуг. Зокрема, такі тенденції є притаманні фінансовому, банківському забезпеченню транзакцій на міжнародних ринках

металопрокату та металургійної продукції. Також варто брати до уваги інвестиційний клімат, що характеризується не найкращими кількісними і якісними показниками в Україні.

Вибір пріоритетів використання низки сучасних інвестицій під час організації інноваційного маркетингу на високотехнологічних ринках опосередковує підходи до набуття конкурентоспроможності в умовах холістичної інтеграції комунікацій. На наш погляд, розвиток фірм та фінансових фондів, що базуються на управлінні венчурним капіталом, сприятиме розширенню інноваційної бази формування конкурентоспроможності [3]. Фінансовим агентам на високотехнологічних міжнародних ринках слід досягати значного рівня фінансової і маркетингової безпеки. Для цього фінансовим установам необхідно постійно проводити моніторинг ринку науково-технічної продукції з програмного забезпечення інформаційної діяльності з метою своєчасної реакції на виникаючі розробки конкурентів. Також для аналізу структури та особливостей галузевої конкуренції в науці і практиці застосовується модель аналізу стратегічних груп, яка дозволяє встановити зв'язок між рівнем диверсифікації та охопленням фінансового ринку. Динаміка зміни кількості конкурентів у фінансовій галузі визначається особливістю формування вхідних бар'єрів, які можуть бути пов'язані із такими складовими як: економія на масштабах, специфіка використання виробничого досвіду, потреба у капіталі, функціонування каналів розподілу потоків фінансових ресурсів, диференціація фінансових послуг [3; 4].

Н. Є. Бойцун (N. Y. Boytscun), Н. В. Стукало (N. V. Stukalo) досліджують міжнародний ринок валютних деривативів, зазначаючи про диференціацію транснаціонального ринку строкових валютних контрактів у контексті його міжбанківського та біржового сегментних видів. Вони слушно описують типологію валютних строкових угод, що супроводжують документальне оформлення транзакцій на міжбанківському валютному ринку (форвард, своп) та біржовому валютному ринку (опціон, ф'ючерс). Виокремлюється низка категорій фінансових агентів строкового валютного ринку, а саме: хеджери, спекулянти, арбітражери та трейдери [2, с. 32]. На наш погляд, з урахуванням інтересів стейкхолдерів, слід, вибираючи найоптимальнішу типологію такого фінансового агента, орієнтуватися на ступінь валютного ризику від час проведення діяльності на сучасних турбулентних ринках. Дослідники системно аналізують комплекс відмінностей ф'ючерсних валютних контрактів від форвардних, наголошуючи на таких критеріальних ознаках розрізнення,

як: вид ринку, ступінь стандартизації при визначенні часових умов і обсягу валютних угод, валютний асортимент укладених контрактів, доступність до різного кола інвесторів через наявність мінімального обсягу транзакцій, рівень витрат при організуванні контракту [2, с. 34, 35]. Підкреслюється про можливість виникнення валютних ризиків під час формування ф'ючерсних контрактів, що пояснюється ймовірністю не повного закриття валютної позиції через недостатню синхронізацію суми і дати хеджування [2, с. 34, 35]. Дійсно, в умовах європейської фінансової інтеграції, до якої інтенсивно залучена Україна та розвитку міжнародного ринку криптовалют доцільно впроваджувати елементи маркетингового аналізу передумов виникнення валютних ризиків та здійснювати фінансово-маркетингове обґрунтування вибору інструментального наповнення та типу валютних строкових угод.

Професор Жан-Жак Ламбен (Jan-Jack Lamben) наголошує на важливості функцій стратегічного маркетингу у формуванні конкурентоспроможності суб'єктів господарювання у сфері послуг. Він акцентує на успішному поєднанні стратегії і тактики сервісної діяльності. Стратегічний маркетинг торгівельних підприємств має базуватися на визначенні конкурентних засад функціонування каналів збуту, маркетингового ціноутворення і комунікацій [4]. Такі, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності сервісних підприємств є системні зміни організації на основі інформаційних технологій. У цьому зв'язку варто впроваджувати триступеневий підхід до управління змінами на підприємстві сфери ІТ, що має бути побудований з урахуванням правил інформаційного суспільства [3].

Міжнародні аспекти розвитку банківського та страхового бізнесу основних фінансових агентів потребують комплексного урахування системного інформаційного забезпечення фінансових транзакцій. Сергій Солнцев (Sergii Solntscev), Наталя Писаренко (Natalia Pysarenko) досліджують функціонування інноваційних комплексних технологій позиціонування об'єктів, що сприяє удосконаленню координування логістики у транспортній сфері. Наголошується на досягненні конкурентних переваг від розповсюдження систем EGNOS, що полягають у мінімізації витрат, інтегруванні логістичної інфраструктури у просторі ЄС. Дослідники доцільно підкреслюють потенційні переваги функціонування цієї системи у сільському господарстві, залізничному, авіа- та авто- транспорті [5, с. 61-64].

Інтелектуальний, інноваційний потенціал організацій на міжнародних фінансових ринках накопичується шляхом інвестицій у навчання, наукові

дослідження і розробки та забезпечується на основі комплексу знань, навичок, здібностей трудових ресурсів. При цьому слід застосовувати сучасні засоби та методи мотивації персоналу банків.

Високі значення конкурентоспроможності Siemens AG досягаються на основі ринкових операцій з консолідації та обміну активами. Так, компанія Siemens AG вдало придбала активи підприємств Chrysler Group у штаті Алабама (США), на яких виготовлюється складова електроніка для автомобілів торгових марок Dodge, Jeep і Chrysler. Ефективними були інвестиції капіталу при придбанні компанії Bonus Energy A/S (Данія), яка відома виготовленням високоякісних повітряних електростанцій. Серед ефективних вкладень фінансових ресурсів слід відмітити отримання власності на компанію U.S. Filter (США), що позиціонує свою діяльність у сфері екології, а саме організує й координує процеси очищення води [1]. Посилення прикладних розробок є можливе на основі функціонування науково-технічних центрів у старопромислових районах Німеччини.

Обслуговування транзакцій на фінансово-посередницьких підприємствах супроводжується наданням повного спектру фінансових послуг, що сприяє підвищенню конкурентних переваг фінансових агентів. Разом з тим слід покращувати компетенції та навички обслуговуючого персоналу, підвищувати якість деривативних інструментів та певних маркетингових комунікаційних заходів комерційних банків. В рамках навчання слід покращувати почуття привітності персоналу, що дозволить у більшому ступені відчувати сервісні ситуації та розв'язувати виникаючі проблеми.

Дослідження мотивів споживачів сервісного підприємства сприяє побудові системи мотивації, що включає комплекс чинників, які спонукають цільових клієнтів до отримання певних послуг. Знаючи мотиви споживача, підприємство у сфері фінансових послуг може впливати на формування майбутніх намірів споживачів. Це є особливо характерним на ринках логістичних, транспортних, експедиторських послуг.

У ході формування конкурентоспроможності банківського продукту його слід розуміти як комплекс банківських послуг та емісії платіжних засобів. Відповідно до технологічної схеми організації банківської діяльності конкурентні переваги банку формуються ще на рівні планування та організації банківських операцій. До таких операцій, як правило, включають, активні, пасивні та комісійно-посередницькі процедури. При формуванні конкурентоспроможності банківських послуг слід урахувувати їх види: розрахунково-касові, депозитні, кредитні, консультаційні, трасові, валютні, гарантійні.

Високий рівень конкурентоспроможності банківських послуг зумовлюється досягненням значної якості обслуговування в банках. Така якість може бути оцінена за наступними ключовими характеристиками: відчутні складові, надійність, оперативність, знання, чемність і репутація співпрацівників, співпереживання. Особливу увагу привертає сегментування банківського ринку за ознакою рівня доходу клієнтів. При цьому банки прагнуть підвищити частку прибуткових клієнтів, які обслуговуються банком.

Застосування сучасних методів маркетингового аналізу передбачає визначення конфігурації фундаментальних сил ринку. Застосування такого креативного фінансового підходу дозволяє підвищити ефективність ринкової діяльності економічних агентів, що дає змогу вдосконалити фінансово-маркетингові процедури, націлені на забезпечення споживачів маркетинговими цінностями.

Позитивні результати розвитку фінансового бізнесу отримуються завдяки диверсифікації низки валютних ризиків та оптимального вибору інструментів і процедур укладання строкових угод на міжнародних фінансових ринках у контексті моделі європейської інтеграції фінансової системи України. Розроблено теоретико-методологічні та практичні рекомендації, уточнення щодо реформування фінансової системи, які полягають у оптимізації вибору строкових і документальних валютно-фінансових інструментів інвестування, що сприяє поглибленню інтеграції України у світовий фінансовий простір.

Список літератури:

1. Siemens AG Market Specific Solutions. Company. – [Electronic source]. – Access: <https://www.siemens.com/global/en/home.html>.
2. Бойцун Н. Є. Міжнародні фінанси: навч. посіб. / Н. Є. Бойцун, Н. В. Стукало. – Д. : АРТ-ПРЕС, 2004. – 328 с.
3. Касян С. Я. Формування детермінант конкурентних переваг торговельних підприємств України в умовах євроінтеграції / С. Я. Касян, Д. М. Губа // Економічний простір: Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: Придніпровська державна академія будівництва та архітектури. – 2016. – №108. – С. 26–37. INDEX COPERNICUS: <http://journals.indexcopernicus.com/+p3843,3.html>.
4. Ламбен Жан-Жак. Стратегічний маркетинг. Європейська перспектива / Пер. з французької. – СПб.; К. : Наука, 1996. – 589 с.
5. Солнцев Сергій. Маркетингові аспекти впровадження системи EGNOS в Україні / Сергій Солнцев, Наталя Писаренко // Маркетинг в Україні. – 2016. – №3. – С. 60–65.

УДК 657.6(477)

Кміть В. М.

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ОБОВ'ЯЗКОВИЙ АУДИТ В КОНТЕКСТІ АУДИТОРСЬКОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

У світовій практиці аудит давно набув значного поширення, оскільки його основною передумовою є взаємна зацікавленість суб'єктів господарювання в особі його власників чи акціонерів, держави в особі контролюючих органів і самого аудитора (аудиторської компанії) у забезпеченні реальності та достовірності обліку і фінансової звітності.

Аудит є обов'язковою частиною цивілізованого функціонування ринкової економіки кожної країни.

Розвиток вітчизняного аудиту розпочався із прийняттям Закону «Про аудиторську діяльність» від 22 квітня 1993 р. (далі – Закон 3125) [1], відповідно до якого, аудит – це перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації про фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їхньої звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству й установленим нормативам.

Обов'язковий аудит являє собою перевірку, передбачену чинним законодавством для низки визначених установ та організацій, та має проводитися щорічно.

Певний досвід проведення обов'язкового аудиту в Україні уже накопичено. Так за 1994, 1995 рр. всіма суб'єктами господарювання було проведено обов'язків аудит. Це певною мірою позитивно вплинуло на вирішення проблеми адаптації аудиторства в державі. Однак, починаючи з 1996 р., проведення обов'язкового аудиту було скасовано для більшості суб'єктів господарювання. Згідно Закону 3125 [1], проведення обов'язкового аудиту було передбачено лише для окремих суб'єктів: інвестиційних фондів; компаній, які є учасниками ринку цінних паперів; фінансових установ; публічних акціонерних товариств; юридичних осіб-засновників ПАТ; страхових компанії і товариств взаємного страхування; компаній-емітентів облігацій та цінних паперів під час ліцензування тощо.

Недосконале регулювання ринку аудиторської діяльності в Україні призвело до проблем із підтвердження якості і достовірності фінансової

звітності підприємств та банків. У свою чергу, це підвищує ризики банкрутства таких суб'єктів господарювання, що знижує рівень довіри до них з боку потенційних інвесторів, кредиторів, клієнтів та населення, а також створює перешкоди у залученні інвестицій у національну економіку в цілому. Крім цього, існуюча система регулювання аудиторської діяльності була далекою від досконалості, суперечила європейському законодавству, а, отже, вимагала реформування.

Відповідно до пп. 1 п. 47 глави 13 Плану заходів з імплементації Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Євросоюзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2017-2019 рр., затвердженого розпорядженням Кабміну України від 17.09.2014 р. № 847, Міністерство фінансів України визначене головним виконавцем, відповідальним за реалізацію низки заходів щодо імплементації положень Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС від 17.05.2006 р. № 2006/43/ЄС про обов'язковий аудит річної звітності та консолідованої звітності, індикатором виконання якого було прийняття відповідного закону.

Саме з метою виконання зобов'язань України в минулому році були внесені окремі зміни до Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Згідно з новими вимогами, підприємства поділяються за категоріями, і з'явилися нові вимоги до аудиту певних категорій суб'єктів господарювання, включаючи підприємства суспільного значення – нове поняття, яке було внесене в українське законодавство відповідно до загальносвітової практики, а також додаткові вимоги до підготовки та оприлюднення фінансової звітності різних категорій підприємств.

З огляду на необхідність нагального проведення аудиторської реформи в Україні з урахуванням положень актів законодавства ЄС у сфері аудиту, що відповідає виконанню зобов'язань, узятих Україною відповідно до Угоди про асоціацію, Мінфіном було розроблено модель реформування системи регулювання аудиторської діяльності відповідно до міжнародних стандартів та найкращих світових практик, сутність якої втілено у Законопроекті «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» як панацею від банкрутства банків, корупції в аудиті та занепаду аудиторської професії.

Ситуацію на ринку аудиторських послуг достатньо жорстко охарактеризує цитата з виступу народного депутата України Н. Южаніної на пленарному засіданні Верховної Ради України 21 грудня 2017 р.,

яке передувало голосуванню за Закон «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність». «Якщо одна аудиторська компанія – ви подивіться статистику – здійснює обов'язків аудит усіх суб'єктів ринку цінних паперів за 1200 гривень, як ви думаєте, вони здійснюють аудит цих суб'єктів? Ні, не здійснюють...», – зауважує народний депутат [2].

Таким чином, ухвалений Закон «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» (далі – Закон 2258) [3] набув чинності з 1 жовтня цього року та покликаний повністю змінити правила гри на ринку аудиту, встановити принципово нову систему регулювання і нагляду та посилити вимоги до суб'єктів аудиторської діяльності.

Новим законом передбачено створити орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, який складатиметься з Ради нагляду за аудиторською діяльністю та Інспекції із забезпечення якості. Аудиторську палату України пропонується створити як професійну самоврядну організацію, яка забезпечуватиме реалізацію значної частки функцій з регулювання професійної діяльності аудиторів. Також буде скорочено кількість реєстрів з п'яти до одного та створено єдиний реєстр аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, у зв'язку з чим буде зменшено витрати аудиторських компаній на навчання та сертифікацію в різних регуляторних органах.

Прийнятий Закон 2258 ґрунтується на положеннях Директиви 2006/43/ЄС та Регламенту 537/2014, які регулювали реформу аудиту в країнах ЄС у 2016 році, і посилює вимоги до аудиту і процесу складання та оприлюднення фінансової звітності компаній, а також до системи корпоративного управління компаній та взаємодії з аудиторами.

Згідно Закону 2258 [3], обов'язковий аудит – аудит фінансової звітності (консолідованої фінансової звітності) суб'єктів господарювання, які відповідно до законодавства зобов'язані оприлюднити або надати фінансову звітність (консолідовану фінансову звітність) користувачам фінансової звітності разом з аудиторським звітом. Визначені Законом 2258 вимоги встановлюють значно вищі, порівняно з існуючими, організаційні бар'єри входження в сегмент обов'язкового аудиту та можуть спричинити і, напевне, спричинять суттєвий перерозподіл ринку аудиторських послуг.

Ці вимоги стосуються широкого кола питань, включаючи забезпечення незалежності та об'єктивності аудиторів, запровадження системи внутрішнього контролю, оцінки ризиків, захисту систем обробки інформації, запровадження внутрішньої політики і процедур виконання завдань тощо. Проте, чи не найбільшу увагу професійної спільноти

привернула вимога, відповідно до якої аудиторська фірма, яка має намір надавати послуги з обов'язкового аудиту, повинна забезпечити аби у її штаті працювало не менше трьох сертифікованих аудиторів, а у випадку якщо аудиторська фірма має намір надавати послуги з обов'язкового аудиту фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний інтерес, – не менше п'яти сертифікованих аудиторів та не менше десяти кваліфікованих працівників, які залучаються до виконання завдань. За даними Аудиторської палати України наразі переважна більшість аудиторських фірм мають у своєму штаті не більше двох сертифікованих аудиторів, то ж не викликає сумнівів, що найближчим часом ринок аудиту очікують процеси консолідації, а їх результатом буде кратне зменшення кількості аудиторських фірм. Нескладно передбачити, що такі процеси будуть доволі складними, а подекуди й драматичними, але, при цьому, загалом матимуть позитивні наслідки, оскільки спонукатимуть аудиторів до об'єднання зусиль, створення компаній з більшим ресурсним потенціалом, необхідним для надання якісних аудиторських послуг [2].

Відповідно до Закону 2258 [3], суб'єкт аудиторської діяльності для надання послуг з обов'язкового аудиту фінансової звітності призначається загальними зборами акціонерного товариства, загальними зборами учасників, засновником у недержавних унітарних підприємствах, органом управління за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики державних (комунальних) підприємств та господарських товариств, у яких державі належить 100% акцій (часток, паїв) статутного капіталу, іншим вищим органом управління відповідно до законодавства та установчих документів. На підприємствах, що становлять суспільний інтерес, проводять конкурс з відбору суб'єктів аудиторської діяльності, які можуть бути призначені для надання послуг з обов'язкового аудиту фінансової звітності цього суб'єкта.

Також треба наголосити, що встановлюється ліміт вартості дозволених послуг, не пов'язаних з обов'язковим аудитом підприємства, що становить суспільний інтерес. Вартість послуг не може перевищувати 70% від середньої суми винагороди, раніше отриманої аудитором за послуги з обов'язкового аудиту такого підприємства. Крім того, від підприємств, що становлять суспільний інтерес, вимагається здійснювати ротацію суб'єктів аудиторської діяльності після 10 років надання послуг з обов'язкового аудиту. З можливістю подовження періоду ротації у разі проведення публічного тендеру.

Метою Закону 2258 та змін стосовно підприємств, що становлять суспільний інтерес, та їх аудиторів є посилення вимог до звітування та

зміцнення нагляду за аудиторською діяльністю, вдосконалення взаємодії з регулюючими органами, що сприятиме більшій прозорості процесу аудиту та упорядкуванню ринку аудиторських послуг в Україні. Крім того, структурований аудит підприємств, що становлять суспільний інтерес, може виявити більш широкі системні проблеми.

Треба визнати, що донедавна в Україні фактично паралельно існувало дві системи – аудит, який здійснювався за національними стандартами, та аудит за міжнародними стандартами. Зокрема, компанії, які залучали кошти на зовнішніх ринках, а також банки, частіше зверталися до міжнародних аудиторських компаній. Решта переважно робили аудит за національними стандартами, які є менш прозорими для зовнішніх інвесторів. Проте, навіть аудит міжнародних компаній не забезпечував якість висновків. Зокрема, влітку 2017 року відома компанія PriceWaterhouseCoopers була виключена із Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиту банків, через надання недостовірної інформації щодо фінансово-господарської діяльності Приватбанку.

Отож, реформа у вітчизняному аудиторстві назріла давно, а в результаті прийнятих нововведень ринок аудиторських послуг отримає більшу прозорість діяльності бізнесу, що підвищить довіру іноземних інвесторів до українських компаній і підвищить інвестиційну привабливість України в цілому. Для більшості компаній України фінансова звітність разом з обов'язковим аудиторським висновком стане надбанням громадськості, оскільки з'явилася нова вимога щодо оприлюднення звітності для низки категорій підприємств. Тепер разом з фінансовою звітністю більшість суб'єктів господарювання повинні будуть надавати Звіт про управління, який відображатиме стан і перспективи розвитку підприємства і розкриватиме основні ризики та фактори невизначеності щодо його діяльності.

Список літератури:

1. Про аудиторську діяльність : Закон України від 22.04.1993 р. № 3125-XII (Втрата чинності від 01.10.2018, підстава – Закон 2258-VIII) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>
2. Аудит в очікуванні перезавантаження [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2467929-audit-v-ocikuvanni-perezavantazenna.html>
3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>

УДК 336.01(477)

Коваленко В. М.

к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОГО БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Фінансовий сектор економіки як невід'ємна та особливо важлива складова фінансової системи заслуговує постійної уваги з боку науки щодо теорії і практики організації фінансово-господарської діяльності суб'єктів фінансового бізнесу. Особлива актуальність дослідження сучасного стану суб'єктів фінансового сектору пояснюється гострою необхідністю ідентифікації існуючих проблем та виявлення можливостей їх подолання з метою подальшого розвитку фінансових інститутів та зміцнення фінансового стану економіки в цілому.

Можливості подальшого розвитку фінансового сектору та економіки загалом слід шукати у системному підході до організації економічних взаємовідносин між складовими економіки та фінансової системи. Його відмінність від інших підходів до вирішення проблем економіки та фінансів знаходиться у площині оптимізації (узгодження правил економічної поведінки, запровадження міжнародних стандартів тощо) формування, розподілу та використання фінансових ресурсів країни, що в умовах їх гострої нестачі, у більшості суб'єктів системи, видається особливо необхідним та економічно доцільним. При цьому особливо важливу роль у перерозподілі фінансових ресурсів покликані відігравати суб'єкти фінансового сектору, а саме: банки, страхові компанії, інвестиційні фонди, кредитні спілки тощо. Таким чином перспективи подальшого розвитку фінансового бізнесу, як невід'ємної складової фінансової сфери економіки, знаходяться у площині розвитку фінансової системи країни, яка зазнає постійних змін під впливом структурних перетворень в економіці та глобалізаційних процесів.

Не меншої уваги фінансовий сектор економіки заслуговує з боку держави, яка цілком природньо, виходячи з сучасного стану економіки, серед стратегічних пріоритетів розвитку виділяє диверсифікацію та зростання виробництва, підвищення стійкості фінансової системи шляхом зміцнення банківського сектору, розвитку ринків капіталу

та небанківського фінансування. Проте, поступове скорочення ролі держави у сфері виробництва, що знайшло своє відображення у значному зменшенні видатків Зведеного бюджету України на розвиток економіки, стало однією з причин її сучасного занепаду. Якщо у 2010 році частка видатків Державного бюджету України на економічну діяльність складала 11,1 %, то у 2015 році вона знизилася до 6,4% [1]. У 90-х роках така частка доволі часто перевищувала позначку у 40 %. Щодо місцевих бюджетів, то їх можливості, особливо в частині розвитку місцевого господарства, завжди були обмежені.

Таким чином незначна за своїми обсягами, хоч і суттєва за цільовим спрямуванням, фінансова підтримка з боку держави окремих секторів економіки, галузей та виробництв без системного підходу до її організації не дає очікуваних результатів, оскільки розвиток окремих складових економіки, незалежно від їх ролі та місця у процесі формування та використання суспільного продукту, при її загальному занепаді в принципі неможливий. Можливою стає лише тимчасова стабілізація фінансового стану, отже подальше виживання, але жодним чином не подальший розвиток, оскільки чинники негативного впливу (як внутрішні так і зовнішні) при цьому не усуваються.

У зв'язку з цим стратегію і тактику розвитку фінансового бізнесу слід розглядати як невід'ємну складову фінансової системи у межах якої він може успішно розвиватись, якщо поведінка усіх без виключення суб'єктів економіки носитиме системний, отже, взаємоприйнятний характер. При цьому зростає роль держави як головного модератора системних змін та світового співтовариства, в особі міжнародних організацій та фінансових інститутів, які упродовж останніх десятиліть проводять глобальну структурування національних економік з метою дослідження та впорядкування економічної поведінки суб'єктів національних економік, виявлення проблем та пошуку можливостей покращення управління економічними процесами на національному та міжнародному рівнях світової економіки. Така структурація (або групування суб'єктів економіки за певними класифікаційними ознаками) отримала своє відображення у системі національних рахунків (СНР), у якій фінансовий бізнес виділено в окремий сектор під назвою «Фінансові корпорації» (рис. 1).

Важливість даного сектора пояснюється його особливим місцем на фінансовому ринку. Представники даного сектора одночасно виступають у ролі продавця та покупця, посередника й організатора ринку. Він охоплює фінансові установи (корпорації), що спеціалізуються

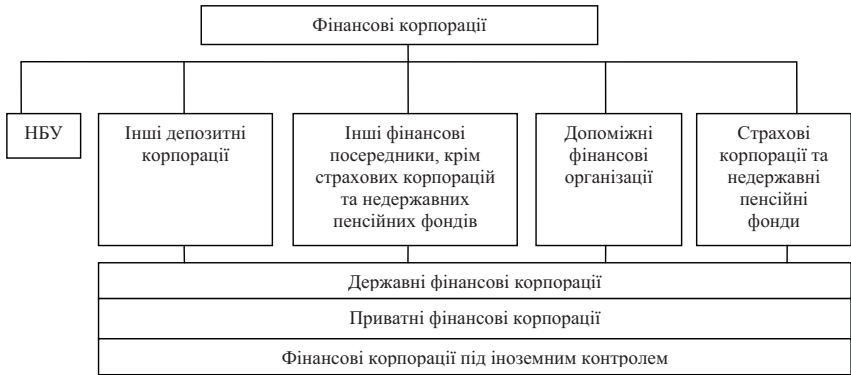

Рис. 1. Організаційна структура сектора фінансових корпорацій
Джерело: авторська розробка

на фінансових послугах та допоміжній діяльності. Фінансові ресурси даного сектора формуються у результаті взятих зобов'язань та одержаних відсотків, а також страхових премій, комісійних тощо.

Даний сектор фінансової системи, що представлений на рисунку 1, має два рівні поділу:

- перший рівень відображає окремі підсектори, що спеціалізуються на окремих напрямках діяльності;
- другий рівень пов'язаний із формою власності та підпорядкуванням.

Серед переліку фінансових корпорацій провідне місце належить НБУ, який виконує роль центрального банку країни. Він є особливим центральним органом державного управління, основною функцією якого є забезпечення стабільності грошової одиниці України. На виконання своєї основної функції Національний банк сприяє дотриманню стабільності банківської системи, а також, у межах своїх повноважень, цінової стабільності.

До підсектора «Інші депозитні корпорації» внесено усі фінансові корпорації, окрім НБУ, основним видом діяльності яких є фінансове посередництво та зобов'язання яких мають форму депозитів або депозитних сертифікатів. До цього підсектора відносять комерційні банки, філії іноземних банків, клірингові установи, фонди підтримки житлового будівництва тощо.

Підсектор «Інші фінансові посередники», крім страхових корпорацій та недержавних пенсійних фондів, охоплює корпорації, основним видом

діяльності яких є фінансове посередництво, що пов'язане з отриманням, перерозподілом коштів, окрім депозитних, страхових корпорацій та недержавних пенсійних фондів (що представляють інший підсектор цього сектора економіки). До переліку таких фінансових посередників відносять іпотечні (земельні) банки, кредитні спілки, лізингові компанії, довірчі товариства, пайові інвестиційні фонди та ломбарди.

Підсектор «Допоміжні фінансові організації» охоплює корпорації, діяльність яких не пов'язана безпосередньо з фінансовим посередництвом, а лише сприяє такому посередництву та діяльності учасників ринку загалом. До них відносять валютні, товарні та фондові біржі тощо. На валютних біржах проводять операції з купівлі-продажу іноземних валют. Тут формуються їх курси за співвідношенням попиту і пропозиції, стану економіки тощо. Валютні торги часто мають місце на товарних та фондових біржах.

Підсектор «Страхові корпорації та недержавні пенсійні фонди» об'єднує страхові корпорації (компанії) та недержавні пенсійні фонди – резиденти. Основною функцією страхових компаній є забезпечення організації різних форм та видів страхування. Недержавний пенсійний фонд – це юридична особа, що має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та проводить діяльність винятково з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також проводить пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду.

Таким чином організаційні особливості подальшого розвитку фінансових корпорацій в сучасних умовах знаходяться у площині глобального розвитку національних фінансових систем. При цьому бізнес як економічна діяльність, що спрямована на отримання прибутку, доходу чи іншого зиску [2, с.56] отримує нові можливості подальшого розвитку у межах національних та світової фінансової системи.

Для розвитку даного сектору є важливим:

- подальший поділ праці та спеціалізація діяльності фінансових корпорацій;

- подолання монополізму (особливо комерційних банків) та подальший розвиток конкуренції між окремими підсекторами та формами власності;

- формування рівних економічних можливостей для всіх учасників фінансового ринку, що спонукатиме до пошуку внутрішніх резервів, а не лобювання змін у нормативно-правовому полі економічної діяльності;

- запровадження сучасних норм, нормативів та міжнародних стандартів організації фінансової діяльності;

– застосування податку на вивезений капітал (у розмірах не менше 25%);

– здійснення фінансування масштабних інвестицій у базові галузі (що доволі часто провокують інфляційні процеси) та галузі, що визначають науково-технічний прогрес;

– змішане фінансування реальних інвестицій (за участі виробничих структур, фінансових корпорацій та держави), що сприятиме їх окупності та зацікавленості усіх суб'єктів системи.

Практична реалізація запропонованих заходів щодо покращення організації фінансової діяльності суб'єктів фінансового бізнесу без активної участі держави практично неможлива. Окрім того, в умовах зростання міжнародної конкуренції, держава повинна відстоювати національні інтереси та гарантувати національну економічну безпеку [3, с.17]. У зв'язку з цим необхідно домагатися оптимального співвідношення між відкритістю національної економіки та підтримкою власного виробництва на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Список літератури:

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – www.minfin.gov.ua
2. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005. – 714 с.
3. Реверчук С. К., Ковалюк О. М., Стрельбицька Л. М., Крупка М. І. та ін. Влада. Банки. Бізнес: політекономія взаємодії і розвитку : Наукова монографія / За ред. докт. екон. наук, проф. С. К. Реверчука. – Київ: Атіка, 2002. – 320 с.

УДК 338.984

Кондіус І. С.

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів банківської справи та страхування, Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

Ліщук І. В., студент,

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Оцінка й вибір інноваційних пріоритетів – одна з найважливіших складових науково-технічної й інноваційної політики кожної країни. Вони ґрунтуються на системі як коротко- і середньо-, так і довгострокових прогнозів і експертних оцінок. Активізація інноваційної діяльності

залежить від стану інвестиційної сфери, на яку істотно впливають регіональні особливості її розвитку.

На підставі аналізу методичної бази інвестиційної та інноваційної сфер діяльності можна дійти висновку, що застосування на практиці різноманітних методик та інструкцій, які регламентують напрями й складові техніко-економічних розрахунків виробничої діяльності підприємств з метою виявлення заходів із зростання ефективності виробництва, не дає можливості усунути всі методичні проблеми, що дало б можливість пов'язати результати інноваційної діяльності підприємства з затратами інвестиційних ресурсів і кінцевими фінансовими результатами. Саме тому існує необхідність у створенні методики комплексної оцінки інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств, яка надасть можливість забезпечити постійну діагностику рівнів виробництва відносно до сучасних умов господарювання та приймати оптимальні управлінські рішення.

В цьому зв'язку доцільно періодично оцінювати інвестиційну та інноваційну сфери діяльності підприємства за рівнями виробництва: технічним, технологічним, організаційним. Об'єктивність такої оцінки можна забезпечити як методично правильним обчисленням відповідних показників, так і порівнянням їх динаміки на даному підприємстві за кілька років.

Застосовуючи метод побудови інтегральних показників, окремі часткові показники техніко-технологічного, організаційного рівнів можна звести в єдиний показник. На підставі визначених експертною комісією підприємства показників усіх рівнів виробництва, розраховуються інтегральні показники його ефективності. Останнім кроком першого етапу є визначення комплексного показника рівня виробництва, який враховує загалі показники технічного, технологічного, організаційного рівня скореговані на вагові коефіцієнти.

Результати цього етапу аналізу дають можливість підприємству порівняти якісний стан виробничої бази підприємства з середньостатистичними показниками певної галузі та з кращими середньосвітовими аналогами і розробити напрями поетапного досягнення підприємством відповідної стратегічної мети.

На підставі аналізу сучасного стану інвестиційного та інноваційного розвитку промислових підприємств, можна визначити, що однією з основних проблем промислових підприємств є заміна застарілого парку устаткування сучасним. Отже, на другому етапі методики комплексної оцінки стану виробництва потрібно розробити план

технічного переоснащення та реконструкції підприємства: а) визначення «вузьких місць» в розвитку виробничої бази підприємства; б) на основі побудованої векторно-матричної моделі скласти план-графік заміни основних засобів.

На підставі результатів, отриманих після оцінки техніко-технологічного та організаційного рівнів виробничої бази і виявлення «вузьких місць», визначаються потреби у фінансових ресурсах, необхідних для оновлення виробничої бази підприємства.

Визначення оптимальної сукупності найефективніших заходів, пропонується здійснити на основі використання методів математичного програмування, суть яких полягає в порівнянні суми необхідних витрат на впровадження заходів плану інноваційного розвитку виробництва та визначення величини засобів, які неможливо включити в план усіх необхідних заходів.

Третім етапом методики є аналіз ефективності капітальних вкладень у інвестиційну та інноваційну діяльність підприємства.

На даному етапі підприємству потрібно визначити основний загальний показник ефективності результатів інноваційної діяльності, а саме показник економічного ефекту, який на всіх етапах реалізації результатів визначається як перевищення вартісної оцінки результатів над вартісною оцінкою сукупних витрат за весь термін здійснення результатів інноваційної діяльності.

Результатом впровадження інноваційної діяльності можуть бути певні наслідки вжитих заходів (підвищення технічного, технологічного та організаційного рівнів виробництва).

Останнім етапом методики комплексної оцінки є проведення аналізу підвищення впливу якісного стану виробничої бази підприємства на його кінцеві економічні результати.

УДК 338.984

Кондіус І. С.

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів банківської справи та страхування, Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

Мороз А. О., студент,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Найважливішою і невід'ємною частиною процесу управління є прогнозування. Вибір помилкових управлінських рішень через недостатню наукову обґрунтованість прогнозів може привести до негативних наслідків, дорогих втрат. Тому для динамічних процесів передбачення є початковим етапом в управлінні.

Прогнозуванню фінансових процесів присвячено ряд наукових досліджень С.М.Божко [4], Є.Б.Брикуну [2], В.В.Вітлінсьському [6], В.М.Гейцю [1], В.О.Долодаренку [5], Б.А.Карпінському [4], П.І.Ковальчуку [3], І.М.Ляшенко, С.З.Поліщуку [5], Ф.І.Рябку [5], Л.І.Севаст'янову, Н.А.Чорнобровкіній [5].

Аналіз робіт засвідчує, що більшість розглянутих моделей носили глобальний характер і розглядали зазначену проблему на макрорівні. Не завжди були враховані особливості розвитку фінансових підприємств. Це зумовлює необхідність подальшого поглиблення досліджень.

Процес моделювання включає чотири системоутворюючі елементи: суб'єкт, об'єкт, предмет і модель, яка опосередковує відносини між об'єктом, що прогнозується, та суб'єктом. Алгоритм проведення перспективного прогнозування, на нашу думку, вимагає деяких цілком визначених етапів: I – постановка завдань, формування цілей дослідження, системи посилань, гіпотез та розроблення концептуальної моделі; II – розробка математичної моделі; III – розробка комп'ютерної моделі та програмування; IV – аналіз результатів та використання моделі для прогнозування фінансових процесів.

На першому етапі – постановка проблеми ефективного функціонування фінансової системи та розроблення концептуальної моделі – обґрунтовується мета, завдання, принципи, функції, підходи перспективного прогнозування.

На другому етапі – розробка математичних моделей – відбувається подальша формалізація проблем явища, що досліджується, та вираження їх у вигляді конкретних математичних співвідношень, формул, рівнянь та нерівностей.

Алгоритми побудови математичної моделі передбачає наступні структурні елементи: 1) вибір із уже існуючих методів, або розробка унікального методу рішення задачі; 2) розробка алгоритму для числового розв'язання задачі у відповідності до вибраного методу; 3) використання математичної моделі для складення прогнозів; 4) оцінка отриманих результатів; 5) перевірка адекватності математичної моделі.

Для прогнозування фінансових процесів пропонуємо застосувати регресійний аналіз, використовуючи метод екстраполяції трендів, що дозволить визначити тенденцію зміни показників розвитку в часі і описати фактичну усереднену тенденцію зміни аналітичних показників заданих часових рядів.

Третій етап – розробка комп'ютерної моделі передбачає виконання наступних кроків: 1) вибір обчислювальних засобів; 2) програмування або налаштування відповідних параметрів існуючих програмно-методичних комплексів; 3) налагодження програми; 4) тестування програми; 5) оцінка адекватності комп'ютерної моделі.

На четвертому етапі проводиться аналіз отриманих числових результатів й прийняття відповідних рішень, який включає: 1) планування проведення машинного експерименту; 2) виконання програми; 3) при оцінюванні отриманих результатів дослідження використовують інтерактивні режими функціонування комплексу.

Запропонований алгоритм побудови комплексної моделі процесу прогнозування складних фінансових процесів, заслуговує уваги, адже дозволяє зробити ряд узагальнень, що мають практичний характер і можуть бути використані для подальшого удосконалення заходів управління.

Список літератури:

1. Гесць В.М. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування / В.М.Гесць, Т.С. Клебанова, О.І. Черняк, В.В. Іванов, Н.А. Дубровіна, А.В.Ставицький.—Х.: ВД «Інжек», 2005. – 396 с.
2. Брикун С.В. Моделювання страхового механізму компенсації еколого-економічних збитків / С.В. Брикун – Х.: Форт, – 2004. – 256 с.
3. Ковальчук П.І. Моделювання і прогнозування стану навколишнього середовища / П.І. Ковальчук. – К.: Либідь, 2003. – 208 с.

4. Карпінський Б.А. Продуктивність і сталий розвиток економіки / Б.А.Карпінський, С.М. Божко. – Львів: Логос, 2004. – 274 с.
5. Поліщук С.З. Системний аналіз і моделювання у розв'язанні проблем сталого розвитку території / С.З. Поліщук, В.О. Долодаренко, Н.А.Чорнобривкіна, А.І.Рябко. – Дніпропетровськ, Поліграфіст. 2001.—133 с.
6. Вітлінський В.В. Моделювання економіки: [навч. посібник]/ В.В.Вітлінський – К.: КНЕУ, 2005. – 408 с.

УДК 336.13

Михаліцька Н. Я.

к.н.держупр., доцент, доцент кафедри менеджменту, Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів

Верескля М. Р.

к.пед.н., доцент кафедри менеджменту, Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів

ПРОБЛЕМА ОПТИМІЗАЦІЇ РОЛІ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ ЯК УМОВА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

За останні роки для економіки України з'явилися такі зовнішні загрози економічній безпеці, як обмеження присутності її товарів на світових ринках, обмеження доступу до передових світових технологій, неконтрольований вивіз капіталу і стратегічно важливих сировинних товарів тощо. Проте, безперечно, головною загрозою національній економічній та політичній безпеці України нині є зовнішня військова агресія з боку Російської Федерації. За оцінками аналітиків, суттєве погіршення економічної ситуації починаючи з 2014 р. було зумовлене військовими діями на сході України, що викликало ланцюжкову реакцію дисбалансу всіх макроекономічних показників [1]. З урахуванням реалій ситуації у вітчизняній економіці, гостроти проблеми економічної безпеки актуальними є дослідження щодо визначення дієвих державних механізмів і засобів захисту економіки України, серед яких, на нашу думку, чільне місце належить державному сектору економіки та його впливу на інвестиційну безпеку країни.

На наш погляд, в Україні назріла потреба у модернізації податкової системи України у напрямку створення системи інвестиційного

податкового кредитування внутрішніх інвестицій та інших механізмів прискорення накопичення основного капіталу підприємствами України. Слід зазначити, що інноваційно-інвестиційний кредит досить широко використовуються у країнах Західної Європи. Наприклад, у Франції інвестиційний податковий кредит надається на рівні 25% приросту витрат компаній на НДДКР порівняно із попереднім роком, а в Німеччині поширена прискорена амортизація, що вже у першій рік дозволяє амортизувати 50% вартості майна, а за перші три роки величина амортизованого майна може сягати 80%. У США величина інвестиційного податкового кредиту коливається у межах 6-10% обсягу інвестицій в устаткування [2].

Інвестиційні знижки по податках як інструмент стимулювання інноваційної діяльності підприємств використовуються і в Японії, де передбачено право підприємств відраховувати з податку на прибуток 7% обсягу капіталовкладень в обладнання, яке використовується для проведення наукових досліджень зі створення нових матеріалів та електронної техніки. У Великобританії використовуються 50% податкові знижки на інвестиції, у Канаді податкові знижки на інвестиції передбачені в розмірі від 10% до 50% в залежності від територіального розташування підприємств [3].

Крім заходів, спрямованих на пришвидшення накопичення основного капіталу підприємствами України, доцільно удосконалити механізми державного регулювання прямих іноземних інвестицій. Адже катастрофічне погіршення інвестиційного клімату за останні роки зумовлює низьку інвестиційну привабливість економіки країни, неспроможність залучати в економіку динамічні інноваційні і технологічно складні виробництва, спричиняє значний відтік іноземних інвестицій в кризові періоди.

Традиційні ризики інвестиційної діяльності в Україні, пов'язані з інституційними чинниками та низькою ефективністю державної політики, у 2014-2017 рр. посилилися внаслідок різкого зростання політичної та економічної нестабільності та тривалими бойовими діями на території Донецької й Луганської областей. Сукупна дія зазначених чинників змушувала компанії відмовлятися або відкладати на майбутні періоди реалізацію інвестиційних проєктів. Як наслідок, за 2015 р. відбувалось виведення іноземного капіталу з України – обсяг нагромаджених прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в українську економіку скоротився на 2,4 млрд дол. США порівняно з початком року. Щоправда, у 2016 р. тенденція змінилася, і цей обсяг

зріс з 50364,8 млн дол. США станом на 01.01.2016 р. до 52835,5 млн дол. США станом на 01.10.2016 р. Але вплив капіталу може повторюватися, оскільки наразі його загальмовано неможливістю продажу активів (насамперед у зоні конфлікту), або невивідністю такого продажу через девальвацію гривні [4, с.139].

Необхідно також призупинити в руйнацію фундаментальної бази України, яка призвана забезпечувати структурні реформи в економіці на інноваційних засадах. Ознакою цієї руйнації є погіршення динаміки рівня витрат на науково-технічну діяльність, задовільним значенням яких вважається 2% від ВВП [5]. Витрати на фінансування науково-технічних робіт скоротилися з 0,85% ВВП у 2008 р. до 0,70% ВВП у 2013 р., 0,66% у 2014 р. і 0,64% і у 2015 р. За попередніми розрахунками, цей показник у 2016 р. становив 0,48%, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,16% [6]. Це свідчить про значне посилення загроз інноваційній безпеці держави.

Стосовно збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій в економіку України доцільно зауважити, що такі інвестиції можуть не тільки сприяти її зростанню, але й нести загрози інвестиційній безпеці країни. Основними загрозами для української економіки, які несуть із собою іноземні інвестори, є: поглиблення внутрішніх дисбалансів товарних і фінансових ринків; консервація неефективної структури національного виробництва; монополізація окремих стратегічно важливих або соціально значущих сфер господарювання та ринків збуту з відповідними деформаціями конкурентного середовища; нераціональна експлуатація національної сировинно-ресурсної бази та виробничих потужностей [7, с.24].

Таким чином, в сучасних умовах важливим напрямом економічної політики держави залишається реформа управління державними підприємствами з метою їх перетворення на прибуткові та конкурентоспроможні. В Україні підприємства з державною або комунальною участю формують значну частку ВВП, зайнятості та ринкової капіталізації. Вони переважають у житлово-комунальному господарстві та галузях інфраструктури (енергетика, транспорт, зв'язок, фінансовий сектор). Тому ефективно управління такими підприємствами є передумовою не лише підвищення національної конкурентоспроможності, а й зміцнення економічної та соціальної безпеки держави. На 2018 р. заплановано отримати від приватизації 22,5 млрд грн. прибутку. Для цього Фондом державного майна України планується продати Одеський припортовий завод (ОПЗ), Турбоатом, Державну продовольчо-зернову

корпорацію України (ДПЗКУ) і т. п. Всього в період з 2017 по 2020 рр. з 3435 державних підприємств тільки 893 підлягають приватизації і серед них – найбільш ефективно працюючі підприємства держсектору.

Для ефективної протидії корупційним проявам у процесі приватизації та управління державними підприємствами в Україні доцільно адаптувати рекомендації зарубіжних досліджень (Randazzo, Palatiello 2016) щодо ефективного управління майном [8], згідно з якими необхідно забезпечити:

1. Проведення періодичної інвентаризації державних активів і внесення відомостей про них до єдиного державного реєстру. Це один з найбільш витратних як у матеріальному, так і в нематеріальному вимірі захід, який потребує докладного плану і чіткої координації учасників процесу.

2. Використання інформаційних (у т. ч. геоінформаційних) систем для інвентаризації та обліку майна і створення електронного реєстру об'єктів державної власності з швидким прозорим визначенням місцезнаходження будівель, споруд чи земельних ділянок та отримання вичерпної інформації щодо цих об'єктів.

3. Удосконалення і централізацію систем управління державним майном, що передбачає закріплення конкретних функцій за кожним державним органом, створення єдиної методології та системи обліку майна.

4. Уніфікацію форм звітності всіх органів управління державним майном. Важливим завданням є створення такої системи звітності, яка дозволила б різним державним органам узгоджувати результати діяльності. Несумісність звітності за різних умов вимірювання тих чи інших показників призводить до неповної і неточної інформації, зниження ефективності роботи державних службовців, помилок при ухваленні рішень з управління майном та до зловживань, у т. ч. корупційних.

5. Відкритий онлайн-доступ до інформації про державне майно. Інформація про кількість і розміщення об'єктів державної власності повинна бути доступна не тільки службовцям, а й громадянам – платникам податків.

6. Гнучке використання різних механізмів управління державним майном. Облік державного майна і залучення в оборот невикористаних об'єктів є необхідною, але недостатньою передумовою досягнення належного рівня ефективності управління. Потрібне постійне корегування підходів до управління майном з урахуванням динаміки

зовнішніх впливів та необхідності забезпечення важливих внутрішніх соціально-економічних перетворень.

7. Модернізацію системи контролю за обліком державного майна, орієнтовану насамперед на виявлення змін у реєстрах з обліку майна з метою отримання корупційної вигоди.

8. Розвиток системи інвентаризації та обліку відповідно до цільового призначення державного майна. Йдеться про можливість багатocільового використання об'єктів державної власності, залежно від різних системних характеристик, для ефективного управління якими потрібна як загальна, так і специфічна інформація.

Необхідною умовою протидії корупції є також суспільна легітимізація власності, нелегально нагромадженої у процесі необґрунтовано швидкої, несправедливої та непрозорої приватизації 90-х років ХХ ст., з можливістю спрямування легалізованої власності у пріоритетні сфери суспільного розвитку в Україні, як-от: охорона здоров'я і довкілля, обороноздатність держави, наука та освіта тощо [7].

Обґрунтування та розробка заходів, спрямованих на збереження державного майна та підвищення ефективності його використання, є запорукою підвищення рівня основних показників, що характеризують рівень інвестиційної безпеки у державному секторі економіки.

Список літератури:

1. Комплексна оцінка економічної ситуації в Україні у 2014-2015 рр. (частина 1: Загальна оцінка макроекономічної ситуації). URL: <http://iac.org.ua/kompleksnaotsinka-ekonomichnoyisituatsiyi-v-ukrayini-u-2014-2015-rr-chastina-1-zagalnaotsinka-makroekonomichnoyisituatsiyi/>
2. Майорова Т. В. Інвестиційний податковий кредит як непрямий метод фінансування інноваційної діяльності / Т. В. Майорова // Економіка та держава. – 2015. – № 2. – С. 31-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2015_2_8.
3. KPMG Audit (2013). Income tax and indirect taxes, as a state, companies and individuals respond to changes occurring in the world. URL: http://www.kpmg.com/UA/uk/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Pages/Press_Releases/Pages/KPMGtax_rates.aspx (Accessed 3 January 2015).
4. Собкевич О.В. Проблеми реального сектору економіки України у контексті економічної безпеки держави. Електронне наукове фахове видання. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Випуск 15. 2017. – С.136-141. URL: <http://global-national.in.ua/archive/15-2017/26.pdf>
5. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р № 1277.
6. Здійснення наукових досліджень і розробок у 2016 році. Держстат України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/dop/05/dop_nntd16.zip.

7. Проблеми забезпечення економічної безпеки і сталого розвитку України / Відп. ред. С.І. Пирожков, Б.В. Губський, А.І. Сухоруков. – К.: НІУРВ, 2000. – 130 с.
8. Randazzo A., Palatiello J. (2016). Knowing What You Own: An Efficient Government How-To Guide for Managing State and Local Property Inventories / Reason Foundation. URL: http://reason.org/files/how_to_manage_or_sell_state_local_property.pdf.

УДК: 336.63

Проданова Л. В.

д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування, Черкаський державний технологічний університет,
м. Черкаси

Фоміна О. О.

к.е.н., доцент кафедри економіки і маркетингу, ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Покровськ

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ПОВЕДІНКОЮ НАСЕЛЕННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Переважна більшість успішних країн сучасного світу досягла відповідного рівня розвитку на основі людино орієнтованої економіки, де на перше місце поставлено необхідність задоволення потреб індивіда з метою його розвитку і забезпечення добробуту в суспільстві. Задоволення потреб та забезпечення добробуту громадян сучасної держави вимагає ефективних рішень щодо мобілізації і накопичення, розподілу та перерозподілу, інвестування та заощадження фінансових коштів, зокрема грошових коштів, що знаходяться в розпорядженні населення. В зв'язку з цим перед державою постає завдання управління фінансовою поведінкою населення.

Різні аспекти формування фінансової поведінки населення, впливу на прийняття населенням відповідних фінансових рішень щодо заощаджень, інвестицій, страхування, кредитування та ін., досліджують як українські [1; 2; 3] так і зарубіжні науковці [4; 5]. В своїх роботах вони наводять певні дефініції цього поняття, визначають моделі та стратегії фінансової поведінки. Переважна більшість науковців вважає, що у найзагальнішому

розумінні, фінансова поведінка – економічна поведінка індивіда щодо його доходів і витрат з приводу задоволення потреб на різних етапах життя. Таке визначення підтверджується дослідженнями не тільки економістів, а й демографів, соціологів, психологів, кожний з яких фокусує увагу на особливих рисах поведінки людини з приводу отримання і використання фінансових (грошових) коштів для досягнення визначених цілей. Як макроекономічна категорія фінансова поведінка (населення) являє собою «сукупність економічних відносин, які виникають в процесі формування, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів домогосподарств і формуються під час їх діяльності з метою отримання доходів і здійснення витрат для максимізації індивідуального та суспільного добробуту» [1, с. 6]. В той же час, як сукупність економічних відносин, фінансова поведінка відображає взаємозв'язок домогосподарств з іншими суб'єктами фінансових відносин, зазнає впливу факторів, як внутрішнього так і зовнішнього середовища, які, в кінцевому підсумку, впливають на вибір домогосподарств у перспективі їх функціонування як суб'єкта фінансових відносин [3].

Ефективне управління фінансовою поведінкою населення вимагає визначення та врахування різноманітних факторів та мотивів такої поведінки (що визначають прийняття домогосподарствами відповідних фінансових рішень).

Слід погодитись з думкою тих експертів, які вважають, що мотиви будь-якої економічної поведінки певною мірою пов'язані із життєвим циклом соціально-економічних суб'єктів, у тому числі фінансової поведінки домогосподарств [6; 7]. Фінансова поведінка формується в дитячому та підлітковому віці в сім'ї, під впливом батьків або інших членів родини. Наприклад, вважається, що: діти розглядають гроші як засіб встановлення соціальної справедливості і гостро відчувають їх нестачу в родині; підлітки розглядають гроші в аспекті реалізації бажання «розбагатіти, добре влаштуватись у житті і відкрити свою справу» та вбачають шлях до фінансового успіху через підвищення свого освітнього та культурного статусів; покоління батьків у грошових коштах вбачає засіб звільнення від багатьох щоденних проблем, які дають упевненість та незалежність; для людей похилого віку гроші – це можливість тихо й спокійно дожити своє життя, при цьому допомагаючи іншим [7, с. 134-135].

Вся сукупність факторів, що визначає фінансову поведінку населення може бути представлена такими групами: економічні, соціальні, політичні, демографічні, психологічні, культурні та ін. Фінансова поведінка населення визначається: політичною та соціальною стабільністю

в країні; ступенем довіри громадян до політики уряду держави; рівнем розвитку та стабільністю фінансової системи держави, її інституцій; рівнем розвитку фінансового ринку країни та його інфраструктури; економічною й фінансовою грамотністю населення; здобутим досвідом кредитування, заощадження, інвестування, страхування та ін.; рівнем доходів, інтенсивністю та контрольованістю інфляційних процесів, тощо.

Найважливішим чинником, що визначає фінансову поведінку населення України, слід визнати доволі низький рівень доходів та життя загалом. Зрозуміло, що низький рівень доходів визначає незадоволеність населення своїм фінансовим станом, продукує пасивну фінансову поведінку. «Низький рівень життя і зuboжіння більшої частини населення об'єктивно позбавляє широкі прошарки самої можливості активної фінансової поведінки. Внаслідок звуження ресурсних можливостей вибору відбувається примітивізація фінансової поведінки, що проявляється в односторонньому переважанні в фінансових активах їх найбільш ліквідної частини – готівкових грошей, і в першу чергу, іноземної валюти» [2, с. 451]. В таких умовах фінансова поведінка населення спрямована на виживання.

За деякими оцінками, проблема зuboжіння населення актуальна як в Україні, так і в Європі. За повідомленням Eurostat, в 2015 році в країнах Європейського Союзу на межі бідності перебувало 23,7% жителів або 119 млн. осіб. Бідність в ЄС визначається за трьома критеріями: «бідність, викликана низьким рівнем доходу», «нестача матеріальних благ» і «низька інтенсивність праці». Бідним вважається той, чиї доходи становлять менше 60% від середнього по країні рівня [8, с. 149].

Користуючись критеріями бідності ЄС розглянемо фінансовий стан населення України. Щодо першого критерію: низький рівень доходів населення не дозволяє пересічному українцю збільшити рівень заощаджень. За даними Державної служби статистики України, у 3-му кварталі 2017 року: номінальні доходи населення склали 642,1 млрд. грн, що на 21,8% більше як порівняти з відповідним періодом 2016 року (доходи від заробітної плати збільшились на 29,3%, але дохід від власності практично не змінився, на 19,7% відбулось зростання соціальної допомоги); в структурі доходів населення зросла (на 2,5 процентних пункти) частка зарплати при одночасному зниженні значущості соціальних виплат (на 0,6 процентних пункти); у річному вимірі наявний дохід населення зріс на 16-17%, але реальний практично не змінився – зростання на 0,2% [9]. Щодо другого критерію: спостерігається зростання витрат на споживання. На придбання товарів та послуг українці в 3-му

кварталі 2017 року витратили 573,2 млрд. грн., що на 24,5% більше, ніж у 2016 році; на заощадження направлено 2,98 млрд. грн., що в 5,5 разів менше в річному вимірі. Таким чином, у населення все менше грошей, які можуть бути «відкладені про запас або пушені на зростання». При цьому зростає частка коштів, що спрямовуються на придбання товарів і послуг та сплату податків [там само]. Щодо третього критерію (його за умов економіки України можна подавати як рівень зайнятості та економічної активності населення). В нашій країні економічно активного населення на 2017 рік було 17,2 млн. осіб, а з урахуванням студентів від 15 років та пенсіонерів до 70 років, цей показник складає 17,9 млн. осіб. Разом з тим, економічно пасивне населення складає 10,9 млн. осіб. При цьому слід брати до уваги загальну кількість населення України 42 млн. осіб [10].

Зважаючи на сучасні тенденції, фінансова поведінка пересічного громадянина в Україні є пасивною, що обумовлено низьким рівнем доходів і низьким рівнем зайнятості та економічної активності. Це, у свою чергу, тягне за собою низький рівень заощадження та інвестування. Саме поточний рівень життя населення України значною мірою формує цією економічною та фінансовою поведінку населення. Характер фінансової поведінки населення в Україні поки що перешкоджає, а не сприяє економічному зростанню.

Коли національна економіка знаходиться на підйомі, рівень безробіття є низьким, валютний курс – стійким, у людей виникає впевненість у завтрашньому дні і вони вільніше поводяться з грошима – сміливіше йдуть на витрату зроблених раніше заощаджень, купують у кредит, щедріше ставляться до витрат на розваги. Однак економічні труднощі, зростання безробіття, загроза війни або політичних потрясінь примушують їх відкласти гроші «на чорний день», робити заощадження на майбутнє, що уповільнює обіг грошей, зменшує обсяги продажів на ринку і ще більше підсилює негативні тенденції в економіці [6].

Основними умовами ефективного управління фінансовою поведінкою населення в Україні у найближчій перспективі необхідно визнати: стабілізацію політичну, соціальну та економічну; підвищення рівня зайнятості та доходів населення; розвиток та підвищення довіри населення до інституцій фінансової системи та фінансового ринку.

Список літератури:

1. Шаманська О. С. Фінансова поведінка домогосподарств в умовах економічної трансформації: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Тернопіль, 2015. 22 с.

2. Петрушина Т. О. Социально-экономическое поведение населения Украины в условиях институциональных перемен. К. : Институт социологии НАН Украины, 2008. 544 с.
3. Коцюрубенко Г. М. Фінансова поведінка домогосподарств України за сучасних умов економічного розвитку. Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Одеса, 15-16 квітня 2016 р.). Одеса: ОНЕУ, 2016. С. 421-423.
4. School, parents, and financial literacy shape future financial behavior By Antonia Grohmann and Lukas Menkhoff. FINANCIAL LITERACY AND FINANCIAL BEHAVIOR. DIW Economic Bulletin 30+31.2015 PP. 407-412. URL: https://www.diw.de/documents/publikationen/73/diw_01.c.512024.de/diw_econ_bull_2015-30.pdf.
5. Understanding human behavior in financial decisionmaking: Some insights from behavioral economics. Ian McAuley, Centre for Policy Development and University of Canberra. Paper to accompany presentation to No Interest Loans Scheme Conference «Dignity in a Downturn» June 2009. URL : <http://www.home.netspeed.com.au/mcau/academic/confs/nils09.pdf>.
6. Шаманська О. Фінансова поведінка домогосподарств: сутність, мотиви, види та чинники. Вісник ТНЕУ. 2014. №2. С. 104-111.
7. Галишнікова В. Е. Финансовое поведение населения: сбергать или тратить. Финансовый журнал. 2012. №2. С. 133-140.
8. Ещенко П. С. Украинская «великая депрессия» и как из нее выйти? К.: ВД «Дакор», 2017. 248 с.
9. Скільки грошей отримують і на що витрачають українці: інфографіка. URL : <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/skolko-deneg-poluchayut-i-na-chtotratyat-ukraincy-infografika-1103207.html>.
10. Хто заробляє, а хто і не намагається: рахуємо зарплати, вакансії і «ледарів» в Україні. URL: <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/schitaem-zarplaty-vakansii-i-bezdelnikov-1102176.html>.

УДК 368.021

Ромашенко О. В.

аспірант кафедри фінансів, Київський національний економічний
університет ім. В.Гетьмана, м. Київ

Науковий керівник: **Львовчкін С. В.**

д.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів Київський національний
економічний університет ім. В.Гетьмана, м. Київ

НАУКОВІ ПОГЛЯДИ ПОНЯТТЯ КАПІТАЛУ З ТОЧКИ ЗОРУ ПРЕДСТАВНИКІВ ЕКОНОМІЧНИХ ШКІЛ

Динамічний розвиток економіки України, необхідність вдосконалення її структури і функціонального призначення зумовлюють розширення та поглиблення наукових досліджень, теоретичних, методологічних і практичних проблем щодо напрямків вдосконалення і підвищення економічної ефективності використання фінансових ресурсів, виявлення структурних змін, функціонального призначення та тенденції до посилення їх концентрації.

Функціональні особливості, притаманні для вивчення поняття капіталу можуть бути розкриті лише з позиції економічної теорії, детальним з'ясуванням як загальних, так і особливих рис.

В контексті написання тез постає необхідність з'ясувати сутність поняття «капітал». В науковій праці розглядаються економічні погляди представників різних економічних шкіл та теорій.

1. Меркантилізм – економічне вчення про гроші. Термін «Меркантилізм» походить від італійського слова «мерканте» (Купець). Меркантилізм як вчення виникло в період занепаду феодалізму і зародження капіталізму. Предметом вивчення економістів-меркантилістів була сфера обігу. Вчення відображало інтереси купецького (торгового) капіталу і сприяло розвитку галузей промисловості, які працюють на експорт. Меркантилізм був основою меркантилістської економічної політики. Головним завданням меркантилістської політики було залучення в країну якомога більшої кількості грошей (золота і срібла) в зв'язку з розвитком капіталістичних (товарно-грошових) відносин.

Справжнім джерелом багатства і прибутку вони вважали зовнішню торгівлю, так як вона була основним джерелом накопичення золота і срібла. А оскільки основою експорту є ремесла, меркантилісти дійшли висновку, що процвітання ремесла є умовою торгівлі, багатства країни,

а не його причиною. У зв'язку з цим вони вважали, що продуктивним є праця, зайнятий в галузях, що працюють на експорт.

У своїх дослідженнях меркантилісти обожнювали гроші. Вони були переконані у всемогутності грошей. Вони вважали, що золото і срібло самі по собі, як речі, за своєю природою, є гроші. Вони не розуміли, що гроші – це товар, але товар особливий, так як він виконує роль загального еквівалента. Гроші як особливий товар мають місце лише в певних історичних умовах. [1, с. 585] Представниками меркантилізму є французький державний діяч Жан-Батист Кольбер (1619–1683) та англійський економіст Томас Ман (1571–1641).

2. Класична теорія. У XVII ст. необхідність в теоретичному аналізі функціонування механізму товарно-грошових відносин, дослідженні умов і економічних законів розвитку ринкового господарства, формуванні відповідного понятійного апарату визначили еволюцію економічної думки і виникнення нової школи – класичної політичної економії, яка виступила з обґрунтуванням ідей економічного лібералізму, який передбачає невтручання держави в економічне життя, необмежену свободу конкуренції підприємців. [2, с. 16].

Адам Сміт (1723–1790) є центральною фігурою класичної школи. Роль Сміта в історії економічної думки визначається тим, що він узагальнив, упорядкував економічні погляди своїх попередників і розвинув їх. В результаті політична економія набула характеру науки, стала системою економічних знань. Його фундаментальні теоретико-методологічні розробки дозволили обґрунтувати економічну політику багатьох держав і визначити напрямки наукового пошуку для кількох поколінь вчених-економістів.

Сміт вважав, що вихідним пунктом розвитку суспільства є «економічна людина» з його природною свободою і особистими інтересами, оскільки «то, що є розумним в образі дій будь-якої приватної сім'ї, навряд чи може виявитися нерозумним для всього королівства». У зв'язку з цим він здійснює дослідження суспільства на основі аналізу мотивів, стимулів до господарської діяльності, які спонукають людину до пошуку своєї вигоди.

Основою свободи виступає право економічного людини на власність (капітал, майно, праця і т.д.). Тільки в цьому випадку людина стає незалежною, вільною у виборі своєї діяльності і зацікавлений в збільшенні власності за допомогою продуктивної праці.

Нормативна діяльність держави, вважає Сміт, також є перешкодою для функціонування «природного порядку». Обмеження порушують

«природне і найбільш вигідний розподіл капіталу», яке можливо досягти в умовах ринку. Сміт показує, що «приватні інтереси і прагнення людей природно змушують їх ділити і розподіляти капітал будь-якого суспільства серед різних занять, існуючих в ньому, по можливості в точній відповідності з тим, що найбільш збігається з інтересами всього суспільства в цілому». [Там само, с. 21].

Класична школа включає розробки послідовників А. Сміта, які зайнялися переосмисленням і збагаченням його ідей, дослідженням різноманітних проблем функціонування ринкової економіки. Серед них: Французи Ж.Сей, Ф.Бастіа, С.Сімонді, англійці Д.Рикардо, Т. Мальтус, Н.Сеніор, американець Г. Кері і ін. [3, с. 49].

3. Фізіократи – Ф. Кене, А. Тюрго, В. Мірабо (фр.), 1756–1778 рр. Піддавали нищівній критиці меркантилізм, політику протекціонізму, відстоюючи принципи свободи підприємництва і невтручання держави в економічне життя; перенесли центр уваги досліджень багатства із сфери обігу до сфери виробництва (джерело утворення багатства чи то вартості є виробництво, а не товарний обмін). Сформулювали положення про природну закономірність суспільного життя, розвиток економіки за об'єктивними законами (перший варіант раціоналістичної теорії суспільного прогресу); про роль капіталу у суспільному виробництві та відтворенні (основи теорії корисності, згідно з якою основою вартості блага є його корисність); про господарський кругообіг продукту та пропорційність суспільного відтворення; про спадний характер віддачі ресурсів (капіталу); про необхідність ствердження принципів економічного лібералізму. Виходячи з наявних у той час парламентських гарантій, не вважали за потрібне розвивати нову теорію держави, хоча ставилися до держави з недовірою, їхні погляди були спрямовані насамперед до ринку, а не до держави [4, с. 49].

Ми роздивилися економічні погляди представників різних економічних шкіл меркантилістів, класиків та фізіократів, дали характеристику поняття капітал.

Підсумовуючи написану тезу, зауважимо, що капітал – це складна, економічна категорія, яка має відображення в історичному аспекті розвитку природи, людини, економіці країни. Детальне вивчення теорії економічних шкіл дає змогу глибше розуміти поняття капіталу.

Список літератури:

1. Экономическая теория : учебник / С.С. Носова. – 4-е изд., стер. – Москва : КНОРУС, 2017. – 792 с.

2. История экономических учений : курс лекций / Г. А. Шмарловская и др. – 3-е изд., стер. – Мн. : Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь, 2005. – 280 с. – (Система открытого образования).
3. История экономических учений : учеб. пособие / Г. А. Шмарловская, А. Н. Тур, Е. Е. Лебедько и др. – 2-е изд., испр. – Мн. : Новое знание. 2001. – 340 с. – (Экономическое образование).
4. Фінанси (державні, корпоративні, міжнародні) [підручник] / За ред. В. О. Онищенко / В. О. Онищенко, А. Ю. Бережна, Л. О. Птащенко, І. Б. Чичкало-Кондрацька. – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 660 с.

СЕКЦІЯ: СОЦІАЛЬНО- ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО БІЗНЕСУ

УДК 336.71:338.242(477)

Білокрилов В. І., студент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Науковий керівник: **Реверчук С. К.**
д.е.н., проф., завідувач кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

БАНКІВСЬКА ПІДТРИМКА СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Про соціальне підприємництво в Україні заговорили на початку 2000-х років. Однак досі навіть представники бізнесу погано розуміють механізм його дії. Вони не розгледіли у ньому потенціал для себе та дієвий інструмент розв'язання суспільних проблем. Водночас не усвідомлюють переваг соціального бізнесу владні установи в суспільстві..

Соціальне підприємництво – це діяльність, яка в кінцевому результаті передбачає досягнення соціальної мети. Тобто, відповідно до даного підходу, під соціальним підприємництвом розуміється діяльність: державних соціальних організацій; традиційних бізнес-організацій, які завжди мають соціальну складову; недержавних неприбуткових організацій [1].

Кілька спроб іноземних структур розвинути соціальне підприємництво були невдалими. Навіть створення ресурсних центрів не запустило процесу. У 2006 р. впроваджено проект «Мережа громадської дії в Україні» (UCAN), фінансований США. Американські експерти провели тренінги для представників громадських організацій. Пізніше американський уряд надав гранти на створення соціальних підприємств на основі результатів конкурсу бізнес-планів.

З метою вирішення актуальних соціальних проблем в Україні, Програма соціального інвестування WNISEF розробила механізм

пільгового кредитування соціальних підприємств, який реалізується спільно з комерційними банками-партнерами. Соціальні підприємства мають відповідати 3 основним критеріям, щоб скористатися підтримкою WNISEF: бути зареєстрованою юридичною особою, відповідно до чинного законодавства України, або фізичною особою-підприємцем та здійснювати комерційну діяльність; мати чітко прописану в офіційних документах соціальну (екологічну) мету своєї діяльності та розробити чітко прописаний механізм розподілу прибутку, де буде вказано скільки відсотків прибутку спрямовується на соціальну мету.

3 четвертого кварталу 2017 р. «Ощадбанк» у партнерстві з фондом WNISEF розпочав кредитувати соціальне підприємництво під 5-10% річних у гривні. Ця програма працює з Німецько-українським фондом та Європейським інвестиційним банком на 220 млн. євро. Діє програма підтримки підприємництва, яку «Ощадбанк» започаткував з ЄБРР, що передбачає торгове фінансування. Перший соціальний кредит «Ощадбанк» видав 18 жовтня 2017 року фізичній особі-підприємцю Л. Остальцеву, який розвиває власний проєкт «Піца Ветерано». Підприємець повернувся із військової служби на Донбасі з зони проведення АТО та відкрив піцерію, в якій працюють учасники бойових дій. Працівники опановують для себе нову професію та отримують психологічну допомогу, адже на підприємстві працює досвідчений психолог [2].

16 лютого 2018 р. «Ощадбанк» спільно з «Western NIS Enterprise Fund» видав черговий соціальний кредит у рамках програми «Соціальне підприємництво». Його отримав Центр трудової реабілітації інвалідів «Друкарський дім» з Краматорська. Отримані кошти дадуть підприємству змогу придбати нове обладнання для виробництва поліграфічної продукції, а відтак – зміцнити свої конкурентні позиції на ринку області [3]. Ощадбанк спільно з Western NIS Enterprise Fund надав черговий соціальний кредит ТОВ «Донтех Екс» з міста Дружківка Донецької області, яке спеціалізується на виготовленні дерев'яної тари для підприємств міста та активно допомагає переселенцям з зони АТО. Відходи виробництва у вигляді дров безкоштовно передаються на потреби малозабезпечених сімей та військових Дружківки. На підприємстві працюють зокрема внутрішньо переміщені особи [4].

Першим на Луганщині підприємством, що отримало соціальний кредит в «Ощадбанку», стало Фермерське господарство «Агро-бізнес КПП». «Агро-бізнес КПП» – виробник і постачальник сільськогосподарської продукції – активно допомагає переселенцям із зони АТО, створюючи для них робочі місця. Планується і придбання житла для нових

співробітників. Не менш важливою є допомога Макіївській середній школі, де навчаються діти переселенців. Підприємство допомогло облаштувати школу комп'ютерною технікою, обладнанням, спортивним інвентарем [5].

Підприємство «Екотех» з Лисичанська є виробником та постачальником технічних газів та твердопаливних котлів для опалення приватних будинків, промислових об'єктів та установ. Для опалення котелень використовується екологічно чисте паливо. Вартість такої теплової енергії на 30% дешевше ніж у конкурентів. Отримані в «Ощадбанку» за фінансової підтримки Western NIS Enterprise Fund кошти дадуть змогу продовжити переведення об'єктів соціальної сфери на автономне опалення альтернативними екологічно чистими видами палива. У планах «Екотех» – будівництво котелень для трьох навчальних закладів Северодонецька. Цей проект дасть можливість створити 40 робочих місць у першу чергу для соціально незахищених людей. Крім цього, компанія планує будівництво власного реабілітаційного центру для медичної реабілітації працівників підприємства з наданням 10% місць людям з інвалідністю [6].

Соціальний кредит отримало ПОГ «Дніпровське учбово-виробниче підприємство Українського товариства сліпих». Тут працюють 68 людей з порушеннями зору та іншими формами інвалідності. Підприємство спеціалізується на виробництві обладнання для рухомого складу Укрзалізниці, а також на будівельній продукції. Отримані в «Ощадбанку» за фінансової підтримки Western NIS Enterprise Fund кошти сприятимуть збільшенню обсягів виробництва і зміцненню ринкових позицій підприємства за обсягом виробництва. Відтак, стабільно виплачуватиметься заробітна плата, створюватимуться нові робочі місця для працевлаштування людей з порушеннями здоров'я та вимушених переселенців [7].

Отже, ключові проблеми соціального підприємництва в Україні поступово вирішуються, адже українські банки спільно з іншими закордонними організаціями розпочали кредитувати бізнес у соціальній сфері на вигідних умовах для підприємців, надаючи стимул населенню України розпочинати власні соціальні проекти, які будуть працювати на благо держави.

Список літератури:

1. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін : посібник / Свинчук А.А., Корнецький А.О., Гончарова М.А., Назарук В.Я., Гусак Н.С., Туманова А.А. – К: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2017. – 188 с.

2. Ощадбанк: «Ощадбанк» видав перший соціальний кредит фізичній особі – підприємцю в рамках спільної з Western NIS Enterprise Fund програми «Соціальне підприємництво» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.oschadbank.ua/ua/press-service/news/4342967/>
3. Ощадбанк: Ощадбанк спільно з Western NIS Enterprise Fund видав черговий соціальний кредит у рамках програми «Соціальне підприємництво» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.oschadbank.ua/ua/press-service/news/4344577/>
4. Ощадбанк: Ощадбанк спільно з Western NIS Enterprise Fund продовжує фінансування соціальних підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.oschadbank.ua/ua/press-service/news/4347314/>
5. Ощадбанк: Ощадбанк спільно з Western NIS Enterprise Fund видав перший соціальний кредит на Луганщині [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.oschadbank.ua/ua/press-service/news/4338445/>
6. Ощадбанк: Ощадбанк спільно з Western NIS Enterprise Fund видав черговий соціальний кредит на Луганщині [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.oschadbank.ua/ua/press-service/news/4344139/>
7. Ощадбанк: Ощадбанк та Western NIS Enterprise Fund продовжують кредитування соціальних підприємств за безпрецедентно низькими ставками [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.oschadbank.ua/ua/press-service/news/4337432/>

УДК 378.1(430)

Завалей Інна

д-р філософії, компанія «Immobil Partner», м. Мюнхен, Німеччина

ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОЇ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ

1. Дуальне навчання (так зване виробниче навчання при компаніях (Duale Ausbildung)) є найпоширенішою формою професійного навчання в Німеччині. Більше половини всіх німецьких підлітків, за даними Федерального статистичного управління, розпочинають дуальне навчання. Цією моделлю, що в подібній формі, була доступна лише в Австрії та Швейцарії, на сьогоднішній день захоплюються усе більше в усьому світі і вона стає моделлю-взірцем для більшої кількості країн.

2. Китай, США та Іспанія розглядають питання про запровадження дуальної системи в себе, що є відмічено у звітах ІНК (камера промисловості та торгівлі). З перейняттям дуального навчання уряди сподіваються на

кращу кваліфікацію своїх учнів та, відповідно, зниження безробіття серед молоді.

3. Більшість, державно визнаних, професій (Ausbildungsberufe), які можна так вивчати – у даний час близько 350 – вони структуровані відповідно до дуальної системи. «Дуальне» описує двочастинну форму підготовки в двох різних місцях навчання: у професійно-технічному училищі (Berufsschule – дослівно, це професійна школа) учні дізнаються теоретичні знання, а в компанії (Betrieb) – практичні знання та навички.

4. Особливістю дуального професійного навчання є поєднання теоретичної освіти в професійно-технічному училищі та практичної підготовки в компанії. Як наслідок, учні отримують кваліфікацію, орієнтовану на практику, і, отже, кращі шанси на ринку праці. Теоретична професійна підготовка зазвичай проходить від 1 до 2 днів на тиждень, поряд з роботою в компанії. На деяких курсах уроки в училищі проводяться у формі блоку: тут ви поперемінно кілька тижнів підряд в навчальному закладі, а потім знову в компанії.

5. Ще однією перевагою дуального навчання є уніфіковане регулювання: національні правила навчання забезпечують, щоб кожен учень отримав ті ж самі знання та навички під час навчання, і в кінці кінців мав би однакову кваліфікацію. Це дозволяє роботодавцям спиратися на добре підготовлених фахівців. Як правило для здобуття професій немає різниці, яку саме школу закінчив учень, та з якими оцінками (здебільшого, це випускники шкіл «хауптшوله» (Hauptschule)). Але шанси отримати місце для здобуття банківської освіти учнями з атестатом школи «хауптшوله» досить не великі в порівнянні з випускниками шкіл «реальшوله» (Realschule) з атестатом про середню освіту.

6. Однією з можливостей є навчання на банківського службовця (Bankkaufmann). Це дуальне навчання, тобто теорія вивчається у професійному училищі (Berufsschule) та практика в банку. Банківська освіта зазвичай займає 3 роки, але її можна скоротити до 2-2,5 років. Відповідальний орган – ІНК (камера промисловості та торгівлі). Таким чином, іспити здаються при ІНК і учень отримується свідоцтво про здобуття професії (Zeugnis).

7. Існують також інші види дуального навчання (Andere Ausbildungsarten), де вимоги до випускників строгіші, наприклад вимагається абітур (це випускники гімназій) або фаховий абітур (випускники фахових шкіл). Ці випускники мають право також на вступ до університетів. Для отримання банківських спеціальностей пропонується дуальне навчання для абітурієнтів з фаховим абітуром

та дуальні студії для випускників з абітуром (який дає право вступати також на студії в університети).

8. Навчання для абітурієнтів (Abiturientenausbildung) – випускників шкіл з абітуром або випускників, які закінчили професійне навчання з фаховим абітуром. Навчання для абітурієнтів це спеціальна освіта для випускників фахової школи. Вона є мало відома, але пропонує багато можливостей і хороших перспектив для випускників, які закінчили професійне навчання (Berufsausbildung). Це навчальна модель, яка включає як «нормальне» професійне навчання, так і дуальне навчання.

9. Короткий опис моделі: теорія та практика в поєднанні: навчання на робочому місці в компанії та в приватних навчальних закладах; часто дипломи з додатковою кваліфікацією; гарні шанси отримати роботу в компанії після навчання; більше практики, ніж під час дуальних студій; більше теорії, ніж при класичному дуальному навчанні завдяки додатковим курсам. Ця форма навчання не рівномірно регулюється. Залежно від банку та Бундесземлі існують різні моделі з спільними рисами.

10. Практичне навчання відбувається в банку, тоді як теоретичні матеріали викладаються у приватному професійному навчальному закладі (private Berufsfachschule), професійній академії (Berufsakademie), академії управління та бізнесу (VWA) або у внутрішній школі компанії (firmeninternen Schule). Практично з усіма (Abiturientenausbildungen) ви отримуєте диплом з додатковою кваліфікацією: Диплом про визнання навчання певній професії плюс додаткова кваліфікація. Наприклад, коли ви навчаєтеся стати банківським фахівцем, ви будете отримувати диплом державно визнаного банкіра (staatlich anerkannter Bankkaufmann) та одночасно отримуєте додаткову кваліфікацію сертифікованого фінансового помічника.

11. В середньому освіта триває від 2 до 4 років. Через 2 роки, як правило, відбувається перший іспит, після якого ви отримуєте диплом державно визнане навчання певній професії (наприклад, банкір). Пройшовши весь навчальний період, ви закінчите навчання ще одним іспитом та отримаєте додаткову кваліфікацію (наприклад, фінансовий помічник). Якщо професійна підготовка інтегрована в навчальну програму, тоді абітурієнт отримує винагороду за практичну частину навчання. Як правило, він не отримує ніякої компенсації за теоретичну частину навчання. Наприклад, для абітурієнтів-банкірів це приблизно: на першому році навчання – 973 євро, на другому – 1030 євро, на третьому – 1093 євро.

12. Після завершення навчання ви зможете працювати у всіх сферах кредитних інституцій, будь то в продажах, в канцелярській роботі, «на паркеті» фондової біржі, в кредитному відділенні або відділенні персоналу. Під час навчання абітурієнт вже зможе ознайомитись із усіма напрямками і зможете спеціалізуватися. Також після успішного здобуття професії існують численні можливості для продовження навчання, наприклад, через подальшу освіту як банкіра-спеціаліста (Fachwirt Bank) або фінансового консультанта (Fachberater Finanzdienstleistungen). Але також можна далі зробити студії (Studium) для здобуття ступеня бакалавра, наприклад, в галузі фінансової та економічної математики (Finanz- und Wirtschaftsmathematik) або бізнес-адміністрування (BWL). Дуальні студії поєднують в собі класичні студії з професійним навчанням (beruflichen Ausbildung) або подальшою освітою (Weiterbildung). Теорії навчають у вищому навчальному закладі. А практичні навички та знання набувають – залежно від моделі навчання – у компанії, де відбувається навчання або в компанії, де проходять стажування. Це означає, що теорія та практика відбуваються в різних місцях.

УДК 330.42/517.956

Кирилич В. М.

д.ф.-м.н., професор, завідувач кафедри математичної економіки та економетрії, Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів

Шпарик Х. В.

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ПРО ХВИЛЬОВУ ПРИРОДУ РУХУ КАПІТАЛУ В ПРОСТОРІ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ВПЛИВОМ НОРМИ ПРИБУТКУ

У [1-2] на основі строгих економічних законів побудовано математичну модель ринкової економіки, процес розвитку якої характеризується саморозвитком (зростанням) капіталу і його рухом в просторі технологій (скінченновимірний евклідов простір) під дією норми прибутку. У одновимірному випадку використано єдиний універсальний ресурс – фінанси. Запропонована математична модель володіє хвильовими

розв'язками, зв'язаними з переливом капіталу, платоспроможністю попиту і нормою прибутку в просторі технологій.

У цій роботі одержано умови, за яких математична модель ринкової економіки володіє хвильовими розв'язками у випадку коли початковий розподіл норми прибутку і капіталу в просторі технологій вироджується в точку (стартує одночасно).

Припустимо, що на ринку трьох економічних суб'єктів із різними фінансовими інтересами саморозвиток ринкової економіки відбувається за рахунок руху і зростання капіталу підприємців в процесі його кругообороту шляхом створення працівниками додаткової вартості, під контролем держави.

Розглядаючи процес кругообороту капіталу, в [2] одержано систему рівнянь з частинними похідними, що описує розвиток ринкової економіки (система рівнянь дифузії):

$$\begin{aligned}\frac{\partial x(t, c)}{\partial t} &= -d_1 \frac{\partial^2 z(t, c)}{\partial c^2} + b((1 - \sigma)z - \delta y)x, \\ \frac{\partial y(t, c)}{\partial t} &= -d_2 \frac{\partial^2 z(t, c)}{\partial c^2} + (1 - (1 - \sigma)y + \delta z)x, \\ \frac{\partial z(t, c)}{\partial t} &= a(y - dx).\end{aligned}\tag{1}$$

Тут $x(t, c)$ – сумарна вартість виробничого, товарного та грошового капіталу, задіяного підприємцями в момент часу t в просторі деякого продукту за технологіями c ; $y(t, c)$ – густина сумарного платоспроможного попиту підприємців, працівників і держави на виготовлений за технологіями c продукт; $z(t, c)$ – густина розподілу норми прибутку в момент t в просторі технологій c ; $d_i, (i = 1, 2)$, a, b, d, δ, σ – стандартні економічні показники (див., наприклад, [2]).

Виявилось, що система рівнянь (1) має і хвильові розв'язки. Зокрема, використовуючи методи диференціального числення, при певних умовах гладкості, (1) можна звести до хвильового рівняння

$$\frac{\partial^2 z(t, c)}{\partial t^2} = \nu \frac{\partial^2 z(t, c)}{\partial c^2},\tag{2}$$

де $\nu - \text{const} > 0$, а змінна $x(t, c)$ однозначно виражається через змінну $z(t, c)$ за формулою

$$x(t, c) = d^{-1} \left(y^* - a^{-1} \frac{\partial z(t, c)}{\partial t} \right), \quad (3)$$

причому вважаємо, що платоспроможний попит однорідно розподілений у технологічному просторі і не міняється з часом, тобто $y = y^* = \text{const}$ (відома величина).

Залежно від виду початкового розподілу норми прибутку і капіталу, а також структури простору технологій, який в одновимірному випадку може розглядатися або як півпряма $0 \leq c < \infty$, або як відрізок $0 \leq c \leq l$, можливі різноманітні формулювання задач про поширення хвиль в економічному середовищі.

На відміну від півпростору або відрізка [2], ми розглянемо випадок виродження цих проміжків у точку, тобто коли поширення економічних хвильових збурень стартує, наприклад, із точки $(0, 0)$.

Отже, в області $D = \{(t, c) \in \mathbb{R}^2 : 0 < t < \infty, -kt < c < kt, k < \omega\}$ потрібно знайти розв'язок рівняння

$$\frac{\partial^2 z}{\partial t^2} = \omega^2 \frac{\partial^2 z}{\partial c^2}, \quad (4)$$

з крайовими умовами

$$\frac{\partial z(t, -kt)}{\partial c} = h_1(t), \quad \frac{\partial z(t, kt)}{\partial c} = h_2(t) \quad (5)$$

та умовою

$$z(0, 0) = z^0. \quad (6)$$

Задачу (4)-(6) можна розв'язати за допомогою методики робіт [3,4], підтвердивши хвильову природу розв'язків системи (1)-(3).

Розв'язок задачі (4)-(6) описує процес поширення капіталу і норми прибутку, які стартують одночасно із точки виродження відрізка простору технологій, у вигляді хвиль, що дає можливість моделювати перелив капіталу і розподілу прибутку між різними технологіями, залежно від початкових стартових умов.

Список літератури:

1. Magnitskii N. A., Sidorov S. V. *New Methods for Chaotic Dynamics*. Singapore: Word Scientific, 2006. 384p.
2. Магницкий Ю. Н. О волновых решениях распределенной экономической системы // Автоматика и телемеханика. 2008. №11. С.149–153.
3. Мельник З. О. Пример неклассической граничной задачи для уравнения колебаний струны // Укр. мат. журнал. 1980. Т.32. №5. С.671-674.

4. Мельник З. О., Кирилич В. М. Задачи без начальных условий с интегральными ограничениями для гиперболических уравнений и систем на прямой // Укр. мат. журнал. 1983. Т.35. №6. С.721-727.

УДК 330.1(477)

Кічурчак М. В.

д.е.н., доцент, доцент кафедри економіки України,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ДЕПОЗИТІВ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Для банківської бізнесу притаманними є цілісність, взаємопов'язаність і взаємозалежність різних напрямів посередницької діяльності. Банківництво доволі чутливо реагує на зміни в економіці України, спричинені втратою економічних зв'язків унаслідок гібридної війни, глобалізації, інфляції, девальвації гривні, стагнації реального сектора, реформування системи оподаткування. Це створює передумови до зниження не лише довіри до самих банківських установ, а й формує загрози національній економічній безпеці через канали вилучення депозитів із банківської системи. З цієї позиції важливо оцінити наявні тенденції та чинники, які впливають на процес залучення депозитів, і сформулювати наукові підходи до визначення напрямів удосконалення депозитної діяльності в контексті розвитку банківського бізнесу. Додаткової актуальності додає й та обставина, що залучення коштів юридичних і фізичних осіб у банківський бізнес є одним з джерел розширення ресурсної бази банківських установ.

Від 1997 р. почали формувати сприятливі умови для залучення депозитів населення у банківську систему, до 2008 р. темпи зростання депозитів були високими, у 3,0–3,5 рази перевищували темпи зростання економіки України, в абсолютних показниках зобов'язання банків за коштами, залученими на рахунки суб'єктів господарювання та фізичних осіб, збільшено у понад 50 разів (табл. 1). До основних чинників, які спричинили нарощування депозитної активності у банківській системі України, доречно зарахувати формування фінансового ринку, орієнтованого головню на банківську діяльність, та недорозвиненість інших його сегментів; зростання доходів домогосподарств і наявність

тимчасово вільних коштів; сприятлива оцінка майбутніх тенденцій розвитку національної економіки; формування іміджу комерційних банків, як стабільних і надійних установ тощо. У 2008–2009 рр. довіра вкладників до діяльності банківських установ похитнулася, свідченням чого зниження темпів зростання депозитів та зменшення обсягів депозитів, особливо у національній валюті.

У 2010–2013 рр., по суті, комерційні банки в очах потенційних вкладників відновлювали свій образ надійного і прогнозованого партнера у сфері залучення депозитів, свідченням чого стали перевищення темпів зростання обсягів депозитів щодо темпів зростання ВВП. На перший погляд, від 2014 р. згідно з статистичними даними ситуація із залученням депозитів виглядає достатньо оптимістично, проте для банківської системи притаманні ризики системного характеру – невизначеність щодо припинення гібридної війни, слабка прогнозованість валютного курсу, макроекономічна нестабільність, необхідність докапіталізації тощо. Особливістю банківського бізнесу у сфері залучення депозитів було те, що середньозважені процентні ставки за депозитами у національній валюті не завжди вищі за темп інфляції, найгостріше це виявлялося під час розгортання кризових явищ в національній економіці (2008 р., 2014–2017 рр.), періоди політичної нестабільності (2004–2007 рр.).

Оцінимо систему взаємозв'язків між обсягами залучення депозитів у банківську систему, соціально-економічною ситуацією в країні та окремими параметрами банківської діяльності. На початковому етапі специфікуємо змінні: залежна змінна y – зобов'язання банків за коштами залученими на рахунки суб'єктів господарювання та фізичних осіб, млн грн; незалежні змінні: x_1 – середньозважені процентні ставки за депозитами в національній валюті, %; x_2 – середньозважені процентні ставки за депозитами в іноземній валюті, %; x_3 – середньорічний курс грн до дол. США; x_4 – середньорічний курс грн до євро; x_5 – середньомісячна реальна заробітна плата, % до п.р.; x_6 – темпи зростання ВВП, % до п.р.; x_7 – темпи зростання грошової маси, % п.р.; x_8 – індекс сприяння корупції; x_9 – індекс економічної свободи; x_{10} – рівень тіньової економіки, % ВВП; x_{11} – рівень доларизації, %; x_{12} – чисельність постійного населення, тис осіб; x_{13} – зайнятість населення, млн. осіб; x_{14} – індекс споживчих цін, %. Охоплений період – 2000–2017 рр., кількість спостережень – 18. Початково визначили коефіцієнти кореляції факторних ознак x_1 – x_{14} із результуючою змінною y (табл. 2).

Далі ранжували коефіцієнти кореляції, взяті за модулем, між залежною змінною y і незалежними змінними x_1 – x_{14} . Для побудови

Таблиця 1. Динаміка депозитів, середньозважених процентних ставок за депозитами і соціально-економічної ситуації в Україні у 1997–2017 рр.

Показник*	1997	1999	2000	2001	2004	2006	2007	2008	2009**	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
ЗБ за коштами, залученими на рахунки СГ та ФО, млн грн	6357	12156	18738	25674	82959	184234	279738	355353	324515	410220	485309	563436	663285	666794	705364	781446	867610
Темпи зростання ЗБ за коштами, залученими на рахунки СГ та ФО, % до п.р.	...	146,8	154,1	137,0	134,6	138,8	151,8	127,0	91,3	126,4	118,3	116,1	117,7	100,5	105,8	110,8	111,0
ЗБ за коштами, залученими на рахунки СГ та ФО у НВ, млн грн	4685	6830	11551	17393	52759	114093	189906	198158	173091	239302	280440	320268	421754	365454	391911	426418	490971
Темпи зростання ЗБ за коштами, залученими на рахунки СГ та ФО у НВ, % до п.р.	...	135,4	169,1	150,6	125,8	130,8	166,4	104,3	87,3	138,3	117,2	114,2	131,7	89,7	107,2	108,8	115,1
ЗБ за коштами, залученими на рахунки СГ та ФО в ІВ, млн грн	1672	5326	7188	8281	30200	70142	89832	157195	161862	177348	211316	252074	248220	309638	324817	367056	407872

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Темпи зростання ЗБ за коштами, залученими на рахунки СГ та ФО в ІВ, % до п.р.	...	164,8	135,0	115,2	153,6	154,0	128,1	175,0	103,0	109,6	119,2	119,3	98,5	124,7	104,9	113,0	111,1
СПС за депозитами в НВ	18,2	20,7	13,5	11,2	7,8	7,9	8,2	9,9	14	10,3	8,1	13,4	10,9	11,9	13	11,4	9,1
СПС за депозитами в ІВ	...	9	5,8	5,9	6,2	5,8	5,8	5,4	9,2	7,9	5,5	5,7	5,9	6,7	6,7	4,7	3,2
Середньорічний курс гривні до долара США	1,8617	4,1304	5,4402	5,3721	5,3192	5,05	5,05	5,2672	7,7912	7,9356	7,9676	7,991	7,993	11,8867	21,8447	25,5513	26,5966
Середньорічний курс гривні до євро	2,1129	4,3933	5,0289	4,8136	6,6094	6,9179	7,5587	7,708	10,8679	10,5329	11,0918	10,2707	10,6122	15,7159	24,2287	28,2919	30,0042
Темпи зростання ВВП, % до п.р.	97,0	69,8	105,9	109,2	112,1	107,3	107,3	102,6	84,9	104,1	105,4	100,4	100	93,4	90,2	102,4	102,5
ІСЦ, %	110,1	119,2	125,8	106,1	112,3	111,6	111,6	122,3	112,3	109,1	104,9	99,8	100,5	124,9	143,3	112,4	113,7
Перевищення СПС за депозитами у НВ над ІСЦ, %	8,1	1,5	-12,3	5,1	-4,5	-4	-8,4	-12,4	1,7	1,2	3,5	13,6	10,4	-13	-30,3	-1	-4,6

* ЗБ – зобов'язання банків, НВ – національна валюта, ІВ – іноземна валюта, СГ – суб'єкти господарювання, ФО – фізичні особи; СПС – середньозважені процентні ставки; ІСЦ – індекс споживчих цін; п.р. – попереднього року.
 ** – від 2009 р. депозити резидентів, крім сектора загального державного управління та некомерційних організацій. Джерело: розраховано на підставі [1; 2].

багатофакторної економетричної моделі на кожному етапі будували кореляційно-регресивну модель, аналізували зміну коефіцієнта детермінації R^2 , обчислювали часткові F -критерії та порівнювали з відповідним критичним значенням, залежно від результатів перевірки факторну ознаку або залишали, або вилучали з моделі.

На підставі такого ітераційного процесу одержали наступну багатофакторну економетричну модель (табл. 3). Дана модель є адекватною: за критерієм Фішера $F_{ем} = 126,46 > F_{кр}(2; 15; 0,95) = 3,68$; статистично значимою за t -тестом Ст'юдента $t_{кр}(0,05; 15) = 2,131$ для коефіцієнтів множинної регресії та вільного члена. У специфікованій моделі відсутня автокореляція випадкових відхилень ($DW_{ем} = 1,354$; критичні точки при рівні значущості $\alpha = 0,01$ ($k=2, n-k-1=15$) $d_1 = 0,700$; $d_u = 1,252$; $d_u \leq DW_{ем} < 4 - d_u$), перевірка за тестом Глейзера підтвердила її гомоскедастичність.

Економічно інтерпретувати багатофакторну економетричну модель можна так: під час збільшення кількості населення на 1 тис осіб величина зобов'язань банків за коштами залученими на рахунки суб'єктів господарювання та фізичних осіб у середньому зменшиться на 123,8623 млн грн; зростання індексу економічної свободи на 1 пункт величина зобов'язань банків за коштами залученими на рахунки суб'єктів господарювання та фізичних осіб у середньому зменшиться на 21248,6369 млн грн. Це означає, що поліпшення демографічної ситуації та індексу економічної свободи в Україні спричинятиме альтернативне використання тимчасово вільних коштів населення, пов'язане із поточним споживанням і активізацією інших видів економічної діяльності.

Отже, в контексті розвитку банківського бізнесу в Україні для активізації залучення депозитів важливо звернути увагу на вплив чинників, які перебувають за межами банківської системи. Для комерційних банків важливо активізувати роботу з населенням задля залучення його тимчасово вільних коштів у вигляді депозитів до відповідних установ. Для цього доречно поновити довіру до комерційних банків з боку потенційних вкладників, щоб сприяти приросту депозитів, як підґрунтя забезпечення посередницьких функцій таких установ у нашій країні.

Список літератури:

1. Статистична інформація. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.10.2018).
2. Грошово-кредитна статистика. Сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article;jsessionid=17CAF78DE9DFBB131DBA208FCF251429?art_id=27843415&cat_id=44578#1 (дата звернення: 15.10.2018).

Таблиця 2. Значення кореляційної матриці

Інди-кагор	y	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10	x11	x12	x13	x14
y	1,000														
x1	0,342	1,000													
x2	-0,279	0,316	1,000												
x3	0,804	0,264	-0,417	1,000											
x4	0,867	0,266	-0,373	0,989	1,000										
x5	-0,381	-0,698	-0,439	-0,297	-0,330	1,000									
x6	-0,519	-0,690	-0,495	-0,366	-0,423	0,812	1,000								
x7	-0,782	-0,557	-0,148	-0,604	-0,671	0,580	0,749	1,000							
x8	0,650	-0,239	-0,341	0,571	0,622	0,110	-0,179	-0,311	1,000						
x9	-0,529	-0,541	0,080	-0,404	-0,403	0,408	0,324	0,570	0,089	1,000					
x10	0,559	0,700	0,371	0,366	0,425	-0,831	-0,717	-0,731	-0,086	-0,509	1,000				
x11	0,826	0,440	0,012	0,565	0,662	-0,478	-0,622	-0,843	0,467	-0,356	0,692	1,000			
x12	-0,948	-0,265	0,220	-0,863	-0,921	0,416	0,548	0,757	-0,724	0,349	-0,549	-0,802	1,000		
x13	-0,753	-0,296	0,375	-0,963	-0,940	0,358	0,385	0,579	-0,483	0,407	-0,408	-0,452	0,824	1,000	
x14	0,209	0,353	0,088	0,363	0,359	-0,708	-0,398	-0,188	0,013	0,067	0,518	0,277	-0,364	-0,408	1,000

Джерело: розраховано на підставі [1; 2].

Таблиця 3. Багатофакторна регресивно-кореляційна модель, результати регресивної статистики та дисперсійного аналізу

Види змінних	Коефіцієнти	Стандартна похибка*	t-статистика	Інтервал довіри, 95 %	
				нижня межа	верхня межа
у-перетин	7072658,9224	426717,5577	16,5746	6163131,4187	7982186,4260
змінна x12	-123,8623	9,2873	-13,3367	-143,6578	-104,0668
змінна x9	-21248,6339	6142,8703	-3,4591	-34341,8601	-8155,4077
Дисперсійний аналіз					
Регресивна статистика					
Множинний R	0,9716		df	SS	MS
R2	0,9440	Регресія	2	1309228289016,4	654614144508,2
Нормований R2	0,9365	Залишок	15	77649474379,6	5176631625,3
Стандартна похибка**	71948,8125	Всього	17	1386877763396,0	

* – для коефіцієнтів рівняння; ** – для регресивного рівняння.
 Джерело: розраховано на підставі [1; 2].

УДК 338.984

Кондіус І. С.

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів банківської справи та страхування Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

Ллюшик С. Р., студент,

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

ПОБУДОВА МАТРИЧНОЇ МОДЕЛІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНОМ

В умовах сучасної економічної кризи дуже багато питань постає перед керівництвом регіону з приводу забезпечення росту стійкого розвитку конкретної території. Розв'язання зазначених проблем розвитку регіону майже повністю залежить від потенціалу ефективності управління є запорукою забезпечення сталого соціально-економічного зростання конкретної території та всієї країни.

У роботах зарубіжних та вітчизняних фахівців наводяться численні підходи до формування та реалізації стратегії на різних рівнях управління, що базуються на різних тлумаченнях стратегії: Г. Мінцберга, Б. Альстренда та Дж. Лемпела [1], Р. Уотінгтона [2], С. Фліна [3] та Дж. Дейя [4]. Всі ці класифікації спрямовані на впорядкування існуючих методологій формування стратегій, проте не дають однозначної відповіді на питання щодо вибору підходу до формування стратегії конкретного регіону за певного стану внутрішнього та зовнішнього середовища.

Формування динамічної матричної моделі стратегічного управління регіоном пропонується здійснювати за алгоритмом, що включає наступні етапи.

Перший етап: визначення та конкретизація компонент умов і обмежень (векторів оцінки обмежень), що характеризують умови та обмеження реалізації стратегії управління регіону для оцінки конкурентних переваг.

Другий етап: побудова агрегованого рейтингу результативності роботи регіону із використанням матричного моделювання здійснено в такій послідовності: 1) розрахунок ключових індикаторів рівня розвитку регіону за кожною компонентою впливу матриці еталонних стратегій; 2) формування результуючих матриць інтегральних компонент. Результуючі матриці інтегральних компонент будуються для кожного року. Таким чином, отримуємо масив даних, що подається у вигляді матриць $E1, \dots, En$ кожного року. За отриманими інтегральними показниками будуюмо динамічні ряди, визначаємо темпи їх зростання.

Третій етап: розрахунок інтегрального показника оцінки конкурентної позиції серед регіонів України.

Четвертий етап: матричне позиціонування кожного регіону за параметрами: 1) стадія активності життєвого циклу; 2) інтегральний рейтинг конкурентної позиції; 3) інтегральний рейтинг результативності роботи регіону.

П'ятий етап. На базі проведеного аналізу формуємо матрицю преференцій (цілових значень) та визначаємо бажане значення за кожною інтегральною компонентою на перспективу з урахуванням запропонованої матриці.

Шостий етап: якісне оцінювання кількісних характеристик матриці E_p шляхом порівняння з матрицею преференцій

Сьомий етап: формування матриці стратегічного розриву (прогаліни), що дорівнює різниці елементів матриці преференцій і матриці фактично досягнутих результатів E_{2018} . При цьому стратегічний розрив визначається як інтервал між можливостями, зумовленими наявними тенденціями зростання регіонального розвитку, та бажаними орієнтирами, необхідними для розв'язання нагальних проблем зростання та збалансованого функціонування регіональної системи в довгостроковій перспективі. Сформована матриця дозволяє розробити стратегічний план управління регіоном для заповнення стратегічного розриву.

Восьмий етап: вибір і ретельне опрацювання однієї з альтернативних стратегій. Розробка стратегії управління регіоном здійснюється на основі однієї з обраних еталонних стратегій з урахуванням стадій активності життєвого циклу регіону, якому притаманна певна стратегія еталона та стратегія збалансування трьох складових.

Таким чином, в результаті побудованої динамічної моделі формується остаточний стратегічний план діяльності регіону, що містить стратегічні ініціативи, кожна з яких забезпечується достатньою кількістю ресурсів: людських, фінансових, технічних, природних та визначаються для кожного показника та сприяють досягненню його цільового значення.

Список літератури:

1. Минцберг Г. Школи стратегий / Г.Минцберг, Б.Альстрэнд, Д.Лэмпел. – СПб.: Питер, 2001. – 336 с.
2. Whittington R. Strategy After Modernism: Recovering Practice / R.Whittington // European Management Review. – 2004. – Vol. 1. – № 1. – P. 62-68.
3. Flinn S. Broaden your strategic horizons / S.Flinn [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.manyworlds.com/
4. Дэй Дж.С. Стратегический маркетинг / Дж.С. Дэй. – М.: Эксмо, 2003. – 640 с.

УДК 336.71

Реверчук С. К.

д.е.н., професор, завідувач кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет іменні Івана Франка, м. Львів

ФІНАНСОВИЙ БІЗНЕС: МИНУЛЕ, ТЕПЕРІШНЄ І МАЙБУТНЄ (ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ КООРДИНАТИ)

1. Фінансовий бізнес є ризикованою діяльністю фінансових установ з метою отримання прибутку шляхом купівлі-продажу фінансових активів або інструментів на ринку (грошовому, валютному, фондовому (ринку цінних паперів)), нерухомості, банківських металів, дорогоцінного каміння, старожитностей, антикваріату, колекційних речей тощо.

2. Антикваріат – це старі або рідкісні речі, які мають художню та історичну цінність. Раритетні речі – це рідкісні речі, а антикваріат, зазвичай, – це старі речі, які вилучені із споживання, але представляють собою цінність і є об'єктом колекціонування і торгівлі. До антикваріату переважно зачисляють таке: книги, монети, ікони, дорогоцінності, предмети побуту інше. Вік антикваріатних речей – не менше 100 років, хоча деякі антикваріати виділяють речі, вік яких менше 100 років. Отже, необхідно писати і досліджувати антикваріатний фінансовий бізнес. До речі, видатний англійський економіст і фінансист Д. Рікардо у своїй праці «Засади політекономії» доводив, що рідкісність і давність є чинниками вартості і ціни. Погляд на антикваріат і раритет як особливі ознаки фінансових активів є усвідомленим аби почутим з боку опонентів контраргументи.

3. Фінансовий бізнес виникає рівно ж тоді, коли виникають і продаються гроші з метою отримання прибутку, тобто в умовах грошової системи і грошового господарства. Отже, історично вік цьому поняттю має кілька тисячоліть. Можна допустити, що одночасно з появою грошей виникають спроби, методи і форми торгівлі ними за формою: гроші – більші гроші, де більші гроші – це гроші плюс приріст грошей. Ці речі чи не вперше описав Аристотель у своїй «Хрематистиці». Пізніше К. Маркс розглядав цю тему і проблему з позиції теорії додаткової вартості.

4. З появою цінних паперів, передусім акцій, зароджується так званий «фіктивний капітал» ніби як на противагу реальному капіталу. У Вікіпедії та інших словниках фіктивний капітал визначається передусім

за марксистським підходом як капітал у формі цінних паперів (акцій, облигацій тощо), що дає право їхнім власникам регулярно привласнювати частину додаткової вартості у вигляді дивіденду або процента. Однак далі чомусь у марксистській політекономії обґрунтовується теза про те, що із реального акціонерного капіталу виникає фіктивний капітал, який не представляє реальної цінності і не функціонує у виробничому процесі, а його потреби і цілі відрізняються від потреб і цілей реального капіталу. Між тим доведено, що чим більша частка акціонерного капіталу у ВВП, тим вищий рівень розвитку біржової системи і особливо фондової біржі, а також банківської системи.

5. Окремою стадією у розвитку фінансового капіталу та фінансового бізнесу є поява і функціонування іпотечного ринку та іпотечного бізнесу або іпотечного кредитування. На вивченні власне цієї проблеми в останні кілька десятків років появились Лауреати Нобелівської премії з економіки і саме іпотечний ринок та іпотечний бізнес сформували майданчик та умови для старту світової фінансової кризи у 2007-2009 рр., яка розпочалась в США.

6. Фінансовий бізнес як поняття є дуже широким і водночас дуже вузьким за своїм змістовним наповненням. Все залежить або багато значить кут зору. З історичного та нестандартного погляду важливо пам'ятати, що фінанси – це не тільки доходи, фонди, грошові ресурси, активи, відносини, техніка і процедури. Ще у 70-их роках ХХ ст. проф. Анкінін А. В. у своїй книзі «Золото» ніби як між іншим наголосив, що на старофранцузькій мові слово «фінанси» означало «хитрощі». І в такому разі фінансовий бізнес – це хитрий або хитрющий чи хитромудрий грошовий бізнес. До речі, слово «хитрощі» має такі синоніми: крутість, хитромудрощі, лукавство, лукавинка, виверти, викрутні, штучки, фокуси, фіглі-міглі, еківоки тощо.

7. Фінансова економіка – це наука про фінансові ринки. Фінансовий бізнес – це мозок і двигун економіки. Якщо капітал попадає не в ті руки, то він не рухається, а економіка не зростає. Суб'єкти фінансового бізнесу є різними, але основними були і залишаються комерційні банки і страхові компанії, саме під цим кутом необхідно розглядати назву структурного підрозділу Львівського національного університету імені Івана Франка – кафедра банківського і страхового бізнесу. В Україні активи банківської та страхової системи (без державних регуляторів) становлять 92 % від ВВП. У 90-х рр. ХХ століття банківська система України (за активами) дорівнювала активам найбільшого банку Польщі, а активи польської банківської системи дорівнювали активам найбільшого банку Німеччини.

Цим банком у ФРН був і залишається Дойчбанк. Однак тепер активи банківської системи України і її найбільшого банку Приватбанку становлять відповідно 357 млрд. євро і 133 млрд. євро, в Польщі – 1017 млрд. євро, РКО Bank Polski – 7 млрд. євро, в ФРН – 5582 млрд. євро і Дойчбанку – 1600 млрд. євро.

8. Нині в Україні є біля 20 фінансових банківських кафедр, точніше у назві яких є слово банківська справа (банківський бізнес) чи страховий бізнес (страхова справа, страхування). Між тим явно спостерігаються такі тенденції:

– об'єднання окремих раніше кафедр, зокрема, фінансів, банківської справи, страхування (страхової справи) під назвою спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа і страхування»;

– частіше застосовується у назві фінансових кафедр слова «бізнес». До речі, у ТНЕУ факультет має назву банківського бізнесу, а в Університеті «КРОК» кафедра називається «Фінансів та банківського бізнесу», в ОНЕУ бакалаврська програма має назву «Міжнародний банківський бізнес». У ЛНУ ім. Івана Франка є кафедра банківського і страхового бізнесу, якій уже виповнилось 18 років.

9. Фінансовий бізнес, фінансова економіка, фінансовий ринки, фінансова освіта і фінансова наука є елементами єдиної системи і взаємодіють між собою тими опорами, на яких вивершуються різноманітні досягнення та перспективи.

Список літератури:

1. Рошило В. Інновації в банківській сфері України / В. Рошило [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : skhid.com.ua/article/download/70443/65808.
2. Рудник А. Світові тренди банківських інновацій / А. Рудник, М. Шуба [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2015/34.pdf.
3. 7 финансовых инноваций, которые меняют мир. Новое время. Спецпроект Mastercard [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://nv.ua/project/finansivye-innovacii-40007326.html>.
4. Кучеренко В. Форми інтеграції банківського і страхового капіталу : монографія / В. Кучеренко, Р. Данкевич, В. Тринчук. – Львів : Видавництво «Галич-Прес», 2018. – 284 с.
5. Banks Ramp Up Innovation Investments [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://thefinancialbrand.com/44662/banks-increase-innovation-investment-research>.
6. Innovation in retail banking 2017: Reimagine banking [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.efma.com/study/detail/26476>.
7. Бернштейн Питер. Фундаментальные идеи финансового мира: эволюция / Питер Бернштейн; Пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес БУКС, 2009. – 247 с.

8. Самуэльсон П. О чём думают экономисты / Беседы с нобелевскими лауреатами / Под ред. П. Самуэльсона и И. Барнетта: Пер. с англ. – М. : Московская школа управления «Сколково»: Альпина Бизнес Букс, 2009. – 490 с.
9. Кругман П. Кредо либерела / Центр исследований постиндустриального общества; вступ. статья В. Л. Иноземцева. – М. : Изд-во «Европа», 2000. – 368 с.

УДК 378.1

Мегіц М. Т.

д.е.н., професор кафедри менеджменту, Вебстер Університет,
Ст. Луїс, Мізурі, США, Головний редактор журналу Дослідження
Східної Європи і Центральної Азії

ЯК УСПІШНО ОПУБЛІКУВАТИ НАУКОВУ ПРАЦЮ В СКОПІВСЬКОМУ НАУКОВОМУ ЖУРНАЛІ

Приготування статті для опублікування у всесвітньо визнаних академічних журналах – це доволі клопітка праця. Збір даних, проведення дослідження вибраної теми та процес приготування статті до друку, як правило, забирає багато часу – від одного до півтора року. Але якщо рукопису не вистачає теоретичного обґрунтування або редакційна колегія знаходить значні методологічні або дослідницькі помилки, то таку роботу, ймовірно, буде відхилено. Вчені з суспільних наук, як правило, добре підготовлені в методах дослідження та в статистичному аналізі. Часто автори статей з фундаментальними теоретичними дослідженнями можуть зіткнутися з неприйняттям їх рукописів не через погану методологію дослідження, а через неправильну організацію та подання на розгляд редакції самого дослідження. Ці проблеми розглядаються в контексті написання чіткого завдання та мети дослідження та кінцевих висновків. Звичайно, вимоги до якості англійського тексту та посилення на першоджерела у відповідності з вимогами видавництва є не менш важливою передумовою до успіху. Тому слід підкреслити наступне:

1. Написання та публікація високоякісних академічних статей є складним завданням. Рукописи повинні бути добре продумані та проаналізовані, а також правильно відформатовані відповідно до вимог журналу.

2. Дослідження, котре не є теоретичним обґрунтуванням або має суттєві недоліки методологічних та аналітичних досліджень, ймовірно,

буде відхилене багатьма, якщо не більшістю академічних журналів. Таким чином, багато досвідчених науковців у першу чергу підкреслюють, що збір даних та методологія дослідження є безумовно ключовими в науковій праці. Як редактор журналу, який спеціалізується в питаннях економіки, фінансів, менеджменту та міжнародних відносин протягом багатьох років, можу відзначити, що більшість поданих статей мають хороші дані та досить добре пророблений статистичний аналіз.

3. Часто в роботах не вистачає чітко сформульованої мети дослідження та призначення статті. Часто автори посилаються на неактуальні першоджерела та застарілу літературу. Як результат, багато документів, які я переглядаю, мають недостатній фокус і просто надають списки літератури і допоміжних досліджень, які часто мають лише опосередковане відношення до теми дослідження у своїй ділянці.

4. Перші враження від статті є дуже важливим фактором при ухваленні рішення. Вступ, який у міжнародних бізнес-рукописах зазвичай складається з перших двох-трьох сторінок (близько 5-7 абзаців), часто визначає відповідь на запитання: чи читачі продовжать читання статті чи ні. Зокрема, на самому початку прочитання нової статті редактор і рецензенти повинні зрозуміти, про що буде йти мова дослідження у відповідній галузі. Якщо редактор та рецензенти не знаходять відповіді на це ключове питання на початку статті, то скоріш за все зросте ймовірність пошуку причин для відхилення такого подання.

5. Багато робіт мають значні проблеми з розділом дослідження та з формуванням вступу. Ця проблема полягає в тому, що без чіткого дослідження питання та чіткого формулювання статті, автор буде мати тенденцію блукати по темі, а не зосереджуватись на конкретному питанні з чітким акцентом на тему дослідження. Таким чином, дослідження часто відхиляються не через неякісний дизайн дослідження чи статистику, але через невизначеність головних питань дослідження, погане формування теми дослідження та визначення гіпотез, що не дозволяє побачити зв'язок статті з попередніми дослідженнями, поданими в літературі.

6. Щоб уникнути проблем, пов'язаних із проблематичним початком роботи, в документі слід намагатись подати чітке та відповідальне питання дослідження в першому абзаці, якщо можливо, в першому реченні статті або навіть у назві статті. Деякі дослідницькі питання можуть виникати з нових явищ, які можуть бути дослідницькими за своїм характером і вимагати певного теоретичного обґрунтування.

7. Перші параграфи статті служать для позиціонування дослідження. Таким чином, читачі повинні знати, як стаття пов'язана з дослідженням

вашої теми. Початкові абзаци забезпечують вирішальну мотивацію для дослідження, тобто, чому ця тема потрібна. Подання та мотивація вашої статті (у перших 2-3 абзацах вашого вступу) є дуже важливим кроком у організації вашої статті та демонстрації важливості її вкладу в науку.

8. Документ, який не має добре організованого вступу, найчастіше не матиме чітко вираженого питання дослідження та просто визначить таку тему, як інновації або людські ресурси, або, можливо, особливо теорію, яку цей документ буде «вивчати». Такі низькопробні статті, як правило, починають узагальнювати, чому тема є важливою для дослідження. Як правило, ніяких внесків у теорію, емпіричну або доказову інформацію, практику чи політику вони не несуть, що ускладнює читачам розуміння того, що вони (які результати) повинні здобути з цієї роботи.

9. Таким чином, автори повинні в короткий термін узагальнити досліджену ними літературу безпосередньо після постановки питання, що є, по суті, «оглядом міні-літератури». У другому та третьому абзацах необхідно вказати те, чи в минулих дослідженнях по їхній темі є дефіцит наукових пошуків з даного питання.

10. Таким чином, якісний академічний науковий документ повинен бути з гарним початком ще у вступі. У вступі слід навести чітко викладену науково-дослідницьку позицію або твердження автора, резюмуючи деякі матеріали наукової літератури, яка відповідає на запитання дослідження. Вступне слово повинно показати, що попередні дослідження, як правило, коротко викладені в перших двох чи трьох абзацах статті, хоч і корисні, але недостатньо, щоб відповісти на запитання нової статті. Стаття має бути належно оформлена і організована в розділи згідно з вимогами редакції, куди подається стаття для публікації. Естетичне оформлення не тільки репрезентує документ, але також набагато полегшує написання повної статті. З академічної точки зору автори повинні обґрунтувати, чому це дослідження не було цілком достатнім для вирішення піднятого питання, і, отже, чому виникає необхідність для подальшого дослідження за відповідними напрямками і конкретними проблемами.

Список літератури:

1. Cohen, L., and Manion, L. 1998. *Research methods in science education*. New York: Routledge.
2. Corley, K. G. and Gioia, D. A. 2011. Building theory about theory building: What constitutes a theoretical contribution? *Academy of Management Review*, 36(1): 12–32.
3. Creswell, J. W. 2008. *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

4. Cummings, L. L. and Frost, P. J. (Eds.). 1985. *Publishing in the organizational sciences*. Homewood, IL: Irwin.
5. Cummings, L. L., and Frost, P. J. (Eds.). 1995. *Publishing in the organizational sciences, 2nd ed.* Thousand Oaks, CA: Sage.
6. Heppner, P. P. and Heppner, M. J. 2003. *Writing and publishing your thesis, dissertation, and research: A guide for students in the helping professions*. Mason, OH: Cengage.
7. How to submit the article, 2018, Journal of Eastern European and Central Asian Research, <https://ieeca.org/how-to-submit-article>
8. Huang, C. L. 2007. Publish or perish! An editorial perspective. *Journal of Agricultural and Applied Economics*. 39(2): 223-229.
9. Huff, A. S. 2008. *Designing research for publication*. Thousand Oaks, CA: Sage.
10. Konrad, A. M. 2008. Knowledge creation and the journal editor's role. In Y. Baruch, A. M. Konrad, H. Aguinis, and W. H. Starbuck (Eds.). *Opening the black box of editorship*: 3-15. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.
11. Meyer, K. E., Estrin, S., Bhaumik, S. K., & Peng, M. W. 2009. Institutions, resources, and entry strategies in emerging economies. *Strategic Management Journal*, 30(1): 61–80.
12. Rynes, S. L. 2002. From the editors: Some reflections on contribution. *Academy of Management Journal*, 45(2): 311–313.
13. Sparrowe, R.T. and Mayer, K.J. 2011. Publishing in AMJ – Part 4: Grounding hypotheses. *Academy of Management Journal*, 54(6): 1098-1102.
14. Van De Ven, A. H. 2007. *Engaged scholarship: A guide for organizational and social research*. Oxford: Oxford University Press.
15. Whetten, D. A. 1989. What constitutes a theoretical contribution? *Academy of Management Review*, 14(4): 490–495.
16. Wright, M., Filatotchev, I., Hoskisson, R.E., and Peng, M.W. 2005. Strategy research in emerging economies: Challenging the conventional wisdom. *Journal of Management Studies*, 26: 1–34.

Наукове видання

**ФІНАНСОВИЙ БІЗНЕС
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
СТАН, ПРОБЛЕМИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

МАТЕРІАЛИ

І Міжнародної науково-практичної конференції

26 жовтня 2018 року, Львів, Україна

Друкується в авторській редакції

Художнє оформлення обкладинки
Комп'ютерна верстка Ігор Стахів

Підписано до друку 24.10.2018.
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman
Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 8,46
Наклад 100 прим.